

POLIROM
Top 10+

GRAHAM
GREENE

Sfârșitul unei iubiri

Top 10+

Capodopere ale literaturii de pretutinden
într-o colecție a celor mai îndrăgite bestselleruri.

Graham Greene, *The End of the Affair*

Copyright © 1951 by Graham Greene
All rights reserved

© 2003, 2013 by Editura POLIROM, pentru traducerea
în limba română

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Foto copertă: © Entertainment Pictures/Northfoto

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1,
sector 4, 040031, O.P. 53, C.P. 15-728

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:
GREENE, GRAHAM

Sfârșitul unei iubiri / Graham Greene; trad. din lb. eng.
și note de Doina Cerăceanu. – Iași : Polirom, 2013

ISBN print: 978-973-46-3594-8

ISBN ePub: 978-973-46-3872-7

ISBN PDF: 978-973-46-3873-4

I. Cerăceanu, Doina (trad.)

821.111-31=135.1

Printed in ROMANIA

GRAHAM
GREENE

Sfârșitul unei iubiri

Traducere din limba engleză și note
de Doina Cerăceanu

POLIROM
2013

GRAHAM GREENE (1904-1991) a studiat la Balliol College, Oxford. După absolvire a fost, timp de patru ani, redactor la prestigiosul ziar *The Times* din Londra. Primul său roman, *Omul dinăuntru*, apare în 1929, dar, deși cartea este bine primită, succesul și prestigiul vin odată cu al patrulea roman publicat, *Expresul de Stambul*, după care Twentieth Century Fox a făcut celebrul film *Orient Express*. După o călătorie în Liberia, întreprinsă în 1935, autorul britanic – totodată un cinefil împătimit – devine critic de film la prestigioasa publicație *The Spectator*, unde, în 1940, este numit redactor literar. Între 1941 și 1943, Greene lucrează pentru Foreign Office. Printre cele mai cunoscute romane ale sale inspirate din activitatea în acest domeniu se numără celebrele *Omul nostru din Havana* (1958) și *Americanul liniștit* (1955). Pe lângă romane, Graham Greene a publicat mai multe volume de nuvele, cărți de călătorie, piese de teatru și biografii, a lăsat în urmă sute de eseuri, cronici literare și de film. A primit două înalte distincții ale Marii Britanii: The Order of Merit și Companion of Honour. În 1969 statul francez i-a conferit titlul de Cavaler al Legiunii de Onoare. La Editura Polirom i-au fost traduse până în prezent *Consulul onorific*, *Expresul de Stambul*, *Factorul uman*, *Omul nostru din Havana*, *Brighton Rock*, *Puterea și gloria*, *Ministerul groazei* și *Al zecelea om*.

Pentru C.

„Omul are locuri în inimă care încă nu există, și în ele pătrunde suferința spre a le face cu puțință să existe.“

Leon Bloy

CARTEA ÎNTÂI

1

O poveste nu are nici început, nici sfârșit: în mod arbitrar cineva își alege un moment din experiența sa de la care privește înapoi sau înainte. Spun „cineva își alege“ cu mândria nejustificată a scriitorului profesionist care – atunci când a fost remarcat în chip serios – a fost lăudat pentru iscusința lui stilistică, dar oare eu am fost cel care *mi-am ales*, din proprie voință, acea noapte întunecată și umedă din ianuarie 1946, din Common¹, când l-am văzut pe Henry Miles înaintând adus de spate prin rafalele de ploaie sau aceste imagini m-au ales pe mine? Este convenabil, este corect, conform normelor măiestriei mele artistice, să încep chiar de acolo, dar, dacă pe atunci aș fi crezut în Dumnezeu, aș fi putut, la fel de bine, să cred într-o mână care m-a tras de mânecă sugerându-mi: „Vorbește-i, el încă nu te-a văzut“.

Și de ce i-aș fi vorbit? Dacă ura nu este un termen prea general spre a-l folosi în legătură cu orice ființă umană, aș putea să spun că l-am urât pe Henry – și am urât-o și pe soția lui, Sarah. Iar el, presupun, a început, curând după evenimentele din acea seară, să mă urască: așa cum, cu siguranță, uneori trebuie să-și fi urât soția și pe celălalt, în existența căruia eram destul

1. Teren neîngrădit care se află în folosința comună a locuitorilor dintr-un district.

de norocoși să nu credem. Așa că aceasta este mai degrabă o mărturie a urii decât a iubirii și, dacă spun ceva în favoarea lui Henry și a lui Sarah, pot fi crezut. Scriu fără să mă las influențat de idei preconcepute pentru că mândria mea profesională mă determină să mă țin cât mai aproape de adevăr decât să dau glas propriei uri.

Era ciudat să-l văd pe Henry pe stradă într-o asemenea noapte; lui îi plăcea confortul și, la urma urmelor – sau cel puțin așa credeam –, o avea pe Sarah. Pentru mine confortul este ca o amintire nepotrivită într-un loc ori într-un moment nepotrivit: cel care trăiește singur preferă disconfortul. Era prea mult confort chiar și în garsoniera mea de pe latura mai urâtă a Common-ului – cea sudică –, în mobila rămasă de la alți locatari. M-am gândit să fac o plimbare prin ploaie și să beau ceva la cârciuma din cartier. Holul mic și ticsit era plin de pălării și haine străine – bărbatul de la etajul al doilea avea oaspeți – și am luat din greșală umbrela altcuiva. Apoi am închis ușa cu vitraliu și am coborât cu grijă treptele distruse de exploziile din 1944 și pe care nimeni nu se obosise să le repare. Îmi puteam imagina ce se întâmplase și cum vitraliul, solid, urât și victorian, rezistase șocului, așa cum și bunicii noștri ar fi rezistat.

Imediat ce am început să traversez Common-ul, mi-am dat seama că luasem altă umbrelă pentru că avea o gaură, iar ploaia mi se prelingea pe sub gulerul impermeabilului, și atunci l-am zărit pe Henry. Aș fi putut să-l evit cu ușurință; el nu avea umbrelă și în lumina felinarului cu gaz am văzut că ochii îi erau orbiți de ploaie. Pomii cenușii și lipsiți de frunze nu îl protejau deloc: se înălțau ca niște burlane sparte și ploaia îi siroia de pe borul pălăriei tari, de culoare închisă, pe pardesiul negru, de funcționar de stat. Dacă

aș fi trecut pe lângă el, nu m-ar fi observat, și aș fi putut s-o fac, coborând de pe trotuar; în schimb am spus: „Henry, mai-mai să nu te recunosc“, și am văzut cum ochii i s-au luminat de parcă am fi fost vechi prieteni.

— Bendrix, a spus cu afecțiune. Și totuși lumea ar fi zis că *el* avea motive de ură, nu eu.

— Ce cauți afară, Henry, pe o ploaie ca asta?

Sunt oameni care-ți trezesc dorința irezistibilă de a-i tachina: oameni ale căror virtuți nu le împărtășești. A răspuns evaziv:

— O, am vrut să iau puțin aer.

Sub o rafală bruscă de vânt și ploaie, și-a prins la timp pălăria înainte să-i fie smulsă și aruncată spre partea de nord a scuarului.

— Ce face Sarah? l-am întrebat pentru că ar fi părut ciudat dacă n-aș fi făcut-o, deși nimic nu m-ar fi încântat mai mult decât dacă aș fi auzit că era bolnavă, nefericită, pe moarte. În acele zile îmi imaginam că orice suferință ar fi îndurat m-ar fi ușurat și că, dacă ar muri, m-aș simți eliberat: nu mi-aș mai închipui tot felul de lucruri pe care oricine, în starea mea jalnică, și le imaginează. Aș putea chiar să-l plac pe bietul și stupidul Henry dacă Sarah ar fi moartă, mi-am zis în gând.

El mi-a răspuns:

— Oh, a ieșit să-și petreacă seara în oraș.

Cuvintele lui au stârnit diavolul acela din mintea mea, amintindu-mi alte zile când Henry, pesemne, ar fi răspuns exact la fel la întrebările altora, în vreme ce numai eu singur știam unde se afla Sarah.

— Bem ceva? l-am întrebat și, spre surprindea mea, și-a potrivit pasul după al meu. Niciodată nu băusem împreună decât la mine acasă.

— Nu te-am văzut de mult, Bendrix.

Dintr-un motiv sau altul, toată lumea mă știe după numele de familie – s-ar putea să nici nu

fi fost botezat vreodată, ținând cont de cât de puțin folosesc prietenii mei destul de afectatul Maurice pe care părinții mei, de formație umanistă, mi l-au dat.

— Da, de mult.

— Da, trebuie să fie... mai bine de un an.

— Din iunie 1944, i-am spus.

— Atât de mult... măi, măi!

Prostul, mi-am zis eu în gând, prostul, să nu vadă nimic ciudat în intervalul de un an și jumătate! Mai puțin de cinci sute de iarzi de gazon despărteau casele noastre. Nu i se întâmplase niciodată s-o întrebe pe Sarah: „Ce mai face Bendrix? Nu-l inviți pe la noi?” Și răspunsurile ei nu i se păruseră... ciudate, evazive, dubioase? Dispărușem din fața ochilor lor la fel ca o piatră aruncată într-un heleșteu. Poate că undele făcute la suprafața apei o tulburaseră pe Sarah o săptămână, o lună, dar ochelarii de cal ai lui Henry erau bine fixați la locul lor. Urăsem acei ochelari de cal chiar și atunci când profitasem de ei, știind că și alții puteau face același lucru.

— E la cinema? l-am întrebat.

— O, nu, rareori se mai duce.

— Altădată mergea.

Barul Pontefract Arms încă mai păstra ornamentele de Crăciun, panglici și clopoței de hârtie, mov și portocalii, relicve ale veseliei comerciale, iar tânăra patroană își sprijinea sâni de tețgheaua barului, privindu-și clienții disprețuitor.

— Drăguț, a spus Henry, fără s-o creadă nici el, privind în jur cu un aer pierdut, timid și căutând un loc unde să-și agățe pălăria. Am avut impresia că singurul local public în care mai intrase vreodată până acum era restaurantul de pe Northumberland Avenue, unde lua prânzul cu colegii săi de la minister.

— Ce iei?

— Nu mi-ar strica un whisky.

— Nici mie, dar va trebui să te mulțumești cu un rom.

Ne-am așezat la o masă și ne-am ciocnit ușor paharele. Niciodată n-am avut multe de vorbit cu Henry. Mă îndoiesc că m-aș fi deranjat vreodată să-i cunosc bine pe Henry sau pe Sarah dacă n-aș fi început, în 1939, să scriu o poveste care avea drept personaj principal un funcționar de stat de rang superior. Cândva, într-o discuție cu Walter Besant, Henry James a spus că o tânără cu un oarecare talent e suficient să treacă prin fața ferestrelor popotei din cazarma regimentului de gardă și să-și arunce privirile înăuntru ca să scrie un roman despre acesta, dar eu cred că, într-un anumit stadiu al cărții, i-ar putea părea necesar să se culce cu un ofițer din corpul de gardă, măcar pentru a se edifica asupra detaliilor. Eu nu m-am culcat cu Henry, dar am optat pentru cea mai bună variantă în situația dată și, în prima seară când am invitat-o pe Sarah la restaurant, am plănuit cu sânge rece să-mi culeg informațiile de la soția unui funcționar de stat. Ea nu știa ce pusesem la cale; sunt sigur că se gândea că mă interesează, într-adevăr, viața ei de familie și, probabil, asta a făcut-o să mă placă din capul locului. La ce oră mânca Henry micul dejun? am întrebat-o. Mergea la birou cu metroul, cu autobuzul sau cu taxiul? Își lua de lucru pentru acasă? Avea o servietă cu blazonul regal pe ea? Prietenia noastră a înflorit grație întrebărilor mele: ea era atât de încântată că exista cineva care îl lua pe Henry în serios. Henry era important, dar, mai degrabă, așa cum este important un elefant, prin dimensiunile sale; sunt unele feluri de importanță care rămân condamnate iremediabil la neseriozitate. Henry era un important subsecretar în Ministerul Pensiilor – mai apoi avea să ajungă la Ministerul Securității Interne. Securitate Internă – obișnuiam

să râd de asta mai târziu, în acele momente când îți urăști interlocutorul și cauți orice armă... A venit un moment când, în mod deliberat, i-am spus lui Sarah că Henry mă interesa doar ca model pentru un personaj care era elementul ridicol și comic din cartea la care lucram. Atunci ei a început să-i displacă romanul meu. Avea o loialitate colosală față de Henry (niciodată n-aș putea tăgădui asta) și în acele ore posomorâte, când demonul pune stăpânire pe creierul meu și nu-l mai puteam suferi nici pe inofensivul Henry, obișnuiam să mă folosesc de roman și să inventez episoade prea crude pentru a le putea așterne pe hârtie... Odată, când Sarah își petrecuse toată noaptea cu mine (așteptasem cu nerăbdare asta, așa cum un scriitor își așteaptă ultimul cuvânt al cărții sale), stricasem brusc totul printr-o vorbă spusă la întâmplare, care a spulberat starea de spirit ce uneori părea de iubire totală. Adormisem supărat în jurul orei două, mă trezisem la trei și, punându-mi mâna pe brațul lui Sarah, am sculat-o. Cred că voisem să îndrept lucrurile până în clipa în care victima și-a întors fața spre mine, frumoasă, cu ochii împăienjeniți de somn și plină de încredere. Uitase cearta și am găsit până și în uitarea ei o nouă pricină. Cât de întortocheați suntem noi, oamenii, și totuși se spune că un Dumnezeu ne-a creat; dar mi-e greu să-mi închipui un Dumnezeu care nu este la fel de simplu și perfect ca o ecuație, la fel de limpede ca aerul. I-am spus: „Am stat treaz gândindu-mă la *Capitolul cinci*. Mănâncă Henry vreodată boabe de cafea înaintea unei conferințe importante pentru a-și îmbros-păta respirația?” Ea a clătinat din cap și a început să plângă în tăcere, iar eu, bineînțeles, m-am prefăcut a nu înțelege motivul – era o simplă întrebare, mă îngrijora personajul meu, nu era o luare în derâdere a lui Henry, cei mai draguți

oameni mănâncă uneori boabe de cafea... Și-am ținut-o tot așa. Ea a plâns o vreme, apoi a adormit. Adormea foarte ușor, și eu am luat chiar și puterea ei de a adormi drept o ofensă în plus.

Henry și-a băut rapid romul, privirea-i tristă rătăcind printre panglicile de hârtie mov și portocalie. L-am întrebat:

— Ați petrecut un Crăciun frumos?

— Foarte frumos, foarte frumos, mi-a răspuns.

— Acasă?

Henry și-a ridicat ochii de parcă inflexiunea glasului meu i s-ar fi părut ciudată.

— Acasă? Da, bineînțeles.

— Și Sarah se simte bine?

— Da.

— Mai bei un rom?

— E rândul meu.

Cât timp Henry a adus băuturile, eu m-am dus la toaletă. Pereții erau mâzgăliți cu fraze ca: „Să te ia naiba, cârciumarule, cu țâtoasa de nevastă-ta“, „Pentru toți peștii și curvele, sifilis și blenoragie fericite“. Am ieșit repede, înapoi la panglicile vesele de hârtie și la clinchetul paharelor. Uneori, pentru a mă consola, mă văd oglindit în alți bărbați și atunci mă apucă o dorință enormă să cred în sfinți și în virtuți eroice.

I-am reprodus lui Henry cele două rânduri pe care le văzusem. Voiam să-l șochez și m-a surprins când mi-a răspuns simplu:

— Gelozia este un lucru îngrozitor.

— Te referi la cea cu nevasta țâtoasă?

— La amândouă. Când te simți mizerabil, ești invidios pe fericirea celorlalți.

— Nu m-aș fi așteptat să aud așa ceva de la cineva din Ministerul Securității Interne. Și aici – în această frază – amărăciunea se prelinge din nou din penița mea. Cât de anostă și searbădă este această amărăciune. Dacă aș putea, aș scrie cu

dragoste, dar dacă aş putea să scriu cu dragoste, aş fi alt om: niciodată n-aş fi pierdut iubirea. Şi totuşi, dintr-odată, peste suprafaţa lucioasă de faianţă a mesei de bar am simţit plutind ceva, nu atât de extrem ca iubirea, ci mai curând ca o simplă camaraderie în nefericire. I-am spus lui Henry:

— Şi tu te simţi mizerabil?

— Bendrix, sunt îngrijorat.

— Povesteşte-mi.

Cred că romul îl făcea să vorbească. Să fi fost oare conştient de cât de multe ştiam despre el? Sarah îi era loială, dar într-o relaţie cum fusese a noastră nu poţi să nu afli de ici, de colo, un lucru sau altul... Ştiam că el avea o aluniţă în stânga buricului pentru că, odată, un semn al meu din naştere îi amintise lui Sarah de acea aluniţă; ştiam că era miop, dar că nu purta ochelari în prezenţa străinilor (şi eu eram destul de străin ca să-l fi văzut vreodată cu ei); ştiam că-i place să-şi bea ceaiul la zece; ştiam chiar şi felul în care dormea. Îşi dădea, oare, seama că eu ştiam deja atât de multe şi că un fapt în plus nu mai conta pentru a strica relaţia noastră?

— Bendrix, sunt îngrijorat în legătură cu Sarah.

Uşa de la bar s-a deschis şi în dăra de lumină am văzut cum şfichiuia ploaia afară. Un bărbat mărunţel şi cherchelit a dat buzna înăuntru şi a strigat: „Salutare tuturor“, dar nu i-a răspuns nimeni.

— E bolnavă? Parcă spuneai că...

— Nu. Nu e bolnavă. Nu cred. S-a uitat nefericit în jur – acesta nu era *mediul* lui. Am observat că ochii îi erau injectaţi; probabil că nu-şi mai pusese de mult ochelarii – întotdeauna sunt atât de mulţi străini – sau poate că era efectul lacrimilor. A continuat:

— Bendrix, nu pot să vorbesc aici, de parcă ar fi avut vreodată obiceiul să vorbească undeva. Vino acasă la mine.

— Sarah o să se întoarcă?

— Nu cred.

Am plătit eu băuturile și ăsta a fost încă un indiciu al stării de tulburare a lui Henry – niciodată nu accepta cu ușurință ospitalitatea altora. Într-un taxi el era întotdeauna primul care avea banii pregătiți în palmă, în vreme ce noi ceilalți ne scotoceam prin buzunare. Afară tot mai turna cu găleata, dar locuința lui Henry nu era departe. A descuiat ușa de la intrare deasupra căreia se afla o fereastră în formă de evantai, stil Queen Anne, și a strigat:

— Sarah! Sarah!

Speram și totodată mă temeam că voi auzi un răspuns, dar n-a venit nici unul. Mi-a zis:

— E încă în oraș. Hai la mine în birou.

Nu mai intrasem niciodată în biroul lui: eu fusesem prietenul lui Sarah și când îl întâlneam pe Henry era întotdeauna pe teritoriul acesteia, în livingul ei, aranjat la întâmplare, unde nimic nu se potrivea, nimic nu fusese gândit dinainte, nimic nu aparținea unei perioade anume, totul părea achiziționat chiar în acea săptămână, pentru că nimic nu era lăsat să rămână ca o dovadă a unui gust sau a unui sentiment din trecut. Acolo, totul era folosit; în schimb, acum, când am pășit în biroul lui Henry, am simțit că foarte puțin din ceea ce era aici fusese folosit vreodată. Mă îndoiam că volumele lui Gibbon fuseseră vreodată deschise și dacă Scott se afla acolo, asta era doar pentru că aparținuse – probabil – tatălui său, asemenea copiei din bronz a discobolului. Și totuși el era mai fericit în camera lui nefolosită, pentru că, pur și simplu, era a lui: proprietatea lui. M-am gândit cu amărăciune și cu invidie: dacă cineva posedă un lucru bine pus la adăpost, nu are niciodată nevoie să-l folosească.

— Un whisky? m-a întrebat Henry.

Mi-am amintit de ochii lui injectați și m-am întrebat dacă nu bea mai mult ca pe vremuri. Cu siguranță în paharele pe care le-a umplut cu generozitate erau porții duble.

— Ce te neliniștește, Henry?

Abandonasem de mult romanul despre funcționarul superior de stat: nu mai căutam un model.

— Sarah, a răspuns el.

M-aș fi speriat dacă ar fi spus asta, exact în acest mod, în urmă cu doi ani? Nu, cred că aș fi fost extrem de bucuros – decepția te obosește până la urmă în mod iremediabil. Aș fi acceptat din toată inima lupta deschisă fie și numai pentru că ar fi putut exista vreo șansă, oricât de infimă, ca, printr-o eroare de tactică din partea lui, să fi câștigat. Și niciodată în viață nu mi-am dorit atât de mult ca victoria să fie de partea mea. Nici măcar dorința de a scrie o carte mai bună nu a fost mai puternică.

Și-a ridicat spre mine ochii aceia injectați și a spus:

— Bendrix, mi-e teamă.

Am simțit că nu-l mai pot trata cu condescendență; era unul dintre colegii de suferință, urmasa aceeași școală și, pentru prima dată, mă gândeam la el ca la un egal. Îmi amintesc că pe biroul lui era una dintre acele fotografii de demult, colorată în sepia, în ramă de Oxford, fotografia tatălui său, și privind-o, m-am gândit cât de mult seamănă cu Henry (poza fusese făcută cam la aceeași vârstă, pe la vreo patruzeci de ani), și totuși cât de mult diferă. Și nu din cauza mustății, ci a expresiei de încredere tipic victoriană de pe chipul lui, de degajarea proprie celui care se simte în largul lui în lume și își cunoaște drumul pe care îl are de urmat și, brusc, m-a cuprins din nou acel sentiment amical, de camaraderie. Pe el îl plăceam mai mult decât l-aș fi

plăcut pe tatăl lui (care lucrase la Trezorerie). Noi doi eram tovarăși de suferință.

— De ce îți este teamă, Henry?

S-a trântit pe un scaun de parcă cineva i-ar fi făcut vânt și a spus cu dezgust:

— Bendrix, întotdeauna m-am gândit la cele mai rele lucruri, chiar cele mai rele, pe care un bărbat le-ar putea face...

Altădată, cu siguranță, aș fi stat ca pe ghimpi: cât de ciudată și cât de infinit de jalnică este seninătatea inocenței.

— Știi că poți să ai încredere în mine, Henry.

M-am gândit că s-ar fi putut ca ea să fi păstrat vreo scrisoare, deși îi scrisesem atât de puține. Este un risc profesional pe care scriitorii și-l asumă. Femeile sunt capabile să exagereze importanța iubiților lor fără a le trece vreodată prin gând că va veni o zi nefericită când o scrisoare indiscretă va fi notată ca „interesantă” într-un catalog de autografe și evaluată la cinci șilingi.

— Atunci, uită-te la asta, a spus Henry.

Mi-a întins o scrisoare: nu era scrisul meu.

— Haide. Citește-o, a adăugat.

Era de la un prieten al lui Henry care îi scria: „Îți sugerez ca bărbatul pe care vrei să-l ajuți să se adreseze unui tip cu numele de Savage, de pe Vigo Street nr. 159. Mi s-a părut capabil și discret, iar angajații lui mi s-au părut mai puțin scârboși decât sunt de obicei acei indivizi”.

— Nu înțeleg, Henry.

— I-am scris acestui om și i-am spus că o cunoștință de-a mea mi-a cerut un sfat în privința unor agenții de detectivi particulari. E îngrozitor, Bendrix. Și-a dat cu siguranță seama ce se ascunde sub acest pretext.

— Chiar vrei să...?

— Încă n-am făcut nimic în direcția asta, dar scrisoarea stă acolo pe biroul meu și-mi amintește... Pare atât de stupid, nu-i așa, că am

absolută încredere în ea că n-o s-o citească, deși intră aici de zeci de ori pe zi. Nici măcar n-am pus-o într-un sertar. Și, totuși, nu pot să am încredere... acum a ieșit în oraș la o plimbare. O *plimbare*, Bendrix! Ploaia îi trecuse prin par-desiu și el își ținea mâneca de la haină deasupra lămpii.

— Îmi pare rău.

— Bendrix, între voi a fost întotdeauna o prietenie cu totul specială. Dintotdeauna se spune, nu-i așa, că soțul este ultima persoană care să cunoască, cu adevărat, o femeie... În seara asta, când te-am văzut în Common, mi-am zis că, dacă îți voi povesti și tu ai să râzi de mine, voi putea să ard scrisoarea asta.

Stătea acolo cu brațul udat de ploaie, întins spre lampă, fără să mă privească. Niciodată n-am avut mai puțin chef să râd și, totuși, aș fi vrut să râd, dacă aș fi putut. I-am spus:

— Nu este genul de situație în care cineva să râdă, chiar dacă mi se pare incredibil să te gândești că...

A întrebat cu ardoare:

— *Este* incredibil. Crezi, într-adevăr, că sunt un dobitoc, nu-i așa...?

Cu o clipă mai înainte aș fi răs din toată inima, și totuși acum, când trebuia doar să mint, toate vechile gelozii mi-au revenit. Chiar sunt bărbatul și nevasta într-adevăr un singur trup încât, dacă cineva urăște soția, automat trebuie să-l urască și pe soț? Întrebarea lui mi-a amintit de cât de ușor fusese înșelat: atât de ușor încât îmi păruse genul de soț care închide ochii la dovezile de infidelitate ale soției, aidoma bărbatului care lasă la îndemâna oricui într-o cameră de hotel bancnote care îndeamnă la furt, și l-am urât chiar pentru acea calitate care mi-a fost cândva de folos în povestea mea de dragoste.

Din mâneca hainei ieșeau aburi și el a repetat, evitând în continuare să mă privească:

— Bineînțeles, sunt sigur că mă crezi un prost.

Atunci demonul din mine a vorbit:

— O, nu, nu cred că ești prost, Henry.

— Chiar crezi că e... posibil?

— Bineînțeles că e posibil. Sarah e și ea om.

— Și eu întotdeauna am crezut că ești prietenul ei, a spus el indignat, ca și cum eu aș fi fost cel care scrisese scrisoarea.

— Bineînțeles, am zis. O cunoști mult mai bine decât am cunoscut-o eu vreodată.

— În unele privințe, a spus el abătut și am știut că se referea chiar la modurile în care o cunoscusem cel mai bine.

— M-ai întrebat, Henry, dacă cred că ești un prost. Eu n-am spus decât că nu există nimic prostesc în această idee. N-am zis nimic de rău în privința lui Sarah.

— Știu, Bendrix. Îmi pare rău. N-am dormit bine în ultimul timp. Mă trezesc noaptea și mă întreb ce să fac cu nenorocita asta de scrisoare.

— Arde-o.

— Aș vrea să pot.

Încă o avea în mână și, pentru o clipă, am crezut că îi va da foc.

— Sau du-te la domnul Savage, i-am zis.

— Dar nu mă pot preface în fața lui că nu sunt soțul ei. Numai gândește-te, Bendrix, să stau acolo, în fața unui birou, pe un scaun pe care au stat toți ceilalți soți geloși și să-i spun aceeași poveste... Crezi că există o sală de așteptare ca să ne vedem unii altora chipurile în timp ce ne perindăm pe acolo?

Ciudat, mi-am zis în sinea mea, era gata-gata să cred că Henry avea imaginație. Mi-am simțit superioritatea spulberată și mi s-a trezit vechea dorință de a hărțui. Am spus:

— Ce-ar fi să mă duc eu, Henry?

— Tu?

M-am întrebat pentru o clipă dacă nu cumva mersesem prea departe, dacă nu era posibil ca până și Henry să înceapă să mă suspecteze.

— Da, am răspuns eu jucându-mă cu focul. Ce mai conta acum dacă Henry afla ceva despre trecut? Ar fi spre binele lui și, probabil, l-ar învăța să-și controleze mai bine nevasta.

— Aș putea să pretind că sunt un iubit gelos, am continuat eu. Iubiții geloși sunt mai respectabili, mai puțin ridicoli decât soții geloși. În sprijinul lor vine o întreagă literatură. Iubiții trădați sunt tragici, niciodată comici. Gândește-te la Troilus. N-o să-mi pierd *l'amour propre* când o să stau de vorbă cu domnul Savage. Mâneca lui Henry se uscaseră, dar el încă o ținea lângă flacăra și stofa începuse să se pârlească.

A spus:

— Chiar ai face asta pentru mine, Bendrix? Și în ochii lui s-au ivit lacrimi, ca și cum niciodată nu s-ar fi așteptat sau n-ar fi meritat acest gest suprem de prietenie.

— Bineînțeles că aș face-o. Ți se arde mâneca, Henry.

S-a uitat la ea de parcă ar fi aparținut altcuiva.

— Dar asta este de neconceput, a continuat el. Nu știu ce a fost în capul meu. Mai întâi să-ți spun și apoi să-ți cer... una ca asta. Nu se poate să-ți spionezi nevasta printr-un prieten – și acel prieten să pretindă că este iubitul ei.

— Ah, fapta nu s-a comis, am spus eu, dar nu este nici adulter, nici furt, nici fugă din fața focului inamicului. Lucruri de acest soi se petrec în fiecare zi, Henry. Este o parte a vieții moderne. Eu însumi le-am făcut pe mai toate dintre ele.

— Ești un tip de treabă, Bendrix, a zis. Tot ce-am avut nevoie a fost o discuție adevărată – ca să-mi limpezesc mintea.

Și de data asta, chiar a ținut scrisoarea deasupra flăcării. După ce a pus ultima bucată în scrumieră, am spus:

— Numele era Savage, Vigo Street, 159 sau 169.

— Las-o baltă, a zis Henry. Uită ce ți-am spus. N-are nici o noimă. Am avut mari dureri de cap în ultimul timp. O să mă duc la doctor.

— S-a auzit ușa, am spus. A venit Sarah.

— Ah, trebuie să fie servitoarea. A fost la cinematograf.

— Nu, erau pașii lui Sarah.

S-a dus la ușă, a deschis-o și automat chipul lui a căpătat o expresie absurdă, de blândețe și afecțiune. Întotdeauna fusesem iritat de această reacție mecanică la prezența ei, pentru că nu însemna nimic – nimeni nu poate să întâmpine întotdeauna cu bucurie o femeie, chiar dacă este îndrăgostit, și am crezut-o pe Sarah când mi-a spus că ei n-au fost niciodată îndrăgostiți. Cred că eu o întâmpinam mai bucuros în momentele mele de ură și neîncredere. Cel puțin pentru mine ea era o persoană de sine stătătoare – nu o parte din casă, ca un bibelou de porțelan pe care trebuie să-l ții în mână cu grijă.

— Sar-ah, Sar-ah, a silabisit cu o falsitate insuportabilă.

Cum aș putea să-l fac pe un străin să o vadă cum s-a oprit în hol, la picioarele scării, și s-a întors spre noi? Niciodată n-am fost capabil să-mi descriu nici măcar personajele mele fictive altfel decât prin acțiunile lor. Întotdeauna mi s-a părut că într-un roman cititorul trebuie lăsat să-și imagineze un personaj după cum dorește: nu vreau să-i furnizez o imagine de-a gata. Acum sunt trădat de propria tehnică, pentru că nu vreau ca orice femeie să o substituie pe Sarah, vreau ca posibilul cititor să vadă o frunte înaltă și o gură îndrăzneată, conformația capului, dar

nu reușesc să evoc decât o figură neclară, într-o haină de ploaie, șiroind de apă, care a spus: „Da, Henry?” și apoi: „Tu?” Ea întotdeauna mi-a spus „tu”. „Tu ești?” îmi spunea la telefon. „Vrei tu?”, „Poți tu?”, „Faci tu?”. Așa că de fiecare dată, preț de câteva minute, îmi imaginam ca un prost că nu era decât un singur „tu” pe lume și acela eram eu.

— Mă bucur să te văd, i-am spus – acesta era unul dintre momentele de ură. Ai fost la plimbare?

— Da.

— E o noapte mizerabilă, am spus pe un ton acuzator și Henry a adăugat cu o vădită îngrijorare:

— Ești udă learcă, Sarah. Într-o zi ai să răcești de moarte.

Un clișeu cu înțelepciunea lui populară poate uneori să sune într-o conversație ca o premoniție, deși, dacă am fi știut că spunea adevărul, mă întreb dacă vreunul din noi ar fi simțit o neliniște reală pentru ea, care să răzbată prin nervii, neîncrederea și ura noastră.

2

Nu pot să spun câte zile au trecut. Vechea neliniște revenise și în acea stare de întunecime nu poți să înregistrezi zilele mai mult decât un orb care nu vede variațiile de lumină. A fost în cea de a șaptesprezecea zi sau în a douăzeci și una când am hotărât cum să acționez? Acum, după trei ani, îmi amintesc vag cum stăteam la prânz pe liziera Common-ului, urmărindu-le casa de la distanță, de lângă heleșteu sau de sub porticul bisericii din secolul al XVIII-lea, sperând să am șansa ca ușa să se deschidă și Sarah să coboare treptele acelea rămase neatinse de explozii și foarte curate. Dar norocul nu mi-a surâs niciodată. Zilele ploioase se terminaseră și nopțile geroase erau plăcute, dar nici bărbatul, nici femeia nu au ieșit, ca și cum ar fi fost o casă pustie; niciodată nu l-am mai văzut pe Henry traversând Common-ul după lăsarea întunericului. Poate că îi era rușine de ceea ce îmi povestise, pentru că era un om foarte convențional. Scriu acest adjectiv cu un rânjet batjocoritor, și totuși, dacă mă examinez mai bine, nu am decât admirație și încredere față de convențional, ca, de pildă, față de satele pe care le vezi de pe șosea, din fuga automobilului, aratând atât de liniștite, cu casele lor de piatră acoperite cu stuf, și care-ți sugerează tihna.

Îmi amintesc că am visat-o mult pe Sarah în acele zile sau săptămâni obscure. Uneori mă

trezeam cu o senzație de durere, alteori de plăcere. Când cineva se gândește toată ziua la o femeie, n-ar mai trebui s-o viseze și noaptea. Încercam să scriu o carte, dar pur și simplu, nu-mi ieșea. Scriam cele cinci sute de cuvinte zilnice, dar personajele nu prindeau deloc viață. În scris depinzi atât de mult de aspectele mărunte ale existenței cotidiene. Poți să fii preocupat de cumpărături, de impozite, de conversații întâmplătoare, dar subconștientul continuă să lucreze netulburat, rezolvând probleme, făcând planuri de viitor; poți să stai la masa de lucru abătut și cu mintea goală și, dintr-odată, cuvintele îți vin ca din senin: situații care păreau blocate într-un impas iremediabil încep să se miște – munca a fost făcută în timp ce ai dormit, sau ai fost la cumpărături, sau ai stat de vorbă cu prietenii. Dar această ură și suspiciune, această pasiune de a distruge a trecut dincolo de carte – în schimb, subconștientul a lucrat asupra ei până într-o dimineață când m-am trezit și am știut, de parcă mi-aș fi făcut planuri peste noapte, că în acea zi aveam să-i fac o vizită domnului Savage.

Ce colecție ciudată formează profesiile care cer confidențialitate! Te încrezi în avocatul tău, în doctorul tău, în preotul tău, presupun, dacă ești catolic, și acum îl adaug pe listă pe detectivul tău particular. Ideea lui Henry că toți ceilalți clienți te-ar examina scrupulos a fost total greșită. Biroul avea două camere de așteptare și am fost condus într-una din ele, unde eram singur. În mod curios, nu te-ai fi așteptat să găsești așa ceva în Vigo Street – avea aerul demodat din anticamera unui avocat, combinat cu ultimele numere ale revistelor mondene care te trimiteau cu gândul la sala de așteptare a unui dentist – ca, de pildă, *Harper's Bazaar*, *Life* și o mulțime de reviste de modă franțuzești, iar bărbatul care m-a condus aici era un pic prea amabil și prea

bine îmbrăcat. Mi-a așezat un scaun lângă foc și a închis ușa cu foarte mare grijă. M-am simțit ca un pacient și cred că și eram un pacient, destul de bolnav ca să încerc faimosul tratament-șoc pentru gelozie.

Primul lucru pe care l-am observat la domnul Savage a fost cravata: cred că reprezenta o veche asociație de foști colegi de școală. Al doilea – cât de bine îi era bărbierită fața, sub stratul fin de pudră. Apoi, fruntea care-i strălucea acolo unde părul blond se retrăsese și expresia de înțelegere, simpatie și solitudine care i se citea pe chip. Am observat că atunci când ne-am dat mâna mi-a strâns degetele în mod ciudat. Cred că trebuie să fi fost francmason și, dacă i-aș fi putut întoarce gestul, probabil că m-aș fi bucurat de o atenție specială.

— Domnul Bendrix? a spus. Vă rog să luați loc. Cred că acesta este scaunul cel mai confortabil. A netezit perna și a rămas în picioare plin de solitudine până m-am așezat. Apoi și-a tras un scaun cu spătar drept și s-a așezat alături de mine ca și cum ar fi vrut să-mi ia pulsul. Acum, vă rog să-mi povestiți totul cu propriile dumneavoastră cuvinte, a continuat el.

Nu-mi pot închipui ce alte cuvinte aș fi putut folosi dacă nu pe ale mele. M-am simțit încurcat și mâhnit: nu venisem aici pentru compasiune, ci ca să plătesc, dacă îmi puteam permite, pentru un serviciu. Am început:

— Care sunt tarifele dumneavoastră pentru supraveghere?

Domnul Savage și-a atins ușor cravata și a spus:

— Nu vă faceți acum griji în privința asta, domnule Bendrix. Onorariul pentru această consultație preliminară este de trei guinee, dar, dacă nu doriți să mergem mai departe, nu cer absolut nimic. Cea mai bună reclamă, știți – a strecurat

clișeu ca pe un termometru –, este un client mulțumit.

Într-o situație obișnuită, presupun că toți ne comportăm foarte asemănător și folosim aceleași cuvinte. Am spus:

— Este un caz foarte simplu. Și mi-am dat seama, cu mânie, că domnul Savage știa totul despre el înainte să încep să vorbesc. Nimic din ceea ce aveam să-i spun nu-i era străin domnului Savage, nimic din ceea ce putea el dezgropa nu fusese deja scos la iveală de atâtea zeci de ori în acel an. Chiar și un doctor este uneori derutat de un pacient, dar domnul Savage era un specialist care se ocupa de o singură boală căreia îi cunoștea fiecare simptom.

Spuse cu o blândețe exagerată:

— Nu vă grăbiți, domnule Bendrix.

Deveneam confuz ca toți ceilalți pacienți ai săi.

— De fapt, nu am prea multe dovezi, i-am explicat eu.

— O, asta este meseria mea, a spus domnul Savage. Dumneavoastră îmi descrieți doar starea sufletească, atmosfera. Presupun că discutăm despre doamna Bendrix.

— Nu chiar.

— Dar așa o cheamă, nu?

— Nu, ați înțeles greșit. E soția unui prieten.

— Și el v-a trimis?

— Nu.

— Poate că dumneavoastră și doamna sunteți... intimi?

— Nu. Din 1944, n-am văzut-o decât o singură dată.

— Mă tem că nu prea înțeleg. Ați spus că este un caz de supraveghere.

Până în această clipă nu-mi dădusem seama că mă înfuriase atât de mult.

— Cineva nu poate doar să iubească sau să urască, și atâta tot? am izbucnit. Dar nu vă faceți

o părere greșită. Sunt doar unul dintre clienții dumneavoastră geloși, nu pretind c-aș fi diferit de restul, dar în cazul meu există un decalaj.

Domnul Savage și-a lăsat mâna pe mâneca mea ca și cum aș fi fost un copil capricios.

— Nu este nimic rușinos în gelozie, domnule Bendrix. Eu o consider întotdeauna un semn de iubire. Această doamnă despre care discutăm, aveți motive să credeți că are o legătură... intimă cu un altul?

— Soțul ei crede că îl înșală. Ea își dă întâlniri. Minte în privința locurilor unde a fost. Are... secrete.

— Ah, secrete, da.

— S-ar putea să nu fie nimic la mijloc, bineînțeles.

— În îndelungata mea experiență, domnule Bendrix, aproape invariabil este. Ca și cum mi-ar fi adus suficiente asigurări pentru a continua tratamentul, domnul Savage s-a întors la biroul lui și s-a pregătit de scris. Nume. Adresă. Ocupația soțului. Cu creionul pregătit pentru a-și nota, domnul Savage m-a întrebat: Domnul Miles știe de această întrevedere?

— Nu.

— Omul nostru nu trebuie să fie remarcat de domnul Miles?

— Categorie, nu.

— Asta complică lucrurile.

— Îi pot arăta rapoartele dumneavoastră mai târziu. Nu știu.

— Puteți să-mi dați unele detalii despre casă? Există și o servitoare?

— Da.

— Ce vârstă are?

— Nu știu. Treizeci și opt?

— Nu știți dacă are iubiți?

— Nu. Și nu știu nici cum o cheamă pe bunică-sa.

Domnul Savage mi-a aruncat un zâmbet răbdător. Am crezut pentru o clipă că intenționează să-și părăsească biroul ca să mă mângâie iar părintește pe braț.

— Îmi dau seama, domnule Bendrix, că nu aveți deloc experiență în materie de investigații. O servitoare este foarte importantă. Ea ne poate spune atât de multe despre obiceiurile stăpânei – dacă vrea. O să fiți surprins cât de multe amănunte *sunt* importante chiar și pentru cea mai simplă investigație.

Cu siguranță, în dimineața aceea a făcut dovada acestui lucru: a acoperit pagini întregi cu scrisul lui mic și mângălit. Odată s-a oprit să mă întrebe:

— Ați avea ceva împotrivă dacă omul meu, în cazul în care ar fi absolut necesar, ar veni la dumneavoastră acasă?

I-am răspuns că nu mă deranjează, dar imediat am simțit ca și cum aş permite să-mi fie infectată propria mea cameră.

— Dacă s-ar putea totuși evita...

— Bineînțeles. Bineînțeles. Vă înțeleg.

Și, într-adevăr, am fost convins că înțelegea. Puteam să-i spun că prezența omului său ar fi ca praful pe mobilă sau ca funinginea pe cărțile mele și el nu s-ar fi arătat surprins ori iritat. Aveam o adevărată pasiune de a scrie pe coli de hârtie curate și o pată de ceai pe o pagină o făcea inutilizabilă; brusc m-a pălit gândul că trebuie să-mi pun sub lacăt hârtia în cazul unui vizitator insipid. I-am spus:

— Ar fi mai simplu dacă m-ar anunța...

— Cu siguranță, dar nu întotdeauna este posibil. Adresa dumneavoastră, domnule Bendrix, și numărul de telefon?

— Nu sunt singur pe fir. Proprietăreasa mea are o derivație.

— Toți oamenii mei sunt foarte discreți. Doriți rapoarte săptămânal sau preferați să primiți rezultatul final al investigației?

— Săptămânal. S-ar putea să nici nu fie un rezultat final. Probabil că nu este nimic de aflat.

— Vi s-a întâmplat deseori să mergeți la doctorul dumneavoastră fără a găsi nimic în neregulă? Știți, domnule Bendrix, faptul că un bărbat simte nevoia să apeleze la serviciile noastre înseamnă aproape în mod invariabil că există ceva de raportat.

Presupun că eram norocos că-l alesesem pe domnul Savage să se ocupe de asta. El îmi fusese recomandat ca fiind mai puțin dezagreabil decât sunt de obicei bărbații din branșa lui, dar, cu toate acestea, siguranța lui de sine îmi era insuportabilă. Dacă stai să te gândești, detectarea inocenței nu este o afacere destul de respectabilă, pentru că nu sunt oare îndrăgostiții aproape întotdeauna inocenți? Ei nu au comis nici o crimă, sunt absolut convinși că nu au făcut nimic rău „atâta vreme cât nimeni, ci doar eu însumi sunt rănit“, vechiul aforism este prezent pe buzele lor și iubirea, bineînțeles, scuză totul – așa cred ei și așa credeam și eu pe vremea când eram îndrăgostit.

Și, când am ajuns la onorariu, domnul Savage a fost surprinzător de moderat: trei guinee pe zi și cheltuielile „care trebuie să fie aprobate, bineînțeles“. Mi le-a explicat:

— Știți, de obicei, cafea, iar uneori omul trebuie să ia o băutură.

Am făcut o glumă, că nu sunt de acord cu whisky-ul, dar domnul Savage nu s-a prins.

— Am avut un caz, a spus el, când o investigație de o lună a fost salvată de o porție dublă de whisky la momentul potrivit – cel mai ieftin whisky pe care clientul meu l-a plătit vreodată.

Mi-a spus că unii clienți vor un raport zilnic asupra cheltuielilor, dar eu l-am asigurat că mă voi mulțumi cu unul săptămânal.

Întreaga afacere mersese foarte rapid: aproape că mă convinsese atunci când am ieșit în Vigo Street că acest gen de întrevedere li se întâmplă tuturor bărbaților, mai devreme sau mai târziu.

3

„Mai există ceva care ar putea fi relevant?“ îmi amintesc că mă întrebase domnul Savage – probabil, pentru un detectiv este tot atât de important ca pentru un romancier să-și adune mai întâi materialul său cel mai banal înainte de a alege pista corectă. Dar cât de dificil se dovedește acest lucru – găsirea adevăratului subiect. Presiunea enormă a lumii exterioare apasă asupra noastră ca o *peine forte et dure*¹. Acum, când am început să scriu propria mea poveste, problema rămâne aceeași, ba chiar mai rău – acum există mult mai multe fapte pe care nu trebuie să le inventez. Cum pot să scot la iveală personajul dintr-o scenă atât de încărcată – ziarul de fiecare zi, masa zilnică, traficul scurgându-se cu scrâșnet de roți spre Battersea, pescărușii care vin dinspre Tamisa în căutarea hranei și vara timpurie a lui 1939 strălucind peste parcul unde copiii și-au lansat bărcuțele la apă – una din acele veri luminoase și condamnate, dinainte de război? Mă întreb dacă, gândindu-mă îndeajuns de mult, l-aș putea detecta la petrecerea dată de Henry pe viitorul ei iubit. Prima oară ne-am văzut în timp ce beam un sherry prost, adus din Africa de Sud din pricina războiului din Spania. Cred că am remarcat-o pe Sarah pentru că era fericită: în anii aceia fericirea aproape

1. Suferință puternică și grea (fr.).

că dispăruse din cauza furtunii ce se aduna la orizont. O mai puteai afla la oamenii beți, la copii și rareori altundeva. Am plăcut-o imediat pentru că mi-a spus că îmi citise cărțile, fără a mai adăuga nimic altceva – brusc, m-am simțit tratat ca o ființă umană, și nu ca un scriitor. Nu mi-a trecut cătuși de puțin prin minte că am să mă îndrăgostesc de ea. În primul rând, era frumoasă și femeile frumoase, mai ales dacă sunt și inteligente, îmi creează un anume sentiment de inferioritate. Nu știu dacă psihologii l-au numit deja complexul Cophetua, dar întotdeauna mi-a venit greu să simt o atracție sexuală dacă nu am avut un sentiment de superioritate intelectuală sau fizică. Tot ce-am observat la ea atunci când am văzut-o prima dată a fost frumusețea și fericirea ei și modul de a atinge oamenii cu mâinile, ca și cum i-ar fi iubit. Nu-mi pot aminti decât un singur lucru pe care mi l-a spus, în afară de acea afirmație cu care a început: „Am impresia că nu agreezi o mulțime de oameni“. Pesemne că-i vorbisem arogant despre colegii mei de breaslă, scriitorii. Nu-mi amintesc.

Ce vară a fost! Nu am de gând să încerc să-mi amintesc exact luna – ar trebui să mă întorc în trecut prin atât de multă durere, dar îmi aduc aminte că, după ce am băut prea mult sherry prost, am părăsit camera aglomerată și sufo-cantă și am ieșit la o plimbare prin Common cu Henry. Soarele cădea direct peste Common și din cauza asta iarba se îngălbenise. Casele din depărtare erau în stil victorian, mici, precis desenate și liniștite: doar undeva, la mare distanță, se auzea un copil plângând. Biserica din secolul al XVIII-lea se înălța ca o jucărie în mijlocul unei insule de verdeață – jucăria putea fi lăsată afară, în întuneric și arșiță. Era ceasul din zi când faci confidențe unui străin.

Henry a spus:

— Cât de fericiți am putea fi cu toții!

— Da.

Am simțit o enormă simpatie pentru el, cum stătea acolo, în Common, departe de propria petrecere, cu lacrimi în ochi.

— Ai o casă foarte frumoasă, i-am zis.

— Soția mea a găsit-o.

Îl cunoscusem doar cu o săptămână în urmă – la o altă petrecere; pe atunci el lucra la Ministerul Pensilor și eu îl ținusem de vorbă anume pentru materialul meu. După două zile am primit invitația. Mai târziu am aflat că Sarah îl făcuse s-o trimită.

— Ești căsătorit de multă vreme? l-am întrebat.

— De zece ani.

— Cred că ai o soție încântătoare.

— Îmi este de mare ajutor, a spus el. Bietul Henry. Dar de ce spun eu bietul Henry? În fond, nu el avea cărțile câștigătoare – cărțile blândeții, umilinței și încrederii?

— Trebuie să mă întorc, a continuat el. Nu se cade să las totul în seama ei, Bendrix, a adăugat și și-a pus mâna pe brațul meu, de parcă ne-am fi cunoscut de ani de zile. Învățase gestul de la ea? Oamenii căsătoriți ajung să semene unul cu altul. Ne-am întors împreună și, când am deschis ușa de la hol, am văzut reflectată în oglinda din alcov imaginea a două persoane care se despărteau ca dintr-un sărut – una dintre ele era Sarah. M-am uitat la Henry. Fie că nu văzuse, fie că nu-i păsa – sau, mi-am zis în gând, ce bărbat nefericit trebuie să fie!

Ar fi considerat domnul Savage această scenă relevantă? Mai târziu am aflat că nu un iubit o săruta; era unul dintre colegii lui Henry din Ministerul Pensilor a cărui soție fugise cu un marinar în urmă cu o săptămână. Ea îl întâlnise pentru prima oară în ziua aceea și e puțin probabil

ca el să facă parte dintr-un decor din care eu fusesem atât de ferm exclus. Iubirea nu durează atât de mult încât să se stingă de la sine.

Aș fi preferat să nu răscolesc acel trecut, pentru că, pe măsură ce scriu despre anul 1939, simt cum toată ura mea se reîntoarce. Se pare că ura pornește din aceleași glande ca și iubirea: ba chiar determină fapte identice. Dacă nu am fi fost învățați cum să interpretăm povestea Patimilor, am fi putut spune, judecând numai după acțiunile lor, dacă gelosul Iuda sau lașul Petru a fost cel care l-a iubit pe Hristos?

Când m-am întors acasă de la domnul Savage și proprietăreasa mi-a spus că doamna Miles m-a căutat la telefon, am simțit aceeași bucurie ca pe vremea când auzeam ușa de la intrare închizându-se și pașii ei în hol. M-a apucat o speranță turbată că revederea mea de acum câteva zile îi trezise nu iubirea, bineînțeles, ci un sentiment, o amintire pe care eu aș fi putut să le exploatez. Atunci mi s-a părut că, dacă aș putea s-o mai am măcar o dată – oricât de repede și de grosolan și nesatisfăcător –, mi-aș fi dobândit din nou liniștea: aș fi scos-o total din organismul meu și după aceea eu aș fi fost cel care a părăsit-o, și nu ea.

Era ciudat ca, după optsprezece luni de tăcere, să formeze acel număr: Macaulay 7753, și mai ciudat că a trebuit să mă uit în agendă pentru că nu eram sigur de ultima cifră. Am ascultat sunetul telefonului și mă întrebam dacă Henry se întorsese deja de la minister și ce să-i spun dacă ar răspunde el. Apoi mi-am dat seama că nu mai era nimic rău dacă-i spuneam adevărul. Minciunile mă părăsiseră și mă simțeam atât de singur de parcă ele ar fi fost unicii mei prieteni.

Vocea unei slujnice bine educate a repetat numărul în receptor. Am întrebat:

- Doamna Miles e acasă?
- Doamna Miles?
- Nu e 7753 Macaulay?

— Ba da.

— Vreau să vorbesc cu doamna Miles.

— Ați greșit numărul, a spus ea și a închis. Niciodată nu mi-a trecut prin minte că lucrurile mărunte se schimbă și ele cu timpul.

Am căutat în cartea de telefon familia Miles, dar vechiul număr era același: cartea de telefon nu mai era valabilă de mai bine de un an. Mă pregăteam să sun la Informații când telefonul s-a auzit din nou; era Sarah însăși. A spus cu o oarecare stinghereală:

— Tu ești?

Nu-mi spusese niciodată pe nume și acum, lipsind vechii termeni de afecțiune, nu știa ce să zică. Am spus:

— Bendrix la telefon.

— Sunt eu, Sarah. N-ai primit mesajul meu?

— O, voiam să te sun, dar a trebuit să termin un articol. Apropo, nu cred că mai am numărul tău. Presupun că e în carte, nu?

— Nu, nu încă. Ni s-a schimbat. Este Macaulay 6204. Voiam să te rog ceva.

— Da?

— Nu e nimic groaznic. Vreau să iau prânzul cu tine, asta-i tot.

— Bineînțeles. Sunt încântat. Când?

— Ai putea mâine?

— Nu. Nu mâine. Știi, pur și simplu trebuie să termin acest articol...

— Miercuri?

— Joi ar fi bine?

— Da, a spus ea, și aproape că puteam percepe dezamăgirea dintr-o monosilabă – atât de mult ne înșală mândria noastră.

— Atunci ne vedem la Café Royal, la ora unu.

— Drăguț din partea ta, a spus ea și, din vocea ei, îmi puteam da seama că exact asta a vrut să spună. Pe joi.

— Pe joi.

Am rămas cu receptorul în mână privind la propria-mi ură ca la un om hâd și tâmpit pe care nu vrei să-l cunoști. Am format numărul ei, pesemne că am prins-o înainte să fi avut timp să plece de lângă telefon, și am spus:

— Sarah. Mîine e-n ordine. Uitasem ceva. În același loc. La aceeași oră.

Și stînd acolo, cu degetele pe aparatul tăcut, așteptînd ceva cu nerăbdare, mi-am zis: Îmi amintesc. Asta e starea pe care ți-o dă speranța.

5

Am întins ziarul pe masă și am citit aceeași pagină iar și iar, pentru că nu voiam să-mi ridic privirile spre ușă. Oamenii intrau continuu și nu aveam chef să fiu unul dintre aceia care, prin înălțarea și coborârea capului, trădează o așteptare prostească. Ce avem cu toții de așteptat ca să ne lăsăm cuprinși de o asemenea dezamăgire? În ziarul de seară erau relatări obișnuite, despre o crimă și o ciorovăială în parlament în legătură cu raționalizarea dulciurilor, și iată că ea întârziase deja cinci minute. Am avut ghinionul să mă surprindă când mă uitam la ceas. I-am auzit vocea:

— Îmi pare rău. Am venit cu autobuzul și traficul a fost aglomerat.

I-am spus:

— Metroul era mai rapid.

— Știu, dar n-am vrut să vin mai repede.

Adeseori mă deconcertase prin rostirea fermă a adevărului. Pe vremea când eram îndrăgostiți, încercam s-o fac să spună mai mult decât adevărul – că iubirea noastră n-o să se sfârșească niciodată, că într-o zi ne vom căsători. N-aș fi crezut-o, dar mi-ar fi plăcut să aud aceste cuvinte de pe buzele ei, poate doar ca să am satisfacția de a le respinge. Numai că ea n-a jucat niciodată acest joc de a se preface că ar crede, iar apoi, brusc și pe neașteptate, îmi spulbera orice reticență printr-o frază atât de tandră și de profundă...

Îmi amintesc că odată, când eram amărât din cauza calmului cu care spusese că într-o bună zi relația noastră se va termina, am auzit-o, cu o incredibilă bucurie, rostind: „Niciodată, absolut niciodată, n-am iubit un bărbat așa cum te iubesc pe tine și niciodată n-o să mai iubesc pe altcineva“. Ei bine, mi-am zis, n-avea cum s-o știe, dar și ea juca același joc de a se preface că ar crede.

S-a așezat lângă mine și a cerut o halbă de bere *lager*¹.

— Am rezervat o masă la Rules, i-am spus.

— Nu putem rămâne aici?

— Acolo ne duceam întotdeauna.

— Da.

Pesemne că ne purtam ciudat, din moment ce am observat că atrăsesem atenția unui bărbat mic de statură care stătea pe o sofa, nu departe de noi. Am încercat să mă uit fix la el să-l fac să ne dea pace, ceea ce n-a fost greu. Avea o mustață lungă și ochi blânzi și a privit grăbit în altă parte: a atins paharul de bere cu cotul și l-a răsturnat pe podea, așa că a fost teribil de stânjenit. Mi-a părut rău, gândindu-mă că s-ar putea să fie unul dintre puținii mei cititori și să mă fi recunoscut din fotografii. Avea un băiețel care stătea cu el și cât de crud e să umilești un tată în prezența fiului său. Băiatul s-a făcut roșu ca racul când ospătarul a venit în grabă și tatăl lui a început să se scuze cu o insistență inutilă.

I-am spus lui Sarah:

— Bineînțeles, putem lua prânzul unde vrei.

— Știi, n-am mai trecut niciodată pe acolo.

— Ei bine, niciodată n-a fost restaurantul tău, nu-i așa?

— Tu te duci des acolo?

— Pentru mine e convenabil. De două-trei ori pe săptămână.

1. Bere tare (germ.).

S-a ridicat brusc în picioare și a spus:

— Hai să mergem. Și dintr-odată a apucat-o o criză de tuse. Părea o tuse mult prea puternică pentru trupul ei micuț: fruntea i s-a acoperit de broboane de transpirație din cauza efortului.

— Sună cam urât.

— O, nu-i nimic. Iartă-mă.

— Luăm un taxi?

— Prefer să mergem pe jos.

Cum urci pe Maiden Lane, pe partea stângă, se află o ușă și un grătar în fața ei peste care am trecut fără să scoatem o vorbă. După prima masă pe care o luaserăm împreună la restaurant, când o descususem în legătură cu obiceiurile lui Henry și ea se entuziasmase de interesul meu, o sărutasem destul de stângaci chiar aici, în drum spre metrou. Nu știu de ce-am făcut-o, poate din cauza acelei imagini din oglindă care mi-a venit în minte, pentru că nu aveam nici un gând să fac dragoste cu ea: nu aveam nici măcar intenția de a o revedea. Era prea frumoasă ca să mă excite ideea de accesibilitate.

Când ne-am așezat, unul dintre vechii ospătari mi-a spus:

— De mult nu v-am mai văzut pe aici, domnule.

În momentul acela mi-am dorit să n-o fi mințit pe Sarah.

— O, am răspuns, acum iau prânzul sus.

— Și pe dumneavoastră, doamnă, nu v-am mai văzut de mult...

— De aproape doi ani, a spus ea cu o precizie pe care uneori o uram.

— Dar țin minte că luați un *lager* mare.

— Ai o memorie bună, Alfred, iar el a radiat de bucurie că nu i-a fost uitat numele. Întotdeauna avusese mici trucuri prin care câștiga simpatia ospătarilor.

Mâncarea a întrerupt schimbul nostru de banalități plictisitoare la culme și abia când am terminat masa mi-a dat unele indicii asupra motivului pentru care se afla aici.

— Am ținut să iau prânzul cu tine, a spus ea, pentru că voiam să te întreb de Henry.

— Henry? am repetat încercând să-mi ascund dezamăgirea din glas.

— Mă îngrijorează. Cum l-ai găsit alaltăieri seară? Nu ți s-a părut ciudat?

— N-am observat nimic nelalocul lui, am spus.

— Voiam să te rog – o, știu că ești foarte ocupat – dacă n-ai putea să-l vizitezi din când în când. Cred că este foarte singur.

— Cu tine?

— Știi că niciodată n-a ținut cont de prezența mea.

— Poate că o face când nu stai pe-acasă.

— Oricum nu ies prea mult, a spus ea și tusea i-a izbucnit într-un moment convenabil spre a schimba direcția pe care o apucase discuția. Când accesul de tuse s-a terminat, a schimbat subiectul, deși nu-i stătea în obicei să evite adevărul.

— Lucrezi la o carte nouă? m-a întrebat. Vorbea ca un străin, genul de străin pe care îl cunoști la un cocteil. Nu pusese niciodată o asemenea întrebare, nici măcar când ne întâlnisem prima oară, la paharul de sherry sud-african.

— Bineînțeles.

— Ultima nu mi-a plăcut prea mult.

— A fost o luptă s-o scriu chiar atunci... Pacea venea... Și aș fi putut la fel de bine să spun „pacea dispărea“, am adăugat în gând.

— Uneori mi-a fost teamă că ai să te întorci la ideea aceea veche – aceea pe care o detestam. Unii bărbați ar fi făcut-o.

— O carte îmi ia un an s-o scriu. E prea multă muncă pentru o răzbunare.

— Dacă ai ști ce puțin aveai de răzbunat...

— Bineînțeles că glumesc. Ne-am simțit bine împreună; suntem adulți, știam că într-o bună zi trebuie să se termine. Acum, vezi tu, ne putem întâlni ca doi prieteni și discuta despre Henry.

Am achitat nota de plată și am ieșit, și la vreo douăzeci de metri în josul străzii erau ușa și grătarul. M-am oprit pe trotuar și am spus:

— Bănuiesc că mergi spre Strand?

— Nu. Leicester Square.

— Eu merg spre Strand.

Ea stătea în dreptul ușii și strada era pustie.

— O să ne luăm rămas-bun aici. Mi-a făcut plăcere să te văd.

— Da.

— Sună-mă oricând ai vreme.

Am făcut un pas spre ea. Simțeam grătarul sub picioare.

— Sarah, am spus.

Și-a răsucit brusc capul ca și cum ar fi vrut să vadă dacă venea cineva, să vadă dacă mai era timp... dar când și l-a întors la loc, a apucat-o din nou tusea. S-a încovoiat și a tușit, și a tușit. Ochii îi erau roșii din cauza tusei. În haina ei de blană arăta ca un mic animal încolțit.

— Iartă-mă.

Am spus cu amărăciune ca și cum aș fi fost frustrat de ceva:

— Asta trebuie tratată.

— E o simplă tuse. A întins mâna și mi-a spus: La revedere, Maurice.

Numele suna ca o insultă. I-am spus „la revedere“, dar nu i-am dat mâna. Am luat-o repede din loc, fără să-mi mai întorc capul, încercând să dau impresia că sunt ocupat și ușurat că am plecat, iar când am auzit tusea începând din nou, am vrut să fluier o melodie, ceva vesel, aventuros, fericit, dar nu aveam deloc ureche muzicală.

6

Când ești tânăr, îți formezi obiceiuri de lucru despre care crezi că o să dureze toată viața și o să reziste oricărei catastrofe. De peste douăzeci de ani probabil că am scris în medie cinci sute de cuvinte pe zi, cinci zile pe săptămână. Pot să scriu un roman într-un an și-mi rămâne timp pentru revizuirea și corectarea dactilogramei. Am fost întotdeauna foarte meticulos și, când mi-am terminat cantitatea zilnică de lucru, mă opresc, chiar dacă mă aflu la mijlocul unei scene. Din când în când, în timpul lucrului matinal, număr cuvintele pe care le-am așternut pe hârtie și notez sutele pe manuscris. Nici un tipograf nu este nevoit să facă o evaluare migăloasă a muncii mele pentru că pe prima pagină a textului bătut la mașină există trecută cifra – 83 764. Când eram tânăr, nici măcar o legătură amoroasă nu-mi schimba programul. O întâlnire amoroasă trebuia să aibă loc după prânz și, oricât de târziu m-aș fi dus la culcare – dacă dormeam în propriul meu pat –, întotdeauna citeam ce lucrasem dimineța și adormeam cu ceea ce scrisesem în minte. Nici măcar războiul nu mi-a afectat cine știe ce acest obicei. Din cauza infirmității de la picior nu am fost încorporat, așa că lucram în Apărarea Civilă și tovarășii mei de muncă erau mai mult decât bucuroși că niciodată nu ceream să fiu de serviciu în cursul dimineților, care erau relativ liniștite. Ca atare, am căpătat o falsă

reputație de om zelos, dar nu eram zelos decât la masa mea de lucru, în fața foi de hârtie, cu acea normă de cuvinte care se scurgeau încet, metodic, din tocul meu. A trebuit să apară Sarah ca să-mi dea peste cap această disciplină auto-impusă. Bombele dintre acele prime raiduri din zori și rachetele V1¹ ale anului 1944 și-au păstrat convenabilele lor obiceiuri nocturne, dar se întâmpla atât de des să n-o pot vedea pe Sarah decât diminețile, pentru că după-amiaza nu putea scăpa aproape niciodată de prietenele care, după ce-și făcuseră cumpărăturile, erau dornice să mai stea la o bârfă înaintea sirenelor de seară. Uneori venea între două cozi și făceam dragoste – între coada de la prăvălia de zarzavaturi și fructe și coada de la măcelărie.

Dar îmi venea destul de ușor să mă reîntorc la masa mea de scris chiar și în acele condiții. Atâta vreme cât ești fericit, poți să suporti orice disciplină: nefericirea este cea care îți face pulbere obiceiurile de lucru. Când am început să-mi dau seama cât de des ne certam, cât de des o necăjeam revărsându-mi nervii asupra ei, am devenit conștient că iubirea noastră era sortită pieirii: iubirea se transformase într-o legătură amoroasă cu început și sfârșit. Puteam spune exact momentul în care începuse și știam că într-o zi am să știu ceasul final. Când pleca de la mine, nu mă mai puteam așeza la masa de lucru: rememoram ceea ce ne spusese un celuilalt și mă apuca furia sau remușcarea. Și tot timpul știam că forțam nota. Alungam din viața mea singurul lucru pe care-l iubeam. Atâta vreme cât am putut să mă conving că iubirea nu are sfârșit, am fost fericit – cred că se putea conviețui chiar bine cu mine, și așa iubirea a

1. V1, V2 – rachete folosite de nemți spre sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial.

dăinuit. Dar, dacă iubirea trebuia să moară, voiam să moară repede. Era ca și cum iubirea noastră ar fi fost o micuță creatură, prinsă într-o capcană și sângerând de moarte: trebuie să închid ochii și să-i succesc gâtul.

Și în tot acel timp n-am putut să lucrez. După cum am spus, în cazul unui romancier scrisul are loc mai ales în subconștient: în acele adâncuri este imprimat ultimul cuvânt, înainte ca primul cuvânt să apară pe foaia de hârtie. Ne amintim detaliile poveștii noastre, nu le inventăm. Războiul n-a tulburat acele abisuri marine, dar în momentul de față era ceva de o infinit mai covârșitoare importanță pentru mine decât războiul, decât romanul meu – sfârșitul iubirii. Acesta era lucrat și cizelat acum asemenea unei povești: cuvântul usturător care o făcuse să plângă și care părea a-mi fi venit atât de spontan pe buze fusese ascuțit în acele caverne submarine. Romanul meu întârzia, dar iubirea mea se grăbea, asemenea inspirației, spre final.

Nu mă mir că nu-i plăcuse ultima mea carte. Fusese scrisă tot timpul în silă, fără nici o cizelare, fără nici un motiv decât acela că trebuie să-ți duci viața mai departe. Recenzenții au spus că este opera unui artizan: asta era tot ce mi-a rămas din ceea ce fusese o pasiune. Am crezut că, poate, la următorul roman pasiunea se va reîntoarce, că emoția se va redeștepta la amintirea a ceea ce niciodată n-ai știut în mod conștient, dar, timp de o săptămână după ce am luat prânzul cu Sarah la Rules, n-am mai putut să lucrez deloc. Poftim, iar o iau de la capăt – Eu, Eu, Eu, de parcă asta ar fi povestea mea, și nu povestea lui Sarah, a lui Henry și a celui de al treilea pe care l-am urât fără să-l cunosc sau măcar să cred în existența lui.

În dimineța aceea încercasem să lucrez și nu reușisem; la prânz am băut prea mult, așa

că și după-amiaza a fost pierdută; după lăsarea întunericului am stat la fereastră, cu luminile stinse, și am privit, peste întunecatul și întinsul Common, ferestrele luminate ale caselor de pe latura de nord. Era foarte frig și soba mea cu gaz mă încălzea doar dacă mă înghesuiam lângă ea și atunci mă pârla. Câțiva fulgi de zăpadă pluteau peste felinarele de pe latura sudică și atingeau geamul cu degete umede și groase. N-am auzit când a sunat soneria. Proprietăreasa mi-a bătut la ușă și a spus: „Un domn Parkis dorește să vă vadă“, indicând astfel prin articolul gramatical statutul social al vizitatorului meu. Nu auzisem niciodată acest nume, dar i-am spus să-l poftască înăuntru.

M-am întrebat unde mai văzusem acei ochi blânzi ce păreau a-și cere iertare și mustața aceea lungă, demodată, umedă din cauza vremii? Abia aprinsesem lampa de citit și el s-a îndreptat spre ea, scrutând miop încăperea; nu mă putea distinge în întuneric. A spus:

— Domnul Bendrix?

— Da.

— Numele meu este Parkis, a spus el, de parcă asta ar fi însemnat ceva pentru mine. A adăugat: Omul domnului Savage, domnule.

— Ah, da. Ia loc, te rog. O țigară?

— Ah, nu, domnule, a spus el. Nu în timpul serviciului – afară doar, bineînțeles, din motive de acoperire.

— Dar acum nu sunteți în timpul serviciului, nu?

— Într-un fel, da, domnule. Am fost învoit doar pentru o jumătate de oră, cât îmi prezint raportul. Domnul Savage a spus că l-ați dori săptămânal – inclusiv cheltuielile.

— Este ceva de raportat? N-aș fi putut spune dacă eram dezamăgit sau nerăbdător.

— Nu este chiar o foaie goală, domnule, a spus el mulțumit de sine și a scos un număr impresionant de foi și plicuri din buzunar în căutarea celui care-i trebuia.

— Vă rog să luați loc. Mă faceți să mă simt prost.

— Cum doriți, domnule. Așezându-se, m-a putut vedea ceva mai de aproape. Nu ne-am mai întâlnit undeva, domnule?

Scosesem prima foaie din plic: era lista cheltuielilor, scrisă foarte citeț, parcă de o mână de școlar. Am spus:

— Scrieți foarte citeț.

— Este scrisul băiatului meu. Îl pregătesc în meserie. A adăugat grăbit: Nu pun la socoteală nimic pentru el, domnule, doar dacă îl las de serviciu, ca acum.

— Acum el este de serviciu?

— Doar cât îmi prezint eu raportul, domnule.

— Câți ani are?

— A trecut de doisprezece, a spus el de parcă băiatul lui era un ceas. Un băiețandru poate fi folositor și nu costă nimic, afară doar de câte o revistă cu benzi desenate, din când în când. Și nici nu-l observă nimeni. Băieții, de felul lor, cresc mai încet.

— Mi se pare o muncă ciudată pentru un copil.

— Ei bine, domnule, el nu înțelege adevărata semnificație. Dacă ar trebui să dau buzna într-un dormitor, nu l-aș lua cu mine.

Am citit:

18 ianuarie Două ziare de seară 2 d¹.

Întoarcere metrou 1/8 d.

Cafea 2/-

Mă urmărea atent în timp ce citeam.

1. Denarius = dinar (monedă de argint din vechea Romă; de aici prescurtarea „d” pentru moneda engleză penny).

— Localul în care am băut cafeaua a fost mai scump decât îmi puteam permite, dar altceva mai ieftin nu aveam cum să iau fără să atrag atenția.

19 ianuarie	Metrouri	2/4 d.
	Bere la sticlă	3/-
	Cocteil	2/6 d.
	Halbă bere amară	1/6 d.

M-a întrerupt din nou din citit:

— Mă cam frământ din cauza berii, domnule, pentru că, din neatenție, am răsturnat un pahar. Dar eram puțin nervos, acolo fiind ceva de raportat. Știți, domnule, uneori trec săptămâni fără să apară nimic, dar de data asta, în cea de a doua zi...

Bineînțeles că mi-am amintit de el și de băiețelul lui stânjenit. Sub 19 ianuarie am citit (dintr-o privire am văzut că în 18 ianuarie nu au fost mișcări semnificative): „Persoana în cauză s-a dus cu autobuzul până în Piccadilly Circus. Părea agitată. A luat-o pe Air Street către Café Royal, unde o aștepta un domn. Eu și băiatul meu...”

Nu voia deloc să mă lase în pace:

— Veți observa, domnule, că este un alt scris. Eu nu-l las niciodată pe băiatul meu să scrie un raport în caz că există ceva cu caracter intim.

— Ai mare grijă de el, am spus.

„Eu și băiatul stăteam în apropierea lor, pe o sofă“, am citit eu în continuare. „Persoana și domnul erau evident foarte apropiați și se purtau unul cu celălalt cu o lipsă de ceremonie afectuoasă și cred că la un moment dat s-au ținut de mână pe sub masă. N-aș putea fi sigur de asta, dar mâna stângă a persoanei nu era la vedere, la fel și mâna dreaptă a domnului, ceea ce, de obicei, indică o atingere de acest gen. După o scurtă conversație intimă, au pornit pe jos spre un restaurant liniștit și retras, cunoscut clienților săi sub numele de Rules. Au ales un separeu, nu o masă, și au comandat două cotlete de porc.”

— Faptul că au comandat cotlete de porc e important?

— Ar putea fi semne de identificare, domnule, dacă este ceva frecvent.

— Deci, nu l-ai identificat pe bărbat?

— O să vezi, domnule, dacă citiți mai departe.

„Eu beam un cocteil la bar când au comandat cotlete de porc, dar n-am putut afla, nici de la vreunul dintre ospătari, nici de la doamna de la bar, identitatea domnului. Deși mi-am lansat întrebările într-o manieră vagă și nonșalantă, le-am trezit în mod sigur curiozitatea și m-am gândit că este mai bine s-o las baltă. Totuși, împrietenindu-mă cu portarul de la intrarea actorilor de la Teatrul de revistă, am putut să țin restaurantul sub observație.“

— Cum te-ai împrietenit cu el? l-am întrebat.

— La barul de la Bedford Head, domnule, văzând că persoanele erau ocupate să comande cotlete și, după aceea, l-am însoțit până la teatru, unde intrarea actorilor...

— Cunosc locul.

— Am încercat să-mi condensez raportul, domnule, la lucruri esențiale.

— Foarte bine.

Raportul continua: „După ce-au servit prânzul, persoanele au plecat împreună pe Maiden Lane în sus și s-au despărțit în fața unei băcănii. Am avut impresia că treceau printr-o mare emoție și m-am gândit că, pesemne, se despărteau pentru totdeauna, un sfârșit fericit pentru această investigație, dacă pot să zic așa“.

Din nou m-a întrerupt nerăbdător:

— O să-mi iertați observațiile personale, domnule?

— Bineînțeles.

— Chiar și în meseria noastră, domnule, uneori ne lăsăm cuprinși de emoții, iar eu am plăcut-o pe doamna, adică persoana în chestiune. Am

șovăit dacă să-l urmăresc pe domn sau persoana, dar am decis că instrucțiunile nu-mi permiteau să-l urmăresc pe cel dintâi. Așa că am urmărit persoana. A mers puțin către Charing Cross Road și îmi părea foarte agitată. Apoi a intrat la National Portrait Gallery, dar n-a stat decât câteva minute...

— Este ceva important acolo?

— Nu, domnule. Cred că, de fapt, căuta doar un loc unde să se așeze, pentru că următorul lucru pe care l-a făcut a fost să intre într-o biserică.

— O biserică?

— O biserică romano-catolică, domnule, pe Maiden Lane. O să găsiți acolo totul. Nu ca să se roage, domnule. Doar să stea.

— Până și pe asta o știți!

— Așa cum era normal, am intrat și eu după persoană. Am îngenuncheat la câteva strane în spatele ei, ca să par un creștin *bona fide* și pot să vă asigur, domnule, că nu s-a rugat. Nu este romano-catolică, domnule, nu-i așa?

— Nu.

— A intrat ca să stea în întuneric, domnule, până când se calmează.

— Poate că se întâlnea cu cineva?

— Nu, domnule. N-a stat decât trei minute și n-a vorbit cu nimeni. Dacă mă întrebați, cred că voia să tragă un plâns zdravăn.

— Posibil. Dar te înșeli în privința mâinilor, domnule Parkis.

— În privința mâinilor, domnule?

M-am mișcat astfel încât lumina să-mi dezvăluie mai bine chipul.

— Nu ne-am atins deloc mâinile.

Mi-a părut rău pentru el, acum, după ce-mi sfârșisem gluma – mi-a părut rău că am timorat și mai mult pe cineva care deja era atât de timid. Mă privea cu gura întredeschisă, ca și cum ar fi fost rănit brusc și acum aștepta paralizat următoarea lovitură. Am spus:

— Cred că o asemenea greșeală se întâmplă des, domnule Parkis. Domnul Savage ar fi trebuit să ne facă cunoștință.

— O, nu, domnule, a spus el amărât, a fost vina mea. Apoi și-a aplecat capul și a rămas așa uitându-se la pălăria care-i zăcea pe genunchi. Am încercat să-l înveselesc:

— Nu este nimic grav, am spus. Văzut din afară, de fapt, este chiar amuzant.

— Dar eu sunt înăuntru, domnule. Își răsucea pălăria și a continuat pe o voce tot atât de mohorâtă și tristă ca vremea de afară. Nu în privința domnului Savage îmi fac eu griji, domnule. El este un om înțelegător, așa cum o să întâlniți mulți în această profesie – este vorba despre băiatul meu. El a pornit cu idei mărețe despre mine. Din străfundurile suferinței sale, a reușit să scoată la suprafață un zâmbet dezaprobat și speriat. Știți ce fel de cărți citesc ei, domnule. Nick Carters și alții asemenea.

— De ce trebuie să afle vreodată despre asta?

— Cu un copil trebuie să joci corect, domnule, și, cu siguranță, o să pună întrebări. O să vrea să știe cum s-a terminat – acesta este lucrul pe care îl învață, să ducă urmărirea la bun sfârșit.

— N-ai putea să-i spui că eu l-am identificat pe bărbat – doar atât – și că nu m-a interesat?

— Sunteți amabil că-mi sugerați așa ceva, domnule, dar chestiunea trebuie privită sub toate aspectele. Nu spun că n-aș face-o, chiar pentru copilul meu, dar ce-o să creadă el dacă va da vreodată peste dumneavoastră în cursul investigației?

— Nu-i obligatoriu.

— Dar s-ar putea întâmpla, domnule.

— De ce nu-l lași acasă de data asta?

— Asta ar complica și mai mult lucrurile, domnule. El nu are mamă și acum este în vacanță și întotdeauna l-am inițiat în acest domeniu în

vacanțe – cu deplina aprobare a domnului Savage. Nu. De data asta m-am făcut de râs și trebuie să suport consecințele. Măcar dacă el n-ar lua-o atât de în serios, domnule, dar întotdeauna pune la inimă când fac o gafă. Într-o zi, domnul Prentice – adjunctul domnului Savage, un om destul de dur, domnule – a spus în prezența băiatului: „Încă una din gafele tale, Parkis“. Asta l-a făcut să fie atent în primul rând. S-a ridicat în picioare plin de hotărâre (cine suntem noi să măsurăm curajul altui om?) și a spus: Vă rețin, domnule, cu problemele *mele*.

— Mi-a făcut plăcere, domnule Parkis, am spus eu fără urmă de ironie. Încearcă să nu-ți faci griji. Băiatul dumitale pesemne că-ți seamănă.

— Are mintea mamei sale, domnule, a spus el trist. Trebuie să mă grăbesc. Este frig afară, deși i-am găsit un adăpost bun înainte s-o pornesc încoace. Dar el este atât de pasionat, că nu cred că l-a răbdat inima să nu iasă. Vreți să-mi semnați cheltuielile, domnule, dacă sunteți de acord cu ele?

L-am privit de la fereastră, în pardesiul lui subțire, cu pulpanele bătute de vânt și cu pălăria trasă peste ochi; ninsoarea se întetise și în dreptul celui de-al treilea felinar arăta deja ca un mic om de zăpadă stropit cu noroi.

Am constatat cu uimire că zece minute nu mă mai gândisem la Sarah sau la gelozia mea; devenisem aproape destul de uman, încât să mă gândesc la necazurile unei alte persoane.

Gelozia, sau cel puțin așa am crezut întotdeauna, există doar laolaltă cu dorința. Cei care au scris Vechiul Testament au fost pasionați de sintagma „un Dumnezeu gelos” și pesemne că acesta era modul lor rudimentar și indirect de a-și exprima credința în dragostea lui Dumnezeu pentru om. Dar presupun că dorința este de mai multe feluri. Dorința mea acum este mai aproape de ură decât de iubire, și aveam motive să cred, din ceea ce îmi spusese cândva Sarah, că Henry încetase de mult să mai simtă vreo dorință fizică pentru ea. Și totuși, în acele zile, cred că era tot atât de gelos pe cât eram și eu. Își dorea, pur și simplu, să aibă pe cineva lângă el: se simțea pentru prima oară exclus dintre cei în care Sarah avea încredere: era îngrijorat și disperat – nu știa ce se întâmplă sau ce avea să se întâmple. Trăia într-o nesiguranță îngrozitoare. Din acest punct de vedere, situația lui era mai proastă ca a mea. Eu mă simțeam în siguranță pentru că nu aveam nimic. Nu puteam avea mai mult decât pierdusem, în vreme ce el se bucura totuși de prezența ei la masă, de zgomotul pașilor ei pe trepte, de deschiderea și închiderea ușilor, de sărutul ei pe obraz – mă îndoiesc că acum mai era și altceva, dar cât de mult înseamnă acest puțin pentru acela care tânjește. Și ceea ce făcea situația și mai greu de suportat era faptul că el

se bucurase cândva de acest sentiment de siguranță pe care eu nu l-am încercat niciodată. De aceea, când domnul Parkis a plecat de la mine și traversa Common-ul, habar nu avea că eu și Sarah am fost cândva amanți. Și când scriu acest cuvânt mintea mi se întoarce, împotriva voinței mele, către momentul în care a început suferința.

Trecuse o săptămână întreagă de la acel sărut stângaci de pe Maiden Lane până când am sunat-o pe Sarah. La restaurant îmi spusese că lui Henry nu-i plăcea să meargă la cinema, așa că nici ea nu se ducea decât rareori. La Warner's rula un film făcut după una dintre cărțile mele și, în parte, „ca să-mi dau aere“, în parte, pentru că acel sărut trebuia cumva să aibă o continuare, măcar de dragul curtoaziei și, în parte, pentru că încă mă interesa viața de familie a unui funcționar public, am invitat-o pe Sarah să mă însoțească.

— Presupun că n-are rost să-l invit și pe Henry.

— Cătuși de puțin, a spus ea.

— Ar putea după aceea să vină cu noi la restaurant?

— Își aduce foarte mult de lucru acasă. Un nenorocit de liberal o să pună întrebări săptămâna viitoare în Cameră în legătură cu văduvele.

În consecință, s-ar putea spune că liberalul – cred că era vorba de un galez pe nume Lewis – ne-a pregătit patul în acea seară.

Filmul n-a fost cine știe ce, și în unele momente mi s-a părut cumplit de dureros să văd situații atât de autentice pentru mine transformate pe ecran într-o grămadă de clișee. Aș fi vrut să o fi dus pe Sarah altundeva. La început îi spusese: „Știi, eu n-am scris așa ceva“, dar nu puteam s-o țin astfel până la sfârșitul filmului. Ea m-a atins cu mâna plină de înțelegere și din acea clipă am stat cu mâinile împreunate, în inocenta

îmbrățișare a copiilor și a îndrăgostiților. La un moment dat, pe neașteptate, doar pentru câteva minute, filmul a căpătat viață. Am uitat că aceasta era povestea scrisă de mine și că, în sfârșit, acesta era dialogul meu și am fost autentic mișcat de o scurtă scenă într-un restaurant ieftin. Iubitul comandase biftec cu ceapă și fata a ezitat pentru o clipă să mănânce ceapă, deoarece soțului ei nu-i plăcea mirosul; amantul s-a simțit jignit și s-a înfuriat, pentru că și-a dat seama ce se ascunde în spatele șovăielii ei, iar asta i-a adus în minte inevitabila îmbrățișare pe care ea o va primi la întoarcerea acasă. Scena era foarte reușită: voisem să sugerez pasiunea într-un episod simplu, obișnuit, fără nici o retorică în cuvinte sau acțiune și izbutisem. Pentru câteva secunde am fost fericit – aceasta era plăcerea scrisului: nu mă mai interesa nimic altceva pe lume. Voiam să merg acasă și să recitesc scena: voiam să lucrez la ceva nou: voiam, o, cât voiam să n-o fi invitat pe Sarah Miles la cină.

După aceea – eram la Rules și abia ce ni se serviseră cotletele – ea a spus:

— A fost o singură scenă pe care ai scris-o, *într-adevăr*, tu.

— Scena cu ceapa?

— Da.

Și chiar în acel moment o farfurie cu ceapă a fost pusă pe masă. Am întrebat-o – deși nici măcar nu-mi trecuse prin minte în seara aceea că aș dori-o pe Sarah:

— Și pe Henry îl deranjează ceapa?

— Da. N-o poate suporta. Ție îți place?

— Da.

M-a servit cu ceapă și apoi și-a pus și în farfuria ei.

Este posibil să te îndrăgostești la o farfurie cu ceapă? Pare improbabil și, totuși, aș putea jura că exact atunci m-am îndrăgostit. Motivul

n-a fost, bineînțeles, ceapa – a fost conștientizarea bruscă a unicității acelei femei și a francheței ei care mai târziu avea să mă facă fericit și nenorocit. I-am căutat genunchiul sub fața de masă și ea și-a lăsat mâna peste a mea. Am spus: „Este bun cotletul“ și răspunsul ei a sunat ca o poezie: „Este cel mai bun cotlet pe care l-am mâncat vreodată“.

N-a fost nici ceva premeditat și nici n-am căutat s-o seduc. Ne-am lăsat jumătate din cotlet în farfurii și cea de a treia sticlă de bordo și am ieșit amândoi pe Maiden Lane cu același gând. Exact în același loc ca mai-nainte, în dreptul ușii cu grătar, ne-am sărutat. Am spus:

- M-am îndrăgostit.
- Și eu.
- Nu putem merge acasă.
- Nu.

Am luat un taxi de lângă gara Charing Cross și i-am spus șoferului să ne ducă pe Arbuckle Avenue – sub numele acesta era cunoscută Eastbourne Terrace cu ale sale hoteluri de lux, ca Ritz, Carlton și altele asemănătoare, ce străjuiau partea dinspre gara Paddington. Ușile acestor hoteluri erau întotdeauna deschise și puteai lua o cameră la orice oră din zi pentru un ceas sau două. Acum o săptămână am fost din nou acolo. Jumătate din stradă dispăruse – acea jumătate unde se înălțau hotelurile fusese bombardată, iar în locul unde am făcut dragoste în noaptea aceea nu mai rămăsese decât un petic de cer. Numele hotelului era Bristol; în hol se afla o ferigă într-un ghiveci și noi am fost conduși în cea mai bună cameră de către o patroană cu un păr ce bătea în albastru: o adevărată cameră edwardiană, cu un imens pat dublu, aurit, cu draperii de catifea roșie și o oglindă în care te vedeai în mărime naturală. (Oamenii care veneau în Arbuckle Avenue nu cereau niciodată camere

cu două paturi.) Îmi amintesc cele mai neînsemnate detalii: cum patroana ne-a întrebat dacă dorim să rămânem peste noapte; cum am plătit 15 şilingi pentru câteva ore; cum contorul electric nu accepta decât şilingi şi noi nu aveam nici unul, dar nu-mi mai amintesc nimic altceva – cum arăta Sarah prima oară sau alte amănunte, afară de faptul că eram amândoi nervoşi şi am făcut dragoste jalnic. N-a contat. Făcusem primul pas – asta era important. Aveam o întreagă viaţă înainte de care să ne bucurăm. O, şi mai este un lucru pe care mi-l amintesc întotdeauna. La uşa camerei noastre („camera noastră” – după o jumătate de oră), când am sărutat-o din nou şi i-am spus cât urăsc faptul că se duce acasă la Henry, mi-a răspuns:

— Nu-ţi face griji. El este ocupat cu văduvele.

— Urăsc chiar şi ideea că el o să te sărute, i-am spus.

— N-o s-o facă. Nu detestă nimic mai mult decât ceapa.

Am condus-o acasă. Pe sub uşa biroului lui Henry se prelingea o dâră de lumină şi noi am urcat la etaj. În living ne-am îmbrăţişat lung, fiindu-ne cu neputinţă să ne dezlipim unul de celălalt.

— Henry o să urce în orice moment, am spus eu.

— O să-l auzim, a răspuns ea şi a adăugat cu o luciditate înspăimântătoare: Una dintre trepte întotdeauna scârâie.

N-am avut timp să-mi scot pardesiul. Ne sărutam, când am auzit scârâitul scării, şi am privit cu tristeţe calmul aşternut pe chipul ei în clipa în care a intrat Henry. Sarah a spus:

— Speram c-o să urci ca să ne oferi ceva de băut.

Henry a răspuns:

— Bineînţeles. Ce doreşti, Bendrix?

I-am răspuns că nu vreau să beau pentru că aveam de lucru.

— Parcă știam că nu lucrezi niciodată noaptea.

— O, asta nu se pune. Este o recenzie.

— O carte interesantă?

— Nu foarte.

— Mi-ar plăcea și mie să scriu, ca tine.

Sarah m-a condus până la ușă și ne-am sărutat din nou. În acel moment l-am plăcut pe Henry, nu pe Sarah. A fost ca și cum toți bărbații din trecut și toți bărbații din viitor și-au proiectat umbrele peste prezent.

— Ce s-a întâmplat? m-a întrebat ea. Întotdeauna a știut să descifreze cu iuțeală semnificația unui sărut sau freământul gândurilor.

— Nimic, i-am răspuns. Am să te sun dimineață.

— Ar fi mai bine să-ți telefonez eu, mi-a spus ea.

Precauție, mi-am zis în gând, precauție, cât de bine știe ea să aranjeze lucrurile de felul ăsta, și mi-am amintit din nou treapta care întotdeauna – „întotdeauna“ a fost cuvântul pe care îl folosise – scârțâie.

CARTEA A DOUA

1

Nefericirea este mult mai ușor de exprimat decât fericirea. Amărăciunea ne face conștienți de propria noastră existență, chiar dacă aceasta se manifestă sub forma unui monstruos egoism: durerea mea este unică, nervul care tresare este al meu și al nimănui altcuiva. Dar fericirea ne anihilează: ne pierdem identitatea. Cuvintele care descriu iubirea omenească au fost folosite de sfinți pentru a înfățișa viziunea lor despre Dumnezeu, de aceea cred că am putea recurge la ideea de rugăciune, de meditație, de contemplație pentru a sugera intensitatea iubirii față de o femeie. Asemenea sfinților, ne abandonăm amintirile, și rațiunea, și intelectul și ne pierdem propria identitate, *noche oscura*, iar din când în când suntem răsplătiți cu un sentiment de liniște. Iubirea însăși a fost descrisă ca o moarte, iar îndrăgostiții au avut parte uneori și de puțină liniște. Ce ciudat să mă trezesc scriind aceste fraze de parcă aş iubi, când, de fapt, urăsc. Uneori nu-mi recunosc propriile gânduri. Ce știu eu despre expresii ca „noapte obscură” sau despre cel care se roagă și nu știe decât o singură rugăciune? Eu le-am moștenit, asta-i tot, ca un soț care, după decesul soției, a rămas cu lucrurile ei inutile, haine femeiești, parfumuri, cosmetice... Și totuși a existat această pace...

Așa îmi apar acum primele luni de război – a fost o pace falsă, precum și un război fals? Acum

acele luni de incertitudine și așteptare par învăluite în tihnă și liniște, dar cred că pacea, la vremea respectivă, a fost întreruptă de neînțelegeri și suspiciuni. Și așa cum m-am întors acasă în acea primă noapte fără nici o bucurie, ci doar cu un sentiment de tristețe și resemnare, tot astfel m-am întors acasă, în zilele ce au urmat, cu certitudinea că eu eram doar unul dintre mulți bărbați – iubitul preferat în momentul de față. Această femeie pe care o iubeam atât de obsesiv încât, dacă mă trezeam în toiul nopții, imediat îmi răsărea în minte gândul la ea și nu mai puteam dormi, părea a-și sacrifica tot timpul de care dispunea pentru mine. Și, cu toate acestea, nu puteam să am încredere în ea: iubirea mă făcea orgolios, dar, când rămâneam singur, nu trebuia decât să mă uit în oglindă ca să văd îndoiala sub forma unui chip brăzdat de riduri și a unui picior beteag, și să mă întreb: de ce eu? Au fost zile când nu ne-am putut întâlni – ore la dentist sau la coafor, ocazii când Henry avea musafiri, când ei erau singuri. În zadar îmi spuneam că în propria ei casă nu avea cum să mă înșele (cu egotismul îndrăgostitului, eu foloseam deja acel cuvânt în sensul unei datorii non-existente), în timp ce Henry lucra la pensiile văduvelor – dat fiind că în curând a fost mutat din serviciu –, la distribuirea măștilor de gaz și la aprobarea designului cutiilor de carton, pentru că nu știam deja că se poate face dragoste în cele mai periculoase circumstanțe, dacă există dorința? Neîncrederea crește odată cu succesul îndrăgostitului. Pentru că, chiar data următoare când ne-am întâlnit, exact așa s-a întâmplat, într-un mod căruia i-aș spune imposibil.

M-am trezit năpădit de tristețe, gândindu-mă cum mă sfătuia să-mi iau măsuri de precauție și, după trei minute, vocea ei la telefon mi-a spulberat amărăciunea. Niciodată până atunci

sau de atunci încolo n-am cunoscut o femeie care să-mi schimbe starea de spirit doar vorbind la telefon; iar când intra în cameră și mă atinge, îmi crea imediat sentimentul de încredere absolută pe care îl pierdeam odată cu fiecare despărțire.

— Bună, a spus ea. Dormei?

— Nu. Când pot să te văd? În dimineața asta?

— Henry a răcit. Rămâne acasă.

— Măcar dacă ai putea să vii aici...

— Trebuie să stau acasă ca să răspund la telefon.

— Doar pentru că el este răcit?

Seara trecută avusesem sentimente de prietenie și simpatie pentru Henry, dar acum îmi devenise dușman, unul pe care să-l iei în zeflema, să-l disprețuiești și să-l jignești.

— Și-a pierdut complet vocea.

Am simțit o bucurie răutăcioasă gândindu-mă la absurditatea bolii sale: un funcționar public fără voce, care să hârâie în șoaptă, răgușit și ineficient, despre pensiile văduvelor. Am spus:

— Nu există nici o posibilitate să te văd?

— Ba da, bineînțeles.

A urmat un moment de tăcere și am crezut că s-a întrerupt. Am spus:

— Alo! Alo!

Dar ea se gândea, asta era tot, se gândea cu grijă, atent, rapid ca să-mi dea pe loc răspunsul corect.

— La ora unu o să-i duc lui Henry o tavă cu mâncare la pat. Am putea și noi să servim sandviciuri în living. O să-i spun că vrei să discuți despre film – sau despre cartea aceea a ta.

Imediat ce a închis, sentimentul de încredere mi-a dispărut și m-am întrebat de câte ori până acum procedase exact în același mod? Când am ajuns la ea acasă și am sunat la ușă, mă simteam ca un dușman – sau ca un detectiv care-i urmărea cuvintele, la fel cum Parkis și fiul lui

aveau să-i urmărească mișcările câțiva ani mai târziu. Și apoi ușa s-a deschis și încrederea mi-a revenit.

În acele zile niciodată nu s-a pus problema cine pe cine dorea – ne doream amândoi, unul pe altul, în aceeași măsură. Henry și-a primit tava, stând în capul oaselor, rezemat de două perne, în halatul său verde de lână, iar noi, în camera de jos, pe parchetul tare, sprijiniți pe o singură pernă și cu ușa întredeschisă, am făcut dragoste. În momentul culminant, a trebuit să-i astup ușor gura cu palma ca să amortizez acel strigăt ciudat, trist și furios, de abandonare totală, de teamă să nu-l audă Henry.

Și când mă gândesc că nu intenționasem decât să aflu de la ea informațiile care mă interesau. M-am ghemuit pe podea lângă ea și am privit-o, iar și iar, ca și cum ar fi fost ultima oară – părul de un castaniu nedefinit, ca un strop de lichior pe parchet, transpirația de pe fruntea ei, respirația grea de parcă ar fi alergat într-o cursă și acum, ca o tânără atletă, zăcea epuizată de victorie.

Și apoi treapta a scârțâit. Pentru o clipă nici unul dintre noi nu ne-am mișcat. Sandviciurile stăteau neatinse pe masă, paharele nu fuseseră umplute. Mi-a spus în șoaptă:

— S-a dus jos.

Apoi s-a așezat pe un scaun, și-a pus o farfurie în poală și un pahar alături.

— Dacă a auzit când a trecut? am întrebat eu.

— Tot n-ar fi știut ce este.

Pesemne că arătam neîncrezător, pentru că mi-a explicat cu blândețe melancolică:

— Bietul Henry. Niciodată nu s-a întâmplat – în toți cei zece ani.

Dar, cu toate astea, noi nu mai eram atât de siguri că nu vom fi descoperiți: am rămas acolo tăcuți, cu urechile ciulite, până când scara a

scârțâit din nou. Vocea mea mi s-a părut mie însumi spartă și falsă când am spus destul de tare: „Mă bucur că ți-a plăcut scena cu ceapa“ și Henry a împins ușa și a aruncat o privire înăuntru. Avea în mână o sticlă cu apă fierbinte, învelită într-un flanel gri.

— Bună, Bendrix, mi-a spus el în șoaptă.

— Nu trebuia să te duci tu să ți-o iei, i-a spus ea.

— N-am vrut să vă deranjez.

— Vorbeam despre filmul de aseară.

— Sper că ți-a ieșit așa cum ai vrut, mi-a spus el gâjâit. A aruncat o privire spre vinul de Bordeaux pe care Sarah îl scosese pentru mine. Ar fi trebuit să-i oferi unul din '29, a adăugat el cu vocea-i abia șoptită și s-a strecurat afară strângând la piept sticla cu apă fierbinte, învelită în flanel, și din nou eram singuri.

— Te deranjează? am întrebat-o eu și ea a clătinat din cap. De fapt, nu știam ce-am vrut să zic – m-am gândit probabil că vederea lui Henry i-a trezit vreo remușcare, dar ea avea un mod uimitor de a elimina remușcările. Spre deosebire de noi ceilalți, ea nu era bântuită de vinovăție. După părerea ei, când un lucru era făcut, rămânea bun făcut: remușcarea murea odată cu actul în sine. Dacă Henry ne-ar fi prins, ea ar fi considerat nerezonabil din partea lui să fie furios mai mult de o clipă. Despre catolici întotdeauna s-a spus că sunt eliberați în confesional de păcatele trecutului – din acest punct de vedere, cu siguranță, ai fi putut s-o numești o bună catolică, deși ea credea în Dumnezeu tot atât de puțin ca și mine. Sau așa gândeam eu pe atunci, iar acum mă întreb dacă-i așa.

Dacă această carte a mea nu reușește să-și găsească drumul drept este din cauza faptului că m-am rătăcit într-un teritoriu necunoscut și nu am nici o hartă. Uneori mă întreb dacă tot

ce aștern pe hârtie este adevărat. În după-amiaza aceea mi-a spus dintr-odată, fără să o fi întrebat: „N-am iubit niciodată pe nimeni și nimic așa cum te iubesc pe tine“, și am simțit că am încredere deplină în ea. A fost ca și cum, stând acolo pe scaun, ținând în mână sandviciul pe jumătate mâncat, mi se abandona total, așa cum făcuse cu cinci minute în urmă pe dușumeaua tare. Cei mai mulți dintre noi ezităm să facem o declarație atât de categorică – ne amintim, anticipăm și ne îndoim. Ea nu avea îndoieli. Nu conta decât momentul prezent. S-a spus că eternitatea nu este o prelungire a timpului, ci o absență a lui, și uneori mi se părea că abandonul ei atingea acel ciudat punct matematic al infinitului, un punct fără nici o dimensiune, care nu ocupă nici un spațiu. Ce conta timpul – tot trecutul și toți ceilalți bărbați pe care ea poate că i-a cunoscut (iar acest cuvânt!) din când în când, sau tot viitorul în care poate că ea o să facă aceeași declarație, tot atât de adevărată? Când i-am răspuns că și eu o iubeam la fel de mult, eu eram mincinosul, nu ea, pentru că eu niciodată nu pierd conștiința timpului: pentru mine prezentul nu este niciodată aici; întotdeauna este anul trecut sau săptămâna viitoare.

Ea nu mințea nici măcar atunci când a spus: „Pe nimeni altcineva. Niciodată“. Sunt contradicții în timp, asta-i tot, care nu există pe acel punct matematic. Ea avea mult mai mult. Capacitatea ei de a iubi era mult mai mare decât a mea – eu nu puteam să trag cortina peste clipa de față, nu puteam să uit și nu puteam să *nu mă tem*. Chiar și în momentul când făceam dragoste, mă simțeam ca un ofițer de poliție care adună probele unei crime ce încă nu se comisese și când, peste mai bine de șapte ani, am deschis scrisoarea lui Parkis, toate dovezile erau acolo, în memoria mea, sporindu-mi amărăciunea.

2

„Dragă domnule“, începea scrisoarea, „sunt bucuros să vă aduc la cunoștință că eu și băiatul meu am stabilit o relație amicală cu slujnica de la numărul 17. Aceasta a făcut ca investigația să progreseze cu viteză mai mare pentru că uneori pot să-mi arunc privirea peste agenda cu întâlnirile persoanei și în acest fel să-i cunosc mișcările și, de asemenea, din când în când să inspectez conținutul hârtiilor din coșul de gunoi, din care vă trimit alăturat o probă interesantă, pe care vă rog să mi-o returnați cu observațiile de rigoare. De asemenea, persoana în chestiune ține un jurnal și face asta de câțiva ani de zile, dar până acum slujnica, pe care, din motive de siguranță, o voi numi prietenul meu, nu a putut pune mâna pe el, întrucât persoana le ține pe toate acestea sub cheie, ceea ce poate însemna sau nu ceva suspect. În afară de proba importantă pe care o anexez alături, persoana pare a-și petrece o mare parte din timp nerespectându-și întâlnirile din agendă, ceea ce trebuie privit fie drept o lipsă neintenționată de voință în a lua decizii, fie drept o manevră pentru a deruta o investigație de acest tip, în care adevărul riguros este cerut în interesul tuturor părților.“

Nu numai tragedia ne afectează în mod dureros; și grotescul își are armele lui, arme ridicole și nedemne. Aveam momente când îmi venea să-i îndes în gură domnului Parkis rapoartele-i

dezlânate, evazive și ineficiente, de față cu băiatul acela al lui. Era ca și cum, în încercarea mea de a o prinde în cursă pe Sarah (dar cu ce scop? Pentru a-l răni pe Henry sau pe mine însumi?), permisesem unui clown să dea buzna în intimitatea noastră. Intimitate. Chiar și acest cuvânt pare desprins din rapoartele domnului Parkis. N-a scris el odată: „Deși nu am nici o probă directă a existenței unor relații intime în Cedar Road nr. 16, persoana, cu siguranță, și-a arătat această intenție pentru a induce în eroare”? Dar asta a fost mai târziu. Din acest raport al lui nu am aflat decât că, în două rânduri, când Sarah își notase două programări în agendă, la dentist și la croitoreasă, nu și le respectase, dacă ele chiar existaseră, într-adevăr; scăpase de sub urmărire. Și apoi, răsfoind documentul plin de cruzime al domnului Parkis, cu scrisul lui lăbărit și șovăielnic, cu cerneală mov, pe o hârtie ieftină, am dat peste scrisul lui Sarah, ordonat și îndrăzneț. N-am crezut că am să-l recunosc după aproape doi ani.

Era o bucată de hârtie prinsă pe spatele raportului, pe care era notat cu creion roșu un A mare. Sub A, domnul Parkis scrisese: „Important, în vederea unor posibile investigații, ca toate probele să fie returnate, spre a fi păstrate la dosar”. Recuperase peticul de hârtie de la coș și îl netezise cu grijă, așa cum fac îndrăgostiții. Și, cu siguranță, el trebuie să fi fost adresat unui iubit: „Nu este nevoie să-ți scriu sau să-ți vorbesc, tu știi totul înainte ca eu să deschid gura, dar, când iubești, simți mereu nevoia să recurgi la aceleași căi folosite dintotdeauna. Știu că abia încep să iubesc, deja vreau să abandonez totul, absolut totul, în afară de tine: numai teama și obișnuința mă opresc. Dragă...” Nu era decât atât. Cuvintele se uitau la mine fix și cu cutezanță și n-am putut să nu mă gândesc cum

uitasem fiecare rând din toate biletele pe care mi le trimisese cândva. Nu le-aș fi păstrat oare dacă mi-ar fi făcut vreodată o mărturisire atât de totală? Or, de teamă că am să le păstrez, nu-mi scrisese ea întotdeauna, în acele zile, cu mare grijă, așa cum spunea ea, „spre a citi printre rânduri“? Dar această ultimă iubire țâșnise afară din colivia rândurilor. Refuzase să rămână ascunsă printre ele. Și totuși era un cuvânt codificat pe care, într-adevăr, mi-l amintesc – „ceapă“. Acel cuvânt fusese îngăduit în corespondență pentru a aminti discret pasiunea noastră. A iubi și chiar a face dragoste deveniseră „ceapă“. „Deja vreau să abandonez totul, absolut totul, în afară de tine“ și ceapa, am adăugat eu în gând cu ură, ceapa – așa comunicam pe atunci.

Am scris „Fără comentarii“ pe fragmentul de scrisoare, l-am băgat într-un plic și i l-am trimis domnului Parkis, dar, când m-am trezit noaptea, am putut să-l reproduc în întregime, iar în mintea mea cuvântul „abandonez“ a născut nenumărate imagini concrete. Am zăcut în pat fără să mai pot dormi, torturat de amintirile care-mi trezeau ura și dorința pățimașă: părul ei răsfirat în evantai pe dușumea și treapta scârțâind, o zi la țară, când am făcut dragoste ascunși într-un șanț, și puteam zări strălucirea brumei de pe pământul tare, printre șuvițele ei de păr, și un tractor a trecut duduind pe lângă noi chiar în momentul culminant, iar bărbatul nici nu s-a uitat. De ce ura nu omoară dorința? Aș fi dat orice să pot dormi. M-aș fi comportat ca un școlar dacă aș fi crezut că mă voi mulțumi cu un substitut. Dar a fost o vreme când încercasem să găsesc un substitut, însă nu mersese.

Sunt un bărbat gelos – pare stupid să scriu aceste cuvinte în ceea ce cred că este o lungă poveste despre gelozie, gelozie pe Henry, gelozie pe Sarah, gelozie pe acel celălalt pe care-l urmărește

într-un mod atât de stângaci domnul Parkis. Acum când toate astea aparțin trecutului, mă cuprinde gelozia față de Henry doar atunci când amintirile devin deosebit de vii (pentru că jur, dacă am fi fost căsătoriți, date fiind loialitatea ei și dorința mea, am fi putut fi fericiți toată viața), dar încă rămâne gelozia față de rivalul meu – un cuvânt melodramatic, dureros de neadecvat pentru a exprima insuportabila dăruire, încrederea și succesul de care el se bucură pe deplin. Uneori cred că el nici măcar n-ar considera că fac parte din cadru și simt o copleșitoare dorință de a atrage atenția asupra mea, de a-i striga în urechi: „Nu mă poți ignora. Sunt aici. Indiferent de ce s-a întâmplat mai târziu, Sarah pe atunci m-a iubit“.

Eu și Sarah aveam lungi certuri din motive de gelozie. Eram gelos chiar și pe trecutul despre care ea mi-a vorbit cu franchețe, exact cum se întâmplase – aventuri care n-au însemnat absolut nimic pentru ea (cu excepția, probabil, a acelei dorințe inconștiente de a atinge spasmul final pe care Henry, într-un chip atât de jalnic, nu reușise să-l provoace). Ea le era credincioasă iubiților ei, așa cum îi era și lui Henry, dar acest fapt care mi-ar fi putut asigura o oarecare liniște (pentru că, fără îndoială, ea mi-ar fi fost și mie credincioasă) mă întărâta și mai mult. A fost o vreme când ea obișnuia să râdă de mânia mea, refuzând, pur și simplu, să creadă că este autentică, așa cum refuza să creadă în propria ei frumusețe, iar furia mea creștea cu atât mai mult, cu cât ea nu voia să fie geloasă pe trecutul meu sau pe posibilul meu viitor. Refuzam să cred că iubirea putea îmbrăca o altă formă decât a mea: eu măsuram iubirea prin dimensiunea geloziei mele și, bineînțeles, raportat la acest standard, ea nu mă iubea deloc.

Certurile erau întotdeauna asemănătoare și am să descriu doar una anume, pentru că atunci cearta s-a terminat cu o acțiune – o acțiune stupidă, care n-a dus nicăieri, afară doar, eventual, la această îndoială care mă cuprinde mereu când încep să scriu și am sentimentul că, la urma urmelor, poate că ea avea dreptate și eu mă înșel.

Îmi amintesc că i-am spus cu mânie:

— Asta nu este decât o reminiscență a vechii tale frigidități. O femeie frigidă nu este niciodată geloasă, tu, pur și simplu, n-ai cunoscut emoții firești, umane.

Faptul că n-a avut nici o obiecție m-a scos din sărite.

— S-ar putea să ai dreptate. Tot ce vreau este să fii fericit. Nu-mi place că ești nefericit. Orice ai face, nu-mi pasă, de vreme ce asta te face fericit.

— Asta nu-i decât o scuză. Dacă mă culc cu altcineva, simți că poți să procedezi la fel – ori-când.

— Nu-i nici una, nici alta. Eu vreau să fii fericit, asta-i tot.

— Mi-ai face și patul ca să mă culc cu alta?

— Poate.

Nesiguranța este cel mai îngrozitor sentiment pe care îl trăiesc îndrăgostiții: uneori mariajul cel mai banal și lipsit de pasiune pare mai bun. Nesiguranța deformează sensurile și otrăvește încrederea. Într-un oraș asediat din toate părțile, fiecare santinelă este un potențial trădător. Chiar înainte de a-l cunoaște pe domnul Parkis eu încercam s-o verific: căutam s-o prind cu mici minciuni, cu eschivări care nu însemnau altceva decât teama ei de mine. Fiecare minciună o simțeam ca pe o trădare și în cea mai deschisă și sinceră afirmație găseam sensuri ascunse. Pentru că nu suportam nici măcar gândul că ea

ar atinge un alt bărbat, mă temeam de asta tot timpul și vedeam gesturi de intimitate în cele mai banale mișcări ale mâinii.

— Tu n-ai vrea mai degrabă să mă vezi fericită decât nenorocită? mă întreba ea cu o logică de nesuportat.

— Mai bine să mor sau să te văd moartă decât cu un alt bărbat, îi răspundeam eu. Nu sunt un excentric. Asta este iubirea obișnuită. Întreabă pe oricine. Toți o să spună la fel – dacă au iubit cât de cât, îi răspundeam eu cu ostilitate. Oricine iubește este gelos.

Ne aflam în garsoniera mea. Venisem aici într-un moment sigur al zilei, într-o după-amiază de primăvară târzie ca să facem dragoste; o dată aveam și noi ceasuri întregi la dispoziție și s-ales praful de ele cu cearta mea, așa că de amor nici n-a mai fost vorba. Ea s-a așezat pe pat și a spus:

— Îmi pare rău. N-am vrut să te înfurii. Cred că ai dreptate.

Dar nu voiam s-o las în pace. O uram pentru că doream să cred că nu mă iubește: voiam s-o scot din gândurile și inima mea. Mă întreb acum ce motiv de nemulțumire aveam față de ea, dacă mă iubea sau nu? Îmi fusese credincioasă aproape un an, îmi dăruise multă bucurie, îmi suportase toanele și eu ce-i dădusem în schimb, în afara unei plăceri de moment? Eu intrasem în această poveste cu ochii deschiși, știind că într-o zi trebuie să se termine, și totuși, atunci când sentimentul de nesiguranță, raționamentul logic privind lipsa oricărui viitor s-au abătut asupra mea ca o melancolie, am început s-o bat la cap și s-o pisez, de parcă aș fi vrut să aduc viitorul aici și acum, ca pe un oaspete nedorit, sosit înainte de vreme. Iubirea și teama mea acționau ca o conștiință. Dacă am fi crezut în păcat, comportarea noastră n-ar fi fost cu mult diferită.

— Ai putea fi geloasă pe Henry, i-am spus eu.

— Nu. N-aş putea. Este absurd.

— Dacă ai vedea mariajul vostru ameninţat...

— N-o să fie niciodată, a răspuns ea tristă, iar eu i-am luat cuvintele ca pe o insultă şi am ieşit imediat din cameră, am coborât scările şi apoi am ajuns în stradă. Să fie acesta sfârşitul? m-am trezit eu vorbind cu mine însumi. Nu mai este nevoie să te mai întorci vreodată. Dacă reuşesc să mi-o scot din minte, n-aş putea oare să contractez un mariaj liniştit şi amical, care să meargă aşa mereu? Atunci, probabil, că n-aş mai simţi nici o gelozie, pentru că n-aş iubi destul: aş fi doar în siguranţă, iar mila faţă de mine însumi şi ura ar merge mână în mână prin Common-ul peste care se aşterne întunericul, asemenea unor cretini fără un supraveghetor.

Când am început să scriu, mi-am zis că asta este o poveste despre ură, dar nu sunt convins că-i aşa. Poate că ura mea este, de fapt, tot atât de neputincioasă ca iubirea. Chiar acum mi-am ridicat ochii de pe foaia de hârtie, mi-am zărit chipul în oglinda de lângă birou şi m-am întrebat dacă ura arată, într-adevăr, aşa? Pentru că mi-am amintit de acel chip pe care toţi l-am văzut în copilărie privindu-ne în vitrina unui magazin, cu trăsăturile estompate din cauza propriei noastre respiraţii, în timp ce ne zgâiam cu atâta jind la obiectele de acolo, strălucitoare şi imposibil de obţinut.

Trebuie să fi fost în mai 1940 când a izbucnit această ceartă. Războiul ne ajutase în multe feluri şi astfel ajunseseam aproape să-l privesc ca pe un complice destul de neonorabil şi nedemn al aventurii mele amoroase. (Deliberat mi-am pus sodă caustică pe limbă folosind acel cuvânt „aventură“ cu implicaţiile lui de început şi sfârşit.) Cred că pe atunci Germania invadase deja Țările de Jos: primăvara emana un miros dulceag de

cadavru prevestind sfârșitul, dar nimic nu conta pentru mine, în afară de două lucruri – Henry fusese transferat la Ministerul Securității de Interne și lucra până târziu, iar proprietărea mea se mutase la demisol de teama raidurilor aeriene și nu mai stătea la pândă la etajul de deasupra, urmărind peste balustradă vizitatorii nedoriți. Propria mea viață nu se schimbaseră deloc din cauza infirmității mele (am rămas cu un picior mai scurt decât celălalt, în urma unui accident din copilărie); numai atunci când au început raidurile aeriene am simțit nevoia să lucrez ca voluntar în ajutorul civililor. Era, pentru moment, ca și cum aș fi semnat să fiu în afara războiului.

Când am ajuns în Piccadilly în seara aceea eram încă plin de ură și neîncredere. Mai mult decât orice pe lume doream s-o rănesc pe Sarah. Voiam să-mi găsesc o femeie și să mă culc cu ea în același pat în care făcusem dragoste cu Sarah; de parcă singurul mod de a o răni era să mă rănesc pe mine însumi. La ora aceea străzile erau cufundate în tăcere și întuneric, deși sus, pe cerul fără lună, se mișcau puzderia de raze și luminițe ale proiectoarelor. Nu puteai distinge chipurile femeilor care stăteau în pragul ușilor și la intrările adăposturilor nefolosite. Ele trebuiau să semnalizeze cu lanternele, ca niște licurici. De-a lungul străzii Sackville luminițele se aprindeau și se stingeau. M-am trezit întrebându-mă ce făcea acum Sarah. Plecase acasă sau aștepta să mă întorc?

O femeie și-a aprins lanterna și mi-a zis:

— Vrei să vii cu mine acasă, draguțule?

Am clătinat din cap și mi-am văzut de drum. Ceva mai încolo, o fată vorbea cu un bărbat: și-a luminat fața cu lanterna și am zărit un chip tânăr, brun, fericit și încă proaspăt: un animal care încă nu-și dă seama că se află în captivitate. Am trecut mai departe, dar apoi m-am

întors; când m-am apropiat, bărbatul a plecat și eu am întrebat-o:

— Vrei să bei ceva?

— Apoi vii cu mine acasă?

— Da.

— Aș vrea una mică.

Am intrat în birtul din capul străzii și am comandat două pahare de whisky, dar, în timp ce bea, nu aveam în fața ochilor decât chipul lui Sarah. Ea era mai tânără decât Sarah, nu cred că avea mai mult de nouăsprezece ani, era mai frumoasă, s-ar fi putut spune chiar că arăta mai puțin obosită, dar asta doar pentru că nu prea mai era cine s-o obosească. Deodată mi-am dat seama că aveam nevoie de ea așa cum îți dorești compania unui câine sau a unei pisici, nimic mai mult. Ea îmi povestea că are un apartament frumos la ultimul etaj, pe strada asta, la numai câteva case mai jos. Mi-a spus ce chirie plătea, câți ani are, unde s-a născut și că a lucrat un an într-un restaurant. Mi-a zis că nu se ducea acasă cu nimeni care o agăța, dar își dăduse seama imediat că eu eram un gentleman. Mi-a mai spus că avea un canar pe care îl chema Jones, după numele celui care i-l dăruise. A început să-mi vorbească despre cât de greu reușește să-i procure hrană în Londra. M-am gândit: dacă Sarah mai este încă la mine, aș putea s-o sun. Am auzit-o pe fată întrebându-mă dacă mi-aș aminti uneori de canarul ei, în cazul în care aș avea o grădină.

— Nu te superi că te întreb, nu? a zis ea.

Uitându-mă la ea peste paharul meu de whisky, m-am gândit cât de ciudat era că n-o doream absolut deloc. Ca și cum, brusc, după atâția ani de promiscuitate, mă maturizasem. Pasiunea mea pentru Sarah, pur și simplu, îmi omorâse poftele trupești. Niciodată n-o să mă mai pot bucura de o femeie pe care n-o voi iubi.

Și cu toate astea, nu iubirea mă adusese în această cârciumă; tot drumul, din Common până acolo, îmi spusese că nu eram mânat decât de ură, așa cum îmi spun și acum când scriu această poveste, încercând să mi-o scot pe Sarah din minte și din suflet, pentru că întotdeauna am crezut că, dacă ar muri, aş putea s-o uit.

Am ieșit din cârciumă lăsând-o pe fată să-și termine paharul de whisky, după ce i-am dat o bancnotă de o liră pentru a-i salva mândria, și am pornit-o în sus pe New Burlington Street să caut o cabină telefonică. Nu aveam nici o lanternă la mine și a trebuit să aprind chibrit după chibrit până am reușit să formez numărul meu. Apoi am auzit telefonul sunând și mi-l puteam imagina pe biroul meu și știam exact câți pași ar trebui să facă Sarah să ajungă la el, dacă stătea pe un scaun sau era lungită pe pat. Și totuși telefonul a sunat în camera goală o jumătate de minut. Apoi am telefonat la ea acasă și slujnica mi-a spus că încă nu se întorsese. Cu ochii minții am văzut-o mergând prin Common-ul adăpostit în beznă – un loc nu foarte sigur în acele zile – și uitându-mă la ceas, m-am gândit că, dacă n-aș fi fost atât de prost, am mai fi avut trei ceasuri de stat împreună. M-am întors acasă și am încercat să citesc o carte, dar tot timpul am stat încordat, așteptând în zadar să sune telefonul. Mândria m-a oprit s-o sun din nou. În cele din urmă m-am dus să mă culc și am luat o doză dublă de somnifer, iar primul lucru pe care l-am auzit dimineața a fost vocea lui Sarah la telefon care îmi vorbea ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Mi-am redobândit iarăși liniștea în clipa în care am pus receptorul jos și demonul din mintea mea mi-a șoptit că pierderea celor trei ore nu a însemnat absolut nimic pentru ea.

Niciodată n-am înțeles de ce oamenii care pot să înghită enorma improbabilitate a unui Dumnezeu

personal se sperie de un Demon personal. Eu cunoșteam atât de bine modul în care acel demon lucrează în imaginația mea. Nici o afirmație pe care o făcea vreodată Sarah nu era imună la îndoielile lui perfide, deși, de obicei, mi le azvârlea după ce ea pleca acasă. Demonul stârnea certurile noastre cu mult înainte ca ele să se pornească: el nu era atât dușmanul lui Sarah, cât al iubirii, și nu e oare asta definiția diavolului? Îmi imaginez că, dacă ar exista un Dumnezeu al iubirii, diavolul ar căuta să distrugă chiar și cea mai slabă și mai nereușită imitație a acelei iubiri. Nu i-ar fi lui teamă că nevoia de a iubi ar putea crește și n-ar încerca el să ne prindă pe toți în capcană, să ne oblige să trădăm, pentru a-l ajuta să nimicească iubirea? Dacă există un Dumnezeu care se folosește de noi și-și face sfinții dintr-un lut asemenea celui din care suntem făcuți, diavolul poate și el să aibă ambițiile lui; poate visa să instruiască un om ca mine, ori chiar ca bietul Parkis pentru a deveni sfinții lui, gata oricând, cu un fanatism de împrumut, să distrugem iubirea oriunde o găsim.

3

Iar asta deoarece mi s-a părut că descopăr în următorul raport al lui Parkis un entuziasm autentic pentru acest joc al diavolului. În cele din urmă adulmecase, într-adevăr, mirosul iubirii și acum stătea la pândă în așteptarea vânatului, cu băiatul lângă el, ca un câine dresat pentru aport. Descoperise unde își petrecea Sarah atâta timp: mai mult, știa că vizitele ei se făceau pe ascuns. Trebuie să recunosc că domnul Parkis se dovedise a fi un detectiv perspicace. Aranjase cu ajutorul băiatului ca slujnica familiei Miles să fie în fața casei chiar atunci când „persoana în chestiune“ se îndrepta pe Cedar Road către nr. 16. Sarah s-a oprit și a vorbit cu servanta, care avea zi liberă și aceasta i l-a prezentat pe tânărul Parkis. Apoi Sarah a plecat și a dat colțul, unde o aștepta Parkis însuși. El a văzut-o cum a mai mers puțin și apoi s-a întors. Când slujnica și tânărul Parkis nu s-au mai zărit deloc, ea a sunat la nr. 16. Apoi domnul Parkis s-a așternut pe treabă spre a depista cine locuiește la nr. 16. Asta n-a fost ușor, pentru că în acea casă erau mai multe apartamente și el încă nu avea cum să știe la care dintre cele trei sonerii a sunat Sarah. El a promis un raport final peste câteva zile. Tot ceea ce trebuia să facă data următoarei întâlniri era să i-o ia înaintea lui Sarah și să acopere cu pudră cele trei sonerii. „Bineînțeles, în afară de proba A, nu există nici o dovadă de

infidelitate conjugală a persoanei în chestiune. Dacă se cer dovezi care să întărească aceste rapoarte în vederea procedurilor legale, s-ar putea să fie necesar ca, după un anume interval de timp, să urmărim persoana în clădire. Ar fi util un al doilea martor care să identifice persoana. Nu este nevoie ca persoana să fie surprinsă în flagrant; o anume agitație sau dezordine a hainelor ar putea fi considerate suficiente de Curte.“

Ura este foarte asemănătoare cu iubirea fizică: are momente de criză și apoi perioade de acalmie. Biata Sarah, puteam să mă gândesc, citind raportul domnului Parkis, pentru că în acel moment se produsese orgasmul urii mele și eu eram satisfăcut. Îmi părea rău pentru ea, așa încolțită cum era, din toate părțile. Nu se făcuse vinovată de nimic altceva decât de iubire, și iată-i pe Parkis și băiatul lui urmărindu-i fiecare mișcare, complotând cu slujnica ei, punând pudră pe sonerii, plănuiind acțiuni violente în probabil singurul loc liniștit de care ea se bucura în aceste zile. Ceva din mine mă îndemna să rup în bucățele raportul și să-mi chem iscoadele înapoi. Probabil că așa aș fi făcut, dacă, la clubul prăpădit la care eram înscris, n-aș fi deschis un *Tatler* și n-aș fi văzut fotografia lui Henry. Acum Henry se bucura de succes: la ultima aniversare regală fusese distins cu ordinul Commander of the British Empire pentru merite deosebite la minister: fusese numit președinte al unei Comisii Regale. Aici, în poză, se afla la premiera filmului britanic *Ultima sirenă*, palid și cu ochii ațintiți la aparatul de fotografiat, ținând-o pe Sarah de braț. Ea-și coborâse privirea pentru a evita lumina blițului, dar, oricum, i-aș fi recunoscut părul acela încâlcit, în care ți se încurcau degetele. Am avut impulsul să întind mâna și să o ating, să-i ating părul care-i încadra capul și pe acela din zonele ascunse, voiam s-o am lângă

mine întinsă în pat, voiam să-mi întorc capul pe pernă și să-i vorbesc, doream parfumul aproape imperceptibil și gustul pielii ei și, iată, aici, în fața mea, era Henry privind în aparatul de fotografiat al ziaristului cu siguranța și mulțumirea de sine a șefului unui departament.

M-am așezat sub un cap de cerb, trofeu donat de Sir Walter Besant în 1898, și i-am scris lui Henry. I-am scris că aveam ceva important să discut cu el și-l invitam să ia prânzul cu mine – putea să-și aleagă orice zi în cursul săptămânii următoare. Era tipic pentru Henry să sune cu mare promptitudine și în același timp să-mi sugereze să iau eu masa cu el – niciodată n-am întâlnit un om care să fie un oaspete mai dificil ca el. Nu-mi amintesc exact care a fost scuza, dar m-a înfuriat. Cred că a spus că la clubul lui aveau un porto deosebit de bun, dar adevăratul motiv era că sentimentul de a fi obligat față de cineva îl irita – chiar și mica obligație a unei mese gratuite. Încă nu avea habar cât de mică îi va fi obligația. El alesese o sâmbătă și în acea zi clubul meu era aproape gol. Jurnaliștii de la cotidiene nu aveau nici un ziar de scos, inspectorii școlari plecaseră acasă, în Bromley și Streatham, niciodată n-am știut ce se întâmplă în această zi cu clericii – pesemne că stau în casă și-și pregătesc predicile. Cât despre scriitori (pentru care acest club fusese fondat), aproape toți sunt agățați pe pereți – Conan Doyle, Charles Garvice, Stanley Weyman, Nat Gould – cu un chip bine cunoscut și ilustru; pe cei vii îi poți număra pe degetele de la o mână. Întotdeauna m-am simțit acasă la club, pentru că exista o atât de mică probabilitate de a te întâlni cu un coleg de breaslă.

Îmi amintesc că Henry a ales un biftec vienez – ceea ce era un semn al inocenței sale. Sunt convins că habar n-avea ce comandase și se

aștepta la ceva în genul șnițelului vienez. Lăsând să se înțeleagă că nu este de-al casei, el era prea stânjenit ca să facă vreun comentariu asupra mâncării, cu chiu, cu vai, a reușit să înghită tocătura rozalie și neprăjită. Mi-am amintit chipul pompos din fața blițurilor și n-am făcut nici o încercare de a-l preveni când a ales budincă de fructe uscate. În timpul oribilei mese (în ziua aceea clubul se întrecuse pe sine însuși) am vorbit cu elocință, despre nimic. Henry s-a străduit din răspuțeri să învâluie în aparența unui secret de stat procedurile de la Comisia Regală, care erau zilnic relatate în presă. Ne-am dus în salon să ne bem cafeaua și ne-am pomenit singuri lângă foc, într-un pustiu cu canapele negre din păr de cal. Mi-a trecut prin minte cât de bine se potriveau cu situația coarnele înșirate pe pereți și, punându-mi picioarele pe grătarul demodat, l-am prins pe Henry în colțul său. Am amestecat cu lingurița în cafea și am spus:

— Ce face Sarah?

— Destul de bine, a răspuns Henry evaziv. Sorbea din porto cu grijă și suspiciune: cred că nu uitase biftecul vienez.

— Încă mai ești îngrijorat? l-am întrebat.

Mi-a evitat privirea nefericit.

— Îngrijorat?

— Erai îngrijorat. Așa mi-ai spus tu.

— Nu-mi amintesc. Sarah este destul de bine, mi-a explicat el anemic, de parcă eu m-aș fi referit la sănătatea ei.

— Ai fost să vorbești cu detectivul acela?

— Speram c-ai uitat. Nu mă simțeam bine, știi, Comisia asta îți mănâncă nervii. Eram extenuat.

— Ți-amintești că eu m-am oferit să-l văd în locul tău?

— Pesemne că amândoi eram surmenați. Își înălțase privirile spre coarnele de deasupra capului, mijindu-și ochii în încercarea de a citi numele

donatorului. A spus prosteste: Se pare că aveți o mulțime de capete.

N-aveam de gând să-i dau drumul cu una, cu două, așa că am spus:

— M-am dus la el în urmă cu câteva zile.

Henry și-a pus paharul jos și a spus:

— Bendrix, tu nu ai absolut nici un drept...

— Plătesc eu toate cheltuielile.

— Este o neobrăzare incredibilă. S-a ridicat în picioare, dar eu îl încolțisem și nu putea să scape decât printr-un act violent, iar violența nu era în firea lui Henry.

— Cu siguranță ai fi vrut să-ți clarifici niște lucruri, am spus eu.

— Nu este nimic de clarificat. Vreau să plec, te rog.

— Cred că ar trebui să citești rapoartele.

— N-am nici o intenție...

— Atunci cred că ar trebui să-ți citesc eu câteva despre vizitele făcute pe furiș. Scrisoarea ei de amor am returnat-o detectivului pentru a o pune la dosar. Dragul meu Henry, pur și simplu, ai fost dus de nas.

Am crezut, pe bună dreptate, că o să mă pocnească. Dacă o făcea, l-aș fi lovit și eu cu plăcere, l-aș fi pocnit pe nătărăul acesta căruia Sarah îi rămăsese stupid de credincioasă atâția ani de zile, dar în clipa aceea a venit secretarul clubului. Era un ins cu o barbă lungă, sură, care, deși arăta ca un poet victorian, nu scrisese decât scurte povestiri, amintiri triste despre câinii pe care-i cunoscuse. (*Credincios pentru totdeauna* se bucurase de mare succes în 1912.)

— A, Bendrix, a spus el, nu te-am văzut pe aici de multă vreme.

I l-am prezentat lui Henry și el i-a zis cu o rapiditate de frizer:

— Vă urmăresc rapoartele în fiecare zi.

— Ce rapoarte? Pentru prima dată, lui Henry nu-i venise în minte munca lui în clipa în care cuvântul fusese rostit.

— De la Comisia Regală.

Când, în cele din urmă, secretarul a plecat, Henry mi-a spus:

— Acum, te rog, dă-mi rapoartele și lasă-mă să plec.

Am crezut că se răzgândise în timpul cât secretarul stătuse cu noi, așa că i-am dat ultimul raport. El l-a aruncat drept în foc și l-a îndesat cu vătraiul. N-am putut să nu mă gândesc că gestul lui avea demnitate.

— Ce-ai de gând să faci? l-am întrebat.

— Nimic.

— De fapte n-ai scăpat.

— Să le ia dracu' de fapte, a spus Henry. Până atunci nu-l auzisem înjurând.

— Oricum, îți pot da o copie.

— Acum vrei să mă lași? a spus Henry.

Demonul își făcuse treaba, simțeam cum mă curățasem de venin. Mi-am ridicat picioarele de pe grătar și l-am lăsat pe Henry să treacă. A ieșit glonț din club, uitându-și pălăria, pălăria aceea neagră, de funcționar superior, de pe care se prelingea ploaia în Common – mi se părea acum un veac, nu doar cu câteva săptămâni în urmă.

Mă aşteptasem să-l prind din urmă sau cel puțin să-l zăresc de departe, către Whitehall, așa că i-am luat pălăria cu mine, dar el nu se vedea nicăieri. M-am întors, neștiind încotro s-o pornesc. Asta-i cel mai rău în ziua de azi – și ni se întâmplă tot mai des. M-am uitat în mica librărie de lângă stația de metrou Charing Cross și m-am întrebat dacă în clipa asta Sarah își pusese mâna pe soneria acoperită cu pudră, în timp ce domnul Parkis aştepta după colț. Dacă aş fi putut să dau timpul înapoi, cred că l-aș lăsa pe Henry să treacă pe lângă mine orbit de ploaie. Dar încep să mă îndoiesc că, dacă aş fi procedat altcumva, asta ar fi putut vreodată să schimbe cursul evenimentelor. Eu și cu Henry suntem acum, în felul nostru, aliați, dar suntem noi aliați împotriva timpului fără de sfârșit?

Am traversat strada, am trecut pe lângă vânzătorii ambulanți de fructe și am intrat în Victoria Gardens. Din cauza vremii mohorâte și vântoase, nu era prea multă lume și l-am zărit pe Henry aproape imediat, dar mi-au trebuit câteva clipe să-l recunosc. Afară și fără pălărie, el părea a fi unul din mulțimea de anonimi năpăstuiți, oameni care vin din suburbii mai sărace, pe care nu-i cunoaște nimeni – bătrânul care hrănește vrăbiuțele, femeia cu un pachet învelit în hârtie maronie pe care scrie Swan & Edgar's. El stătea acolo pe o bancă, cu capul plecat, privindu-și

pantofii. Îmi plânsesem singur de milă de atâta amar de vreme și atât de egoist, că mi se părea ciudat să simt compasiune pentru dușmanul meu. Am pus pălăria încet pe bancă, lângă el, și așa fi plecat, dar și-a ridicat ochii și am văzut că plângea. Pesemne că străbătuse un drum foarte lung. Lacrimile aparțin altei lumi decât cea a Comisiilor Regale.

— Îmi pare rău, Henry, i-am spus. Cât de ușor credem că putem scăpa de propria vină printr-un gest de căință.

— Stai jos, mi-a poruncit Henry cu autoritatea lacrimilor sale și eu i-am dat ascultare. El a spus: M-am gândit. Voi ați fost amanți, Bendrix?

— Cum de ți-a trecut prin minte?

— Este singura explicație.

— Nu știu despre ce vorbești.

— Este și singura scuză, Bendrix. Nu-ți dai seama că ceea ce ai făcut este monstruos? În timp ce vorbea și-a întors pălăria și a verificat numele fabricantului. Ai crezut că sunt prea idiot să fi bănuir ceva. De ce nu m-a părăsit?

Oare trebuia să-i descifrez eu caracterul propriei soții? Otrava începea din nou să lucreze în mine. I-am spus:

— Tu ai un venit bun și sigur. Și-a făcut obiceiul de a te ști lângă ea. Tu însemni siguranță. Henry asculta serios și atent, de parcă eu așa fi fost un martor ce-și rostea depoziția sub jurământ în fața Comisiei. Am continuat iritat: Tu n-ai fost pentru noi un impediment mai mult decât pentru ceilalți.

— Au mai fost și alții?

— Uneori am crezut că știai totul despre asta și că nu-ți pasă. Uneori voiam să dau cărțile pe față – așa cum fac acum, când este prea târziu. Voiam să-ți spun ce credeam despre tine.

— Ce credeai?

— Că erai codoșul ei. Că ai codoșit pentru mine cum ai codoșit și pentru ceilalți și cum faci pe codoșul și pentru amantul ei de acum. Eternul codoș. De ce nu te înfurii, Henry?

— N-am știut niciodată.

— Ai codoșit prin ignoranța ta. Ai codoșit pentru că n-ai știut niciodată cum să faci dragoste cu ea, așa că a trebuit să caute în altă parte. Ai codoșit pentru că i-ai dat ocazia... Ai codoșit pentru că ești un plicticos și un prost și acum cineva care nu este nici plictisitor, nici prost se distrează cu ea în Cedar Road.

— Pe tine de ce te-a părăsit?

— Pentru că am devenit și eu un prost și un plicticos. Dar eu n-am fost așa, Henry. Tu m-ai adus în halul ăsta. Ea n-a vrut cu nici un chip să te părăsească, așa că eu am devenit un plicticos, agasând-o cu pretențiile și gelozia mea.

El a spus:

— Oamenii au o părere foarte bună despre cărțile tale.

— Și despre tine spun că ești un președinte de primă clasă. Dar ce dracu' contează munca noastră?

Și-a înălțat trist privirile spre norii cenușii ce treceau peste malul sudic al Tamisei:

— Eu nu știu nimic altceva care să conteze.

Pescărușii zburau jos, pe deasupra șlepurilor și turnul de pază se înălța negru în lumina iernatică printre depozitele în ruină. Bărbatul care hrănea vrăbiile plecase, la fel și femeia cu pachetul învelit în hârtie maro, vânzătorii de fructe strigau ca animalele în amurg în fața stației de metrou. Aveam senzația că obloanele urmau să fie trase asupra întregii lumi; în curând o să fim cu toții lăsați în voia sortii.

— M-am întrebat de ce n-ai mai trecut să ne vezi în tot acest timp, a spus Henry.

— Cred – într-un fel – că noi am ajuns în punctul în care iubirea s-a sfârșit. Ea putea să facă cumpărături, să gătească și să doarmă cu tine, dar cu mine nu putea decât să facă dragoste.

— Ea ține foarte mult la tine, a spus el de parcă treaba lui era să mă consoleze *pe mine*, de parcă ochii mei erau injectați din cauza lacrimilor.

— Nu te poți mulțumi cu afecțiunea.

— Eu m-am mulțumit.

— Eu voiam ca iubirea să dureze, să nu-și piardă niciodată din intensitate... Nu vorbisem niciodată cu nimeni astfel, în afară de ea, dar răspunsul lui Henry a fost diferit de al lui Sarah. Mi-a spus:

— Nu este în firea omenească. Trebuie să te mulțumești...

Dar Sarah nu spusese asta și stând acolo, lângă Henry, în Victoria Gardens, privind ziua cum moare, mi-am amintit cum se sfârșise iubirea noastră.

5

Ea îmi spusese – au fost aproape ultimele cuvinte pe care le auzisem din gura ei, până la acel „Tu?” din seara când își făcuse apariția în hol, udă learcă, venind de la întâlnirea pe care o avusese:

— Nu trebuie să fii atât de speriat. Iubirea nu se sfârșește. Doar pentru că nu ne mai vedem... Luase deja hotărârea, deși eu n-am știut nimic până în ziua următoare, când telefonul a rămas tăcut, aidoma gurii deschise și mute a unui mort. A adăugat: Dragul meu, dragul meu. Oamenii continuă să-L iubească pe Dumnezeu toată viața, deși nu-L văd, nu-i așa?

— Nu acest fel de iubire ne-a legat pe noi.

— Eu uneori nu cred că există un alt fel de iubire.

Ar fi trebuit să-mi dau seama că era deja sub influența unui străin – niciodată nu-mi vorbise astfel când eram împreună. Căzusem de acord să-l eliminăm pe Dumnezeu din lumea noastră. În timp ce-i luminam cu grijă drumul cu lanterna prin holul devastat, a spus din nou:

— Totul trebuie să fie bine. Dacă noi ne iubim îndeajuns.

— Eu nu mă mai pot aprinde, am spus eu. Ți-am oferit ție totul.

— Nu ai de unde să știi, a spus ea. Nu ai de unde să știi.

Cioburile geamurilor se sfărâmau sub picioarele noastre. Numai vitraliul de deasupra ușii rămăsese intact. Sticla se transformase într-o pulbere albă, asemenea gheții pe care copiii o sparg pe câmpurile ce mustesc de apă sau la margine de drum. Ea mi-a spus din nou:

— Să nu-ți fie teamă.

Știam că nu se referea la armele acelea noi și ciudate care, după cinci ore, continuau încă să vină prin văzduh, dinspre sud, ca roiurile de albine.

A fost prima noapte din iunie 1944 cu rachete care mai târziu aveau să se cheme V1. Ne dezobișnuiserăm de raidurile aeriene. În afară de scurtul interval din februarie 1944, nu mai fusese nimic de la marile bombardamente aeriene din 1941. Când au început să sune sirenele și au fost lansate primele rachete, am crezut că au fost câteva avioane care străpunseseră apărarea noastră nocturnă. După o oră, când încă nu s-a dat semnalul de încetare a pericolului, simți că te cuprinde nemulțumirea. Îmi amintesc că i-am spus lui Sarah:

— Probabil că i-a apucat lenea. Mare lucru n-au făcut.

Și în acel moment, cum zăceam în întuneric pe pat, am văzut prima noastră rachetă teleghidată. A trecut pe jos, razant, peste Common și am crezut că este un avion în flăcări, iar uruitul lui ciudat l-am luat drept sunetul unui motor avariat. Apoi au urmat al doilea și al treilea. Ne-am schimbat părerea despre sistemul nostru de apărare.

— Îi împușcă exact ca pe porumbei, am spus eu. Trebuie să fie nebuni să continue.

Dar ei au ținut-o tot așa, ore în șir, chiar și după ce a început să se crape de ziuă și abia atunci ne-am dat seama că asta era ceva nou.

Când a început raidul, stăteam lungiți în pat. Pentru noi n-avea nici o importanță. Moartea

niciodată n-a contat în acele timpuri – în primele zile chiar obișnuiam să mă rog să vină: însemna nimicirea totală, care m-ar fi oprit pentru totdeauna să mă mai scol, să-mi pun hainele pe mine și să urmăresc cum raza lanternei înaintează încet de cealaltă parte a Common-ului, asemenea farurilor din spate ale unui automobil care se îndepărtează greoi. Mă întrebam uneori dacă eternitatea, la urma urmelor, n-ar putea fi ca o prelungire nesfârșită a momentului morții și acela era momentul pe care l-aș fi ales, pe care încă l-aș alege, dacă ea ar mai fi în viață, momentul de absolută încredere și de plăcere absolută, momentul în care îți este imposibil să te cerți, pentru că îți este imposibil să gîndești. M-am plîns de precauția ei și am comparat, cu amărăciune, felul în care foloseam noi cuvântul „ceapă“ cu fragmentul de scrisoare salvat de domnul Parkis, dar, citindu-i mesajul către succesorul meu necunoscut, m-ar fi durut mai puțin dacă nu aș fi cunoscut capacitatea ei de a se abandona. Nu, rachetele V1 nu ne-au tulburat deloc până când n-am terminat de făcut dragoste. Eram epuizat și zăceam cu capul pe stomacul ei și cu gustul ei – tot atât de vag și imperceptibil ca al apei – pe buze, când una dintre rachete a lovit Common-ul și am auzit geamurile spăr-gându-se departe, pe latura de sud.

— Cred că ar trebui să mergem la subsol, am spus.

— Proprietăreasa ta o să fie acolo. Nu vreau să dau ochii cu nimeni.

După posesiune vine tandrețea responsabilității, când uiți că nu ești decât un amant și n-ai nici o datorie. Am spus:

— Poate că este plecată. Cobor să văd.

— Nu te duce. Te rog, nu te duce.

— Mă întorc într-o clipă. Era o frază pe care lumea continua s-o folosească, deși în acele zile știam că o clipă putea dura cât eternitatea. Mi-am

pus halatul și am luat lanterna. Aproape că nu aveam nevoie de ea: acum cerul era cenușiu și în camera neluminată puteam distinge conturul chipului ei.

Ea a spus:

— Întoarce-te repede.

În timp ce coboram în fugă scările am auzit venind următoarea rachetă și apoi tăcerea s-a așternut brusc, o scurtă clipă de așteptare, în care mecanismul era decuplat. Încă nu avuse-serăm când să aflăm că acesta era momentul de risc, când trebuie să te lipești de pământ, să nu te afli în direcția de spulberare a geamurilor. N-am auzit deloc explozia și m-am trezit după cinci secunde într-o altă lume. Credeam că sunt încă în picioare și eram amețit din pricina întunericului: cineva părea că îmi îndeasă un pumn rece în obraz, iar în gură simțeam gustul sărat al sângelui. Pentru câteva momente mintea mi-a rămas complet goală, și nu aveam decât o senzație de oboseală, ca și cum aș fi fost într-o lungă călătorie. Nu îmi aminteam nimic despre Sarah și mă simțeam eliberat total de neliniște, gelozie, nesiguranță, ură: mintea mea era o foaie albă de hârtie, pe care cineva chiar atunci fusese pe punctul de a scrie un mesaj de fericire. Eram sigur că, atunci când memoria îmi va reveni, scrisul avea să continue și eu voi fi fericit.

Dar când mi-am recăpătat memoria, n-a fost așa. În primul rând, mi-am dat seama că zăceam pe spate și că ceea ce se balansa deasupra mea, luându-mi lumina, era ușa de la intrare: alte bucăți de cărămidă o prinseseră și o suspendaseră la câțiva țoli deasupra trupului meu, deși mai târziu, în mod straniu, m-am trezit cu vânătăi de la umeri până la genunchi, care păreau a fi urmele aceluia balans. Pumnul pe care îl simțeam în obraz era mânerul de porțelan al ușii și el îmi scosese câțiva dinți. După aceea, bineînțeles,

mi-am amintit de Sarah și Henry și de teama sfârșitului acestei iubiri.

Am ieșit de sub ușa și m-am scuturat de moloz. Am strigat în direcția subsolului, dar acolo nu era nimeni. Prin golul lăsat de ușa spulberată vedeam lumina cenușie a dimineții și am avut senzația unui vid imens care se revărsa din holul în ruină: mi-am dat seama că pomul care se aflate în fața ușii, pur și simplu, nu mai exista – nu era nici măcar o urmă de trunchi căzut. În depărtare se auzeau fluierile patrulelor. Am urcat la etaj. Scările ce duceau la primul nivel rămăseseră fără balustradă și piciorul ți se înfunda în moloz, dar casa, raportând la standardele acelor zile, nu fusese rău avariata: cea a vecinilor noștri primise lovitura în plin. Ușa camerei mele era deschisă și, cum veneam pe coridor, o puteam vedea pe Sarah; se dăduse jos din pat și era ghemuită pe dușumea – de teamă, cred. Părea absurd de tânără, ca un copil gol. Am spus:

— Au aruncat în aer casa de alături.

Ea s-a întors rapid și s-a holbat spre mine îngrozită. Nu-mi dădusem seama că halatul meu era ferfeniță și plin de moloz; și părul îmi era alb din cauza lui și aveam sânge pe gură și pe obraji.

— O, Doamne, a spus ea, trăiești!

— Pari dezamăgită.

S-a ridicat de jos și s-a întins să-și ia hainele. I-am spus:

— N-are rost să pleci încă. În curând trebuie să se dea încetarea alarmei.

— Trebuie să plec, a spus ea.

— Două bombe nu cad în același loc, am spus eu, dar în chip automat, pentru că această expresie care circula se dovedise deseori falsă.

— Ești rănit.

— Mi-am pierdut doi dinți, asta-i tot.

— Vino aici, lasă-mă să-ți curăț fața.

Terminase de îmbrăcat înainte ca eu să apuc să mai zic ceva – nici o femeie pe care o cunoscusem

vreodată nu se îmbrăca atât de repede. Mi-a curăţat faţa foarte încet şi cu grijă.

— Ce făceai pe duşumea? am întrebat-o.

— Mă rugam.

— Cui?

— Oricui ar putea să existe.

— Ar fi fost mai practic să vii jos. Seriozitatea ei mă înspăimânta. Voiam s-o scot din starea aceea, şicanând-o.

— Am coborât.

— Nu te-am auzit.

— Nu era nimeni acolo. Nu te-am văzut până nu ţi-am zărit mâna ieşind de sub uşă. Am crezut că eşti mort.

— Ai fi putut să vii şi să încerci.

— Am făcut-o. N-am putut să ridic uşa.

— Era loc să mă mişti. Uşa nu se sprijinea pe mine. M-aş fi trezit.

— Nu înţeleg. Eram sigură că eşti mort.

— Atunci nu aveai pentru ce să te rogi, nu-i așa? am tachinat-o eu. Doar pentru un miracol.

— Când nu mai ai nici o speranţă, a spus ea, poţi să te rogi pentru miracole. Ele se întâmplă celor necăjiţi, nu-i așa, şi eu eram necăjită.

— Rămâi până se dă încetarea alarmei. Ea a clătinat din cap şi a pornit-o direct spre uşă. Am coborât după ea pe scări şi am început, împotriva voinţei mele, s-o bat la cap: O să te văd în după-amiaza asta?

— Nu. Nu pot.

— Măine, cândva...

— Henry se întoarce.

Henry. Henry. Henry – acel nume care răsună ca un clopot în relaţia noastră, spulberând orice stare de fericire, sau de amuzament, sau de voie bună, amintindu-ţi că iubirea moare, iar obișnuinţa şi afecţiunea sunt cele care câştigă.

— Nu trebuie să fii atât de speriat, a spus ea, iubirea nu se sfârşeşte... şi au trecut aproape doi ani până la acea întâlnire din hol şi acel „Tu?”

6

Bineînțeles, zile în șir după aceea, am tot sperat. M-am gândit că nu era decât o coincidență că nu răspundea nimeni la telefon și, după o săptămână, când m-am întâlnit cu slujnica și am întrebat-o despre soții Miles, am aflat că ea plecase la țară și mi-am zis că pe timp de război scrisorile se pierd. Dimineți în șir am auzit zgomotul cutiei de scrisori, dar intenționat rămâneam sus până când proprietăreasa îmi aducea corespondența. Nu voiam să mă uit prin scrisori – dezamăgirea trebuie amânată și speranța păstrată vie cât mai mult posibil; obișnuiam să citesc scrisorile pe rând și numai când ajungeam la ultima din teanc puteam să fiu sigur că nu era nimic de la Sarah. Apoi viața pălea până la poșta de la ora patru și după aceea trebuia să trec din nou prin noapte.

Aproape o săptămână nu i-am scris: mândria m-a oprit, până când, într-o dimineață, am abandonat-o complet și m-am apucat să-i scriu neliștit și plin de amărăciune, specificând pe plicul ce avea ca adresă partea de nord a scuarului „Urgent” și „A se reexpedia”. N-am primit nici un răspuns și atunci mi-am pierdut orice speranță și mi-am amintit exact ce-mi spusese ea: „Oamenii continuă să-L iubească pe Dumnezeu toată viața, fără să-L vadă, nu-i așa?” M-am gândit plin de mânie că ea întotdeauna trebuie să arate bine în propria-i oglindă: amestecă religia

cu părăsirea spre a-i da un iz de noblete pentru ea însăși. N-o să recunoască în ruptul capului că acum preferă să se culce cu X.

Asta a fost cea mai proastă perioadă dintre toate: profesia mea este să-mi imaginez, să gândesc în imagini: de cincizeci de ori pe zi și imediat ce mă trezeam în timpul nopții, o cortină se ridica și piesa începea: întotdeauna aceeași piesă, Sarah făcând dragoste, Sarah cu X făcând aceleași lucruri pe care le făceam noi doi, Sarah sărutându-se așa cum numai ea știa să o facă, Sarah arcuindu-se în timp ce făcea dragoste și scoțând acel strigăt ca de durere. Obişnuiam să iau pastile noaptea ca să adorm repede, dar n-am aflat nici o pilulă care să aibă efect până la ziua. Numai rachetele îmi distrăgeau atenția în cursul zilei: pentru câteva secunde, între momentul de tăcere și cel al exploziei, mintea mea se elibera de Sarah. Au trecut trei săptămâni și imaginile erau tot atât de clare și dese ca la început și părea că nu există nici un motiv ca ele să dispară vreodată și am început să mă gândesc destul de serios la sinucidere. Chiar am stabilit o dată și mi-am păstrat hapurile de dormit aproape cu un sentiment de speranță. La urma urmelor, nu trebuia să o țin tot așa la infinit, îmi spuneam mie însumi. Apoi ziua stabilită a venit și piesa a continuat iar și iar, și eu nu m-am mai sinucis. N-a fost lașitate: m-a oprit o amintire – amintirea expresiei de dezamăgire de pe chipul lui Sarah când am intrat în cameră, după ce căzuse racheta V1. Nu sperase ea, în adâncul inimii, să fiu mort, pentru ca noua ei aventură cu X să îi tulbure conștiința mai puțin, pentru că, totuși, avea un fel de conștiință elementară. Dacă eu mă omoram acum, ea n-avea să-și mai facă griji în privința mea absolut deloc și, bineînțeles, după patru ani cât fuseserăm noi împreună, aveau să fie momente de îngrijorare

chiar și cu X. Nu aveam de gând să-i dau satisfacție. Dacă aș fi știut, i-aș fi sporit îngrijorarea până într-atât, încât să cedeze nervos, iar nepuțința mea mă înfuria. Cât de mult o uram!

Bineînțeles, există un sfârșit al urii, după cum există un sfârșit al iubirii. După șase luni mi-am dat seama că nu mă gândisem la Sarah o zi întreagă și că fusesem fericit. Nu putea să fie chiar sfârșitul urii, pentru că imediat m-am dus într-o papetărie să cumpăr o carte poștală ilustrată și să aștern pe ea un mesaj plin de exuberanță care poate – cine știe? – va produce momentan o durere, dar, după ce i-am scris adresa, mi-am pierdut dorința de a o răni și am aruncat ilustrata pe stradă. Era ciudat că ura a reînviat din cauza acelei întâlniri cu Henry. Îmi amintesc că, în timp ce deschideam următorul raport al domnului Parkis, m-am gândit că ar fi bine să poată și iubirea reînvia astfel.

Domnul Parkis își făcuse treaba: pudra dăduse rezultate și apartamentul fusese localizat – apartamentul de la ultimul etaj din Cedar Road nr. 16: ocupanți – o domnișoară Smythe și fratele ei, Richard. M-am întrebat dacă domnișoara Smythe era o soră tot atât de comodă pe cât era Henry ca soț, și tot snobismul meu latent s-a trezit din cauza numelui – acel y și e-ul din final. M-am întrebat dacă ajunsese tot atât de jos ca un Smythe din Cedar Road? Să fi fost el capătul unui lung șir de iubiți din ultimii doi ani sau, când aveam să-l văd (și eram hotărât să-l cunosc într-un mod mai puțin vag decât cel din rapoartele domnului Parkis), voi avea în fața ochilor bărbatul pentru care ea mă părăsise în iunie 1944?

— Să sun la sonerie, să intru direct și să dau ochii cu el ca un soț înșelat? l-am întrebat pe domnul Parkis (cu care stabilisem să mă întâlnesc într-o cofetărie – fusese sugestia lui, pentru

că îl luase și pe băiat cu el și nu-l putea duce într-un bar).

— Nu sunt de acord cu așa ceva, domnule, a spus domnul Parkis punându-și a treia linguriță de zahăr în ceai. Băiatul lui stătea la o masă, de unde nu ne putea auzi, cu un pahar de limonadă și o chiflă cu stafide. Îi privea pe toți cei care intrau cum își scutură zăpada de pe pălării și paltoane, îi urmărea cu ochii lui, căprui și atenți, de parcă ar fi trebuit să întocmească un raport mai târziu – poate chiar trebuia, asta făcând parte din educația lui Parkis.

— Vedeți, domnule, a continuat Parkis, asta complică lucrurile la tribunal, afară doar dacă doriți să aduceți o dovadă.

— N-o să ajungă niciodată la tribunal.

— O înțelegere amicală?

— O lipsă de interes, am spus eu. Nu poți, zău, să faci caz în legătură cu un bărbat pe care-l cheamă Smythe. Mi-ar plăcea doar să-l văd – asta-i tot.

— Cel mai sigur lucru, domnule, ar fi să spuneți că verificați contorul.

— Nu-mi pot pune cascheta aia cu cozoroc.

— Vă înțeleg sentimentele, domnule. Este un lucru pe care încerc să-l evit. Și mi-ar plăcea ca și băiatul meu să-l evite când va veni vremea. Ochii lui triști urmăreau fiecare mișcare pe care o făcea băiatul. El a vrut o înghețată, domnule, dar eu i-am spus nu, nu pe o vreme ca asta, a continuat Parkis și a tremurat un pic, de parcă ar fi fost străbătut de un fior numai gândindu-se la înghețată. Pentru o clipă n-am înțeles ce-a vrut să spună când a zis: Fiecare profesie își are demnitatea ei, domnule.

L-am întrebat:

— Ai vrea să-mi împrumuți băiatul?

— Dacă mă asigurați că nu va fi nimic neplăcut, domnule, a răspuns el plin de îndoieli.

— Nu vreau să sun când doamna Miles este acolo. Această scenă va avea valoare testimonială.

— Și ce rol are băiatul, domnule?

— Voi spune că se simte rău. Din păcate, am nimerit la altă adresă. N-o să poată să nu-l lase să stea puțin.

— Asta poate s-o facă, a spus domnul Parkis cu mândrie. Și nimeni nu-i rezistă lui Lance.

— Lance îl cheamă?

— După Sir Lancelot, domnule. Din Cavalerii Mesei Rotunde.

— Sunt surprins. Povestea lui Lancelot e cam neplăcută.

— El a găsit Sfântul Graal, a spus Parkis.

— Acela a fost Galahad. Lancelot a fost găsit în pat cu Guinevere.

De ce avem noi această dorință de a-i necăji pe cei inocenți? Din invidie? Domnul Parkis a spus trist, privind încurcat spre băiatul său, de parcă l-ar fi trădat.

— N-am știut.

În ziua următoare – ca să-i fac în ciudă tatălui – i-am cumpărat băiatului o înghețată pe High Street, înainte de a merge în Cedar Road. Henry Miles dădea un cocteil – așa mă informase domnul Parkis, deci aveam cale liberă. Mi-a lăsat băiatul după ce i-a netezit cu grijă hainele. Lance purta cele mai bune haine în cinstea primei lui apariții pe scenă cu un client, în vreme ce eu eram îmbrăcat în ceea ce aveam mai prost. Un strop din înghețata de căpșuni i-a căzut din linguriță și i-a făcut o pată pe costum. Am așteptat tăcut până a sorbit și ultima picătură. Apoi l-am întrebat:

— Mai vrei una?

El a dat din cap.

— Tot de căpșuni?

Mi-a răspuns:

— De vanilie. Și după o pauză lungă, a adăugat: Vă rog.

A mâncat cea de a doua înghețată cu mare grijă, lingând atent lingurița de parcă ar fi vrut să șteargă amprente. Apoi am traversat Common-ul către Cedar Road ținându-ne de mână ca un tată cu fiul său. Nici eu, nici Sarah nu aveam copii, mi-a trecut mie prin gând. Nu ar fi fost mai înțelept să ne căsătorim, să facem copii și să ducem o viață liniștită împreună, într-o pace dulce și plicticoasă, decât să fi trăit povestea

asta cu întâlniri pe ascuns, pline de patimă și gelozie și cu rapoartele lui Parkis?

Am sunat la ușa apartamentului de la ultimul etaj din Cedar Road. I-am spus băiatului:

— Nu uita. Te simți rău.

— Dacă ei îmi dau înghețată..., a început el: Parkis îl instruisese să fie pregătit pentru orice.

— N-o să-ți dea.

Am presupus că aceea care a venit să ne deschidă era domnișoara Smythe – o femeie de vârstă mijlocie, cu un păr cărunț, pleoștit, genul bazarurilor de caritate. Am întrebat-o:

— Domnul Wilson locuiește aici?

— Nu. Mă tem că...

— Nu știți cumva dacă nu stă la etajul de dedesubt?

— Nu locuiește nimeni cu numele de Wilson în această casă.

— O, vai de mine, am spus eu. Am adus băiatul tot acest drum și i s-a făcut rău.

N-am îndrăznit să mă uit la băiat, dar din modul în care domnișoara Smythe îl privea fix, am fost sigur că el își juca rolul tăcut și eficient: domnul Savage ar fi fost mândru să-l recunoască drept membru al echipei sale.

— Intrați, vă rog, și luați loc, a spus domnișoara Smythe.

— Sunteți foarte amabilă.

Mă întrebam cât de des trecuse Sarah prin acel hol micuț, plin cu tot felul de lucruri. Iată-mă în casa lui X. Probabil că pălăria maro și moale din cuier era a lui. Degetele succesorului meu – degete care o atingeau pe Sarah – apăsau zilnic mânerul acestei uși care acum se deschidea lăsând să se vadă flacăra gălbuie a aragazului, o sumedenie de huse lălâi de creton și lămpile cu abajururi roz ce luminau în după-amiaza cenușie, plină de zăpadă.

— Pot să-i aduc băiețelului dumitale un pahar cu apă?

— Sunteți foarte amabilă. Mi-am amintit că i-o spuseseam și înainte.

— Sau suc de portocale?

— Nu trebuie să vă deranjați.

— Suc de portocale, a spus cu fermitate băiatul: din nou a urmat o pauză lungă și apoi „vă rog“, când ea ieșea pe ușă.

Acum eram singuri și m-am uitat la el: într-adevăr, arăta bolnav, așa cum stătea chircit pe husa de creton. Dacă mi-ar fi făcut cu ochiul, m-aș fi întrebat dacă nu cumva... Domnișoara Smythe s-a întors cu sucul de portocale și eu am spus:

— Spune mulțumesc, Arthur.

— Numele lui este Arthur?

— Arthur James, am răspuns eu.

— Este un nume cam de modă veche.

— Noi suntem o familie de modă veche. Mamei lui îi plăcea Tennyson.

— Ea a...?

— Da, am spus eu, iar femeia i-a aruncat băiatului o privire plină de compătimire.

— Copilul este probabil o consolare pentru dumneata.

— Și o neliniște, am spus eu. A început să-mi fie rușine: femeia nu bănuia nimic și la ce bun mă aflam aici? Nu eram mai aproape de a-l întâlni pe X și aș fi oare mai fericit dacă aș cunoaște chipul bărbatului cu care s-a culcat Sarah? Mi-am schimbat tactica. Am spus: Ar trebui să mă prezint. Numele meu este Bridges.

— Al meu este Smythe.

— Am sentimentul că v-am mai întâlnit pe undeva.

— Nu cred. Am o memorie foarte bună a fețelor.

— Poate că v-am văzut în Common.

— Merg acolo deseori cu fratele meu.

— Nu cumva este John Smythe?
— Nu, a spus ea. Richard. Cum se simte băiețelul?

— Mai rău, a spus fiul lui Parkis.
— Credeți că ar trebui să-i iau temperatura?
— Mi-ați mai putea da un pahar de oranjadă?
— Nu-i poate face nici un rău, nu-i așa? a întrebat domnișoara Smythe. Bietul copil. Probabil că are febră.

— V-am deranjat destul.
— Fratele meu nu mi-ar ierta niciodată, dacă nu v-aș face să mai stați. Lui îi plac foarte mult copiii.

— Este acasă fratele dumneavoastră?
— Trebuie să vină din clipă în clipă.
— De la muncă?
— Ei bine, de fapt, ziua lui de lucru este duminica.

— Este preot? am întrebat eu cu o răutate mascată și am primit un răspuns care m-a intrigat:

— Nu chiar.

O expresie de îngrijorare s-a așternut ca o cortină între noi, în spatele căreia ea s-a retras cu propriile-i necazuri. Când s-a ridicat în picioare, ușa de la hol s-a deschis și iată-l pe X. În semi-întunericul holului am avut impresia că e un bărbat cu chip frumos ca de actor – un chip care se uita prea des la sine în oglindă, cu o tentă de vulgaritate, și m-am gândit cu tristețe și nemulțumire că Sarah ar fi putut să aibă gusturi mai bune. Apoi bărbatul a ajuns în lumina lămpii. Petele mari, vineții ce-i acopereau obrazul stâng erau aproape ca niște semne din naștere – îl ponegrisem degeaba, nu putea avea nici o mulțumire când își privea chipul în oglindă.

Domnișoara Smythe a spus:

— Fratele meu, Richard. Domnul Bridges. Băiețelul domnului Bridges nu se simte bine. I-am poftit înăuntru.

El mi-a strâns mâna fără a-și dezlipi ochii de pe băiat. I-am simțit căldura și asprimea mâinilor. El a spus:

— V-am mai văzut băiatul.

— În Common.

— Probabil.

El era prea puternic, dacă îl raportai la această încăpere; nu se potrivea cu cretonul. Aici stătea sora lui, în vreme ce ei, în cealaltă cameră... sau o trimiteau la plimbare când făceau dragoste?

Ei bine, văzusem bărbatul; nu mai aveam pentru ce să stau – cu excepția noianului de întrebări, care se dezlănțuiseră odată cu venirea lui: Unde s-au cunoscut? Ea făcuse prima mișcare? Ce văzuse la el? De când erau amanți și cât de des se întâlneau? Cuvintele pe care ea le scrisese le știam pe dinafară: „Nu este nevoie să-ți scriu sau să-ți vorbesc... Știu doar că încep să iubesc, dar deja vreau să abandonez totul, absolut totul, în afară de tine“. Mi-am ridicat privirile spre petele de pe obraz și m-am gândit că nu există nicăieri nici un fel de siguranță: un ghebos, un schilod – toți știu să apese pe trăgaciul care declanșează iubirea.

— Care este, de fapt, scopul vizitei dumitale? mi-a întrerupt el brusc gândurile.

— I-am spus domnișoarei Smythe – caut un bărbat pe nume Wilson...

— Nu-mi amintesc chipul dumitale, dar mi-l amintesc pe-al fiului dumitale. A făcut un scurt gest frustrat, ca și cum ar fi vrut să atingă mâna băiatului: ochii lui exprimau un fel de tandrețe abstractă. A continuat: Nu trebuie să-ți fie teamă de mine. Sunt obișnuit ca oamenii să vină aici. Te asigur că nu vreau nimic altceva decât să fiu de folos.

Domnișoara Smythe a explicat:

— Oamenii sunt adeseori atât de timizi.

Nu-mi puteam da seama în ruptul capului despre ce era vorba.

— Eu doar îl căutam pe un bărbat pe nume Wilson.

— Dumneata știi foarte bine că eu știu că nu există nici un asemenea bărbat.

— Dacă mi-ați da cartea dumneavoastră de telefon, aș putea verifica adresa lui...

— Vă rog, mai luați loc, a spus el și și-a oprit trist și gânditor privirile asupra băiatului.

— Trebuie să plecăm. Arthur se simte mai bine și Wilson...

Ambiguitatea lui m-a făcut să mă simt stânjenit.

— Dacă vrei, poți să pleci, bineînțeles, dar nu poți lăsa băiatul aici – măcar pentru o jumătate de oră? Vreau să vorbesc cu el.

M-am gândit că poate îl recunoscuse pe ajutorul lui Parkis și avea de gând să-i pună tot felul de întrebări. I-am spus:

— Tot ce dorești să-l întrebi pe el, mă poți întreba pe mine.

De fiecare dată când întorcea spre mine obrazul fără semne, mânia mea creștea, de fiecare dată când îi vedeam obrazul urât, cu pete vineții, mânia mea se stingea și nu puteam să cred – nu mai puteam să cred că pofta trupească exista aici, printre cretoanele înflorate, cu domnișoara Smythe pregătind ceaiul. Dar disperarea îți poate furniza un răspuns și disperarea m-a întrebat acum: contează atât de mult că a fost iubire și nu poftă trupească?

— Dumneata și cu mine suntem prea bătrâni, a spus el. Dar învățătorii și preoții – ei abia au început să-l corupă cu minciunile lor.

— Nu știu ce dracu' vrei să spui, am zis eu și am adăugat repede către domnișoara Smythe: Vă rog să mă iertați.

— Iată-te, vezi, a spus el. Dracu', și, dacă te-aș înfuria, mai mult ca sigur că ai spune Dumnezeuul meu.

Am avut impresia că-l șocasem: s-ar putea ca el să fie un preot nonconformist. Domnișoara Smythe spusese că lucra duminica, dar cât de teribil de bizar era ca un bărbat ca ăsta să fie iubitul lui Sarah. Brusc, importanța ei s-a diminuat, aventura ei amoroasă a devenit o glumă: Sarah însăși ar putea fi folosită ca o anecdotă comică la următoarea mea petrecere. Pentru o clipă m-am simțit eliberat de ea. Băiatul a spus:

— Îmi este rău. Aș putea să mai beau o oranjadă?

Domnișoara Smythe i-a răspuns:

— Dragul meu, cred că mai bine nu.

— Într-adevăr, acum trebuie să iau băiatul și să plecăm. A fost foarte amabil din partea dumitale, am spus eu încercând să am petele cât mai la vedere. Îmi pare rău că te-am ofensat într-o oarecare măsură. N-a fost cu intenție. Din întâmplare, eu nu împărtășesc credințele dumitale religioase.

El s-a uitat la mine surprins.

— Dar eu n-am nici una. Eu nu cred în nimic.

— M-am gândit că ai obiectat...

— Urăsc capcanele care au rămas. Iartă-mă. Știu că merg prea departe, domnule Bridges, dar uneori mă tem că oamenilor li se va reaminti chiar prin cuvinte convenționale – la revedere, de pildă. Barem dacă aș putea crede că nepotul meu nici măcar n-o să știe ce a însemnat pentru noi un cuvânt ca Dumnezeu, nu mai mult decît un cuvânt în swahili.

— Ai un nepot?

A răspuns posomorât:

— Nu am copii. Te invidiez pentru băiatul dumitale. Este o mare datorie și o mare responsabilitate.

— Ce-ai vrut să-l întrebi?

— Voiam să se simtă ca acasă, aici, pentru că astfel s-ar putea întoarce. Sunt atât de multe

lucruri pe care vrei să le spui unui copil. Cum s-a format lumea. Voiam să-i vorbesc despre moarte. Voiam să-l scap de toate minciunile pe care i le vâra pe gât la școală.

— Cam multe de făcut într-o jumătate de oră.

— Poți sădi o sămânță.

Am spus cu malițiozitate:

— Asta este din Biblie.

— O, și eu am fost corupt. Nu este nevoie să-mi amintești asta.

— Chiar vin oamenii la dumneata – pe ascuns?

— O să fiți surprins, a spus domnișoara Smythe. Oamenii tânjesc după un mesaj de speranță.

— Speranță?

— Da, speranță, a spus Smythe. Nu-ți dai seama câtă speranță am avea dacă toți oamenii de pe această lume ar ști că nu există nimic altceva decât ceea ce avem aici? Nici o compensație în viitor, nici recompense, nici pedepse. Chipul bărbatului avea noblețe nebună când un obraz îi era ascuns. Atunci am începe să facem din această lume un rai.

— Sunt teribil de multe de explicat mai întâi, am spus eu.

— Pot să-ți arăt biblioteca mea?

— Este cea mai raționalistă bibliotecă din sudul Londrei, a intervenit domnișoara Smythe.

— Nu este nevoie să fiu convertit, domnule Smythe. Eu nu cred în nimic, pur și simplu. În afară doar de unele momente.

— De aceste „momente” trebuie să ne ocupăm noi.

— Lucru ciudat este că acestea sunt clipe de speranță.

— Mândria se poate deghiza în speranță. Sau în egoism.

— Nu cred că are vreo legătură cu asta. Se întâmplă dintr-odată, fără nici un motiv... e ceva vag...

— O, a spus Smythe, alcătuirea unei flori, felul în care a fost creată, toată povestea aceea despre ceasul care are nevoie de un ceasornicar. Este demodat. Schwenigen a răspuns la toate acestea acum douăzeci și cinci de ani. Dă-mi voie să-ți arăt...

— Nu astăzi. Chiar trebuie să-l duc pe băiat acasă.

A avut iarăși acel gest de tandrețe frustrată, ca un iubit care a fost respins. M-am întrebat brusc, de la căpătâiul câtor muribunzi fusese alungat? M-am trezit că vreau să-i dau și eu o rază de speranță, dar atunci și-a întors obrazul și i-am văzut doar chipul arogant de actor. Îl plăceam mai mult când era demn de milă, inadecvat, demodat. Ayer, Russell – ei erau astăzi la modă, dar mă îndoiam că existau mulți pozitiviști în biblioteca lui. El îi avea doar pe cruciați, nu pe cei indiferenți și detașați.

La ușă – am observat că n-a folosit cuvântul periculos „la revedere“ și am țintit direct în obrazul lui de actor:

— Ar trebui să o cunoașteți pe o prietenă de-a mea, doamna Miles. Ea este interesată... Și apoi m-am oprit. Lovitura își atinsese ținta. Petele au părut să se facă stacojii și am auzit-o pe domnișoara Smythe spunând: „O, vai de mine“, în timp ce el s-a răsucit brusc pe călcâie și a plecat. Nu era nici o îndoială că-i provocasem durere, dar durerea era deopotrivă a mea, și a lui. Cât aș fi vrut ca lovitura să nu-și fi nimerit ținta.

Afară, băiatului i s-a făcut rău. L-am lăsat să vomite în rigolă, stând lângă el și întrebându-mă dacă și Smythe o pierduse. Povestea asta nu are nici un sfârșit? Va trebui acum să-l descopăr pe Y?

Parkis a spus:

— Într-adevăr, a fost foarte ușor, domnule. A fost atâta îmbulzeală și doamna Miles a crezut că sunt unul dintre prietenii lui de la minister, iar domnul Miles a fost convins că sunt unul dintre prietenii ei.

— A fost o petrecere reușită? l-am întrebat eu amintindu-mi acea primă întâlnire și cum o văzusem pe Sarah cu străinul acela.

— Foarte reușită, aş zice, domnule, dar doamna Miles părea a nu prea fi în apele ei. Avea o tuse foarte supărătoare.

Îl ascultam cu plăcere: probabil că la petrecerea asta nu se sărutase și nu se mângâiase cu nimeni în alcov. Parkis a așezat pe biroul meu un pachet învelit în hârtie maronie și a spus cu mândrie:

— Știam drumul către camera ei de la slujnică. Dacă m-ar fi observat cineva, aş fi întrebat unde-i toaleta, dar nu m-a văzut nimeni. L-am găsit acolo pe biroul ei; pesemne că își notase în el în ziua aceea. Bineînțeles, se poate să fi scris cu multe precauții, dar, din experiența mea în jurnale, știu că întotdeauna dezvăluie tot felul de lucruri. Oamenii își inventează micile lor coduri, dar în curând ajungi să vezi prin ele, domnule. Sau omit cu bună știință unele lucruri, însă în scurtă vreme afli ce-au omis. În timp ce vorbea a despachetat caietul și l-a deschis. Este în firea

omenească, domnule: dacă ții un jurnal, vrei să-ți amintești tot felul de lucruri. Altfel de ce l-ai mai ține?

— Te-ai uitat prin el? l-am întrebat.

— M-am asigurat de natura lui, domnule, și dintr-o singură aruncătură de ochi mi-am dat seama că persoana nu este tipul precaut.

— Nu este de anul ăsta, i-am spus eu. Este de acum doi ani.

Pentru o clipă el a părut încurcat.

— O să servească scopului meu, am spus.

— Și o să ne ajute, domnule, dacă nimic n-a fost trecut cu vederea.

Jurnalul era scris într-un registru mare, de contabilitate, o scriere apăsată, familiară, intersectată de linii roșii și albastre. Nu erau însemnări zilnice, așa că l-am liniștit din nou pe Parkis:

— Acoperă mai mulți ani.

— Cred că ceva a făcut-o să-l scoată și să-l citească.

Se putea, m-am întrebat, ca vreo amintire despre mine sau despre povestea noastră să-i fi trecut prin minte chiar în această zi, și să-i fi tulburat liniștea? I-am spus lui Parkis:

— Mă bucur că sunt în posesia acestui jurnal, mă bucur foarte mult. Cred că acum am putea să ne încheiem conturile.

— Sper că sunteți mulțumit, domnule.

— Foarte mulțumit.

— Și sper că o să-i scrieți asta domnului Savage, domnule. El primește de la clienți numai rapoartele proaste, cele bune niciodată nu ajung să fie scrise. Clientul, cu cât este mai mulțumit, cu atât vrea să uite mai repede; să ne scoată din mintea lui. Și cu greu îl poți învinovăți pentru asta.

— Am să-i scriu.

— Și vă mulțumesc, domnule, că ați fost drăguț cu băiatul. I-a fost un pic rău, dar știu cum se

întâmplă – este dificil să fii ferm în privința înghețatelor cu un băiat ca Lance. Te face să i le cumperi doar cu o vorbă.

Ardeam de nerăbdare să citesc jurnalul, dar Parkis tot mai zăbovea. Probabil nu a crezut că, într-adevăr, îmi voi aminti de el și ținea să-mi întipăresc mai bine în memorie ochii aceia de câine bătut și mustața aia pricăjită.

— Mi-a făcut plăcere să vă cunosc, domnule – dacă se poate vorbi de plăcere în împrejurări triste. Rareori se întâmplă să lucrăm pentru gentlemen adevărați, chiar dacă au titluri de noblețe. Odată am avut client un lord, domnule, care a izbucnit într-o furie cumplită când i-am dat raportul, de parcă eu însumi eram vinovat. Este de-a dreptul descurajant, domnule. Cu cât reușita ta este mai mare, cu atât sunt mai bucuroși să nu mai dea ochii cu tine.

Eram foarte conștient că nu mai voiam să-l văd câtuși de puțin pe Parkis și cuvintele lui mi-au trezit un sentiment de vinovăție. Nu mă simțeam în stare să-l expediez. El a continuat:

— Mă gândeam, domnule, mi-ar plăcea să vă dau o mică amintire – dar, pe de altă parte, poate că asta ar fi exact ce n-ați dori să primiți.

Ce ciudat este să te placă cineva! Automat trezește în tine o anumită loialitate. Așa că l-am mințit pe Parkis:

— Întotdeauna mi-au făcut plăcere conversațiile noastre.

— Care au început cu stângul, domnule. Cu acea greșală stupidă.

— I-ai spus vreodată băiatului?

— Da, domnule, dar numai după câteva zile, după succesul cu biletul recuperat din coșul de hârtii, care m-a scăpat de rușine.

Mi-am coborât privirile în caiet și am citit: „Sunt atât de fericită. M. se întoarce mâine“. M-am întrebat o clipă cine era M. și cât de ciudat

și neobișnuit este să te gândești că cineva fusese iubit, că la un moment dat prezența cuiva avu-
sesse puterea de a face diferența între fericire și
plictiseală în viața altcuiva.

— Dar dacă, într-adevăr, nu v-ar dispăcea o
amintire, domnule...

— Bineînțeles că nu, Parkis.

— Am ceva aici, domnule, care poate prezenta
un anume interes și poate fi de folos. A scos din
buzunar un obiect învelit în hârtie de mătase și
l-a împins timid pe birou, spre mine. L-am des-
pachetat. Era o scrumieră ieftină, pe care era
gravat Hotel Metropole, Brightlingsea.

— Este o întreagă istorie cu asta, domnule.
Vă amintiți cazul Bolton.

— Nu prea.

— A făcut mare vâlvă, domnule, la vremea
aceea. Lady Bolton, slujnica ei și bărbatul. Desco-
periți laolaltă. Scrumiera asta s-a aflat lângă pat.
Pe partea doamnei.

— Cred că ai adunat un mic muzeu.

— Asta ar fi trebuit s-o dau domnului Savage –
el era deosebit de interesat de acel caz –, dar
acum sunt bucuros, domnule, că n-am făcut-o.
O să vedeți că inscripția va stârni comentarii
când prietenii dumneavoastră își vor stinge țigările
în ea și dumneavoastră veți veni cu răspunsul:
Cazul Bolton. Toți vor dori să audă mai multe
despre asta.

— Pare senzațional.

— Este în firea omenească, domnule, și în
iubire, nu-i așa? Cu toate astea, am fost într-ade-
văr surprins. Nu mă așteptasem la a treia per-
soană. Și camera nu era mare sau elegantă.
Doamna Parkis trăia pe atunci, dar preferam să
nu-i dau detalii. Asemenea lucruri o tulburau.

— Am să păstrez cu mare grijă acest suvenir.

— Dacă scrumierele ar putea vorbi, domnule.

— Așa-i, într-adevăr.

Dar Parkis, cu această reflecție profundă, terminase tot ce avea de spus. O ultimă strângere de mână, puțin lipicioasă (pesemne că fusese în contact cu mâna lui Lance) și dus a fost. El nu era omul pe care să dorești să-l revezi.

Apoi am deschis jurnalul lui Sarah. La început m-am gândit să caut acea zi din iunie 1944 când totul s-a sfârșit și să descopăr motivul principal – deoarece mai erau multe alte însemnări din care puteam afla exact, comparându-le cu cele din jurnalul meu – pentru care iubirea ei s-a stins. Voiam să tratez acest jurnal așa cum trebuie tratat un document dintr-un dosar – unul dintre dosarele lui Parkis –, dar n-am avut calmul necesar, pentru că ceea ce am găsit când l-am deschis n-a fost nimic din ceea ce mă așteptam. Ura, și suspiciunea, și invidia mă împinseseră atât de departe, încât i-am citit cuvintele ca pe o declarație de dragoste adresată unui străin. Mă așteptasem la o mulțime de probe împotriva ei – n-o prinsesem eu atât de des cu minciuni? – și acum, aici, în vorbele așternute pe hârtie, în care puteam să cred, dar în care nu crezusem când le-am auzit rostite de gura ei, se afla răspunsul complet. Pentru că la început am citit ultimele pagini, iar la sfârșit le-am citit din nou ca să fiu sigur. Este un lucru ciudat să descoperi și să crezi că ești iubit, când tu știi că în tine nu există nimic să fie iubit, afară doar de un părinte sau de Dumnezeu.

CARTEA A TREIA

1

...atunci când totul s-a terminat, n-a mai rămas nimic în afară de Tine. Pentru nici unul din noi. Aș fi putut să-mi petrec toată viața cu câte o mică escapadă, umplând golurile, ici și colo, cu un bărbat sau altul. Dar chiar de prima dată, în hotelul de lângă Paddington, am ars complet. Tu erai acolo și ne învățai să risipim, cum l-ai învățat pe omul bogat, așa că într-o zi s-ar putea să nu mai avem nimic decât iubirea Ta. Dar Tu ești prea bun cu mine. Când eu Îți cer suferință, Tu îmi dai pace. Dă-i-o lui. Dă-i lui pacea mea – el are mai multă nevoie de ea.

12 februarie 1946

Cu două zile în urmă, am avut o senzație extraordinară de pace, de liniște, de iubire. Viața avea să fie din nou fericită, dar noaptea trecută am visat că urcam o scară lungă, ca să-l întâlnesc în vârf pe Maurice. Eram încă fericită, pentru că atunci când ajungeam la capătul scării urma să facem dragoste. L-am strigat să-i spun că vin, dar cea care mi-a răspuns n-a fost vocea lui Maurice, ci a unui străin, răsunând ca o sireună de ceață ce avertizează vapoarele rătăcite și m-am speriat. Am crezut că a plecat de-acasă și nu știam unde este și, coborând din nou treptele, apa mi s-a urcat mai sus de talie și holul era

învăluit într-o pâclă groasă. Apoi m-am trezit. Pacea mea s-a spulberat. Îl vreau doar pe el, așa cum eram pe vremuri. Vreau să mănânc sandviciuri cu el. Vreau să beau cu el într-un bar. Sunt obosită și nu mai vreau nici o suferință. Îl vreau pe Maurice. Vreau o iubire omenească obișnuită, deșănțată. Doamne, Tu știi că vreau să sufăr ca Tine, dar nu acum. Ia-mi suferința pentru o vreme și dă-mi-o altă dată.

După asta, m-am apucat să citesc caietul de la început. Ea nu-și notase zilnic în jurnal și nu aveam nici un chef să citesc fiecare însemnare în parte. Piese de teatru la care fusese cu Henry, restaurantele, petrecerile – toată viața aceea despre care nu știam nimic avea încă puterea de a mă răni.

2

12 iunie 1944

Uneori obosesc să tot încerc să-l conving că-l iubesc și că-l voi iubi întotdeauna. El se năpustește asupra cuvintelor mele ca un avocat și le răstălmăcește. Știu că îi este teamă de pustiul care o să-l înconjoare dacă iubirea noastră s-ar sfârși, dar nu-și dă seama că și eu simt exact același lucru. Vorbele pe care el le rostește cu voce tare eu mi le spun mie însămi în tăcere și le aștern aici. Ce poți clădi în deșert? Uneori, după o zi în care am făcut dragoste de mai multe ori, mă întreb dacă nu este posibil ca legătura fizică să se sfârșească și știu că și el se întreabă același lucru și că îi este frică de acel punct de unde începe deșertul. Ce-o să facem în deșert dacă ne pierdem unul pe celălalt? Cum o să trăim fiecare după asta?

El este gelos pe trecut, pe prezent și pe viitor. Iubirea lui este ca o centură de castitate medievală: se simte în siguranță numai atunci când este cu mine, în mine. Măcar dacă aș putea să-l fac să se simtă în siguranță, atunci ne-am iubi în pace, fericit, nu cu sălbăticie, haotic și deșertul s-ar retrage din fața ochilor. Poate pentru toată viața.

Dacă am crede în Dumnezeu, am putea umple acest deșert?

Întotdeauna am vrut să fiu iubită de cei din jur, să fiu admirată. Mă simt teribil de singură

dacă un om mă tratează cu indiferență, dacă pierd un prieten. Nu vreau nici măcar să pierd un soț. Vreau totul, tot timpul, pretutindeni. Mi-e frică de deșert. Dumnezeu te iubește, se spune în biserică, Dumnezeu este totul. Persoanele care cred nu au nevoie de admirație, nu au nevoie să se culce cu un bărbat, ele se simt în siguranță. Dar eu nu pot să inventez o credință.

Toată ziua Maurice a fost drăguț cu mine. Îmi spune mereu că n-a iubit niciodată o altă femeie atât de mult. Are impresia că, spunând-o atât de des, o să mă facă să-l cred. Dar eu îl cred, pur și simplu, pentru că îl iubesc exact în același fel. Dacă aș înceta să-l iubesc, nu aș mai putea să cred în dragostea lui. Dacă l-aș iubi pe Dumnezeu, atunci aș crede în dragostea Lui pentru mine. Nu este suficient să ai nevoie de asta. Noi trebuie mai întâi să iubim și eu nu știu cum. Dar am nevoie, o cât am nevoie de iubire!

Toată ziua a fost drăguț. Doar o dată, când a fost pomenit numele unui bărbat, l-am văzut cum tresare. El crede că mă culc și cu alți bărbați, dar, dacă aș face-o, ar conta atât de mult? Dacă el se culcă uneori cu altă femeie, eu mă plâng? Nu l-aș priva de o companie lipsită de importanță în deșert, dacă noi nu ne putem avea unul pe celălalt acolo. Uneori mă gândesc că, dacă ar veni vremea, el nu mi-ar da nici un pahar cu apă; m-ar împinge într-o izolare atât de completă, că aș fi singură, fără nimic și fără nimeni – ca un pustnic, dar ei nu sunt niciodată singuri, sau așa se spune. Sunt atât de dezorientată. Ce ne facem unul celuilalt? Pentru că știu că eu îi fac lui exact ce îmi face el mie. Suntem uneori atât de fericiți, și totuși niciodată în viața noastră nu am cunoscut mai multă nefericire. Este ca și cum am lucra împreună la aceeași statuie, dăltuind-o fiecare din suferința

celuilalt. Dar eu nici măcar nu știu schița după care o dăluiesc.

17 iunie 1944

Ieri am mers acasă la el și am făcut ceea ce facem de obicei. Nu am curajul să aștern pe hârtie, dar mi-ar plăcea, pentru că acum, când scriu, este deja mâine și îmi este teamă să ajung la sfârșitul lui ieri. Atâta vreme cât continui să scriu, ieri este astăzi și noi suntem încă împreună.

În timp ce-l așteptam ieri, oratorii erau în plină vervă în Common: cel de la I.L.P., și cel de la Partidul Comunist, și bărbatul care nu face altceva decât să spună glume, și mai era un bărbat care ataca creștinismul, reprezentând Societatea Raționaliștilor din Sudul Londrei sau ceva de genul ăsta. Insul ar fi arătat bine dacă n-ar fi avut petele acelea care-i acopereau un obraz. Auditoriul lui era format din câțiva oameni și nimeni care să-l șicaneze cu întreruperi. El lovea în ceva mort deja și eu mă întrebam de ce se mai ostenea. Am stat și l-am ascultat câteva minute: perora împotriva existenței unui Dumnezeu. De fapt, eu habar n-avusesem că ar exista vreunul – afară doar de această nevoie lașă de a nu fi singură.

Brusc, m-a apucat teama că Henry s-ar putea să se fi răzgândit și să fi trimis o telegramă să anunțe că se va întoarce acasă. Niciodată nu știu de ce mă tem mai mult – de dezamăgirea mea sau de dezamăgirea lui Maurice. Amândoi suntem croiți la fel: căutăm cearta. Eu sunt furioasă pe propria-mi persoană și el e furios pe mine. M-am dus acasă și nu era nici o telegramă și am întârziat zece minute la întâlnirea cu Maurice. Am început să mă înfurii ca o contrapondere pentru furia lui Maurice care, pe neașteptate, a fost drăguț cu mine.

Niciodată până atunci nu am avut la dispoziție întreaga zi căreia avea să-i urmeze întreaga noapte. Am cumpărat salată și chifle și rația de unt – nu țineam neapărat să mâncăm și apoi era foarte cald. Și acum este cald: probabil toată lumea spune „ce vară” frumoasă și eu mă aflu într-un tren ce merge în provincie la Henry și totul s-a sfârșit pentru totdeauna. Sunt speriată: acesta este într-adevăr deșertul, și mile, și mile în jur nu există nimeni și nimic. În Londra aș putea fi omorâtă pe loc, dar, dacă aș fi în Londra, m-aș duce la telefon și aș suna la singurul număr pe care-l știu pe dinafară. Pe al meu îl uit, deseori: Probabil Freud ar spune că vreau să-l uit, pentru că este și numărul lui Henry. Dar eu îl iubesc pe Henry: vreau să fie fericit. Îl urăsc doar astăzi, pentru că el chiar este fericit, și eu nu sunt, și nici Maurice nu este, iar el n-o să știe absolut nimic. O să spună că arăt obosită și o să creadă că sunt la ciclu – el nu se mai deranjează să țină socoteala acelor zile.

În seara asta sirenele s-au pornit – adică seara trecută, bineînțeles, dar ce contează? În deșert nu există timp. Dar eu pot să ies din deșert dacă vreau. Pot să iau un tren spre casă mâine și să-l sun. Henry o să fie tot în provincie și noi o să ne putem petrece noaptea împreună. Un jurământ nu este chiar atât de important – un jurământ către cineva pe care nu l-am cunoscut niciodată, către cineva în care, de fapt, nu cred. Nimeni n-o să știe că am încălcat un jurământ, afară de mine și El – și El nu există, nu-i așa? El nu are cum să existe. Nu poți să ai un Dumnezeu milostiv și această disperare.

Dacă m-aș întoarce, de unde am continua-o? De acolo de unde am rămas ieri înainte de a se porni sirenele și de acolo de unde am rămas cu un an înainte de asta. Furioși unul pe celălalt de teama sfârșitului, întrebându-ne ce-o să facem

cu viața când nu va mai fi nimic între noi. Nu mai am de ce să mă mai întreb – nu mai am de ce să-mi fie frică. Acesta este sfârșitul. Dar, iubite Doamne, ce-o să fac cu această dorință de a iubi?

De ce scriu eu „iubite Doamne“? Nu-l iubesc – eu una nu-l iubesc. Dacă există, atunci el a sădit gândul acestui jurământ în mintea mea și îl urăsc pentru asta. Urăsc. La fiecare câteva minute, câte o biserică cenușie din piatră și câte o cârciumă îmi trec în goană prin fața ochilor, de-a lungul liniei ferate: deșertul este plin de biserici și cârciumi. Și de o mulțime de prăvălii, și bărbați pe biciclete, și iarbă, și vaci, și coșuri de fabrici. Le vezi înotând prin nisip ca peștele într-un acvariu. Și Henry așteaptă într-un acvariu, cu botul ridicat să primească sărutul meu.

Noi n-am dat nici o atenție sirenelor. Nu aveau nici o importanță. Nu ne era frică să murim astfel. Dar apoi atacul aerian a început și a ținut-o așa întruna. Nu era un raid obișnuit: ziarele n-aveau permisiunea să o spună, dar toată lumea știa. Aceasta era noua armă despre care fuseserăm avertizați. Maurice s-a dus jos să vadă dacă mai era cineva la subsol – el se temea pentru mine și eu mă temeam pentru el. Eu știam că urma să se întâmple ceva.

Plecaser de vreo două minute când s-a auzit o explozie în stradă. Camera lui se află în spate și n-a fost afectată, doar ușa s-a trântit de perete și a căzut ceva tencuială, dar eu știam că el se afla în partea din față a casei când a picat bomba. Am coborât scările: erau acoperite de-a valma cu moloz și bucăți din balustradă, iar holul era într-o harababură îngrozitoare. La început nu l-am văzut pe Maurice, apoi i-am zărit brațul ieșind de sub ușă. I-am atins mâna: aș fi putut să jur că era o mână moartă. Când doi oameni s-au iubit, nu pot ascunde lipsa de tandrețe

dintr-un sărut, și n-aș fi recunoscut eu viața, dacă ar mai fi existat măcar o scânteie, atunci când i-am atins mâna? Știam că, dacă i-aș lua mâna și i-aș trage-o spre mine, ea va ieși de sub ușa, dar singură, desprinsă de restul trupului. Acum, bineînțeles, îmi dau seama că era isterie. M-am înșelat. Nu era mort. Este cineva răspunzător pentru ceea ce promite într-o criză de isterie? Sau dacă nu-și ține promisiunile? Acum, când aștern toate astea pe hârtie, sunt isterică. Dar nu există nimeni nicăieri, căruia să-i pot spune că sunt nefericită, pentru că m-ar întreba de ce și întrebările s-ar ține lanț și aș claca. Nu trebuie să clachez, trebuie să-l protejez pe Henry. O, la naiba cu Henry, la naiba cu Henry! Vreau pe cineva care să accepte adevărul despre mine și să nu aibă nevoie de ocrotire. Dacă eu sunt o stricată și o prefăcută, nu există nimeni care să iubească o stricată și o prefăcută?

Am ingenuncheat pe dușumea. Eram nebună să fac un asemenea lucru: niciodată, nici măcar în copilărie, n-a trebuit s-o fac – părinții mei nu credeau mai mult decât mine în rugăciune. Habar nu aveam ce să spun. Maurice era mort. Mort pentru totdeauna. Sufletul nu există. Chiar și jumătatea de fericire pe care i-am dat-o s-a scurs din el ca sângele. El n-o să mai aibă niciodată șansa să fie fericit. Cu nimeni, mi-am zis în gând: altcineva l-ar fi putut iubi și l-ar fi putut face mai fericit decât am reușit eu, dar acum n-o să mai aibă acea șansă. Am ingenuncheat cu fruntea sprijinită pe pat și mi-am dorit să pot crede. Iubite Doamne, am spus – de ce „iubite“, de ce „iubite“? –, ajută-mă să cred. Ajută-mă. Am spus: sunt o târfă și o prefăcută și mă urăsc. Nu sunt în stare de nimic. *Fă-mă să cred.* Am închis ochii și mi-am înfipt unghiile în podul palmelor până n-am mai simțit decât durere și am spus: o să cred. *Fă-l să fie viu și o să cred.*

Dă-i o șansă. Lasă-l să-și aibă fericirea. Fă asta și eu o să cred. Dar asta nu era de-ajuns. Nu-i suficient doar să crezi. Așa că am spus: îl iubesc și voi face orice, dacă tu îl readuci la viață. Am spus foarte rar: o să renunț la el pentru totdeauna, numai lasă-i șansa să trăiască, și mi-am înfipt unghiile în palmă mai mult și mai mult până am simțit că-mi străpung pielea și am spus: oamenii pot să iubească fără să se vadă unul pe altul, nu-i așa, ei Te iubesc pe Tine toată viața fără să Te vadă, și atunci el a apărut în ușă, și era viu, și mi-am zis în gând că acum începe agonia de a fi fără el și mi-am dorit să fie din nou mort, sub ușă.

9 iulie 1944

Am prins trenul de 8:30 cu Henry. Vagonul de clasa întâi – gol. Henry a citit cu voce tare Procedurile Comisiei Regale. Am luat taxiul de la Paddington și l-am lăsat pe Henry la Minister. L-am făcut să promită că diseară va fi acasă. Taximetristul a greșit și a apucat-o pe latura de sud, pe lângă numărul 14. Ușa fusese reparată și ferestrele erau acoperite cu scânduri. Este îngrozitor să te simți mort. Vrei să fii din nou viu în orice fel. Când am ajuns pe latura de nord, am găsit scrisori venite mai demult care nu fuseseră reexpediate, pentru că eu am cerut să nu reexpedieze, nimic. Cataloage vechi, note de plată vechi, o scrisoare pe care era scris: „Urgent. A se reexpedia“. Am vrut s-o deschid și să văd dacă eu eram totuși vie, dar am rupt-o și am aruncat-o laolaltă cu cataloagele.

3

10 iulie 1944

M-am hotărât să nu-mi calc promisiunea dacă, întâmplător, am să-l întâlnesc pe Maurice prin Common, așa că am ieșit la o plimbare după micul dejun, și din nou după-prânz, și iar seara devreme, dar nu l-am văzut. Nu puteam să mai stau afară după ora șase, pentru că Henry avea oaspeți la cină. Oratorii se aflau iarăși acolo, ca în iunie, iar bărbatul cu pete ataca în continuare creștinismul și nimeni nu se sinchisea. Mi-am zis că ar fi bine dacă ar putea să mă convingă că nu e nevoie să-ți ții o promisiune față de cineva în care nu crezi și că nu există miracole, așa că l-am ascultat o vreme, dar tot timpul m-am uitat în toate părțile, în caz că Maurice ar fi putut să apară. A vorbit despre data scrierii Evangheliilor și despre faptul că cea mai veche n-a fost scrisă mai devreme de o sută de ani după nașterea lui Hristos. Niciodată nu mi-am dat seama că ele datau de atâta vreme, dar nu cred că asta conta prea mult atunci când a început legenda. Și apoi ne-a spus că în Evangheliile Hristos n-a pretins niciodată a fi Dumnezeu, dar că Hristos a existat ca om și, în orice caz, ce contează Evangheliile în comparație cu durerea de a aștepta întruna fără a-l vedea pe Maurice? O femeie cu părul cărunț a împărțit cărți de vizită pe care era tipărit numele lui, Richard Smythe,

și adresa din Cedar Road, și o invitație pentru oricine de a veni și discuta cu el în particular. Unii oameni au refuzat să ia cărțile de vizită și și-au văzut mai departe de drum, de parcă femeia le-ar fi cerut bani pentru o subscripție, iar alții le-au aruncat în iarbă (am observat că femeia a adunat câteva, probabil pentru a le folosi altă dată). Atmosfera părea foarte tristă – petele oribile, și discuția despre ceva ce nu interesa pe nimeni, și cărțile de vizită aruncate erau ca oferta unei prietenii refuzate. Am pus cartea de vizită în buzunar și am sperat că el m-a văzut făcând asta.

Sir William Mallock a venit la cină. El a fost unul dintre consilierii lui Lloyd George la Asigurările Naționale, foarte bătrân și important. Henry, bineînțeles, nu mai are nimic de-a face cu pensiile, dar subiectul continua să-l intereseze și-i place să-și amintească de acele vremuri. Nu lucra el la pensiile văduvelor atunci când eu și Maurice am luat cina împreună la restaurant și când a început totul? Henry s-a lansat într-o lungă discuție cu Mallock, plină de statistici, despre faptul că, dacă pensiile văduvelor ar crește cu încă un șiling, ele ar atinge același nivel ca acum zece ani. N-au căzut de acord asupra nivelului minim de trai și a fost o controversă foarte academică, pentru că amândoi știau că, oricum, țara nu-și putea permite să le mărească. Eu m-am văzut nevoită să fac conversație cu șeful lui Henry de la Ministerul Securității Interne și nu știam ce subiect să abordez în afara rachetelor V1 și, brusc, m-a copleșit o dorință de a le povesti tuturor cum am coborât la subsol și l-am găsit pe Maurice îngropat sub dărâmături. Voiam să le spun că eram goală, bineînțeles, pentru că nu avusesem timp să mă îmbrac. Și-ar fi întors Sir William Mallock capul, ori Henry ar fi auzit? El are un talent extraordinar de a nu auzi nimic în

afara subiectului în discuție și subiectul din acel moment era indicele nivelului minim de trai pentru 1943. Eram goală, voiam să le spun, pentru că eu și Maurice făcuserăm dragoste toată seara.

M-am uitat la șeful lui Henry. Îl chema Dunstan. Avea un nas turtit și fața-i zbârcită arăta ca o greșeală a unui modelator în lut – un chip respins la export. Ar fi fost suficient să zâmbească, mi-am zis în sinea mea, n-ar fi furios sau indiferent – ar accepta-o ca pe ceva firesc pentru ființele umane. Am avut senzația că, dacă aș schița un gest, ar reacționa. M-am întrebat: de ce n-aș face-o? De ce n-aș fugi din acest deșert măcar pentru o jumătate de oră? N-am promis nimic în legătură cu străinii, doar în privința lui Maurice. Nu pot să fiu singură cu Henry pentru tot restul vieții, să nu mă admire nimeni, să nu-și piardă nimeni capul după mine, iar eu să-l ascult pe Henry cum vorbește cu alți oameni și să mă fosilizez sub ploaia cuvintelor ca stalagmitele din grotele din Cheddar.

15 iulie 1944

Am luat prânzul cu Dunstan la Jardin des Gourmets. El a spus...

21 iulie 1944

Am băut cu Dunstan acasă, în timp ce l-a așteptat pe Henry. Totul a mers spre...

22 iulie 1944

Am luat cina la restaurant cu D. Apoi a venit acasă la încă un pahar de băutură. Dar n-a mers, n-a mers.

23 iulie 1944 – 30 iulie 1944

D. a telefonat. I-am spus că plec. Am pornit într-un tur cu Henry. Apărarea Civilă în sudul Angliei. Conferințe cu șefii agenților de circulație care ajută populația civilă în timpul raidurilor aeriene și cu inginerii din administrația locală. Probleme legate de explozii. Probleme grave privind adăposturile. Problema de a te prefăca că ești în viață. Eu și Henry dormeam unul lângă celălalt, noapte de noapte, precum basoreliefurile pe pietrele funerare. În noul adăpost fortificat de la Bigwell-on-Sea, inspectorul-șef de la apărarea civilă m-a sărutat. Henry pornise înainte, în cea de a doua încăpere cu primarul și inginerul, iar eu l-am oprit pe inspector atingându-i brațul și punându-i o întrebare despre paturile de campanie, ceva stupid, de ce nu există paturi de campanie duble. Am vrut să mă sărute. El m-a răsucit, rezemându-mă de un pat, astfel că bara metalică mi-a apăsat dureros spatele și m-a sărutat. Apoi s-a arătat foarte rușinat că eu am izbucnit în râs și l-am sărutat. Dar nimic nu mergea. N-o să mai mergă niciodată? Primarul s-a întors cu Henry. El spunea: „La nevoie putem adăposti două sute“. În seara aceea, când Henry a fost la o masă oficială, eu am cerut centralistei să-mi formeze numărul lui Maurice. Stăteam lungită pe pat și așteptam să-mi facă legătura. Îi spuseseam lui Dumnezeu: mi-am ținut promisiunea șase săptămâni. Nu pot să cred în tine, nu te pot iubi, dar mi-am ținut promisiunea. Dacă nu revin la viață, o să ajung o târfă, o târfă, nimic mai mult. O să mă distrug cu bună știință. Cu fiecare an voi fi și mai depravată. Îți va plăcea asta mai mult decât dacă-mi calc făgăduința? O să fiu ca acele femei din baruri care râd prea mult, însoțite de câte trei bărbați, care le pipăie fără ca ele să simtă ceva. Deja mă prăbușesc.

Țineam receptorul sprijinit de umăr și centralista a spus: „Acum vă facem legătura“. I-am zis lui Dumnezeu: „Dacă răspunde, mâine mă întorc“. Știam exact unde stătea telefonul lângă patul lui. Odată l-am doborât în somn cu mâna. O voce de fată a răspuns: „Alo“ și primul impuls a fost să închid. Voisem ca Maurice să fie fericit, dar dorisem să-și găsească fericirea chiar atât de repede? Am simțit că mi se face rău de la stomac până ce logica mi-a venit în ajutor și creierul a început să se certe cu mine: De ce n-ar fi fericit? Tu l-ai părăsit, tu ai vrut ca el să fie fericit. Am spus: „Aș putea vorbi cu domnul Bendrix?“ Dar totul devenise fără noimă. Poate că el nici măcar nu mai voia să-mi calc promisiunea: poate că își găsisese pe cineva care stătea cu el, lua masa cu el, se ducea în diverse locuri cu el, se culca cu el noapte de noapte, atâta timp cât era ceva foarte plăcut ce ținea de obișnuință, răspundea la telefon în locul lui. Apoi vocea a spus: „Domnul Bendrix nu este aici. A plecat din oraș pentru câteva săptămâni și mi-a închiriat locuința“.

Am închis. La început am fost fericită și apoi m-am simțit iar mizerabil. Nu știam unde era. Nu puteam lua legătura unul cu celălalt. Ne aflam în același deșert, căutând probabil aceleași ochiuri de apă, ascunse privirii, și eram mereu singuri. Pentru că deșertul n-ar mai exista dacă am fi împreună. I-am spus lui Dumnezeu: „Deci asta este. Încep să cred în Tine și, dacă voi crede în Tine, am să Te urăsc. Am libertatea de a nu-mi ține promisiunea, nu-i așa? Dar nu câștig nimic încalcând-o. Tu m-ai lăsat să-i telefonez, dar apoi mi-ai închis ușa în nas. M-ai lăsat să păcătuiesc, dar îmi iei fructele păcatului. M-ai lăsat să încerc o escapadă cu D., dar nu mi-ai permis să mă bucur de ea. Mă faci să renunț la iubire și apoi îmi spui că nici pe Tine nu Te pot

iubi. Ce vrei de la mine, Doamne? Încotro s-o apuc?”

Când eram la școală am învățat despre un rege – unul dintre mulții Henrici, cel care a ordonat asasinarea lui Becket – care a jurat, când și-a văzut locul de naștere ars de către dușmani, că, dacă Dumnezeu îi făcuse una ca asta, atunci „pentru că Tu mi-ai prăduit orașul pe care-l iubeam cel mai mult, locul în care m-am născut și am crescut, atunci și eu o să Te jefuiesc pe Tine de ceea ce Tu iubești cel mai mult în mine“. Ciudat cum îmi aminteam acest legământ după șaisprezece ani. Un rege a făcut acel jurământ, călare pe calul său, în urmă cu șapte sute de ani și eu mă rog acum într-o cameră de hotel din Bigwell-on-Sea, Bigwell Regis. Am să te lipsesc, Doamne, de ceea ce iubești cel mai mult în mine. N-am știut nicio dată *Tatăl Nostru* pe dinafară, dar asta mi-o amintesc – este cumva o rugăciune? Ceea ce iubești cel mai mult în mine.

Ce iubești cel mai mult? Dacă aș crede în Tine, aș crede probabil în nemurirea sufletului, dar asta iubești Tu? Poți, într-adevăr, să vezi ce este dincolo de învelișul de piele? Nici măcar un Dumnezeu nu poate iubi ceva ce nu există, nu poate iubi ceva ce nu vede. Când se uită la mine, vede ceva ce eu nu pot vedea? Trebuie să fie frumos să poată iubi ceva ce nu vede. Asta îmi cere mie să cred prea mult, să cred că există ceva frumos în mine. Vreau să mă admire bărbatii, dar astea sunt trucuri pe care le înveți la școală – o mișcare a ochilor, o nuanță a vocii, o atingere a mâinii pe umăr sau pe cap. Dacă ei au impresia că îi admiri, o să te admire, pentru că ai gusturi și, când ei te admiră, ai pentru moment iluzia că există ceva de admirat. Toată viața am încercat să trăiesc cu această iluzie – un drog care alină și mă face să uit că sunt o

stricată și o prefăcută. Dar atunci ce poți iubi Tu la o stricată și o prefăcută? Unde găsești acel suflet nemuritor despre care se vorbește? Unde găsești în mine lucrul acela minunat – tocmai în mine, dintre toți oamenii? Pot să înțeleg că ai cum să-l găsești în Henry – în Henry al meu, vreau să spun. El este blând, și bun, și răbdător. Poți să-l găsești în Maurice, care crede că urăște, dar iubește, iubește tot timpul. Chiar și pe dușmanii lui. Dar în această târfă prefăcută, ce găsești Tu de iubit?

Spune-mi asta, Doamne, și o să te lipsesc de acel ceva pentru totdeauna.

Cum și-a ținut regele făgăduința? Aș vrea să-mi pot reaminti. Nu-mi amintesc nimic în afară de faptul că i-a lăsat pe călugări să-l biciuiască peste mormântul lui Becket. Țasta nu e un răspuns. Trebuie să se fi întâmplat mai înainte.

Henry a ieșit în seara asta. Dacă cobor la bar, și agăț un bărbat, și-l duc pe plajă, și mă culc cu el printre dunele de nisip, nu înseamnă oare că te voi lipsi de ceea ce iubești cel mai mult? Dar nu merge. Nu mai merge. Nu te pot răni, atâta vreme cât asta nu-mi produce nici o plăcere. Aș putea la fel de bine să-mi înfig ace în mine ca oamenii aceia din deșert. Deșertul. Vreau să fac ceva care să mă bucure pe mine și să Te doară pe Tine. Altfel nu este decât mortificare, iar asta seamănă cu o afirmare a credinței. Și, crede-mă, Doamne, eu încă nu cred în Tine, eu încă nu cred în Tine.

12 septembrie 1944

Am luat prânzul la Peter Jones și am cumpărat o lampă nouă pentru biroul lui Henry. Un prânz foarte formal în compania altor femei. Nici un bărbat nicăieri. Mă simțeam de parcă aș fi făcut parte dintr-un regiment. Aproape o senzație de pace. După aceea m-am dus la un cinematograf în Piccadilly să urmăresc jurnalul de știri și am văzut ruine în Normandia și sosirea unui politician american. Nimic de făcut până la șapte, când Henry urma să se întoarcă. Am băut vreo două pahare de una singură. A fost o greșală. Va trebui să renunț și la băutură? Dacă elimin totul, cum o să mai exist? Eram o femeie care l-a iubit pe Maurice, și a ieșit cu bărbați, și i-a făcut plăcere să bea un pahar-două. Ce se întâmplă dacă renunți la toate lucrurile care-ți conferă o anume identitate? Henry s-a întors. Mi-am dat seama că era foarte încântat de ceva: era evident că voia să-l întreb despre ce este vorba, dar nu l-am întrebat. Așa că, până la urmă, a trebuit să-mi spună:

— M-au propus pentru O.B.E.¹

— Ce-i asta? l-am întrebat.

A fost uluit că nu știam. Mi-a explicat că treapta următoare, peste un an sau doi, când o

1. Officer (of the Order) of the British Empire.

să ajungă șeful departamentului, o să fie un C.B.E.¹ și, după aceea, a spus el, „când mă voi pensiona, probabil că-mi vor da un K.B.E.”²

— Este derutant, am spus eu, n-ai putea să rămâi la aceleași litere?

— Nu ți-ar plăcea să fii lady Miles? a întrebat Henry și eu mi-am zis în gând furioasă că tot ce-aș dori pe lume este să fiu doamna Bendrix și că am renunțat la această speranță pentru totdeauna. Lady Miles, care nu are un iubit și care nu bea, dar care discută cu Sir William Mallock despre pensii. Și eu unde o să fiu în tot acest timp?

Noaptea trecută l-am privit pe Henry în timp ce dormea. Atâta vreme cât am fost, după cum considera legea, partea vinovată, puteam să-l privesc cu afecțiune, ca și cum ar fi fost un copil care are nevoie de protecția mea. Acum, când eu sunt ceea ce oamenii numesc inocentă, mă exasperează continuu. El avea o secretară care îl suna acasă uneori și obișnuia să întrebe: „Vai, doamnă Miles, H.M. este acasă?” Toate secretarele foloseau acele inițiale insuportabile, nu intime, dar denotând un anume grad de sociabilitate. H.M., mi-am zis în gând, privindu-l cum doarme. H.M. – His Majesty³ și consoarta Maiestății Sale. Uneori zâmbea în somn, un zâmbet moderat, scurt, de funcționar de stat, atât cât să spui, da, foarte amuzant, dar acum mai bine ne-am vedea de treabă, nu-i așa?

Odată l-am întrebat:

— Ai avut vreodată o aventură cu o secretară?

— Aventură?

— Aventură amoroasă.

1. Commander (of the Order) of the British Empire.

2. Knight Commander (of the Order) of the British Empire.

3. Maiestatea Sa (engl.).

— Nu, bineînțeles că nu. Ce te face să crezi un asemenea lucru?

— Nu știu. Doar am întrebat.

— N-am iubit niciodată o altă femeie, a spus el și a început să citească ziarul de seară.

Nu m-am putut abține să nu mă întreb: este bărbatul meu atât de neatractiv că nici o femeie nu l-a vrut vreodată? În afară de mine, bineînțeles. Probabil că eu l-am vrut cândva, într-un fel, dar am uitat de ce și eram prea tânără ca să știu ce alegeam. Este atât de nedrept. În timp ce-l iubeam pe Maurice, îl iubeam și pe Henry, și acum sunt ceea ce se cheamă o nevastă bună și nu mai iubesc deloc pe nimeni. Și pe Tine cel mai puțin dintre toți.

8 mai 1945

Seara ne-am dus în St James's Park să vedem festivitățile cu prilejul Zilei Victoriei. Era foarte liniște pe malul apei luminat de reflectoare, între palat și Horse Guards. Nimeni nu striga, nu cânta, nu bea. Oamenii stăteau pe iarbă, perechi-perechi, ținându-se de mână. Cred că erau fericiți, pentru că era pace și nu mai erau bombe. I-am spus lui Henry:

— Nu-mi place pacea.

— Mă întreb unde o să fiu mutat de la Ministerul Securității Interne.

— Ministerul Informațiilor? am întrebat eu încercând să par interesată.

— Nu, nu. N-aș accepta. Este plin de funcționari publici angajați temporar. Ce-ai zice de Ministerul de Interne?

— Orice îți place ție, Henry, i-am răspuns. Apoi familia regală a ieșit în balcon și mulțimea a cântat foarte decent. Ei nu erau lideri ca Hitler, Stalin, Churchill, Roosevelt: ei erau doar o familie care nu făcuse nici un rău nimănui. Aș fi vrut să-l am pe Maurice lângă mine. Voiam să o iau de la început. Voiam să fim și noi o familie.

— Foarte mișcător, nu-i așa? a spus Henry. Ei bine, acum putem să dormim cu toții liniștiți la noapte, a adăugat el, de parcă noi am fi făcut vreodată altceva noaptea, decât să dormim liniștiți.

10 septembrie 1945

Trebuie să fiu cu scaun la cap. Acum două zile, când îmi scoteam lucrurile din vechea geantă – Henry mi-a dăruit pe nepusă masă una nouă, care trebuie să-l fi costat o groază de bani, ca „un cadou de pace” –, am dat peste o carte de vizită pe care scria „Richard Smythe, Cedar Road nr. 16, orele 16-18 zilnic, pentru sfaturi personale. Oricine este bine-venit”. Mi-am zis în gând: „Am trăit fără rost destulă vreme. Acum voi urma altă rețetă. Dacă el mă poate convinge că nu s-a întâmplat nimic, că promisiunea mea nu contează, am să-i scriu lui Maurice și am să-l rog, dacă vrea, să fim din nou împreună. Poate chiar am să-l părăsesc pe Henry. Nu știu. Dar mai întâi de toate trebuie să fiu cu judecată. Nu voi mai fi isterică. Am să fiu rațională”. Așa că m-am dus și am sunat la ușa din Cedar Road.

Acum încerc să-mi amintesc ce s-a întâmplat. Domnișoara Smythe a făcut ceai și după ceai a plecat și m-a lăsat singură cu fratele ei. El m-a întrebat ce probleme am. Eu stăteam pe o canapea cu o husă de creton, iar el pe un scaun destul de incomod, cu o pisică în poală. Mângâia pisica, avea mâini frumoase, dar nu mi-au plăcut. Mai degrabă mi-au plăcut petele, dar el s-a așezat în așa fel încât să-i văd doar obrazul teafăr. L-am întrebat:

— Vreți să-mi spuneți de ce sunteți atât de sigur că nu există Dumnezeu?

Și-a privit mâinile care mângâiau pisica și mi s-a făcut milă de el, pentru că era mândru de mâinile lui. Dacă chipul nu i-ar fi fost însemnat, pesemne că n-ar fi avut pic de orgoliu.

— M-ați auzit vorbind în Common?

— Da, i-am răspuns.

— Acolo trebuie să expun lucrurile foarte simplu. Să-i fac pe oameni să gândească singuri. Dumnezeu ai început să gândești singură?

- Cred că da.
- În ce credință ai fost crescută?
- În nici una.
- Deci nu ești creștină?
- Probabil că am fost botezată – este o convenție socială, nu-i așa?
- Dacă nu ai nici o credință, de ce vrei ajutorul meu?

De ce, într-adevăr? Nu puteam să-i povestesc despre Maurice, cum l-am găsit sub ușa și despre promisiunea mea. Nu încă. Și asta nu era totul, pentru că, în fond, câte promisiuni nu făcusem la viața mea și nu le ținusem? De ce această promisiune rămâne, ca o vază urâtă pe care ți-a dăruit-o un prieten și aștepti ca slujnica s-o spargă, și an după an ea sparge alte obiecte pe care le prețuiești, iar vaza urâtă rămâne? De fapt, niciodată nu-mi pusesem acea întrebare și acum el a trebuit s-o repete.

I-am răspuns:

— Nu sunt sigură că nu cred. Dar nu vreau să cred.

— Povestește-mi, a zis el și, pentru că a uitat frumusețea propriilor mâini și și-a întors spre mine obrazul urât, uitându-se pe sine din dorința de a ajuta, m-am trezit vorbind – despre acea noapte, despre bomba care a căzut și stupidul jurământ.

— Și acum dumneata crezi, într-adevăr, că poate... a spus el.

— Da.

— Gândește-te la miile de oameni din toată lumea care acum se roagă și nu primesc nici un răspuns la rugăciunile lor.

— În Palestina mii de oameni au murit când Lazăr...

— Dar noi nu credem în povestea aceea, nu-i așa? a spus el cu un fel de complicitate.

— Bineînțeles că nu, dar milioane de oameni au crezut. Probabil li s-a părut rezonabil...

— Oamenii nu cer ca un lucru să fie rezonabil, atunci când sunt implicate sentimentele lor. Îndrăgostiții nu sunt rezonabili, nu-i așa?

— Puteți explica și iubirea? l-am întrebat.

— O, da, a răspuns el. La unii, e dorința de a poseda, la fel ca avariția; la alții, dorința de a capitula, de a-și pierde sentimentul responsabilității, dorința de a fi admirați. Uneori doar dorința de a putea vorbi cu cineva, de a te descărca în fața cuiva care nu va fi plictisit să te asculte. Dorința de a-ți regăsi un tată sau o mamă. Și, bineînțeles, la baza tuturor e motivația biologică.

M-am gândit că totul este adevărat, dar nu există ceva mai presus de asta? Toate acestea le-am căutat în mine însămi, și în Maurice; am forat adânc, dar tot n-am reușit să dau de rocă.

— Dar iubirea față de Dumnezeu? l-am întrebat.

— E același lucru. Omul l-a creat pe Dumnezeu după chipul și asemănarea sa, așa că este firesc să-l iubească. Știi oglinzile acelea care deformează, de la bâlciuri. Omul a făcut și o oglindă care să înfrumusețeze, în care să se vadă frumos, și puternic, și drept, și înțelept. Este imaginea lui despre sine însuși. Așa se recunoaște mai ușor decât în oglinda distorsionantă care doar îl face să râdă. Dar cât de mult se iubește pe sine în cealaltă!

În timp ce-mi vorbea despre oglinzi care înfrumusețază și deformează, nu mi-am mai putut aduce aminte despre ce discutam, pentru că gândul mi-a zburat spre vremea adolescenței lui, când se uitase în oglinzi și încercase să le facă să-l înfrumusețeze și nu să-l deformeze, pur și simplu, prin felul în care își ținea capul. M-am întrebat de ce nu-și lăsa barba să crească atât cât să-i ascundă petele; pentru că nu creștea părul în zona aceea sau pentru că ura înșelătorie? M-am gândit că era un om care, într-adevăr,

iubea adevărul, dar iată din nou acel cuvânt, iubire, și era prea evident în câte dorințe putea fi divizată iubirea lui pentru adevăr. O compensație pentru semnul din naștere, dorința de putere, dorința de a fi admirat, cu atât mai mult cu cât sârmanul chip chinuit n-avea să stârnească în veci nici o dorință. Am simțit o nevoie enormă să-l mângâi, să-l consolez cu cuvinte de dragoste veșnică precum semnele de pe obraz. Era la fel ca atunci când l-am văzut pe Maurice sub ușa. Voiam să mă rog: să fac un sacrificiu peste măsură, numai să se vindece, dar acum nu-mi mai rămăsese nici un sacrificiu pe care să-l pot oferi.

— Draga mea, a spus el, nu amesteca ideea de Dumnezeu în povestea asta. Aici este vorba doar de iubitul și de soțul dumitale. Nu confunda acest lucru cu ceva ce nu există.

— Dar cum să-mi dau seama dacă iubirea există sau nu?

— Va trebui să decizi care va fi cea mai fericită soluție pentru tine până la urmă.

— Credeți în fericire?

— Nu cred în nimic în mod absolut.

M-am gândit că singura fericire de care va avea parte vreodată este aceasta: faptul că poate consola, ajuta, da un sfat, faptul că poate fi de folos. Asta îl face să se ducă în fiecare săptămână în Common, să le vorbească oamenilor care-și văd de drumul lor, nu-i pun niciodată întrebări și-i aruncă nepăsători cărțile de vizită pe gazon. Cât de des se întâmplă să vină cineva, așa cum am venit eu astăzi? L-am întrebat:

— Aveți mulți vizitatori?

— Nu, mi-a răspuns. Iubirea lui de adevăr era mai mare decât propria mândrie. Apoi a adăugat: Dumneata ești primul – după o foarte lungă perioadă de timp.

— Mi-a prins bine să stau de vorbă cu dumneavoastră, i-am spus. Mi-ați limpezit mintea într-o anumită măsură. Aceasta era singura

consolare pe care i-o putea oferi cineva – să-i hrănească propria iluzie.

A răspuns cu timiditate:

— Dacă dumneata ai avea vreme, am putea, într-adevăr, să începem cu începutul și să ajungem la rădăcina lucrurilor. Argumente filosofice și dovezi istorice, vreau să spun.

Cred că am răspuns cam evaziv, pentru că a continuat:

— Este, într-adevăr, important. Nu trebuie să ne desconsiderăm dușmanii. Au argumente.

— Chiar au?

— Nu unele solide, doar superficiale. Plauzibile numai în aparență.

M-a privit cu neliniste. Cred că se întreba dacă eram unul dintre aceia care n-o să revină niciodată. Părea o nimica toată să-l întreb, când el a spus nervos:

— O oră pe săptămână. O să fie de mare folos.

Și eu mi-am zis în gând: „Nu am acum tot timpul la îndemână? Pot să citesc o carte sau să merg la cinematograful, dar nu sunt în stare nici să citesc cuvintele, nici nu-mi amintesc filmele. Urechile și ochii nu văd altceva decât propria-mi mizerie și propria-mi imagine. Pentru o clipă în această după-amiază le-am uitat“.

— Da, am spus. Am să vin. Sunteți drăguț că-mi acordați din timpul dumneavoastră, am adăugat eu azvârlindu-i în poală toată speranța de care eram capabilă, rugându-mă lui Dumnezeu, de care el promisese că mă va vindeca: „Ajută-mă să-i fiu de folos“.

2 octombrie 1945

Astăzi a fost zăpușeală și a burnițat. Așa că am intrat în biserica întunecoasă de la intersecția cu Park Road, doar ca să stau puțin. Henry era

acasă și n-aveam chef să-l văd. Încerc să țin minte să fiu amabilă cu el la micul dejun, la prânz, când vine acasă, să fiu amabilă la cină și uneori uit și el se poartă atunci cu amabilitate. Doi oameni care sunt amabili unul cu altul de o viață întreagă. Am intrat, m-am așezat, am privit în jur și mi-am dat seama că este o biserică romano-catolică, plină de statui din ghips și artă proastă, realistă. Detestam statuile, crucifixul, tot accentul pus pe corpul uman. Eu încercam să scap de trup și de dorințele lui. M-am gândit că aș putea crede într-un fel de Dumnezeu care nu are nici o relație cu noi, ceva vag, amorf, cosmic, căruia eu îi promisesem ceva și care-mi dăduse ceva în schimb – ceva ce pornea din vag, extinzându-se în viața concretă, umană, ca un abur puternic ce se mișca printre scaune și ziduri. Într-o zi și eu am să devin o parte din acel abur – voi scăpa de mine însămi pentru totdeauna. Și atunci am intrat în biserica aceea întunecoasă din Park Road și am văzut trupurile care stăteau în jurul meu pe toate altarele – statui oribile din ghips, cu chipurile lor împăcate cu sine și mi-am amintit că ei credeau în învierea trupului, trup pe care eu îl visam nimicit pentru totdeauna. Făcusem atât de mult rău cu acest trup. Cum aș putea să doresc să păstrez ceva din el pentru eternitate și, brusc, mi-am amintit o frază a lui Richard despre ființele umane care inventează doctrine spre a-și satisface propriile dorințe, și m-am gândit cât de mult se înșela. Dacă eu aș inventa o doctrină, ar fi aceea că trupul n-ar mai învia niciodată, că ar putrezi odată cu ultimii viermi. Este ciudat cum mintea umană pendulează încolo și înapoi, de la o extremă la alta. Se află oare adevărul într-un anumit punct de pe traiectoria pendulului, într-un punct unde pendulul nu se oprește niciodată, nu pe mediana perpendiculară și anostă, unde

se bălăbănește, în cele din urmă, ca un steag lipsit de adierea vântului, ci într-un unghi mai aproape de o extremă decât de cealaltă? Numai dacă un miracol ar putea opri pendulul la un unghi de șaizeci de grade, ai crede că adevărul se află acolo. Ei bine, pendulul s-a balansat astăzi și eu, în loc să mă gândesc la propriul meu trup, m-am gândit la al lui Maurice. M-am gândit la anumite linii pe care viața le-a sculptat pe chipul lui, conferindu-i aceeași personalitate pe care i-o conferă și scrisul lui aparte. M-am gândit la o cicatrice destul de nouă de pe umărul lui care nu s-ar fi aflat acolo dacă n-ar fi încercat odată să salveze un om din fața unui zid ce se prăbușea. El nu mi-a spus de ce a fost în spital în acele trei zile. Am aflat de la Henry. Cicatricea aceea făcea parte din caracterul lui, la fel ca gelozia. Și așa, am ajuns să mă întreb dacă vreau într-adevăr ca acel trup să fie abur (al meu da, dar al lui?) și am știut că voiam ca acea cicatrice să existe în veci de veci. Dar ar putea aburul meu să iubească cicatricea lui? Atunci am început să-mi vreau trupul pe care-l uram, dar numai pentru că el putea iubi acea cicatrice. Noi putem iubi cu mintea, dar putem iubi *numai* cu mintea? Iubirea se extinde de la sine tot timpul, așa că putem să iubim chiar cu unghiile, care sunt lipsite de orice senzații; iubim chiar cu hainele, așa că o manșetă poate simți o altă manșetă.

Richard are dreptate, mi-am zis în gând, noi am inventat învierea trupului, pentru că avem nevoie de propriile noastre trupuri și, imediat ce am recunoscut că avea dreptate și că aceasta era o poveste pe care o spuneam unul altuia pentru consolare, n-am mai simțit nici o ură față de acele statui. Ele erau ca niște poze prost colorate din Hans Andersen; erau ca niște poezii proaste, dar cineva a simțit nevoia să le scrie,

cineva care nu era atât de mândru încât să le ascundă, în loc să-și expună propria-i prostie. Am pornit-o prin biserică uitându-mă la fiecare statuie în parte: în fața celei mai urâte dintre toate – nu știu pe cine reprezenta –, un bărbat de vârstă mijlocie se ruga. Își pusese melonul lângă el și în melon, învelite într-un ziar, erau câteva fire de țelină.

Și, bineînțeles, și pe altar era un trup – un trup atât de familiar, mai familiar decât al lui Maurice, care niciodată până atunci nu mă făcuse să-l privesc ca pe un trup, cu toate părțile unui trup, chiar și acelea ascunse de fâșia de pânză legată în jurul șalelor. Mi-am adus aminte de o statuie dintr-o biserică spaniolă pe care o vizitasem cu Henry, din ochii și mâinile căreia șiroia sângele într-o dâră de vopsea stacojie. Mi se făcuse rău. Henry voia ca eu să admir pilaștrii din secolul al XII-lea, dar mie mi se făcuse greață și voiam să ies la aer. Mi-am zis în gând că acești oameni iubesc cruzimea. Un abur nu te-ar putea soca prin sânge și țipete.

Atunci când am ieșit în piață, i-am spus lui Henry:

— Nu suport rănilile astea pictate.

Henry a fost foarte înțeleghător – el întotdeauna este înțeleghător. A spus:

— Bineînțeles, este o credință foarte materialistă. Multă magie...

— Magia este materialistă? l-am întrebat eu.

— Da. Ochiul tritonului și degetul de la piciorul broaștei, degetul copilului strangulat la naștere. Nu există nimic mai materialist decât asta. În Misă ei încă mai cred în transsubstanțiere.

Știam totul despre asta, dar aveam impresia că se terminase mai mult sau mai puțin, odată cu Reforma, excepție făcând săracii, bineînțeles. Henry m-a corectat (cât de des făcea Henry ordine în harababura din gândurile mele):

— Materialismul nu este o atitudine proprie doar celor săraci, a spus el. Câteva dintre cele mai luminate minți au fost materialiste: Pascal, Newman. Atât de subtile în unele direcții, atât de imatur superstițioase în altele. Într-o zi poate vom ști și de ce: s-ar putea să fie o deficiență glandulară.

Așa că astăzi m-am uitat la acel trup material, de pe acea cruce materială, și m-am întrebat cum a putut lumea să crucifice, acolo, un abur? Un abur n-a simțit, bineînțeles, nici o durere și nici o plăcere. Nu a fost decât superstiția mea care și-a imaginat că el ar putea răspunde rugăciunilor mele. Iubite Doamne, spusese eu. Ar fi trebuit să spun: Iubite Abur. Am spus că te urăsc, dar poate cineva să urască un abur? Aș putea urî figura aceea de pe cruce, care-mi pretinde recunoștință – „Am suferit pentru tine“ – dar un abur... Și, totuși, Richard credea în ceva ce era chiar mai nesemnificativ decât un abur. El ura o născocire, el lupta împotriva unei născociri, el luase în serios o născocire. Eu n-aș putea să-i urăsc pe Hansel și Gretel, n-aș putea urî casa lor de zahăr, așa cum ura el legenda proniei cerești. Când eram copil, o uram pe maștera cea rea din Albă-ca-Zăpada, dar Richard nu-l ura pe Diavolul din poveste. Diavolul nu exista și nici Dumnezeu nu exista, dar toată ura lui era îndreptată spre partea bună din poveste, nu spre cea rea. De ce? Mi-am ridicat privirile spre trupul acela arhicunoscut, răstignit pe cruce într-o durere imaginară, cu capul căzut, ca un om adormit. Mi-am zis în gând că uneori l-am urât pe Maurice, dar l-aș fi urât dacă nu l-aș fi iubit? O, Doamne, dacă aș putea, într-adevăr, să te urăsc, ce-ar însemna asta?

Sunt o materialistă, la urma urmelor? m-am întrebat. Sufăr de vreo deficiență glandulară dacă nu mă interesează deloc lucrurile și cauzele,

într-adevăr, importante, lipsite de orice superstiție – precum Comisia de Caritate, și indicele nivelului de trai, și mai multe calorii pentru clasa muncitoare? Sunt o materialistă pentru că cred în existența independentă a bărbatului acela cu melon, a metalului din care este făcută crucea, a acestor mâini cu care eu nu mă pot ruga? Să presupunem că Dumnezeu ar exista, să presupunem că el ar fi un trup ca acela; ce este greșit în a crede că trupul lui ar exista, așa cum există al meu? Ar putea cineva să-l iubească sau să-l urască, dacă n-ar avea un trup? Eu nu l-aș putea iubi pe Maurice, dacă ar fi un abur. E vulgar, e animalic, e materialist, știu, dar de ce n-aș fi eu animalică, și vulgară, și materialistă? Am ieșit din biserică furioasă-foc și, în ciuda lui Henry și a tuturor oamenilor rezonabili și indiferenți, am făcut ceea ce văzusem că se face în bisericile spaniole: mi-am cufundat degetul în așa-numita apă sfințită și mi-am făcut un fel de cruce pe frunte.

6

10 ianuarie 1946

N-am mai suportat casa în seara asta, așa că am ieșit în ploaie. Mi-am amintit de ziua când mi-am înfipt unghiile în palme și, deși eu n-am știut-o, pe Tine durerea te-a mișcat. Am spus: „Fă-l să fie viu“, fără să cred în Tine. Și ție nu ți-a păsat de necredința mea și ai primit-o în iubirea Ta și ai acceptat-o ca pe o ofrandă, și în seara asta ploaia mi-a pătruns prin haine, până la piele și eu am tremurat de frig și a fost pentru prima oară când parcă Te iubeam. Am umblat pe sub ferestrele Tale prin ploaie și am vrut să aștept sub ele toată noaptea numai ca să arăt că, până la urmă, aș putea să învăț să iubesc și nu mi-a mai fost frică de deșert pentru că Tu erai acolo. M-am întors acasă și acolo erau Maurice cu Henry. A fost pentru a doua oară când Tu mi l-ai dat înapoi: prima oară te-am urât pentru asta și Tu mi-ai primit ura, așa cum îmi promiseși necredința, în iubirea Ta, păstrându-le ca să-mi arăți mai târziu, ca să putem râde amândoi – așa cum uneori râdeam cu Maurice, spunându-i: „Îți amintești ce proști am fost...?“

18 ianuarie 1946

Am luat prânzul cu Maurice pentru prima oară după doi ani – i-am telefonat și l-am rugat să ne întâlnim – și autobuzul meu a rămas blocat în trafic la Stockwell și am întârziat zece minute. Pentru o clipă am simțit teama, pe care o încercam întotdeauna în zilele de demult, că ceva o să se întâmple ca să ne strice ziua, că el va fi furios pe mine. Dar nu aveam nici o dorință să mă ocup mai întâi de furia mea. Ca o mulțime de alte lucruri, capacitatea de a mă înfuria pare moartă în mine. Voiam să-l văd și să-l întreb despre Henry. Henry s-a purtat ciudat astăzi. Nu-i stătea în obicei să iasă în oraș și să bea într-o cârciumă cu Maurice. Henry nu bea decât acasă sau la clubul lui. M-am gândit că poate o fi discutat cu Maurice. M-aș mira să fie îngrijorat în privința mea. Niciodată n-a existat nici cel mai mic motiv de îngrijorare de când ne-am căsătorit. Dar pe vremea când eram cu Maurice, nu cred că am avut un alt motiv de a fi cu el decât acela de a fi cu el. N-am aflat ce-avea Henry. Din când în când, a încercat să mă rănească și a reușit, pentru că, în realitate, se rănea pe sine însuși și nu suport să mă uit la el cum se autoflagează.

Am încălcat acel vechi jurământ mergând la restaurant cu Maurice? În urmă cu un an aș fi

crezut că da, dar acum nu mai cred asta. În acele zile interpretam totul *ad litteram*, pentru că îmi era teamă, pentru că nu știam despre ce este vorba, pentru că nu aveam încredere în iubire. Am luat prânzul la Rules și am fost fericită chiar pentru simplul fapt de a fi cu el. Dar am fost un pic nefericită, când ne-am spus la revedere deasupra grătarului; am crezut c-o să mă sărute, și-mi doream foarte mult, dar pe mine m-a apucat o criză de tuse și momentul a trecut. Când a plecat, am știut că gândea tot felul de lucruri neadevărate care-l răneau și pe mine mă durea pentru că suferea.

Voiam să plâng de una singură și am intrat în The National Portrait Gallery, dar era ziua gratuită pentru studenți și era prea multă lume, așa că m-am întors în Maiden Lane și am intrat în biserica unde întotdeauna este prea întuneric ca să-ți poți vedea vecinul. M-am așezat pe o bancă. Biserica era aproape goală. În afară de mine și un bărbat mic de statură, care a intrat și s-a rugat în liniște într-o strană din spate. Mi-am amintit când fusesem prima oară într-o biserică și cât o urăsem. Nu m-am rugat. Mă rugasem o dată și se alesese praful. I-am spus lui Dumnezeu, așa cum i-aș fi spus tatălui meu, dacă mi-aș fi amintit vreodată că am unul: „Iubite Doamne, sunt obosită“.

3 februarie 1946

Astăzi l-am văzut pe Maurice, dar el nu m-a zărit. Se ducea spre Pontefract Arms și eu m-am ținut după el. Petrecusem o oră în Cedar Road – o oră lungă, ce s-a scurs greu, încercând să-i urmăresc argumentele bietului Richard și alegându-mă doar cu sentimentul unei credințe răsturnate. Putea să fie cineva atât de serios, de pus pe

discuții în contradictoriu în legătură cu o născocire? Când am înțeles ceva cât de cât, a fost un fapt ciudat pe care nu l-am știut și care părea puțin probabil să sprijine teoria lui. Precum dovada că existase un om cu numele de Hristos. Am ieșit în stradă obosită și fără speranță. Mă dusesem la el să scap de o superstiție, dar, de fiecare dată când mergeam, fanatismul lui fixa superstiția și mai adânc. Eu îl ajutam pe el, dar el nu mă ajuta pe mine. Sau poate că da? Timp de o oră, aproape că nu mă gândisem la Maurice și apoi, deodată, iată-l, traversa pe la capătul străzii.

L-am urmărit tot drumul fără să-l pierd din ochi. De atâtea ori fuseserăm împreună la Pontefract Arms. Știam în ce bar va intra și ce va comanda. Să intru după el, m-am întrebat, să comand și eu ceva și să-l văd cum se întoarce spre mine și totul să o pornească de la început? Diminețile vor fi pline de speranță, pentru că o să pot să-i telefonez imediat ce Henry va fi plecat și vor fi și serile pe care le voi aștepta cu nerăbdare când Henry mă va anunța că va veni acasă târziu. Și probabil că de data asta am să-l părăsesc pe Henry. Am făcut tot ce-am putut. Nu aveam bani, iar Maurice, din cărțile lui, câștiga un pic mai mult decât era necesar să se întrețină pe sine; dar bătând singur la mașină și cu ajutorul meu, am putea economisi cincizeci de lire pe an. Nu mi-e teamă de sărăcie. Uneori este mai ușor să te întinzi cât ți-e plapuma decât să dormi așa cum ți-ai așternut.

Am rămas la ușă și l-am privit cum urcă la bar. Dacă se întoarce și mă vede, i-am spus lui Dumnezeu, am să intru și eu, dar el nu s-a întors. Am pornit-o spre casă, dar nu mi l-am putut scoate din minte. De aproape doi ani fuseserăm ca niște străini. Eu nu știam ce făcea la nici o oră din zi, dar acum el nu mai era un

străin, pentru că știam, ca în vremurile de altădată, unde se afla. El va mai comanda încă o bere și apoi se va întoarce să scrie în cameră. Obiceiurile zilnice îi rămăseseră neschimbate și eu le iubeam, așa cum iubești o haină veche. Mă simțeam protejată de obiceiurile lui. Nu vreau să mai am parte niciodată de această înstrăinare.

Și mi-am zis în gând, ce fericit îl pot face și cât de ușor. Tânjeam să-l văd iar râzând fericit. Henry era în oraș. După ce plecase de la birou, luase masa cu cineva la restaurant și telefonase să-mi spună că n-o să ajungă acasă înainte de șapte. Am să aștept până la șase și jumătate și apoi am să-l sun pe Maurice. Am să-i spun că vreau să rămân la tine noaptea asta și în celelalte nopți. M-am săturat să stau fără tine. Îmi fac geamantanul mare albastru și cel mic, maro. O să-mi iau destule haine pentru o vacanță de o lună. Henry e un om civilizat și până la sfârșitul lunii aspectele legale vor fi stabilite, amărăciunea de moment va trece și orice altceva îmi va trebui de acasă va fi adus cu ușurință. N-o să fie multă amărăciune: doar nu eram încă îndrăgostiți. Mariajul devenise prietenie și prietenia, după puțin timp, putea să continue ca și înainte.

Brusc, m-am simțit liberă și fericită. N-o să mai îmi fac griji în privința ta, i-am spus lui Dumnezeu în timp ce traversam Common-ul, fie că ești sau nu ești, fie că i-ai dat lui Maurice a doua șansă, fie că eu mi-am imaginat totul. Pesemne că asta este a doua șansă pe care am cerut-o pentru el. Am să-l fac fericit, acesta este cel de-al doilea jurământ al meu, Doamne, oprește-mă dacă poți, oprește-mă, dacă poți.

Am urcat în camera mea și am început să-i scriu lui Henry. „Iubitul meu Henry“, am scris, dar asta suna ipocrit. Iubit era o minciună, așa că trebuia să sune ca și cum te-ai adresa unei

cunoștințe. „Dragă Henry“. Deci, „Dragă Henry“, am scris. „Mă tem că va fi un șoc pentru tine, dar în ultimii cinci ani eu am fost îndrăgostită de Maurice Bendrix. De doi ani aproape că nu ne-am văzut, nici nu ne-am scris, dar tot degeaba. Nu pot fi fericită fără el, așa că am plecat. Știu că nu ți-am fost o adevărată soție de multă vreme și nici amanta altuia n-am mai fost din iunie 1944, așa că a ieșit cum nu se poate mai prost pentru toată lumea. M-am gândit cândva că aș putea avea o aventură și se va sfârși de la sine, încet și fericit, dar n-a fost să fie așa. Îl iubesc pe Maurice mai mult decât în 1939. Am fost naivă, cred, dar acum îmi dau seama că, mai devreme sau mai târziu, trebuie să alegi, altfel faci un talmeș-balmeș în toate direcțiile. La revedere. Dumnezeu să te binecuvânteze.“ Am tăiat „Dumnezeu să te binecuvânteze“ foarte îngroșat ca să nu se poată citi. Suna infatuat și, în orice caz, Henry nu credea în Dumnezeu. Apoi am vrut să scriu „Cu dragoste“, dar cuvântul suna nepotrivit, deși știam că era adevărat. Eu îl iubeam totuși pe Henry, în felul meu ticălos.

Am pus scrisoarea într-un plic și am scris pe el „Foarte personal“. Am socotit că asta îl va avertiza pe Henry să nu-l deschidă în prezența cuiva – pentru că s-ar putea să vină acasă cu vreun prieten și nu voiam să-i rănesc mândria. Am scos un geamantan și am început să-mi împachetez lucrurile și apoi, brusc, m-am întrebat unde am lăsat scrisoarea? Am găsit-o imediat, dar pe urmă m-am gândit că e posibil, în graba mea, să uit s-o pun în hol și Henry așteaptă și așteaptă ca eu să vin acasă. Așa că am dus-o jos, în hol. Valiza era aproape gata – nu mai aveam decât o rochie de seară de împachetat, iar Henry nu trebuia să se întoarcă mai devreme de o jumătate de oră.

Abia pusesem scrisoarea pe masa din hol, deasupra corespondenței de după-amiază, când am auzit cheia în ușa. Am înșfăcat-o imediat, nu știu de ce, și Henry a intrat. Părea bolnav și obosit. M-a întrebat: „O, ești aici?” și a trecut pe lângă mine direct în biroul lui. Am așteptat o clipă, apoi m-am dus după el. M-am gândit: va trebui să-i dau acum scrisoarea, o să am nevoie de mai mult curaj. Când am deschis ușa, l-am văzut stând pe scaunul lui de lângă foc, dar nu îl aprinsese și plângea.

— Ce-ai pățit, Henry? l-am întrebat.

— Nimic, a spus el. Am o durere de cap cumplită, asta-i tot.

I-am aprins focul. I-am spus:

— O să-ți aduc niște Venganin.

— Nu te deranja, mi-a spus el. Mă simt deja mai bine.

— Ce fel de zi ai avut?

— O, ca de obicei. Un pic obositoare.

— Cu cine ai luat prânzul?

— Cu Bendrix.

— Cu Bendrix? am spus eu.

— De ce nu cu Bendrix? M-a invitat la clubul lui. A fost o masă oribilă.

M-am dus în spatele lui și i-am pus mâna pe frunte. Era ciudat să fac așa ceva chiar înainte de a-l părăsi pentru totdeauna. El obișnuia să-mi facă asta mie după ce ne-am căsătorit, când eu aveam dureri teribile de cap pe fond nervos, pentru că nimic nu mergea cum trebuie. Am uitat pentru moment că eu doar mă *prefăceam* că mi-a trecut. El și-a ridicat mâna punând-o peste a mea și presând-o pe frunte.

— Te iubesc, a spus el. Știi asta?

— Da, i-am răspuns. L-aș fi putut urî pentru ceea ce-mi spusese: era ca o rugămintă. Dacă, într-adevăr, m-ai iubi, mi-am zis în gând, te-ai

comporta ca orice soț înșelat. Te-ai înfuria, iar mânia ta m-ar elibera.

— Nu pot trăi fără tine, a spus el.

O, ba da, poți, am vrut eu să protestez. Va fi incomod, dar poți. Odată ți-ai schimbat ziarul și în scurt timp te-ai obișnuit cu asta. Acestea sunt cuvinte, cuvinte convenționale, ale unui soț convențional, și ele nu înseamnă absolut nimic. Apoi mi-am ridicat privirile și i-am văzut chipul în oglindă și el încă mai plângea.

— Henry, l-am întrebat, ce s-a întâmplat?

— Nimic. Ți-am spus.

— Nu te cred. S-a întâmplat ceva la birou?

El a răspuns cu o amărăciune neobișnuită:

— Ce s-ar putea întâmpla acolo?

— Te-a necăjit cu ceva Bendrix?

— Bineînțeles că nu. Cum ar putea?

Am vrut să-i dau mâna la o parte, dar el a ținut-o acolo. Îmi era teamă de ceea ce avea să spună: de poverile insuportabile pe care le va așterne asupra conștiinței mele. Maurice trebuie să fi ajuns deja acasă. Dacă Henry nu s-ar fi întors, eu aș fi fost cu el peste cinci minute. Aș fi avut în fața ochilor fericirea, nu suferința. Dacă nu vezi suferința, nu crezi în ea. Poți să produci suferință cuiva de la distanță. Henry a spus:

— Draga mea, n-am fost un soț bun.

— Nu înțeleg ce vrei să spui, i-am răspuns.

— Sunt prea plicticos pentru tine. Prietenii mei sunt plictisitori. Noi nu ne mai – știi tu –, nu ne mai culcăm unul cu altul.

— Asta, în orice mariaj, cândva trebuie să înceteze, i-am spus eu. Noi suntem buni prieteni. Asta urma să fie porțiția mea de ieșire. Când el va încuviința, eu îi voi da scrisoarea, îi voi spune ce am de gând să fac și voi pleca din casă. Dar el a ratat replica și eu sunt încă aici și ușa s-a închis din nou pentru Maurice. Numai că de

data asta nu pot să dau vina pe Dumnezeu. Eu însămi am închis ușa. Henry a spus:

— Niciodată n-o să pot să mă gândesc la tine ca la un prieten. Poți trăi fără un prieten. Și m-a privit în oglindă și a continuat: Nu mă părăsi, Sarah. Mai rezistă câțiva ani. Am să încerc...

Dar știa ce-o să încerce. O, ar fi fost mai bine pentru amândoi dacă l-aș fi părăsit cu ani în urmă, dar nu-l pot lovi acum, așa cum stă acolo, și el mereu va fi acolo, pentru că am văzut cum arată suferința lui.

I-am spus:

— N-o să te părăsesc. Țiți promit. Altă promisiune de ținut și, chiar în clipa în care am făcut-o, nu mai suportam deloc să fiu cu el. El câștigase și Maurice pierduse și-l uram pentru victoria lui. L-aș fi urât și pe Maurice pentru a lui? Am urcat la etaj și am rupt scrisoarea în bucăți atât de mici ca nimeni să nu le mai poată pune laolaltă și am împins cu piciorul geamantanul sub pat, pentru că eram prea obosită ca să despachetez și am început să scriu cele de față. Durerea lui Maurice se scurge în scrisul lui: îi auzi nervii cum se răsucesc în frazele lui. Ei bine, dacă durerea te poate face scriitor, o să învăț și eu, Maurice. Aș vrea să pot vorbi cu tine chiar acum. Cu Henry nu pot să discut. Nu pot sta de vorbă cu nimeni. Doamne, ajută-mă să pot vorbi.

Ieri am cumpărat un crucifix, unul ieftin și urât, pentru că a trebuit s-o fac repede. Am roșit când l-am cerut. S-ar putea ca cineva să mă fi văzut în magazin. Ar trebui să aibă geamuri opace la uși, ca la prăvăliile cu prezervative. Când încui ușa camerei mele, pot să-l scot afară de la fundul casetei cu bijuterii. Aș vrea să știu o rugăciune în care să nu existe eu și toate derivatele lui. Ajută-mă. Fă-mă să fiu fericită. Ajută-mă să mor curând. Pe mine, pe mine, pe mine.

Ajută-mă să mă gândesc la petele acelea îngrozitoare de pe obrazul lui Richard. Ajută-mă să văd chipul lui Henry cu lacrimile şiroind. Ajută-mă să uit de mine. Doamne, eu am încercat să iubesc şi a ieşit o asemenea harababură din asta. Dacă aş putea să Te iubesc pe Tine, aş şti cum să-i iubesc pe ei. Cred născocirea. Cred că Te-ai născut. Cred că ai murit pentru noi. Cred că Tu eşti Dumnezeu. Învaţă-mă să iubesc. Nu-mi pasă de durerea mea. Durerea lor este cea pe care n-o pot suporta. Fă ca durerea mea să nu se termine niciodată, dar opreşte-o pe a lor. Doamne, măcar dacă ai putea coborî de pe crucea Ta pentru o vreme şi m-ai lăsa pe mine să urc în locul Tău. Dacă aş putea să sufăr ca Tine, aş putea să vindec ca Tine.

4 februarie 1946

Henry şi-a luat o zi liberă de la birou. Nu ştiu de ce. M-a invitat la prânz la restaurant şi ne-am dus la National Gallery, am luat cina devreme şi am mers la teatru. Era ca un părinte care vine la şcoală şi-şi scoate copilul în oraş. Dar copilul este el.

5 februarie 1946

Henry plănuieşte o excursie în străinătate pentru noi doi la primăvară. Nu se poate hotărî între castelele de pe Loara şi Germania, unde ar putea face un raport privind moralul germanilor sub bombardament. Nu vreau să vină primăvara niciodată. Poftim, iar o iau de la capăt. Eu vreau. Eu nu vreau. Dacă aş putea să Te iubesc pe Tine, aş putea să-l iubesc pe Henry. Dumnezeu a fost om. El a fost Henry cu astigmatismul lui, Richard cu petele lui, nu numai Maurice. Dacă

aș putea iubi chinurile unui lepros, n-aș putea iubi plicticoșenia lui Henry? Dar cred că m-aș îndepărta de lepros, dacă ar fi aici, așa cum mă izolez de Henry. Întotdeauna vreau dramă. Îmi imaginez că sunt gata pentru durerea cuielor tale și nu pot să suport douăzeci și patru de ore de hărți și ghiduri Michelin. Doamne, nu sunt bună de nimic. Rămân aceeași stricată și prefăcută. Șterge-mă cât mai repede de pe fața pământului.

6 februarie 1946

Astăzi am avut o scenă cumplită cu Richard. El îmi vorbea despre contradicțiile din sânul bisericilor creștine și eu încercam să ascult, dar nu reușeam foarte bine și a observat. M-a întrebat brusc: „De ce vii aici?” și înainte să mă pot aduna i-am răspuns:

— Să te văd.

— Am crezut că vii să înveți, a spus el și i-am zis că asta am vrut să spun și eu.

Am știut că nu m-a crezut și m-am gândit că mândria i-a fost rănită și că va fi furios, dar el nu s-a mâniat deloc. S-a ridicat de pe scaunul cu husă de creton și s-a așezat lângă mine pe sofa, în partea unde nu i se vedea obrazul. Mi-a spus:

— Pentru mine a însemnat mult să te văd în fiecare săptămână. Și atunci am știut că voia să facă dragoste cu mine. M-a prins de încheietura mâinii și m-a întrebat: Mă placi?

— Da, Richard, bineînțeles, altfel n-aș fi aici, i-am răspuns eu.

— Vrei să te căsătorești cu mine? m-a întrebat el și mândria l-a făcut s-o spună ca și cum m-ar fi întrebat dacă mai doresc o cană de ceai.

— S-ar putea ca Henry să obiecteze, am răspuns eu încercând s-o dau pe glumă.

— N-o să te faci nimic să-l părăsești pe Henry? Și eu m-am gândit furioasă, dacă nu-l părăsisem pentru Maurice, de ce dracu' se aștepta să-l părăsesc pentru el?

— Sunt măritată.

— Asta nu înseamnă nimic pentru mine sau pentru tine.

— O, ba da, înseamnă, i-am răspuns eu. Trebuia să i-o spun cândva. Cred în Dumnezeu și în toate celelalte, am continuat eu. Tu m-ai învățat asta. Tu și Maurice.

— Nu înțeleg.

— Întotdeauna ai spus că preoții te învață să nu crezi. Ei bine, poate să fie și invers.

Și-a privit mâinile frumoase – doar acelea îi mai rămăseseră. A spus foarte încet:

— Nu-mi pasă de credința ta. Poți să crezi în toată grămada aia de tâmpenii și șmecherii, din partea mea. Te iubesc, Sarah.

— Îmi pare rău, i-am spus eu.

— Pe tine te iubesc mai mult decât urăsc toate astea. Dacă aș avea copii cu tine, te-aș lăsa să-i pervertești.

— N-ar trebui să spui asta.

— Nu sunt un om bogat. Singura mită pe care ți-o pot oferi este renunțarea la credința mea.

— Sunt îndrăgostită de altcineva, Richard.

— Nu poți să-l iubești chiar atât de mult dacă te simți legată de jurământul acela stupid.

Am spus cu tristețe:

— Am făcut tot ce-am putut să-l încalc, dar n-a mers.

— Mă crezi prost?

— Dar atunci din ce cauză?

— Nimeni nu se așteaptă să iubești un bărbat cu un chip ca ăsta. Și-a întors obrazul cu pete spre mine. Tu crezi în Dumnezeu, a spus el. Pentru tine este ușor. Tu ești frumoasă. Nu ai

de ce te plânge, dar de ce aş iubi eu un Dumnezeu care i-a făcut asta unui copil?

— Dragă Richard, am spus eu, nu este chiar atât de rău... Am închis ochii şi mi-am lipit gura de obrazul lui. Pentru o clipă mi s-a făcut silă, deoarece am simţit diformitatea şi el a stat liniştit şi m-a lăsat să-l sărut şi eu mi-am zis în gând că sărut suferinţa şi că suferinţa îţi aparţine Ție, după cum fericirea nu-ţi aparţine niciodată. Te iubesc pe Tine prin suferinţa Ta. Aproape că am simţit gustul metalic şi sărat al pielii şi mi-am zis în gând: Cât de bun eşti Tu. Tu ai fi putut să ne omori cu fericire, dar Tu ne-ai lăsat să fim cu Tine în suferinţă.

L-am simţit cum se îndepărtează brusc şi mi-am deschis ochii. El a spus:

— La revedere.

— La revedere, Richard.

— Să nu mai vii, a spus el. Nu suport mila ta.

— Nu este milă.

— M-am făcut de răs.

Am plecat. N-avea nici un rost să mai rămân. Nu puteam să-i spun că-l invidiez pentru că poartă pretutindeni cu el semnul suferinţei, pentru că Te vede pe Tine în oglindă în fiecare zi, în locul acestui lucru uman searbăd pe care noi îl numim frumuseţe.

10 februarie 1946

Nu este nevoie să-Ți scriu sau să-Ți vorbesc; așa începeam o scrisoare către Tine cu puțin timp în urmă şi mi-a fost ruşine de mine însămi şi am rupt-o în bucăţi pentru că mi s-a părut un lucru atât de prostesc să-Ți scriu Ție o scrisoare, Tu care ştii totul înainte de a-mi trece mie prin minte. L-am iubit vreodată pe Maurice

atât de mult, înainte de a Te iubi pe Tine? Sau ai fost, de fapt, Tu cel pe care l-am iubit tot timpul? Te-am atins pe Tine atunci când l-am atins pe el? Te-aș fi putut atinge pe Tine, dacă nu l-aș fi atins pe el mai întâi, așa cum nu l-am atins niciodată pe Henry și, pe nimeni altcineva? Și el m-a iubit și m-a atins cum n-a făcut-o cu nici o altă femeie. Dar pe mine m-a iubit, sau pe Tine? Pentru că el m-a urât în lucrurile pe care Tu le urăști. El a fost de partea Ta tot timpul fără s-o știe. Tu ai vrut despărțirea noastră, dar și el a vrut-o. El a lucrat pentru ea cu mânia și cu gelozia lui și a lucrat pentru ea cu iubirea lui. Pentru că el mi-a dăruit atât de multă iubire și eu i-am dăruit atât de multă iubire, încât atunci când totul s-a terminat, n-a mai rămas nimic, în afară de Tine. Pentru nici unul dintre noi. Aș fi putut să-mi petrec toată viața cu câte o mică escapadă, umplând golurile, ici și colo, cu un bărbat sau altul. Dar chiar de prima dată, în hotelul de lângă Paddington, am ars complet. Tu erai acolo și ne învățai să risipim, cum l-ai învățat pe omul bogat, așa că într-o zi s-ar putea să nu mai avem nimic decât iubirea Ta. Dar Tu ești prea bun cu mine. Când îți cer suferință, Tu îmi dai pace. Dă-i-o lui. Dă-i lui pacea mea – el are mai multă nevoie de ea.

12 februarie 1946

Cu două zile în urmă, am avut o senzație extraordinară de pace, de liniște, de iubire. Viața avea să fie din nou fericită, dar noaptea trecută am visat că urcam o scară lungă, să-l întâlnesc în vârf pe Maurice. Eram încă fericită, pentru că atunci când ajungeam la capătul scării urma să facem dragoste. L-am strigat să-i spun că vin, dar cea care mi-a răspuns n-a fost vocea lui

Maurice, ci a unui străin, răsunând ca o sirenă de ceață ce avertizează vapoarele rătăcite și m-am speriat. Am crezut că a plecat de-acasă și nu știam unde este și, coborând din nou treptele, apa mi s-a urcat mai sus de talie și holul era învăluit într-o pâclă groasă. Apoi m-am trezit. Pacea mea s-a pulberat. Îl vreau doar pe el, așa cum eram pe vremuri. Vreau să mănânc sandviciuri cu el. Vreau să beau cu el într-un bar. Sunt obosită și nu mai vreau nici o suferință. Îl vreau pe Maurice. Vreau o iubire omenească obișnuită, deșăntată. Doamne, Tu știi că vreau să sufăr ca Tine, dar nu acum. Ia-o pentru o vreme și dă-mi-o altă dată.

CARTEA A PATRA

1

N-am mai putut citi. Sărisem de nenumărate ori pasajele care mă răneau prea tare. Voisem să fac descoperiri în legătură cu Dunstan, deși nu doream să descopăr prea multe, dar acum, după ce citisem, asta rămânea departe, în trecut, ca o dată anostă din istorie. Nu avea nici o importanță pentru prezent. Ziua la care mă opri-sem era doar cu o săptămână în urmă. „Îl vreau pe Maurice. Vreau o iubire omenească obișnuită, deșăntată.“

Asta-i tot ce-ți pot da, mi-am zis în gând. Nu cunosc alt fel de iubire, dar, dacă tu crezi că pe aceasta am consumat-o în totalitate, te înșeli. A rămas destulă pentru viețile noastre, ale amândurora. Și m-am gândit la ziua aceea când își pusese lucrurile în geamantan și eu am stat aici și am lucrat, neștiind că fericirea era atât de aproape. Eram bucuros că n-o știusem și eram bucuros că o știam. Acum puteam să acționez. Dunstan nu conta. Inspectorul de la apărarea civilă nu conta. M-am dus la telefon și am format numărul lui Sarah.

A răspuns slujnica. Am spus:

— Aici domnul Bendrix. Vreau să vorbesc cu doamna Miles.

Ea mi-a spus să rămân la telefon. În timp ce așteptam să aud vocea lui Sarah, simțeam că mi se oprește respirația ca și cum aș fi fost la capătul unei curse lungi, dar vocea care s-a

auzit a fost a slujnicei care mi-a spus că doamna Miles este în oraș. Nu știu de ce n-am crezut-o. Am stat cinci minute și apoi, acoperind bine microfonul cu o batistă, am sunat din nou.

— Domnul Miles este acasă?

— Nu, domnule.

— Atunci aş putea vorbi cu doamna Miles?
Sunt Sir William Mallock.

N-a urmat decât o scurtă pauză înainte ca Sarah să răspundă.

— Bună seara. Doamna Miles.

— Știu, am spus eu. Îți cunosc vocea, Sarah.

— Tu... Am crezut...

— Sarah, am spus. Vin să te văd.

— Nu, te rog, nu. Ascultă, Maurice. Sunt în pat. Chiar din pat vorbesc acum.

— Cu atât mai bine.

— Nu fi nebun, Maurice. Vreau să spun că sunt bolnavă.

— Atunci va trebui să mă primești. Ce s-a întâmplat, Sarah?

— O, nimic. O răceală păcătoasă. Ascultă, Maurice. A spațiat cuvintele, rostindu-le rar, ca o guvernantă, și asta m-a înfuriat. Te rog, nu veni, nu pot să te primesc.

— Te iubesc, Sarah, și vin chiar acum.

— N-o să fiu aici. O să mă ridic din pat.

Mi-am zis în gând: Dacă alerg, nu-mi vor trebui decât patru minute să traversez Common-ul; ea nu se poate îmbrăca în acest timp.

— O să-i spun slujnicei să nu lase pe nimeni înăuntru, a adăugat ea.

— Nu-i atât de solidă ca să mă scoată afară cu forța. Și eu va trebui să fiu dat afară cu forța, Sarah.

— Te rog, Maurice... Te rog. Nu te-am rugat nimic de multă vreme.

— Afară de un prânz la restaurant.

— Maurice, mă simt rău. Pur și simplu, nu te pot primi azi. Săptămâna viitoare...

— Au trecut cumplit de multe săptămâni. Vreau să te văd acum. În seara asta.

— De ce, Maurice?

— Pentru că mă iubești.

— De unde știi?

— N-are importanță. Vreau să te rog să pleci cu mine.

— Dar, Maurice, la asta îți pot răspunde la fel de bine chiar la telefon. Răspunsul este nu.

— Nu-ți pot atinge pielea, nu te pot simți prin telefon, Sarah.

— Maurice, dragul meu, te rog. Promite-mi că n-ai să vii.

— Vin.

— Ascultă, Maurice. Mă simt îngrozitor de rău. Și durerea se întetește seara. Nu vreau să mă dau jos din pat.

— Nu va trebui s-o faci.

— Jur c-o să mă scol și-o să mă îmbrac, și-am să plec de acasă, dacă nu-mi promiți...

— Asta este mai important pentru noi amândoi, decât o răceală, Sarah.

— Te rog, Maurice, te rog. Henry va veni în curând acasă.

— Să vină. Am pus receptorul în furcă.

Era o noapte mai câinoasă decât cea în care l-am întâlnit pe Henry luna trecută. De data asta, în loc de ploaie, era lapoviță: picăturile transformate în mazărice își croiau drum, șfichiind prin butonierele de la haina de ploaie; învăluiau într-o perdea întunecată felinarele din Common, așa că-mi era imposibil să alerg și oricum n-aș fi putut să merg mai repede din cauza piciorului. Păcat că nu mi-am luat lanterna din timpul războiului, pentru că aș fi ajuns în opt minute la casa de pe latura de nord. Chiar în momentul în care coboram de pe trotuar să traversez strada, ușa s-a deschis și Sarah a ieșit afară. Mi-am spus fericit în gând că acum o s-o

prind. Știam cu o certitudine absolută că, înainte ca noaptea să se fi terminat, noi vom fi făcut iar dragoste. Și odată ce vom fi reluat acest obicei, orice se putea întâmpla. N-o cunoscusem deloc înainte și niciodată n-am iubit-o atât de mult. Cu cât ne vom cunoaște mai bine, cu atât ne vom iubi mai mult, mi-am zis în gând. Mă întorceam pe cărămizii încrederii.

Era prea grăbită ca să mă vadă prin lapoviță pe cealaltă parte a străzii late. A cotit la stânga și a pornit-o în fugă. Va trebui să se oprească undeva, mi-am zis în gând, și atunci o voi fi prins. M-am ținut în urma ei la douăzeci de iarzi, dar nu s-a uitat deloc înapoi. A luat-o pe o scurtătură prin Common, pe lângă eleșteu și librăria bombardată, părând a se îndrepta spre metrou. Ei bine, dacă era necesar, eram pregătit să vorbesc cu ea chiar și în trenul aglomerat. A coborât treptele spre stația de metrou și a apucat-o spre casa de bilete, dar nu avea geanta cu ea și a constatat că nici în buzunare nu avea nici un ban – nici măcar trei firfirici de o jumătate de penny cu care ar fi putut să călătorească în subteran până la miezul nopții. A urcat din nou scările și a traversat strada pornind spre linia de tramvai. O vizuină fusese blocată, dar, în mod evident, o altă îi venise în minte. Eram triumfător. Îi era frică, dar nu de mine, îi era frică de ea însăși și de ceea ce se putea întâmpla când ne vom întâlni. Am simțit că deja am câștigat partida și-mi puteam permite un sentiment de milă față de victima mea. Voiam să-i spun: „Nu te îngrijora, nu ai de ce să te temi, amândoi vom fi în curând fericiți, coșmarul s-a terminat“.

Și atunci am pierdut-o. Fusesem prea încrezător și îi permisesem un avans prea mare. Ea traversase strada la douăzeci de iarzi în fața mea (eu întârziaseam din nou la urcatul scărilor din cauza piciorului), a trecut un tramvai și n-am

mai văzut-o. Poate a luat-o la stânga pe High Street sau a mers drept înainte pe Park Road, dar n-o mai zăream. Nu eram foarte îngrijorat – dacă n-o găseam astăzi, o s-o gălesc în zilele următoare. Acum știam toată povestea absurdă cu jurământul, acum eram sigur de ea. Dacă doi oameni se iubesc, se culcă unul cu altul; este o regulă matematică, testată și dovedită de experiența umană.

Era un A.B.C. pe High Street și am încercat aici, dar ea nu era. Atunci mi-am amintit de biserica de la intersecția cu Park Road și am știut imediat că se dusese acolo. Am pornit-o în direcția aceea destul de sigur și iat-o într-una din navele laterale, lângă o coloană și o statuie oribilă a Fecioarei. Nu se ruga. Pur și simplu, stătea acolo cu ochii închiși. Am văzut-o doar mulțumită luminii de la lumânările din fața statuii, pentru că tot locul era foarte întunecat. M-am așezat în spatele ei ca domnul Parkis și am așteptat. Acum aș fi putut aștepta ani, pentru că știam sfârșitul poveștii. Îmi era frig, eram ud learcă și eram fericit. Puteam chiar să mă uit cu milă către altar și la personajul care atârna acolo. Ea ne iubește pe amândoi, mi-am zis în gând, dar, dacă este să existe un conflict între o imagine și un bărbat, știu cine va câștiga. Eu puteam să-i ating coapsa sau să-mi lipesc gura de sânii ei: el era întemnițat în spatele altarului și nu se putea mișca să-și pledeze cauza.

Brusc, a început să tușească ținându-se cu mâna de piept. Știam că suferă și n-o puteam lăsa singură în suferință. M-am așezat lângă ea și mi-am pus mâna pe genunchiul ei când tușea. Mi-am zis în gând: „Măcar de-ar exista cineva care să poată vindeca printr-o atingere“. Când criza s-a terminat, ea a spus:

— Te rog să-mi dai pace.

— Niciodată n-o să-ți dau pace.

— Ce te-a apucat, Maurice? Nu erai astfel mai deunăzi la restaurant.

— Eram amărât. Nu știam că mă iubești.

— De ce crezi că te iubesc? a întrebat ea, dar mi-a lăsat mâna să zăbovească pe genunchiul ei. Apoi i-am povestit cum îi furase jurnalul domnul Parkis – nu voiam ca între noi să mai existe vreo minciună.

— N-a fost un lucru frumos ce-a făcut, a spus ea.

— Nu.

A început din nou să tușească și apoi, epuizată, s-a rezemat de umărul meu.

— Draga mea, i-am spus, acum totul s-a terminat. Așteptarea, vreau să spun. O să plecăm împreună.

— Nu, a spus ea.

Mi-am pus brațul pe umărul ei și i-am atins sânul.

— De aici o luăm de la început, i-am spus eu. Am fost un iubit mizerabil, Sarah. Nesiguranța a fost de vină. N-am avut încredere în tine. N-am știut destule despre tine. Dar acum sunt sigur.

Ea n-a spus nimic, dar a rămas tot rezemată de mine. Era ca o încuviințare. Am continuat:

— Am să-ți spun ce-ar fi mai bine să faci. Te duci acasă și rămâi în pat câteva zile – nu poți să călătorești cu o răceală ca asta. Am să te sun în fiecare zi să văd cum te simți. Când te vei pune destul pe picioare, voi veni și te voi ajuta să-ți strângi lucrurile. Nu vom mai rămâne aici. Am un văr în Dorset care are o casă goală, pe care o pot folosi. Vom sta acolo câteva săptămâni și ne vom odihni. Eu voi putea să-mi termin cartea. După aceea ne-am putea ocupa de avocați. Avem nevoie de odihnă, amândoi. Sunt obosit și bolnav de moarte de cât am stat fără tine, Sarah.

— Și eu la fel. A vorbit atât de încet că n-aș fi auzit-o dacă nu mi-ar fi fost cunoscută, dar

era ca un leitmotiv care răsunase ca un ecou prin toată relația noastră, începând cu prima zi când făcusem dragoste în hotelul din Paddington. „Și eu la fel“ însemna singurătatea, mâhnirile, dezamăgirile, bucuriile și disperarea, dorința de a împărți totul.

— Bani o să fie puțini, am spus eu, dar nu foarte puțini. Am semnat un contract să scriu despre *Viața generalului Gordon* și avansul este suficient ca să ne asigure trei luni confortabile. Între timp mă pot ocupa de roman și pot primi un avans pe el. Ambele cărți vor fi publicate în acest an și ele ar trebui să ne asigure existența până la următoarea carte. Avându-te lângă mine, pot să lucrez. Știi, am de gând să folosesc orice moment de acum încolo. Va fi un succes vulgar totuși, și ție îți va dispăcea, și mie la fel, dar noi ne vom cumpăra lucruri, vom fi extravaganti, și va fi vesel, pentru că o să fim împreună.

Brusc, mi-am dat seama că adormise. Epuizată de alergătură, adormise cu capul pe umărul meu, ca de atâtea ori în taxiuri, în autobuze sau pe o bancă în parc. Am rămas nemișcat și am lăsat-o să se odihnească. Nimic n-o putea deranja în întunericul din biserică. Lumânările pâlpâiau în jurul Fecioarei și nu mai era nimeni acolo. Durerea pe care o simțeam crescând ușor în brațul de care se rezemase era cea mai mare plăcere pe care o cunoscusem vreodată.

Se crede că, de obicei, copiii sunt influențați de ceea ce le spui în șoaptă când dorm și am început să-i murmur lui Sarah, nu atât de tare ca s-o trezesc, sperând că vorbele mele vor cădea hipnotic în mintea ei inconștientă.

— Te iubesc, Sarah, i-am spus în șoaptă. Nimeni nu te-a iubit vreodată atât de mult. O să fim fericiți. Henry n-o să fie rănit decât în mândria lui și mândria se vindecă repede. O să-și găsească un obicei nou cu care să te înlocuiască – probabil

că o să colecționeze monede grecești. Noi o să plecăm, Sarah, o să plecăm. Nimeni nu ne poate opri acum. Tu mă iubești, Sarah. Și am tăcut când am început să mă gândesc dacă trebuia să-mi cumpăr un geamantan nou. Apoi s-a trezit.

— Am adormit, a spus ea.

— Acum trebuie să mergi acasă, Sarah. Ești răcită.

— Nu există acasă pentru mine, Maurice, a spus ea. Nu vreau să plec de aici.

— Este frig.

— Nu-mi pasă de frig. Și este întuneric. Eu pot să cred orice în întuneric.

— Crede doar în noi.

— Asta am vrut să spun. A închis ochii din nou și, ridicându-mi privirile spre altar, m-am gândit triumfător, ca și cum El ar fi un rival în carne și oase: „Vezi, acestea sunt argumentele care înving“ și mi-am trecut blând degetele peste pieptul ei.

— Ești obosită, nu-i așa? am întrebat-o.

— Foarte obosită.

— N-ar fi trebuit să fugi de mine în halul ăsta.

— Nu de tine fugeam. Și-a mișcat umărul. Te rog, Maurice, pleacă acum.

— Trebuie să fii în pat.

— O să fiu curând. Nu vreau să mă întorc cu tine. Vreau doar să ne luăm rămas-bun aici.

— Promiți că n-o să stai mult?

— Promit.

— Și o să-mi telefonezi?

Ea a dat din cap, dar, coborându-mi privirile spre mâna care-i zăcea în poală ca ceva abandonat, am văzut că avea degetele încrucișate. Am întrebat-o cu suspiciune:

— Îmi spui adevărul? I-am desfăcut degetele și am întrebat-o: Ai de gând să fugi de mine din nou?

— Maurice, dragă Maurice, a spus ea. Nu am puterea. A început să plângă vârându-și pumnii în ochi, ca un copil. Îmi pare rău, a spus ea. Pleacă. Te rog, Maurice, ai un pic de milă.

Pisălogeala are o limită: n-am mai putut să aud în urechi rugămintea aceea. Am sărutat-o pe părul sârmos și încălzit și când am dat să plec, m-am trezit cu buzele ei, sărate și lipicioase, pe colțul gurii mele.

— Dumnezeu să te binecuvânteze, a spus ea și eu mi-am zis în gând: asta este fraza pe care a șters-o în scrisoarea pe care i-a scris-o lui Henry. Spui la revedere ca răspuns la un la revedere al altcuiva, numai dacă nu ești un Smythe, și a fost un act involuntar când i-am repetat și eu la rândul meu binecuvântarea pe care mi-o făcuse ea. Dar întorcându-mi capul când am ieșit din biserică și văzând-o ghemuită lângă lumânări, ca un cerșetor care a intrat să se încălzească, mi-am putut imagina un Dumnezeu care o binecuvânta sau un Dumnezeu care o iubea. Când am început să aștern pe hârtie povestea noastră, am fost convins că scriu o mărturie despre ură, dar, cumva, ura s-a pierdut și tot ce știu este că, în ciuda greșelilor ei și a inexactităților din vorbele sale, ea a fost mai bună decât noi toți. Atâta doar că unul din noi trebuia să creadă în ea: ea n-a crezut niciodată în ea însăși.

2

În următoarele câteva zile a trebuit să fac un mare efort ca să rămân cu capul pe umeri. Acum lucram pentru amândoi. Dimineata mă așterneam pe muncă pentru minimum șapte sute cincizeci de cuvinte la roman, dar, de obicei, ajungeam la o mie până la ora unsprezece. Este uluitor efectul speranței: romanul care se târâse anevoios de-a lungul ultimului an galopa spre final. Știam că Henry se duce la birou în jurul orei nouă și treizeci și cel mai convenabil pentru ea era să-mi telefoneze între acel ceas și douăsprezece treizeci. Henry începuse să vină acasă la prânz (așa îmi spusese Parkis); nu mai era nici o șansă să sune până la trei. Eu îmi revizuiam munca zilnică și mă ocupam de corespondență până la douăsprezece și jumătate și apoi, oricât de mâhnit, eram eliberat de așteptare. Până la două și jumătate aveam timp să merg la sala de lectură de la British Museum să-mi scot notițe despre viața generalului Gordon. Nu mă puteam concentra la citit și la conspectat așa cum reușeam când scriam la roman și gândul la Sarah se interpunea între mine și viața de misionar în China. De ce mi se propusese mie să scriu această biografie? mă întrebam adeseori. Ar fi făcut mai bine să aleagă un scriitor care credea în Dumnezeuul lui Gordon. Puteam aprecia rezistența obstinată de la Khartoum – ura politicienilor ce se aflau în siguranță acasă, dar Biblia pe

masă aparținea unei alte lumi decât a gândirii mele. Poate că editorul sperase pe jumătate că atitudinea mea cinică față de creștinismul lui Gordon va produce un *succès de scandale*. Nu aveam nici o intenție să-i fac pe plac: acest Dumnezeu era și Dumnezeul lui Sarah și nu aveam de gând să arunc nici o piatră în nici un spirit pe care ea credea că îl iubește. În acea perioadă nu am simțit nici o ură față de Dumnezeul ei, pentru că, în cele din urmă, nu mă dovedisem eu mai puternic?

Într-o zi, în timp ce-mi mâncam sandviciurile asupra cărora întotdeauna creionul meu ajungea cumva să fie transferat, o voce cunoscută m-a întâmpinat de la masa de vizavi, pe un ton coborât, din respect pentru ceilalți cititori.

— Sper că acum totul merge bine, domnule, dacă-mi iertați că îndrăznesc.

M-am uitat spre mustața inconfundabilă.

— Foarte bine, Parkis, mulțumesc. Mănânci un sandvici ilicit?

— O, domnule, n-aș putea...

— Haide, ia. Imaginează-ți că intră în chel-tuieli.

Șovăind, a luat unul și, când l-a despachetat, a remarcat cu un fel de înfiorare, de parcă s-ar fi așteptat la o firfircă și a găsit aur:

— Este șuncă adevărată.

— Editorul meu mi-a trimis o cutie din America.

— Este foarte amabil din partea dumneavoastră, domnule.

— Încă mai păstrez scrumiera de la tine, Parkis, i-am spus în șoaptă, pentru că vecinul meu mi-a aruncat o privire furioasă.

— Nu are decât o valoare sentimentală, mi-a răspuns el tot în șoaptă.

— Ce face băiatul tău?

— Are mici probleme cu bila, domnule.

— Sunt surprins să te întâlnesc aici. Lucrezi? Sigur nu urmărești pe careva dintre noi? Nu-mi puteam imagina că vreunul dintre bieții mei colegi din sala de lectură – bărbați care purtau pălării și fulare în încăpere ca să le fie cald, indianul care se chinuia cu studiul operelor complete ale lui George Eliot, sau bărbatul care dormea zilnic cu capul pe masă, lângă același teanc de cărți – ar putea fi implicat în vreo dramă de gelozie sexuală.

— O, nu, domnule. Aici nu sunt la treabă. Este ziua mea liberă și azi băiatul s-a întors la școală.

— Ce citești?

— Rapoartele juridice din *The Times*, domnule. Astăzi sunt la cazul Russel. Îmi oferă un fel de privire de ansamblu pentru munca mea, domnule. Deschid perspective. Te scot din detaliul cotidian, nesemnificativ. L-am cunoscut pe unul dintre martorii din acest proces, domnule. Cândva am lucrat la același birou. Ei bine, el a intrat în istorie, ceea ce eu nu voi face în veci.

— O, nu poți ști niciodată, Parkis.

— Știu foarte bine, domnule. Acesta este lucrul cel mai descurajant. Cel mai departe unde am ajuns vreodată va rămâne cazul Bolton. Legea care interzice ca probele din procesele de divorț să fie publicate a fost o lovitură pentru oamenii din branșa mea. Judecătorul, domnule, nu ne menționează numele niciodată și foarte adesea ne pune la îndoială profesia.

— Niciodată nu mi-a trecut asta prin minte, am spus cu compătimire.

Chiar și Parkis îți putea trezi nostalgia. Nu puteam să-l privesc fără să mă gândesc la Sarah. M-am întors acasă cu metroul, cu speranța că voi avea companie, și stând așa, într-o așteptare chinuitoare a soneriei telefonului, mi-am dat seama că Sarah se depărtează din nou: nu va

veni nici astăzi. La ora cinci am format numărul, dar, imediat ce am auzit telefonul sunând, am pus receptorul în furcă: poate că Henry s-a întors acasă mai devreme și nu puteam să vorbesc cu el, pentru că eu eram învingătorul, din moment ce Sarah mă iubea și Sarah voia să-l părăsească. Dar o victorie prelungită îți poate încorda nervii tot atât de mult ca o înfrângere prelungită.

Au trecut opt zile până a sunat telefonul. Nu m-aș fi așteptat să sune la ora aceea, pentru că era înainte de nouă dimineața și când am spus „alo“, Henry a fost cel care mi-a răspuns.

— Tu ești, Bendrix? a spus el. Era ceva ciudat în vocea lui și m-am întrebat dacă ea îi spusese.

— Da. Eu sunt.

— S-a întâmplat un lucru îngrozitor. Ar trebui să afli. Sarah a murit.

Cât de convențional ne comportăm în asemenea momente. I-am spus:

— Îmi pare teribil de rău, Henry.

— Ești ocupat în seara asta?

— Nu.

— Aș vrea să vii la un pahar. Nu pot suporta să fiu singur.

CARTEA A CINCEA

1

Am rămas peste noapte la Henry. Era pentru prima oară când dormeam în casa lui Henry. Ei nu aveau decât o singură cameră de oaspeți și acolo era Sarah (se mutase în ea cu o săptămână în urmă ca să nu-l deranjeze pe Henry cu tusea ei), așa că am dormit pe sofa în living, acolo unde făcuserăm dragoste. N-am vrut să stau peste noapte, dar el m-a rugat stăruitor să rămân.

Cred că am băut amândoi o sticlă și jumătate de whisky. Îmi amintesc că Henry a spus:

— E ciudat, Bendrix, cum nu poți fi gelos pe cei morți. Ea n-a murit decât de câteva ore, și totuși eu am vrut să vii la mine.

— Nu prea ai pentru ce să fii gelos. Totul s-a terminat cu mult timp în urmă.

— Nu am nevoie de acest gen de consolare acum, Bendrix. Niciodată nu s-a terminat la nici unul dintre voi. Eu am fost bărbatul norocos. Eu am avut-o în toți acești ani. Mă urăști?

— Nu știu, Henry. Am crezut că da, dar nu știu.

Stăteam în biroul lui cu lumina stinsă. Focul nu era atât de puternic încât să ne vedem chipurile, așa că-mi puteam da seama când Henry plângea doar după tonul vocii. Aruncătorul de Disc țintea spre amândoi din întuneric.

— Spune-mi cum s-a întâmplat, Henry.

— Ți amintești când ne-am întâlnit în Common? A fost în urmă cu trei săptămâni sau patru? Ea

s-a ales cu o răceală puternică în noaptea aceea. N-a vrut să facă nimic în legătură cu asta. Nici măcar n-am știut că i-a prins pieptul. Ea n-a spus nimănui niciodată lucruri de acest fel – nici chiar jurnalului ei, am adăugat în gând. Acolo nu existase nici un cuvânt despre boală. Nu avusese vreme să fie bolnavă și să zacă în casă.

— În cele din urmă, a doborât-o la pat, a continuat Henry, dar nimeni n-a putut s-o țină acolo și a refuzat cu încăpățănare să o vadă un doctor – n-a crezut niciodată în ei. În urmă cu o săptămână s-a dat jos din pat și a ieșit în oraș. Dumnezeu știe unde sau de ce. A spus că avea nevoie să se miște. Când am ajuns acasă era plecată. S-a întors abia la nouă, udă learcă, mai rău decât prima dată. Toată noaptea a avut febră, vorbea cu cineva, habar n-am cu cine: nu erai nici tu, nici eu, Bendrix. După asta am determinat-o s-o consulte un doctor. Medicul a spus că, dacă ea ar fi luat penicilină în urmă cu o săptămână, ar fi salvat-o.

Nu mai puteam face nimic pentru nici unul dintre noi decât să ne turnăm mai mult whisky. M-am gândit la necunoscutul pentru care îl plă-tisem pe Parkis s-o urmărească: acela, în cele din urmă, câștigase. Nu, mi-am zis în gând, nu-l urăsc pe Henry. Pe Tine te urăsc, dacă Tu ești. Mi-am amintit ce-i spusese ea lui Richard Smythe, că eu o învățasem să creadă. În ruptul capului nu-mi puteam da seama cum, dar gândul la ceea ce pierdusem mă făcea să mă urăsc și pe mine însumi. Henry a spus:

— A murit în dimineața asta, la patru. Eu n-am fost lângă ea. Sora nu m-a chemat la timp.

— Unde este sora?

— Și-a terminat treaba până la cel mai mic amănunt. Mai are un caz urgent și a plecat înainte de prânz.

— Aș vrea să-ți pot fi de folos.

— Îmi ești, chiar numai stând aici. A fost o zi îngrozitoare, Bendrix. Știi, niciodată n-a trebuit să mă ocup de un deces. Întotdeauna am crezut că eu o să mor primul – și Sarah ar fi știut ce să facă. Dacă a stat cu mine atâta amar de vreme... Într-un fel, este o treabă de femeie – ca nașterea.

— Sper că doctorul ți-a fost de ajutor.

— A fost îngrozitor de solicitat în iarna asta. A telefonat la un antreprenor de pompe funebre. Eu n-aș fi știut unde. Noi n-am avut niciodată o carte de telefon pe profesii și servicii. Dar un doctor nu-mi poate spune ce să fac cu hainele ei – dulapurile sunt pline. Pudre, parfumuri – nu poți să le arunci, pur și simplu... Măcar dacă ar avea o soră... Brusc s-a oprit, pentru că ușa de la intrare s-a deschis și s-a închis, exact ca în cealaltă noapte, când el spusese: „Slujnica“, iar eu: „E Sarah“. Am ascultat pașii slujnicei urcând la etaj. Este extraordinar cât de goală poate fi o casă cu trei oameni în ea. Ne-am băut whisky-ul și eu am umplut din nou paharele.

— Am destul în casă, a spus Henry. Sarah a găsit o nouă sursă... Și s-a oprit din nou. Ea se afla la capătul oricărei poteci. N-avea rost să încerci s-o eviți nici măcar pentru o clipă. Mi-am zis în gând: „De ce a trebuit ca Tu să ne faci asta nouă? Dacă n-ar fi crezut în Tine, acum ar fi în viață și noi încă am fi iubiți“. Era trist și ciudat să-mi amintesc că eu fusesem cel nemulțumit de situație. Acum aș fi împărțit-o fericit cu Henry.

Am întrebat:

— Și funeraliile?

— Bendrix, nu știu ce să fac. S-a întâmplat ceva foarte ciudat. Când delira (bineînțeles, nu era conștientă), sora mi-a spus că cerea întruna un preot. Adică spunea mereu „Tată, Tată“ și nu putea să fi fost tatăl ei. Ea nu l-a cunoscut

niciodată. Bineînțeles, sora știa că nu suntem catolici. A înțeles numaidecât. A liniștit-o. Dar eu sunt îngrijorat, Bendrix.

M-am gândit cu furie și amărăciune: „Tu ai fi putut să-l lași pe bietul Henry în pace. Noi ne-am descurcat ani în șir fără Tine. De ce a trebuit să te amesteci Tu, dintr-odată, în toate, ca o rudă venită de la celălalt capăt al pământului?

Henry a spus:

— Pentru un londonez incinerarea este cel mai ușor lucru. Până când sora mi-a spus asta, eu plănuisem să fie făcută la Golders Green. Antreprenorul de pompe funebre a sunat la crematoriu. Cei de acolo pot s-o incinereze pe Sarah poimâine.

— Delira, i-am zis eu, nu trebuie să ții cont de ce-a spus ea.

— Mă întreb dacă aș putea consulta un preot în legătură cu asta. Sarah a ținut atât de multe lucruri secret. S-ar putea să fi devenit catolică. S-a purtat atât de ciudat în ultimul timp.

— O, nu, Henry. N-a crezut în nimic, nu mai mult decât tine sau decât mine.

Voiam să fie arsă, voiam să pot spune: Învie acel trup dacă poți“. Gelozia mea nu se sfârșise, ca a lui Henry, odată cu moartea ei. Mă simțeam de parcă Sarah ar fi încă în viață, în compania unui iubit pe care îl preferase în locul meu. Cât îmi doream să-l pot trimite pe Parkis după ea, ca să le întrerupă eternitatea.

— Ești sigur?

— Foarte sigur, Henry. Mi-am zis în gând: Trebuie să fiu atent. Nu trebuie să fiu ca Richard Smythe, nu trebuie să urăsc, pentru că, dacă aș ajunge să urăsc cu adevărat, aș crede, și, dacă aș crede, ce triumf ar fi pentru Tine și pentru ea. Ăsta e cabotinism, să vorbești despre răzburare și gelozie: nu-i decât ceva cu care să-ți umpli creierii ca să poți uita cât de absolută

este moartea ei. În urmă cu o săptămână puteam să-i spun: „Îți amintești când am fost prima oară împreună și cum eu n-am avut un șiling ca să pun în contor?“ și scena ar fi fost acolo pentru amândoi. Acum nu era decât pentru mine. Ea pierduse toate amintirile noastre pentru totdeauna, ca și cum, prin moarte, mă prădase de o parte din mine însumi. Îmi pierdeam individualitatea. Era primul stadiu al propriei mele morți; amintirile căzând ca niște mădulare cuprinse de cangrenă.

— Îmi displace toată tevatura cu rugăciuni și gropari, dar, dacă Sarah a vrut-o, am să încerc să aranjez în acest fel.

— Când s-a căsătorit, a fost la oficiul de stare civilă, am spus eu, și n-ar fi vrut ca funeraliile să fie la biserică.

— Nu, cred că este adevărat, nu-i așa?

— Oficiul stării civile și incinerarea merg împreună, am spus eu și, în obscuritatea camerei, Henry și-a înălțat capul și s-a uitat fix spre mine, de parcă mi-ar fi suspectat ironia.

— Lasă-mă pe mine să mă ocup de toate în locul tău, i-am sugerat eu, exact în aceeași cameră, lângă același foc unde îi propusesem să-l vizitez pe domnul Savage pentru el.

— Drăguț din partea ta, Bendrix. A turnat whisky-ul care mai rămăsese, cu mare grijă și în mod egal.

— E miezul nopții, am spus, trebuie să dormi puțin. Dacă poți.

— Doctorul mi-a lăsat niște pastile. Dar încă nu voia să rămână singur. Știam exact ce simțea, pentru că și eu, după o zi cu Sarah, amânam cât puteam de mult singurătatea camerei mele.

— Tot uit că este moartă, a spus Henry.

Și eu trecusem prin asta, în tot cursul anului 1945 – anul cel rău –, uitând atunci când mă trezeam că relația s-a sfârșit și că telefonul putea aduce orice voce, în afară de a ei. Ea fusese

atunci tot atât de moartă cum este acum. În acest an, pentru o lună sau două, o fantomă mă chinase cu o speranță, dar fantoma zăcea la pământ și curând durerea se va sfârși. Eu o să mor câte puțin în fiecare zi, dar cât de mult doream să simt, încă un pic, această durere. Atâta vreme cât suferi, înseamnă că trăiești.

— Du-te și te culcă, Henry.

— Mi-e teamă c-am s-o visez.

— N-ai s-o visezi dacă iei pastilele pe care ți le-a dat doctorul.

— Vrei și tu una, Bendrix?

— Nu.

— N-ai vrea, n-ai vrea să rămâi peste noapte? Este mizerabil afară.

— Nu contează vremea pentru mine.

— Mi-ai face o mare favoare.

— Bineînțeles, am să rămân.

— O să aduc niște cearșafuri și pături.

— Nu te deranja, Henry. Dar el deja plecase. M-am uitat la parchet și mi-am amintit exact timbrul vocii ei, țipătul ei de dăruire totală. Pe birou unde își scria scrisorile erau o mulțime de obiecte și pe fiecare în parte le puteam interpreta ca pe un cod. Nu aruncase nici măcar piatra aceea. Noi răseseșăm de forma ei și, iat-o, încă mai este acolo, ca un *presse-papiers*. Ce-o să facă Henry cu ea și cu clondirul de lichior în miniatură, căruia noi nu-i dădeam nici o atenție, și cu ciobul de sticlă lustruit de valurile mării, și cu iepurașul de lemn pe care eu îl găsisem în Nottingham? Să iau eu toate aceste obiecte? Altfel, vor ajunge la coșul de gunoi. Henry se va hotărî, în cele din urmă, să facă ordine, dar puteam eu să le suport prezența?

Mă uitam la ele când Henry a venit încărcat cu o grămadă de pleduri.

— Am uitat să-ți spun, Bendrix, dacă este ceva ce-ai vrea să iei... Nu cred că Sarah și-a făcut vreun testament.

- Ești foarte amabil.
 - Acum sunt recunoscător oricui a iubit-o.
 - Am să iau piatra asta, dacă se poate.
 - Sarah a păstrat cele mai ciudate lucruri.
- Ți-am adus o pijama de-a mea, Bendrix.

Henry uitase să-mi aducă o pernă și, cum stăteam lungit, cu un pușor sub cap, mi-am imaginat că simțeam parfumul ei. Voiam lucruri pe care n-o să le mai am niciodată – nu exista nici un înlocuitor. N-am putut dormi. Mi-am înfipt unghiile în palme, așa cum făcuse ea cândva, pentru ca durerea să-mi oprească mintea să lucreze, iar pendulul dorințelor mele s-a balansat epuizant, înainte și înapoi, între dorința de a uita și cea de a ține minte, între dorința de a muri și cea de a mai rămâne un timp în viață. Și apoi, în cele din urmă, am adormit. Am visat că mergeam pe Oxford Street și că eram îngrijorat, pentru că trebuia să cumpăr un cadou și toate magazinele erau pline de bijuterii ieftine, care străluceau în lumina palidă. Din când în când aveam impresia că am zărit ceva frumos și mă apropiam de vitrină, dar, când vedeam bijuteria de aproape, era o imitație la fel ca toate celelalte – pesemne că o oribilă pasăre verde, cu ochi stacojii, voia să dea impresia că ar fi din rubine. Timpul mă presa și eu mă grăbeam dintr-un magazin în altul. Apoi, în fața unuia dintre ele, a apărut Sarah și am știut că ea mă va ajuta.

— Ai cumpărat ceva, Sarah?

— Nu de aici, a spus ea, dar ceva mai încolo au niște sticlute drăguțe.

— Nu am timp, am rugat-o eu, ajută-mă. Trebuie să găsesc ceva pentru aniversarea de mâine.

— Nu-ți face griji, a spus ea. Întotdeauna apare ceva. Nu-ți face griji. Și dintr-odată nu mi-am mai făcut. Oxford Street s-a lărgit într-un câmp mare, gri, cețos, eu eram desculț și mergeam prin rouă, singur, m-am împiedicat într-un

făgaș de roți și m-am trezit auzind încă vorbele „Nu-ți face griji“ ca o șoptă în urechi, un sunet dintr-o vară din vremea copilăriei.

La micul dejun Henry încă dormea, și slujnica pe care o mituisise Parkis mi-a adus pe o tavă cafea și pâine prăjită. A tras draperiile și am văzut că lapovița se transformase în ninsoare orbitoare. Aveam încă ochii împăienjeniți de somn și eram mulțumit de visul meu și am fost surprins să-i văd ochii roșii de lacrimi.

— S-a întâmplat ceva, Maud? am întrebat-o, și numai după ce a pus tava jos și a ieșit furioasă din cameră, m-am trezit de-a binelea într-o casă pustie și o lume pustie. Am urcat la etaj și am intrat la Henry. Era cufundat în somnul dat de pilule, zâmbea ca un câine și l-am invidiat. Apoi am coborât la parter și am încercat să-mi mănânc pâinea prăjită.

A sunat soneria și am auzit-o pe slujnică conducând pe cineva sus – presupun că pe antreprenorul de pompe funebre, pentru că am auzit ușa de la camera de oaspeți deschizându-se. El o vedea moartă: eu n-am văzut-o, dar nu voiam s-o văd, nu mai mult decât aș fi vrut s-o văd în brațele altui bărbat. Unii bărbați ar putea fi stimulați în acest mod, eu nu. Nimeni n-o să mă facă să fiu codoșul morții. Mi-am adunat gândurile și am reflectat: acum, că totul s-a sfârșit, va trebui să o iau de la început. Mă îndrăgostisem o dată: puteam s-o fac iarăși. Dar nu eram convins: mi se părea că toată energia sexuală pe care o aveam o irosisem.

S-a auzit iar soneria. Câte treburi se petreceau în casă în timp ce Henry dormea. De data asta Maud a venit la mine. Mi-a spus:

— Este un domn jos care întreabă de domnul Miles, dar eu nu vreau să-l trezesc.

— Cine este?

— Un prieten al doamnei Miles, a spus ea și a fost singura dată când și-a recunoscut partea ei în colaborarea noastră murdară.

— Mai bine l-ai conduce sus, am spus eu. Acum mă simțeam mult superior lui Smythe, stând în livingul lui Sarah, purtând pijamaua lui Henry, știind atât de multe despre el, în vreme ce el nu știa nimic despre mine. Bărbatul s-a uitat deconcertat la mine și la zăpada scursă pe parchet. I-am spus:

— Noi ne-am cunoscut cândva. Sunt un prieten al doamnei Miles.

— Aveai un băiețel cu dumneata.

— Exact.

— Am venit să-l văd pe domnul Miles, a spus el.

— Ai auzit vestea?

— De aceea am venit.

— Doarme. Doctorul i-a dat niște pilule. A fost un șoc cumplit pentru noi toți, am adăugat eu prosteste. El își plimba privirile prin încăpere: în Cedar Road, venind de nicăieri, presupun că ea îi apăruse tot atât de lipsită de consistență, ca un vis. Dar această cameră îi conferea materialitate: era însăși Sarah. Zăpada se aduna încet pe pervaz de parcă ar fi fost țărână, aruncată cu hârlețul. Camera era înmormântată, la fel ca Sarah.

El a spus: „Am să revin“ și s-a răsucit trist pe călcâie, așa că acum obrazul urât era întors spre mine. Mi-am zis în gând: acela era locul unde poposiseră buzele ei. Întotdeauna mila o putea face să cadă în capcană.

Smythe a repetat stupid:

— Am venit să-l văd pe domnul Miles și să-i spun cât de rău îmi pare...

— În asemenea ocazii, de obicei, se scrie.

— M-am gândit că aș putea fi de un oarecare ajutor, a spus el.

— Nu trebuie să-l convertești pe domnul Miles.
— Să-l convertesc? a întrebat el încurcat și nedumerit.

— Să-l faci să creadă că n-a rămas nimic din ea. Că asta-i sfârșitul. Dispariție totală.

El a izbucnit brusc:

— Voiam s-o văd, asta-i tot.

— Domnul Miles nici măcar nu știe că ești. Nu este foarte politicos din partea ta, Smythe, să vii aici.

— Când sunt funeraliile?

— Măine, la Golders Green.

— Ea n-ar fi vrut asta, a spus el și m-a luat prin surprindere.

— Ea nu credea în nimic, nu mai mult decât zici tu că nu crezi.

El a spus:

— Nici unul dintre voi nu știe? Se pregătea să devină catolică.

— Prostii.

— Mi-a scris. Se hotărâse. Nimic din ceea ce i-aș fi spus eu n-ar fi oprit-o. Începea... pregătirea. Nu acesta este cuvântul pe care-l folosesc ei?

Deci ea încă mai avea secrete, mi-am zis eu în gând. Nu pomenise nimic despre asta în jurnal, așa cum nu scrisese nici despre boală. Cât de multe mai erau de descoperit? Mă apuca disperarea.

— A fost un șoc pentru tine, nu-i așa? Îmi băteam joc de el, încercând să transfer durerea mea.

— O, am fost furios, bineînțeles. Dar nu putem toți să credem în aceleași lucruri.

— Nu obișnuiai să afirmi așa ceva.

S-a uitat la mine parcă nedumerit de ostilitatea mea. A spus:

— Numele dumitale nu este cumva Maurice?

— Da.

— Mi-a vorbit despre dumneata.

— Și eu am citit despre tine. Ne-a îmbrobodit pe amândoi.

— Eu am fost nebun. Apoi a spus: Nu crezi c-aș putea s-o văd?

În acea clipă am auzit pașii grei ai antreprenorului de pompe funebre care cobora și am auzit aceeași treaptă scârțâind.

— Este depusă sus. Prima ușă la stânga.

— Dacă domnul Miles...

— N-o să-l trezești.

Până când a coborât, eu m-am îmbrăcat în hainele mele. Smythe mi-a spus:

— Mulțumesc.

— Nu-mi mulțumi mie. Eu nu-i datorez ei cu nimic mai mult decât îi datorezi tu.

— Nu am nici un drept să te rog, a spus el, dar aș vrea ca dumneata... dumneata ai iubit-o, știu. Apoi a adăugat ca și cum ar fi înghițit o doctorie amară: Ea te-a iubit.

— Ce încerci să-mi spui?

— Aș vrea să faci ceva pentru ea.

— Pentru ea?

— Aranjează să aibă funeralii catolice. I-ar fi plăcut.

— Care-i diferența?

— Nu cred că vreuna pentru ea. Dar întotdeauna este bine să fim generoși.

— Și ce trebuie să fac pentru asta?

— Mi-a spus că soțul ei are un mare respect pentru dumneata.

Mergea cu absurditatea mult prea departe. Voiam să zgudui amorteala acestei camere cu un hohot de râs. M-am așezat pe sofaua care a început să se zgâlțâie de hohotele mele. M-am gândit la Sarah, care zăcea moartă sus, și la Henry, care dormea cu un zâmbet nătâng pe chip, și la iubitul cu pete vineții pe obraz, care discuta despre funeralii cu amantul care l-a

angajat pe domnul Parkis să-i presare pudră pe sonerie. Lacrimile îmi șiroiau pe obraz în timp ce râdeam. Odată, într-un atac aerian masiv, am văzut un bărbat râzând în fața casei sale unde soția și copilul îi fuseseră îngropați sub dărâmături.

— Nu înțeleg, a spus Smythe. Își ținea pumnul drept strâns de parcă se pregătea să se apere. Erau atât de multe lucruri pe care nici unul dintre noi nu le înțelegea. Suferința era ca o explozie inexplicabilă care ne aducea pe amândoi laolaltă.

— Am să plec, a spus el și a întins mâna stângă spre clanță. O idee ciudată mi-a trecut prin cap – pentru că nu aveam nici un motiv să cred că era stângaci.

— Trebuie să mă ierți, i-am spus. Sunt buimac. Cu toții suntem năuciți. I-am întins mâna. El a șovăit și mi-a strâns-o ușor cu stânga. Smythe, i-am spus, ce-ai acolo? Ai luat ceva din camera ei?

El și-a desfăcut pumnul și mi-a arătat o șuviță de păr.

— Asta-i tot, a spus el.

— Nu aveai nici un drept.

— O, acum ea nu mai aparține nimănui, a spus el și, brusc, am văzut exact ce era ea în momentul de față – niște resturi care așteptau să fie adunate: dacă aveai nevoie de o șuviță de păr, puteai s-o iei sau să-i tai unghiile, dacă asta avea valoare pentru tine. La fel cum oasele unui sfânt puteau fi împărțite – dacă le cerea cineva. Ea urma să fie incinerată în curând, așa că de ce n-ar avea fiecare ceea ce își dorea cel mai mult? Ce prost am fost în timpul celor trei ani să-mi imaginez că fusese a mea. Noi nu suntem ai nimănui, nici măcar ai noștri.

— Îmi pare rău, am spus.

— Știi ce mi-a scris, m-a întrebat Smythe, în urmă doar cu patru zile? Și eu m-am gândit cu tristețe că ea avusese timp pentru a-i scrie lui, dar nu și să-mi telefoneze mie. Mi-a scris „roagă-te pentru mine“. Nu ți se pare ciudat, să-mi ceară mie să mă rog pentru ea?

— Tu ce-ai făcut?

— O, a spus el, când am aflat că a murit, m-am rugat.

— Știai vreo rugăciune?

— Nu.

— Nu pare cinstit să te rogi unui Dumnezeu în care nu crezi.

După ce a plecat, am plecat și eu; n-avea rost să mai rămân până se trezea Henry. Mai curând sau mai târziu, trebuie să înfrunte situația de a fi rămas de unul singur, exact cum am făcut eu. L-am privit pe Smythe cum traversa agitat Common-ul și mi-am zis: „Un tip isteric“. Necredința putea fi un produs al isteriei, la fel de bine ca și credința. Zăpada care se topise pe acolo pe unde fusese călcată de mulți trecători mi-a intrat în pantofi și mi-a amintit de roua din visul meu, dar când am încercat să-mi aduc aminte vocea ei care-mi spunea „Nu-ți face griji“, am constatat că nu am memoria sunețelor. Nu puteam să-mi reproduc vocea ei. Nu puteam nici măcar s-o caricaturizez. Când am încercat să mi-o amintesc, era anonimă – ca vocea oricărei femei. Procesul uitării se declanșase. Ar trebui să păstrăm înregistrări la gramofon, așa cum păstrăm fotografii.

Am urcat scările deteriorate și am intrat în hol. Nimic, în afară de vitraliu, nu mai era la fel ca în acea noapte din 1944. Nimeni nu știe cum a început ceva. Sarah, într-adevăr, credea că sfârșitul a început când a văzut trupul meu sub ușă. N-ar fi recunoscut niciodată că sfârșitul începuse cu mult înainte: mai puține telefoane,

dintr-un motiv sau altul, total neverosimile, certurile pe care eu le-am pornit cu ea pentru că mi-am dat seama de pericolul iminent ca iubirea să se sfârșească. Noi începuserăm să privim dincolo de iubire, dar numai eu eram conștient de drumul pe care eram împinși. Dacă bomba ar fi căzut cu un an mai devreme, ea n-ar mai fi făcut acea promisiune. Și-ar fi rupt unghiile încercând să mă elibereze. Când ajungem la sfârșitul ființei noastre umane, trebuie să ne amăgim cu credința în Dumnezeu, asemenea unui iubitor de mâncăruri rafinate care cere la ele sosuri tot mai complicate. Am privit holul, gol ca o celulă, vopsit în verdele acela oribil, și mi-am zis că ea a vrut să mi se ofere o a doua șansă și iat-o: o viață goală, inodoră, antiseptică, viața unei închisori, și am acuzat-o de parcă rugăciunile ei ar fi produs schimbarea: ce ți-am făcut eu ție de a trebuit să mă condamni la viață? Treptele și balustrada nou-instalate au scârțâit tot drumul până sus. Ea nu le urcase niciodată. Chiar și reparațiile casei făceau parte din procesul de uitare. Este nevoie de un Dumnezeu din afara timpului ca să ne amintească atunci când totul se schimbă. Încă o mai iubeam sau doar regretam iubirea?

Am intrat în camera mea și pe masă zăcea o scrisoare de la Sarah.

Ea murise de douăzeci și patru de ore și nu mai fusese conștientă mult timp înainte. Cum putuse o scrisoare să traverseze o fâșie de parc într-un timp atât de lung? Apoi am observat că scrisese numărul meu greșit și puțin din vechea amărăciune mi s-a strecurat în suflet. N-ar fi uitat numărul meu în urmă cu doi ani.

Simțeam o durere atât de mare numai la gândul de a-i vedea scrisul, că am fost gata să pun scrisoarea pe foc, dar curiozitatea poate fi mai puternică decât durerea. Era scrisă cu creionul, probabil pentru că o scrisese în pat.

„Dragul meu Maurice“, zicea ea, „Am vrut să-ți scriu în cealaltă seară, după ce ai plecat, dar mi-a fost destul de rău când am ajuns acasă și Henry a făcut atâta caz în privința asta. Îți scriu, în loc să te sun. Nu pot să-ți telefonez și să-ți aud vocea supărată când o să-ți spun că nu plec cu tine. Pentru că nu am de gând să plec cu tine, Maurice, dragul meu Maurice. Te iubesc, dar nu pot să te mai văd. Nu știu cum am să trăiesc cu această durere și cu acest dor și mă rog tot timpul lui Dumnezeu să nu fie crud cu mine, să nu mă mai lase în viață. Dragă Maurice, vreau să-mi iau soarta în mâini și fie ce-o fi, ca oricare om. Am fost la un preot cu două zile înainte de a mă suna tu și i-am spus că vreau să devin catolică. I-am povestit despre promisiunea mea și despre tine. I-am spus că, de fapt, căsătoria cu Henry nu mai există. Noi nu ne mai culcăm unul cu altul – din primul an când ne-am cunoscut. Și i-am spus că, de fapt, n-a fost o căsătorie, nu poți numi cununie oficierea de la registrul stării civile. L-am întrebat dacă aş putea să devin catolică și să mă mărit cu tine. Știam că pentru tine nu conta dacă participai la un serviciu religios. De fiecare dată când îi puneam o întrebare, aveam speranțe atât de mari; a fost ca și cum ai deschide obloanele unei case noi, dorind să vezi priveliștea, dar fiecare fereastră dădea spre un zid compact. Nu, nu, nu, a spus el, nu mă puteam căsători cu tine, nu mai puteam să te văd, dacă voiam să devin catolică. Mi-am zis în gând să le ia naiba pe toate și am ieșit din camera unde-i vorbisem trântind ușa ca să-i arăt ce credeam despre preoți. Ei sunt între noi și Dumnezeu, mi-am zis eu; Dumnezeu are mai multă milă și apoi am ieșit din biserică și am văzut crucifixul pe care îl au ei acolo și m-am gândit, bineînțeles, El are milă, numai că este un fel atât de ciudat de milă, că

uneori pare o pedeapsă. Maurice, dragul meu, am o durere de cap infernală și aș vrea să mor. Aș vrea să nu fiu atât de puternică precum un cal. Nu vreau să mai trăiesc fără tine și știu că într-o zi o să te întâlnesc în Common și atunci n-o să-mi mai pese nici de Henry, nici de Dumnezeu, nici de nimic. Dar la ce bun, Maurice? Eu cred că există Dumnezeu – cred în toată grămada de șiretlicuri, nu există nimic în care să nu cred, n-au decât să subîmpartă Sfânta Treime în zeci de părți că tot aș crede. Ei ar putea să scoată din pământ mărturii care să dovedească faptul că Hristos a fost inventat de Pilat spre a fi înaintat în rang și eu aș crede la fel ca până acum. Credința s-a prins de mine ca o boală molipsitoare. Credința s-a abătut asupra mea la fel ca dragostea. N-am iubit niciodată înainte, așa cum te iubesc pe tine și niciodată n-am crezut în ceva, așa cum cred acum. Sunt sigură. Înainte n-am fost sigură de nimic niciodată. Atunci când ai intrat pe ușă, cu sânge pe față, am fost sigură. O dată pentru totdeauna. Chiar dacă la acea vreme n-am știut-o. Am luptat împotriva credinței mai mult decât am luptat împotriva iubirii, dar nu mi-a mai rămas nici o luptă de dus.

Maurice, dragul meu, nu fi furios. Să-ți pară rău pentru mine, dar să nu fii supărat. Sunt o mincinoasă și o prefăcută, dar asta nu este o minciună sau prefăcătorie. Obişnuiam să cred că sunt sigură de mine și de ceea ce este bine și rău, și tu m-ai învățat să nu fiu sigură. M-ai scăpat de toate minciunile și de toată dezamăgirea, așa cum se curăță un drum de moloz pentru cineva care urmează să vină pe el, cineva important și acum el a venit, dar tu însuși ai curățat drumul. Atunci când scrii, tu încerci să fii exact și m-ai învățat să doresc adevărul și mi-ai atras atenția când nu spuneam adevărul. Crezi, într-adevăr, asta, obișnuiai tu să spui,

sau numai ai impresia că o crezi? Așa că vezi, este numai vina ta, Maurice, totul este din vina ta. Mă rog lui Dumnezeu să nu mă mai țină în viață astfel.“

Asta era tot. Se pare că ea a avut darul de a i se răspunde la rugăciuni chiar înainte de a fi rostite, pentru că nu începuse să moară în noaptea aceea când a ieșit în oraș pe ploaie și m-a găsit pe mine cu Henry? Dacă aș scrie un roman, l-aș încheia aici: un roman, obișnuiam să cred, trebuie să se sfârșească undeva, dar încep să cred că realismul meu a fost o greșeală în toți acești ani, pentru că acum nimic în viață nu pare să se mai termine. Chimistii îți spun că natura nu este niciodată complet distrusă și matematicienii îți spun că, dacă împarți în jumătate fiecare pas pe care-l faci când traversezi o cameră, nu vei ajunge niciodată la peretele opus, așa că, ce optimist aș fi dacă aș crede că această poveste s-a sfârșit aici! Numai că, la fel ca Sarah, și eu aș dori să nu fiu atât de puternic ca un cal.

2

Am întârziat la funeralii. Ieșisem în oraș să întâlnesc un bărbat numit Waterbury, care urma să scrie un articol despre munca mea într-o mică revistă periodică. Am dat cu banul dacă să mă întâlnesc cu el sau nu: cunoșteam prea bine frazele pompoase ale articolului său, semnificația ascunsă pe care el o va descoperi, de care eu habar nu aveam și greșelile cărora obosisem să le mai fac față. În cele din urmă, cu condescendență, mă va plasa – probabil puțin deasupra lui Maugham, deoarece Maugham este popular și eu n-am comis încă acea crimă – nu încă, dar, deși eu păstrez ceva din exclusivitatea insuccesului, micile reviste, asemenea unor detectivi pricepuți, pot s-o adulmece din zbor.

De ce m-am deranjat chiar și numai să dau cu banul? Eu nu voiam să-l întâlnesc pe Waterbury și, cu siguranță, nu voiam să se scrie despre mine. Pentru că acum ajunsesem în punctul în care nu mă mai interesa deloc munca mea: nimeni nu putea să-mi facă vreo bucurie cu o laudă sau să mă ofenseze cu critici. Când am început romanul acela despre funcționarul de stat, eram încă interesat, dar, când Sarah m-a părăsit, am recunoscut munca mea drept ceea ce era – un drog tot atât de neimportant ca țigările, pe care-l iei săptămâni și ani. Dacă noi ne stingem prin moarte, așa cum încă încerc să cred, ce contează dacă lăsăm în urma noastră mai degrabă câteva

cărți, decât sticle, haine sau bijuterii ieftine? Și dacă Sarah are dreptate, cât de neimportantă este toată importanța artei! Cred că am dat cu banul, pur și simplu, din singurătate. Nu aveam nimic de făcut înainte de funeralii: voiam să mă întăresc cu un pahar sau două (poți să încetezi să te mai sinchisești de munca ta, dar niciodată n-o să ajungi să nu-ți mai pese de convenții, și un bărbat nu trebuie să clacheze în public).

Waterbury mă aștepta într-un bar de pe Tottenham Court Road. Purta pantaloni reiați negri, fuma țigări ieftine și era însoțit de o fată mult mai înaltă, care arăta mai bine decât el și care purta același gen de pantaloni și fuma aceleași țigări. Ea era foarte tânără și o chema Sylvia și se vedea că are de parcurs un drum lung, care abia ce începuse cu Waterbury – ea era în stadiul în care își imita profesorul. M-am întrebat unde avea să sfârșească, ținând cont de frumusețea ei, de ochii aceia blânzi și ageri, de părul cu străluciri de aur. Peste zece ani își va mai aminti măcar de Waterbury și de barul din Tottenham Court Road? Îmi părea rău pentru el. Acum era atât de mândru, ne trata pe amândoi cu atâta condescendență, dar el era perdantul. Uitându-mă la ea peste paharul meu și prinzându-i privirile la un comentariu foarte stupid al lui despre fluxul conștiinței, mi-am zis în gând că aș putea chiar acum să i-o suflu de sub nas. Articolele lui erau legate în hârtie, dar cărțile mele erau legate în pânză. Ea știa că poate să învețe mai multe de la mine. Și, totuși, bietul ticălos avea tupeul s-o dojenească atunci când, ocazional, ea făcea un simplu comentariu uman, neintelectual. Voiam să-l avertizez în privința viitorului pustiu ce-l așteaptă, dar, în loc de asta, am mai luat încă un pahar și am spus:

— Nu pot să stau mult. Trebuie să merg la o ceremonie funerară în Golders Green.

— O ceremonie funerară în Golders Green! a exclamat Waterbury. E în genul unuia dintre personajele dumitale! Trebuia să fie Golders Green, nu-i așa?

— Nu eu am ales locul.

— Viața imită arta.

— Un prieten? a întrebat Sylvia cu compasiune și Waterbury a privit-o fix și muștrător pentru irelevanța întrebării.

— Da.

Mi-am dat seama că ea făcea diverse presupuneri – bărbat? femeie? ce fel de prieten? – și asta mi-a plăcut. Pentru că eu eram pentru ea o ființă umană, și nu un scriitor, un om ai cărui prieteni mureau și care participa la funeraliile lor, care simțea bucurie și durere, care putea avea nevoie de consolare, care nu era doar un artizan priceput, a cărui operă trezea o mai mare simpatie, poate, decât opera lui Maugham, deși, bineînțeles, nu-l putem situa tot atât de sus...

— Ce părere ai despre Forster? m-a întrebat Waterbury.

— Forster? O, iartă-mă. Mă întrebam doar în cât timp pot să ajung până la Golders Green.

— V-ar trebui patruzeci de minute, a spus Sylvia. Trebuie să luați metroul spre Edgware.

— Forster, a repetat Waterbury iritat.

— Din stație trebuie să luați un autobuz, a spus Sylvia.

— Te rog, Sylvia, Bendrix n-a venit aici să discute despre cum ajunge la Golders Green.

— Iartă-mă, Peter, am crezut doar...

— Numără până la șase înainte de a gândi, Sylvia, a spus Waterbury. Și acum ne putem întoarce la E.M. Forster?

— Trebuie? l-am întrebat eu.

— Ar fi interesant, din moment ce aparțineți unor școli atât de diferite...

— El aparține vreunei școli? Eu n-am știut nici măcar despre mine că aş aparține. Scrii un manual de școală?

Sylvia a zâmbit și el i-a văzut zâmbetul. Am știut din acel moment că el își va ascuți armele meseriei, dar pentru mine asta n-avea importanță. Indiferența și mândria par foarte asemănătoare și el, probabil, crede că eu sunt mândru. I-am spus:

— Realmente, trebuie să plec.

— Dar n-ai venit aici decât de cinci minute. Este foarte important ca acest articol să iasă corect.

— Pentru mine este, într-adevăr, important să nu ajung târziu la Golders Green.

— Nu văd de ce.

Sylvia a spus:

— Eu merg până la Hampstead. Vă pot conduce.

— Nu mi-ai zis nimic de asta, a spus Waterbury cu suspiciune.

— Știi că întotdeauna merg miercurea s-o văd pe mama.

— Astăzi e marți.

— Atunci nu mai trebuie să mă duc mâine.

— E foarte amabil din partea ta. Mi-ar face plăcere compania.

— Într-una dintre cărțile duminicale ai folosit fluxul de conștiință, a spus Waterbury cu o grabă disperată. De ce ai abandonat metoda?

— O, nu știu. De ce îmi schimbă cineva apartamentul?

— Ți-ai dat seama că este un eșec?

— Acesta este sentimentul pe care-l am în legătură cu toate cărțile mele. Ei bine, la revelare, Waterbury.

— O să-ți trimit articolul, a spus el rostind-o ca pe o amenințare.

— Mulțumesc.

— Să nu întârzii, Sylvia. La șase treizeci este programul Bartok pe Trei.

Am ieșit împreună în ce mai rămăsese din Tottenham Court Road. I-am spus:

— Îți mulțumesc pentru că ai spart petrece-rea.

— O, știam că voiai să pleci, a spus ea.

— Care-i numele tău de familie?

— Black.

— Sylvia Black, am spus eu, e o combinație bună. Aproape prea bună.

— Era un prieten foarte apropiat?

— Da.

— Îmi pare rău, a spus ea și am avut impresia că așa era. Avea multe de învățat, în privința cărților, și a muzicii, și cum să se îmbrace și să vorbească, dar nu va trebui niciodată să învețe omenia. A venit cu mine în metroul aglomerat și am stat înghesuiți unul în altul. Simțind-o lipită de mine, mi-am adus aminte de dorința pe care o încercam cândva. Așa va rămâne acum situația pentru totdeauna? Nici o dorință, ci doar amintirea ei. La Goodge Street ea s-a răsucit ca să facă loc unui nou-venit și eu eram conștient de coapsa ei lipită de piciorul meu, așa cum cineva este conștient de ceva ce s-a întâmplat cu mult timp în urmă.

— Aceasta este prima ceremonie funerară la care particip în viața mea, am spus eu ca să fac conversație.

— Tatăl și mama trăiesc, deci?

— Tatăl, da. Mama a murit când eu eram la școală. Am crezut că o să capăt câteva zile de vacanță, dar tata s-a gândit că o să mă impresioneze, așa că nu m-am ales cu nimic din asta. Afară doar că în seara când am primit vestea n-am mai stat în sala de meditații.

— Nu mi-ar plăcea să fiu incinerată, a spus ea.

— Ai prefera viermii?

— Da, i-aș prefera.

Capetele noastre erau atât de apropiate că puteam vorbi fără să ridicăm vocea, dar nu ne puteam privi din cauza aglomerației. I-am spus:

— Pentru mine nu contează, ori una, ori alta. Și m-am întrebat imediat de ce m-am deranjat să mint, deoarece *contase*, trebuie să fi contat, din moment ce, în cele din urmă, eu fusesem cel care-l convinsese pe Henry să nu fie de acord cu înhumarea.

3

Cu o după-amiază înainte, Henry avusese unele îndoieli. Îmi telefonase să mă roage să vin până la el. Era ciudat cât de apropiați deveniserăm după moartea lui Sarah. Acum el depindea mult de mine, așa cum înainte depinsese de Sarah – eu eram o figură familiară în casă. Chiar mă întrebam dacă avea să-mi ceară să mă mut la el după ce funeraliile se vor fi terminat și ce răspuns îi voi va. Dacă era s-o uit pe Sarah, nu aveam nimic de ales între cele două case: ea aparținuse amândurora.

Când am sosit, Henry era încă năuc din cauza sedativelor, altfel aș fi avut probleme cu el. Un preot stătea țeapăn pe marginea unui fotoliu din birou: era un bărbat cu un chip scofâlcit și ursuz, probabil unul dintre membrii Congregației Mântuitorului, care amenința cu iadul dumini-cile în biserica întunecoasă, unde o văzusem ultima oară pe Sarah. Era evident că avusese un conflict cu Henry chiar din start și asta îl întărase.

— Dânsul este domnul Bendrix, scriitorul, a spus Henry. Părintele Crompton. Domnul Bendrix a fost un foarte bun prieten al soției mele.

Eu am avut impresia că părintele Crompton deja știa asta. Nasul îi cobora de-a lungul feței ca un contrafort și eu mi-am zis în gând că probabil acesta este chiar omul care a închis cu brutalitate ușa speranței pentru Sarah.

— Bună ziua, a spus părintele Crompton cu atâta rea-voință, încât am simțit că lumânarea și clopotul nu erau departe.

— Domnul Bendrix m-a ajutat mult cu toate aranjamentele, i-a explicat Henry.

— Aș fi fost gata să le iau asupra mea, dacă aș fi știut.

Fusese o vreme când l-am urât pe Henry. Ura mea părea acum meschină. Henry era o victimă, la fel cum eram și eu, iar victorios era acest bărbat încruntat, cu guler stupid. I-am spus:

— Cu greu ai fi făcut-o, asta-i cert. Dumneata nu ești de acord cu incinerarea.

— Aș fi putut aranja să fie o înmormântare catolică.

— Ea nu era catolică.

— Își exprimase intenția de a deveni.

— A fost suficient pentru a fi considerată catolică?

Părintele Crompton a venit cu o rețetă. A pus-o jos ca pe o bancnotă.

— Noi recunoaștem botezul dorinței. Zăcea acolo între noi așteptând să fie ridicată. Nimeni n-a făcut nici o mișcare. Părintele Crompton a spus: Mai este timp pentru a contramanda aranjamentele pe care le-ați făcut. A repetat: Voi lua totul asupra mea. A spus-o pe un ton de admonestare, de parcă i se adresa lui Lady Macbeth promițându-i un procedeu mai bun de a-și parfuma mâinile decât cu parfumurile din Arabia.

Henry a spus brusc:

— Are, într-adevăr, importanță? Bineînțeles, eu nu sunt catolic, părinte, dar nu văd...

— Ea ar fi fost mai fericită...

— Dar de ce?

— Biserica oferă privilegii, domnule Miles, precum și responsabilități. Facem Mise speciale pentru morții noștri. Se spun regulat rugăciuni. Ne amintim de morții noștri, a adăugat el, și eu

mi-am zis în gând furios: Cum vă amintiți de ei? Teoriile tale sunt bune. Predici despre importanța individului. Firele noastre de păr sunt toate numărate, zici tu, dar eu îi simt părul în căușul palmei, îmi amintesc părul ei de pe ceafă, fin ca un puf, așa cum zăcea lungită, cu fața în jos, pe patul meu. Și noi ne amintim morții noștri, în felul nostru.

Văzând că Henry începe să se dezmeticească, am mințit cu aplomb:

— Noi nu avem absolut nici un motiv să credem că devenise catolică.

Henry a început:

— Bineînțeles, sora a zis...

Dar eu l-am întrerupt:

— Delira înainte de a muri.

Părintele Crompton a spus:

— Niciodată nu mi-ar fi trecut prin minte să vă deranjez, domnule Miles, dacă n-aș fi avut un motiv temeinic.

— Eu am o scrisoare de la doamna Miles scrisă cu mai puțin de o săptămână înainte de a muri, i-am zis eu. Cât este de când ați văzut-o ultima oară?

— Cam același timp. Acum cinci sau șase zile.

— Mi se pare foarte ciudat că ea nici măcar n-a menționat subiectul în scrisoare.

— Poate, domnule... domnule Bendrix, dumneata nu te-ai bucurat de încrederea ei.

— Poate că dumneata, părinte, tragi niște concluzii pripite. Oamenii pot fi interesați de credința dumată, pun întrebări despre ea, fără a fi necesar să-și dorească să devină catolici. Apoi, i-am spus rapid lui Henry: Ar fi absurd să schimbi acum totul. S-au dat instrucțiuni. Prietenii au fost invitați. Sarah n-a fost niciodată o fanatică. Ea ar fi ultima care să vrea o inconveniență de dragul unui capriciu. La urma urmelor, am

continuat eu fixându-mi ochii asupra lui Henry, va fi o ceremonie perfect creștină. Nu că Sarah ar fi fost măcar creștină. În orice caz, noi n-am văzut nici un semn în legătură cu asta. Dar tu ai putea să-i dai părintelui Crompton bani pentru o Misă.

— Nu este nevoie. Am spus una în dimineața asta. El a făcut o mișcare cu mâinile pe care le ținea în poală, prima fisură în rigiditatea lui: mi se părea că privesc un perete solid cum se deplasează și se înclină după ce a căzut o bombă. Am s-o pomenesc în fiecare zi în Misa mea, a zis el.

Henry a spus cu ușurare, ca și cum asta aranja toate problemele:

— Foarte bine, părinte. Și a ridicat cutia cu țigări.

— Pare ciudat și impertinent din partea mea să vă spun, domnule Miles, dar nu cred că vă dați seama ce femeie bună a fost soția dumneavoastră.

— Ea a fost totul pentru mine, i-a răspuns Henry.

— O mulțime de oameni au iubit-o, am spus eu.

Părintele Crompton și-a întors ochii spre mine ca un director de școală care aude o întrerupere venită din fundul clasei de la un mucos.

— Poate că nu destul, a spus el.

— Ei bine, am zis eu, să ne întoarcem la ceea ce discutăm. Eu nu cred că mai putem schimba lucrurile acum, părinte. În plus, ar stârni și o mulțime de discuții. Nu ți-ar plăcea aceste discuții, nu-i așa, Henry?

— Nu. O, nu.

— Există anunțul din *The Times*. Va trebui să facem o corecție. Oamenii observă asemenea lucruri. Ar da naștere la comentarii. La urma urmelor, tu nu ești un necunoscut, Henry. Apoi ar trebui trimise telegrame. O mulțime de oameni

vor fi trimis deja coroane la crematoriu. Înțelegi ce vreau să spun, părinte?

— N-aș putea spune că da.

— Ceea ce ceri dumneata nu este rezonabil.

— Dumneata pari să ai un set foarte ciudat de valori, domnule Bendrix.

— Dar, cu siguranță, dumneata nu crezi că incinerarea afectează învierea trupului, părinte?

— Bineînțeles că nu. Eu deja v-am spus motivele mele. Dacă ele nu sunt suficient de puternice pentru domnul Miles, nu mai pot adăuga nimic.

S-a sculat de pe scaun și ce urât era! Stând jos, avea măcar aparența puterii, dar picioarele îi erau prea scurte față de trup și, când s-a ridicat, era neașteptat de mic. De parcă, brusc, s-ar fi îndepărtat mult.

Henry a spus:

— Dacă veneați puțin mai devreme, părinte. Vă rog să nu credeți...

— Nu cred nimic rău despre dumneata, domnule Miles.

— Despre mine, poate, părinte? l-am întrebat cu o impertinență deliberată.

— O, nu vă faceți griji, domnule Bendrix. Nimic din ce faci dumneata n-o s-o afecteze pe ea acum.

Cred că în confesional înveți să recunoști ura. El și-a întins mâna spre Henry și mie mi-a întors spatele. Voiam să-i spun: „Te înșeli în privința mea. Nu pe Sarah o urăsc. Și te înșeli și în privința lui Henry. El este corupătorul, nu eu. Eu am vrut să mă apăr“.

— Eu am iubit-o, am spus cu voce tare, pentru că, cu siguranță, în confesional ei învață să recunoască și acel sentiment.

4

— Hampstead este următoarea stație.

— Trebuie neapărat să te duci să-ți vizitezi mama?

— Aș putea să vin până la Golders Green și să-ți arăt drumul. De obicei, nu merg astăzi la ea.

— Ar fi un act de caritate, am spus eu.

— Cred că va trebui să iei un taxi ca să ajungi la timp.

— Nu cred că, într-adevăr, contează dacă pierd începutul.

M-a condus până la stația de taxi și apoi a vrut să se întoarcă. Mi se părea ciudat că se deranjase atâta. Eu nu văzusem niciodată la mine vreo calitate pentru care să mă placă o femeie, și acum mai puțin ca oricând. Mâhnirea și dezamăgirea sunt ca ura: ele îi fac pe oameni respingători din cauza autocompătimirii și amărâciunii. Și cât de egoiști ne fac totodată! Eu nu aveam nimic ce să-i dau Sylviei: eu niciodată nu voi fi unul dintre profesorii ei, dar, pentru că îmi era teamă de următoarea jumătate de oră, de fețele care îmi vor spiona singurătatea încercând să detecteze din comportarea mea care au fost relațiile pe care le avusesem cu Sarah, cine pe cine părăsise, aveam nevoie de frumusețea ei ca să mă susțină.

— Dar nu pot să apar în hainele astea, a protestat ea când am rugat-o să-mi țină companie.

Se vedea limpede cât de încântată a fost că am vrut să vină cu mine. Știam că aş fi putut să i-o suflu lui Waterbury. Nisipul se scursese deja din clepsidra lui. Dacă mă hotăram, va asculta Bartok singur.

— Vom sta în spate, am spus eu. Poți fi luată drept un străin care trecea prin preajmă.

— Cel puțin sunt negri, a spus ea referindu-se la pantaloni. În taxi mi-am lăsat mâna să stea pe piciorul ei ca o promisiune, dar nu aveam nici o intenție de a-mi ține promisiunea. Pe coșul crematoriului ieșea fum și băltoacele de pe aleile cu pietriș erau pe jumătate înghețate. O mulțime de străini treceau pe lângă noi – de la incinerarea anterioară, presupun: aveau aerul vesel al oamenilor care plecaseră de la o petrecere anostă și acum puteau să-și vadă de drum.

— Pe aici, a spus Sylvia.

— Știi foarte bine drumul.

— Tata a fost incinerat aici în urmă cu doi ani.

Când am ajuns la capelă, toți plecau. Întrebările lui Waterbury despre fluxul conștiinței mă făcuseră să întârzii chiar prea mult. Aveam un ciudat sentiment convențional de mâhnire – până la urmă nu văzusem rămășițele lui Sarah și m-am gândit posomorât că fumul lor plutea acum peste grădinile din suburbii. Henry mergea singur, fără a vedea pe cineva: plânsese și nu m-a observat. Nu știam pe nimeni altcineva, cu excepția lui Sir William Mallock, care purta joben. Mi-a aruncat o privire dezaprobatoare și și-a continuat drumul grăbit. Erau vreo cinci-șase bărbați care păreau funcționari de stat. Era și Dunstan printre ei? N-avea mare importanță. Câteva neveste își însoțeau bărbații. Ele, cel puțin, erau mulțumite de ceremonie – puteai aproape s-o ghicești după pălăriile lor. Dispariția lui Sarah o lăsase pe fiecare nevestă mai în siguranță.

— Îmi pare rău, a spus Sylvia.

— N-a fost vina ta.

Mi-am zis în gând că, dacă am fi putut s-o îmbălsămăm, n-ar fi fost niciodată în siguranță. Chiar și trupul ei mort ar fi reprezentat un standard în funcție de care puteau fi evaluate.

A apărut Smythe, înaintând grăbit printre băltoace și vorbind de unul singur.

Am auzit o femeie spunând: „Familia Carter ne-a invitat pentru weekendul de pe data de zece“.

— Vrei să plec? m-a întrebat Sylvia.

— Nu, nu, i-am spus. Aș vrea să te am în preajmă.

M-am dus până la ușa capelei și m-am uitat înăuntru. Pentru moment, calea către cuptor era liberă, dar, în timp ce vechile jerbe erau scoase afară, altele noi erau aduse înăuntru. O femeie în vârstă era ingenuncheată absurd într-o rugăciune, ca un actor dintr-o altă scenă, din pricina ridicării neașteptate a cortinei. O voce familiară din spatele meu a spus:

— Este o plăcere amară să vă văd aici, domnule, unde cei plecați sunt plecați pentru totdeauna.

— Ai venit, Parkis, am exclamat eu.

— Am văzut anunțul în *The Times*, domnule, așa că l-am rugat pe domnul Savage să-mi dea liber în această după-amiază.

— Întotdeauna îți urmărești oamenii atât de departe ca acum?

— A fost o doamnă foarte de treabă, domnule, mi-a spus el cu reproș. Odată, pe stradă m-a întrebat de o adresă, neștiind, bineînțeles, de ce mă aflam eu prin preajmă. Și la cocteilul acela mi-a dat un pahar de sherry.

— Sherry sud-african? l-am întrebat eu amărât.

— N-aș putea să spun, domnule, dar modul în care a făcut-o – o, nu sunt multe ca ea. Și

băiatul meu... El întotdeauna vorbește despre ea.

— Ce-ți face băiatul, Parkis?

— Nu e bine, domnule. Nu e bine deloc. Are dureri foarte mari de stomac.

— L-a văzut doctorul?

— Nu încă, domnule. Eu cred că trebuie să lăsăm lucrurile în seama naturii. Până la un punct.

Am privit în jur la grupurile de străini care o cunoscuseră pe Sarah. Am spus:

— Cine sunt toți acești oameni, Parkis?

— Pe tânăra doamnă n-o știu, domnule.

— E cu mine.

— Vă rog să mă iertați. Sir William Mallock este cel din depărtare, domnule.

— Pe el îl știu.

— Domnul care chiar acum a evitat o băltoacă, domnule, este șeful de departament al domnului Miles.

— Dunstan?

— Acesta este numele lui, domnule.

— Ce multe știi, Parkis. Crezusem că gelozia era aproape moartă: crezusem că aș fi în stare s-o împart pe Sarah cu o mulțime de bărbați dacă măcar ar mai fi în viață, dar vederea lui Dunstan a trezit în mine pentru câteva secunde vechea ură. Sylvia, am strigat-o eu, de parcă Sarah m-ar fi putut auzi, ești invitată undeva la cină în seara asta?

— I-am promis lui Peter...

— Peter?

— Waterbury.

— Dă-l încolo.

Ești acolo? i-am spus lui Sarah. Mă urmărești? Uită-te să mă vezi cum mă pot descurca fără tine. Nu e dificil, mi-am continuat eu dialogul. Ura mea putea crede că ea mai este în viață: numai iubirea era cea care știa că ea nu mai există, nu mai mult decât o pasăre moartă.

O nouă ceremonie funerară se pregătea și femeia de lângă balustradă s-a ridicat în picioare confuză la vederea străinilor care intrau. Fusesse prinsă de o incinerare cu care nu avea absolut nici o tangență.

— Aș putea să-i dau un telefon.

Ura se așternea ca un val de plictiseală peste seara pe care o aveam în față. Luasem hotărârea: fără iubire, va trebui să mimez gesturile iubirii. Dar m-am simțit vinovat înainte de a fi comis crima, crima de a atrage inocența în propria mea dezorientare. Actul sexual poate să nu reprezinte nimic, dar, când ajungi la vârsta mea, înveți că oricând se poate întâmpla să însemne totul. Eu eram în siguranță, dar cine știe ce nevroză aș putea declanșa în această copilă? La sfârșitul serii aș face dragoste cu stângăcie și însăși neîndemânarea mea, chiar impotența mea, dacă m-aș dovedi impotent, ar putea săvârși înșelăciunea, sau aș putea să fac dragoste ca un expert și experiența mea ar face-o să se implice. Am implorat-o pe Sarah: scoate-mă din povestea asta, scoate-mă, pentru binele ei, nu al meu. Sylvia a continuat:

— Aș putea spune că mama este bolnavă.

Era gata să mintă: era sfârșitul lui Waterbury. Bietul Waterbury! Cu această primă minciună, eu și Sylvia deveneam complici. Ea stătea acolo, în pantalonii ei negri, printre băltoacele înghețate și eu mi-am zis în gând: acesta este punctul în care un lung viitor poate începe. Am implorat-o pe Sarah: scoate-mă din asta. Nu vreau să o iau de la început și s-o rănesc. Eu sunt incapabil de iubire. În afară de tine, în afară de tine, nu pot iubi pe nimeni. Și bătrâna doamnă cu părul cărunt s-a răsucit spre mine făcând să trosnească gheața subțire:

— Sunteți domnul Bendrix? m-a întrebat ea.

— Da.

— Sarah mi-a spus..., a început ea și, în timp ce ezita, m-a cuprins o speranță nebună că avea să-mi transmită un mesaj; că morții puteau să vorbească.

— Ați fost cel mai bun prieten al ei – mi-a spus adeseori lucrul acesta.

— Am fost unul dintre ei.

— Eu sunt mama ei.

Eu nici măcar nu-mi aminteam că mama ei trăia: în toți acei ani fuseseră atât de multe de discutat între noi că tot ceea ce înconjură viețile noastre, ale amândurora, era gol, ca o hartă în stadiu de proiect, ce urmează a fi completată mai târziu.

A continuat:

— N-ați știut nimic despre mine, nu-i așa?

— De fapt...

— Henry nu m-a plăcut. A fost o situație destul de incomodă, așa că am stat deoparte. Vorbea calm, rațional, și totuși lacrimile i se prelingeau pe obraji, creând un efect de independență. Bărbații și nevestele lor plecaseră cu toții: străinii își croiau drum printre noi trei, îndreptându-se spre capelă. Numai Parkis mai zăbovea gândindu-se, presupun, că ar putea să-mi mai fie de folos furnizându-mi informații suplimentare, dar stătea la distanță, cunoscându-și locul, așa cum ar fi spus el.

— Vreau să vă cer o mare favoare, a spus mama lui Sarah. Am încercat să-mi amintesc numele ei – Cameron, Chandler, începea cu C. Am sosit astăzi din Great Missenden într-o asemenea grabă... Și-a șters lacrimile cu indiferență, de parcă ar fi dat cu o cârpă de vase. Bertram, mi-am zis în gând, acela era numele, Bertram.

— Da, doamnă Bertram, am spus eu.

— Și am uitat să-mi mut banii în geanta neagră.

— Cu ce vă pot ajuta?

— Dacă ați vrea să-mi împrumutați o liră, domnule Bendrix. Vedeți, trebuie să mănânc ceva în oraș înainte de a pleca. În Great Missenden se închide devreme și ea și-a șters din nou ochii în timp ce vorbea. Ceva din ea îmi amintea de Sarah: un anume prozaism în durerea ei, poate o ambiguitate. Îl „tapase“ pe Henry prea des? I-am spus:

— Vă invit să luați cina cu mine.

— N-aș vrea să vă deranjați.

— Am iubit-o pe Sarah, i-am spus.

— Și eu.

M-am întors spre Sylvia și i-am explicat:

— Este mama ei. Va trebui să-i ofer o cină. Îmi pare rău. Pot să te sun și să fixăm o altă dată?

— Bineînțeles.

— Ești în cartea de telefon?

— Waterbury este, a spus ea posomorât.

— Săptămâna viitoare.

— Mi-ar face plăcere. Mi-a întins mâna și a spus: La revedere.

Eram sigur că ea știa că momentul fusese ratat. Mulțumesc lui Dumnezeu că nu conta – un ușor regret și o curiozitate ce țineau până la stația de metrou: un schimb de cuvinte iritat cu Waterbury în timpul concertului Bartok. Revenind la doamna Bertram, m-am trezit vorbindu-i iarăși lui Sarah: Vezi, te iubesc. Dar iubirea nu avea aceeași forță de a se face auzită, precum ura.

În timp ce ne apropiam de porțile crematoriului, am observat că Parkis dispăruse. Nu-l văzusem când a plecat. Pesemne că-și dăduse seama că acum nu mai aveam nevoie de ajutorul lui.

Eu și doamna Bertram am luat cina la Isola Bella. N-am vrut să merg undeva unde mai fusem vreodată cu Sarah și, bineînțeles, imediat am început să compar acest restaurant cu toate

celelalte pe care le cutreieraserăm împreună. Eu și Sarah n-am băut niciodată Chianti și acum, în timp ce beam, mi-am amintit de *acel* fapt. Aș fi putut la fel de bine să iau bordoul nostru favorit, nu m-aș fi gândit la ea mai mult. Chiar și golul era umplut cu prezența ei.

— Nu mi-au plăcut funeraliile, a spus doamna Bertram

— Îmi pare rău.

— A fost atât de inuman. Ca o bandă rulantă.

— Părea potrivit. S-au spus rugăciuni, la urma urmelor.

— Preotul acela... era chiar preot?

— Nu l-am văzut.

— A vorbit despre Marele Infinit. N-am înțeles multă vreme. Am crezut că spune Marele Pinguin. A început să-și plimbe iar lingura prin supă. Apoi a continuat: Aproape că m-a pufnit râsul și Henry m-a văzut. Mi-am dat seama că mi-a trecut-o la catastif.

— Nu v-ați înțeles bine?

— El este un om foarte meschin, a spus ea. Și-a șters ochii cu șervetul de masă și apoi și-a vânturat energic lingura prin supă, amestecând fideaua. Odată a trebuit să împrumut zece lire de la el. Venisem pentru o scurtă ședere la Londra și mi-am uitat poșeta. Se putea întâmpla oricui.

— Bineînțeles.

— Întotdeauna mi-am făcut o datorie de onoare din a nu avea nici o datorie față de nimeni pe lume.

Conversația ei era ca sistemul de metrou. Se mișca în cercuri și ramificații. Până la cafea am început să observ stațiile care se repetau: meschinăria lui Henry, propria ei integritate financiară, iubirea pentru Sarah, nemulțumirea în privința serviciului funerar, Marele Infinit – acesta era punctul în care unele trenuri duceau spre Henry.

— Era atât de nostim, a spus ea. N-am vrut să râd. Nimeni n-a iubit-o pe Sarah mai mult decât mine. Cum facem noi toți aceeași afirmație, întotdeauna, și suntem furioși când o auzim din gura altcuiva. Dar Henry n-a vrut să înțeleagă asta. El este un om rece.

Am făcut un mare efort de a schimba punctul de oprire.

— Nu văd ce alt fel de serviciu funerar s-ar fi putut face.

— Sarah era catolică, a spus ea. Și-a ridicat paharul de vin și a dat pe gât jumătate din el dintr-o înghițitură.

— Aiurea, am spus eu.

— O, a spus doamna Bertram, nici măcar ea n-a știut.

Brusc și inexplicabil, mi s-a făcut teamă, asemenea aceluia care a comis o crimă aproape perfectă și vede prima fisură neașteptată în zidul decepției sale. Cât de adânc merge crăpătura? Poate fi reparată la timp?

— Nu înțeleg nimic din ce-mi spuneți.

— Sarah nu v-a spus niciodată că eu am fost catolică... odată?

— Nu.

— N-am fost o bună catolică. Vedeți, soțului meu îi dis plăcea toată povestea. Eu am fost cea de a treia lui nevastă și când mă certam cu el în primul an obișnuiam să-i spun că noi nu suntem căsătoriți cu adevărat. Era un bărbat meschin, a adăugat ea în chip mecanic.

— Dacă dumneavoastră ați fost catolică, asta nu înseamnă că a fost și Sarah.

A mai luat o înghițitură zdravănă din porto. Apoi a continuat:

— N-am spus asta nici unui alt suflet de pe lume. Probabil că sunt puțin amețită. Credeți că m-am îmbătat, domnule Bendrix?

— Bineînțeles că nu. Mai luați niște porto.

În timp ce așteptam să fie adusă comanda, ea a încercat să schimbe conversația, dar eu am readus-o fără preget înapoi.

— Ce-ați vrut să spuneți – Sarah a fost catolică?

— Promiteți-mi că n-o să-i spuneți lui Henry.

— Promit.

— Odată, am fost în străinătate, în Normandia. Sarah abia împlinise doi ani. Soțul meu obișnuia să meargă la Deauville. Așa zicea el, dar eu știam că se ducea la prima lui soție. M-am înfuriat foarte tare. Eu și Sarah ne-am dus să ne plimbăm pe plajă. Sarah tot voia să stăm jos, dar abia ce ne așezaserăm și nu merseserăm decât foarte puțin după aceea. I-am spus: „Acesta este un secret între mine și tine, Sarah“. Chiar de pe atunci ea știa să păstreze secretele – dacă voia. Pot să-ți spun că mi-a fost teamă, dar a fost o răzbunare bună, nu-i așa?

— Răzbunare? Nu înțeleg foarte bine, doamnă Bertram.

— Asupra soțului meu, bineînțeles. Nu numai din cauza primei lui soții. V-am spus, nu-i așa, că el nu voia să mă lase să fiu catolică? O, ce scene îmi făcea dacă încercam să merg la liturghie, așa că m-am gândit că Sarah va fi catolică și el n-o să știe și n-o să-i spun decât dacă mă supăr cu adevărat.

— Și nu i-ați spus?

— A plecat, m-a părăsit la un an după aceea.

— Deci ați putut să fiți iar catolică.

— Ei bine, vedeți, eu nu credeam prea mult. Și apoi m-am măritat cu un evreu și a fost dificil. Se spune că evreii sunt teribil de generoși. Să n-o credeți. O, era un bărbat meschin.

— Dar ce s-a întâmplat pe plajă?

— Bineînțeles, nu s-a întâmplat pe plajă. Eu am vrut să spun doar că ne plimbam. Am lăsat-o pe Sarah la ușă și m-am dus să găsesc preotul.

A trebuit să-i spun câteva minciuni – cusute cu ață albă, bineînțeles –, să explic lucrurile. Puteam să pun totul pe seama soțului meu, bineînțeles. I-am spus că el îmi promisese înainte de a ne căsători și că după aceea nu-și mai ținuse promisiunea. M-a ajutat mult că nu puteam vorbi prea bine franceza. Pare teribil de credibil dacă nu știi exact cuvintele. În orice caz, el a făcut-o acolo și atunci, iar noi am prins autobuzul ca să fim înapoi la prânz.

— Ce-a făcut?

— A botezat-o în rit catolic.

— Asta-i tot? am întrebat-o eu ușurat.

— Ei bine, este o cuminecătură – sau așa se spune.

— La început am crezut că Sarah a fost cu adevărat catolică.

— Ei bine, după cum vedeți, a fost, numai că n-a știut-o. Aș fi vrut ca Henry s-o fi înmormântat așa cum se cuvine, a spus doamna Bertram și lacrimile au țâșnit din nou grotesc.

— Nu-l puteți învinui, din moment ce nici măcar Sarah n-a știut.

— Întotdeauna am avut dorința să se fi „prins”. Ca o vaccinare.

— Nu pare a se fi „prins” prea mult nici de dumneavoastră, n-am putut eu rezista să nu-i spun, dar ea n-a fost ofensată.

— O, a spus ea, am avut o mulțime de tentații în viața mea, aștept ca, până la urmă, lucrurile să se îndrepte. Sarah a fost foarte înțelegătoare cu mine. A fost o fată bună. Nimeni n-a apreciat-o așa cum am apreciat-o eu. A mai băut din porto și a spus: Măcar dacă dumneata ai fi cunoscut-o cu adevărat. Pentru că, dacă ea ar fi fost crescută așa cum trebuie, dacă eu nu m-aș fi căsătorit mereu cu bărbați atât de meschini, ea ar fi fost o sfântă, sunt convinsă de asta.

— Numai că nu s-a prins, am spus eu cu înverșunare și am chemat ospătarul să aducă nota de plată. O aripă a acelor găște cenușii ce zboară peste viitoarele noastre morminte își trimisese fâlfâirea de-a lungul șalelor mele, sau poate că mă alesesem cu o răceală în câmpul înghețat: măcar de-ar fi fost o răceală mortală, ca a lui Sarah.

N-a prins, am repetat pentru mine însumi, tot drumul în metrou spre casă, după ce o dusesem pe doamna Bertram la Marylebone și îi mai împrumutasem trei lire „deoarece mâine este miercuri și trebuie să stau acasă pentru că vine femeia la curățenie“. Biata Sarah, ceea ce „se prinsese“ de ea fusese șirul de soți și tați vitregi. Mama ei o învățase cu destulă eficiență că un singur bărbat nu este suficient pentru o viață, dar ea însăși văzuse ce se ascunde sub amăgirea căsătoriilor mamei sale. Când s-a măritat cu Henry, s-a măritat pentru toată viața, așa cum bine știam cu disperare.

Dar acea înțelepciune nu avea nici o legătură cu ceremonia ambiguă de lângă plajă. Nu ai fost Tu cel care i-ai fost „inoculat“, i-am spus eu Dumnezeuului în care nu credeam, acel Dumnezeu imaginar, despre care Sarah era convinsă că mi-a salvat viața (pentru ce scop plauzibil?) și care ruinasă, chiar în nonexistența lui, singura fericire profundă pe care o trăisem vreodată: o, nu ai fost Tu cel care i-ai fost inoculat, pentru că asta ar fi fost magie și eu cred în magie chiar mai puțin decât cred în Tine: magie este crucea Ta, învierea Ta din morți, sfânta Ta biserică catolică, soborul Tău de sfinți.

Zăceam lungit pe spate și priveam umbrele pomilor din Common cum se mișcau pe tavanul camerei mele. Este doar o coincidență, mi-am zis în gând, o coincidență oribilă, care aproape că a adus-o în final către Tine. Nu poți să marchezi

pentru o viață un copil de doi ani cu un pic de apă și o rugăciune. Dacă aş începe să cred asta, aş putea crede și în trupul și în sângele Tău. N-a fost a Ta în toți acei ani: a fost a mea. Tu ai câștigat în final, nu trebuie să-mi mai amintesc, dar ea nu mă înșela cu Tine când stătea lungită aici cu mine, pe acest pat, cu această pernă sub cap. Ea s-a culcat cu mine, nu cu Tine. Eu am fost acel care a penetrat-o, nu Tu.

Lumina zilei se scursese și întunericul s-a așternut peste patul meu, iar eu am visat că eram la un bălci cu o pușcă în mână. Trăgeam în clondirele care păreau făcute din sticlă, dar gloanțele mele ricoșau de parcă clondirele ar fi fost îmbrăcate în oțel. Am tras glonț după glonț, dar n-am putut să sparg nici o sticlă și la cinci dimineața m-am trezit exact cu același gând în cap: în toți acești ani tu ai fost a mea, nu a Lui.

5

Fusese o glumă macabră de-a mea când mi-am zis că s-ar putea ca Henry să mă roage să stau în casa lui. Nu mă așteptasem deloc la asemenea ofertă și, când a venit, m-a luat prin surprindere. Chiar și vizita lui, la o săptămână după funeralii, a fost o surpriză: el nu fusese niciodată în casa mea până atunci. Mă îndoiesc că ar fi venit vreodată mai aproape de latura de sud decât în acea noapte când ne întâlniserăm în Common pe ploaie. Am auzit soneria și m-am uitat pe fereastră, pentru că nu voiam să primesc musafiri – mă gândeam că s-ar putea să fie Waterbury cu Sylvia. Felinarul de lângă platanul de pe trotuar a luminat pălăria neagră a lui Henry. Am coborât la parter și am deschis ușa.

— Treceam pe aici, a mințit Henry.

— Intră.

A rămas în picioare, agitându-se fără rost în timp ce eu am scos băutura și paharele din bufet. Mi-a spus:

— Pari interesat de generalul Gordon.

— Mi-au cerut să-i scriu viața.

— Ai de gând s-o faci?

— Cred că da. Nu prea am chef de lucru în aceste zile.

— Nici eu, a spus Henry.

— Încă se mai întrunește Comisia Regală?

— Da.

— Îți dă ceva la care să te gândești.

— Oare? Da, cred că da. Până ne oprim ca să luăm prânzul.

— În orice caz, este o muncă importantă. Poftim, i-am spus eu împingând spre el paharul de sherry.

— N-o să se schimbe nimic, nici măcar pentru un singur suflet.

Ce drum lung parcursese Henry de la fotografia din *The Tatler*, în care era plin de sine și care mă înfuriase atât de mult. Aveam o fotografie mărită a lui Sarah, făcută după una la minut, care zăcea cu fața în jos pe biroul meu. El a întors-o.

— Îmi amintesc când i-am făcut-o, a spus el.

Sarah îmi spusese că i-o făcuse o prietenă. Presupun că mințise pentru a nu-mi răni sentimentele. În poză părea mai tânără și mai fericită, dar nu mai drăguță decât în anii în care o cunoscusem eu. Aș fi vrut s-o pot face să arate astfel, dar destinul unui iubit este să privească nefericirea cum învăluie și se întărește ca un mulaj de ghips în jurul amantei sale. Henry a continuat:

— Mă comportam ridicol ca s-o fac să zâmbescă. Generalul Gordon e un personaj interesant?

— În unele privințe.

Henry a spus:

— Casa mi se pare foarte ciudată în aceste zile. Încerc să nu stau prea mult în ea. Cred că nu ești liber ca să iei cina la club?

— Am o grămadă de lucru.

Și-a plimbat privirile prin cameră. Apoi a spus:

— Nu ai prea mult spațiu pentru cărți aici.

— Nu. O parte din ele le țin sub pat.

El a ridicat de pe birou revista pe care mi-o trimisese Waterbury înainte de interviu ca să-mi arate o mostră din munca lui și a spus:

— În casa mea este mult loc. Ai putea, practic, să ai apartamentul tău. Eu eram prea uluit

să răspund. A continuat grăbit, răsfoind paginile revistei, ca și cum n-ar fi fost interesat, cu adevărat, de propria lui sugestie. Mai gândește-te. Nu trebuie să te decizi acum.

— Ești foarte amabil, Henry.

— Tu mi-ai face mie o favoare, Bendrix.

M-am gândit: De ce nu? Scriitorii sunt priviți ca neconvenționali. Sunt eu mai convențional decât un funcționar de stat de rang superior?

— Am avut azi-noapte un vis cu noi toți, a spus Henry.

— Da?

— Nu-mi amintesc mult. Beam împreună. Eram fericiți. Când m-am trezit, am crezut că ea trăiește.

— Eu n-o visez acum deloc.

— Aș vrea să-l fi lăsat pe preotul acela să facă ce-avea de gând.

— Ar fi fost absurd, Henry. Ea n-a fost catolică mai mult decât tine sau decât mine.

— Crezi în supraviețuire, Bendrix?

— Dacă te referi la supraviețuirea personală, nu.

— Nu poți s-o dezaprobi, Bendrix.

— Este aproape imposibil să dezaprobi ceva. Eu scriu o poveste. Cum poți tu să dovedești că evenimentele din ea nu s-au întâmplat, că personajele nu sunt reale? Ascultă, eu am întâlnit astăzi în Common un bărbat cu trei picioare.

— Ce oribil, a spus Henry cu seriozitate. Un monstru?

— Și ele erau acoperite cu solzi de pește.

— Glumești.

— Dar dovedește-o, Henry. Nu poți să dezaprobi povestea mea mai mult decât îl pot dezaproba eu pe Dumnezeu. Dar eu știu că este o minciună, așa cum tu știi că povestea mea este o minciună.

— Bineînțeles, există argumente.

— O, aş putea inventa un argument filosofic pentru povestea mea, aş îndrăzni să spun, bazat pe Aristotel.

Henry, brusc, a revenit la subiectul anterior:

— Ai economisi un pic dacă ai veni să stai cu mine. Sarah întotdeauna a spus că romanele tale nu au succesul pe care l-ar merita.

— O, umbra succesului cade asupra lor. M-am gândit la articolul lui Waterbury. Am spus: Vine un moment când auzi cum recenzori cunoscuți își cufundă tocurele în cerneală pentru aplauze – chiar înainte ca următoarea carte să fie scrisă. Totul este o chestiune de timp. Vorbeam pentru că nu luasem o hotărâre.

Henry a spus:

— N-a rămas nici o ranchiună, nu-i așa, Bendrix? Eu m-am înfuriat atunci la clubul tău în legătură cu acel bărbat. Dar ce contează acum?

— Eu m-am înșelat. El nu era decât un raționalist nebun și bombastic, care o interesa numai pentru teoriile lui. Nu te mai gândi la asta, Henry.

— A fost bună, Bendrix. Lumea vorbește, dar ea a fost bună. N-a fost vina ei că eu n-am putut, ei bine, n-am putut s-o iubesc cum trebuie. Tu mă cunoști, sunt îngrozitor de pedant, de precaut. Eu nu sunt făcut din plămada din care este alcătuit un iubit. Ea voia pe cineva ca tine.

— Ea m-a părăsit. Și-a văzut de drum, Henry.

— Știi, odată am citit una dintre cărțile tale – Sarah m-a determinat. Descriai o casă după ce femeia care o locuise a murit.

— *Amfitrionul ambițios*.

— Acela era titlul. Atunci mi s-a părut în ordine, am crezut-o foarte plauzibilă, dar te-ai înșelat, Bendrix. Tu descriai cum soțul găsea casa teribil de goală: el se ducea înapoi și încolo prin camere, muta scaunele, încercând să creeze impresia de mișcare a unei alte persoane ce se

afla acolo. Uneori turna puțină băutură în două pahare.

— Am uitat-o. Sună un pic livresc.

— Erai alături de țintă, Bendrix. Problema este că totuși casa nu pare goală. Vezi tu, adevseori, pe vremuri, mă întorceam acasă de la birou și ea era undeva în oraș – poate cu tine. Eu o strigam și ea nu-mi răspundea. Atunci casa era goală. Eu aproape că mă așteptam să nu mai găsesc nici mobila. Tu știi că eu am iubit-o în felul meu, Bendrix. De fiecare dată în ultimele luni când veneam acasă și ea nu era, îmi era teamă că o să găsesc o scrisoare care mă aștepta. „Dragă Henry“... cunoști genul de lucruri care se scriu în romane.

— Da.

— Dar acum casa nu mi se mai pare goală, ca atunci. Nu știu cum să mă exprim. Pentru că ea este întotdeauna și niciodată plecată. Vezi, ea nu este niciodată în altă parte. Nu ia prânzul cu nimeni, nu este la cinema cu tine. Nu are nicăieri unde să fie, decât acasă.

— Dar unde este casa ei? l-am întrebat eu.

— O, trebuie să mă ierți, Bendrix. Sunt nervos și obosit – nu dorm bine. Tu știi că pentru a vorbi cu ea trebuie să vorbești despre ea și nu te am decât pe tine.

— Ea a avut o mulțime de prieteni. Sir William Mallock, Dunstan...

— Nu pot să vorbesc cu ei despre ea. Nu mai mult decât cu acel Parkis.

— Parkis! am exclamat eu. Se instalase el în viețile noastre pentru totdeauna? m-am întrebat în gând.

— El mi-a povestit că a fost la o petrecere pe care am dat-o. Sarah aduna oameni ciudați. A spus că te știe și pe tine.

— Ce naiba a vrut el de la tine?

— A spus că ea fusese drăguță cu băiețelul lui – Dumnezeu știe când. Băiatul este bolnav. El părea că vrea ceva de la ea ca amintire. I-am dat una sau două dintre vechile ei cărți din copilărie. Erau o mulțime în camera ei, mângălite peste tot cu creionul. A fost un mod bun de a scăpa de ele. Nu poți să le trimiți, pur și simplu, la Foyle's, nu-i așa? Nu văd nici un rău în asta, tu vezi?

— Nu. Acela era bărbatul pe care l-am pus s-o urmărească, de la agenția de detectivi a lui Savage.

— Doamne Dumnezeule, dacă știam... Dar el mi s-a părut că ținea, într-adevăr, la ea.

— Parkis este uman, am spus eu. Este ușor de impresionat. Mi-am plimbat privirile prin cameră – nu voi regăsi nimic mai mult din Sarah în locul de unde venea Henry: poate mai puțin, pentru că ea, acolo, va fi diluată.

— Am să vin să stau cu tine, Henry, dar trebuie să mă lași să plătesc ceva chirie.

— Sunt atât de bucuros, Bendrix. Dar casa este proprietate. Poți să-ți plătești partea ta de impozit.

— Cu un preaviz de trei luni, ca să-mi găsesc o nouă locuință când te vei recăsători.

El m-a luat destul de în serios.

— N-o să fac niciodată asta. Eu nu sunt croit pentru însurătoare. I-am făcut un mare rău lui Sarah când m-am căsătorit cu ea. Acum știu asta.

6

Așa că m-am mutat pe latura de nord a Common-ului. Am pierdut chiria pe o săptămână pentru că Henry a vrut să vin imediat și am plătit cinci lire pentru o camionetă care să-mi ducă hainele și cărțile dincolo. Stăteam în camera de oaspeți și Henry amenajase o încăpere mai mică drept birou și la etajul de deasupra era o baie. El se mutase în camera de zi, iar odaia cu cele două paturi identice, alăturate și demodate, a rămas pentru oaspeții care n-au apărut niciodată. După câteva zile am început să înțeleg ce-a vrut Henry să spună cu casa care nu este niciodată goală. Eu studiam la British Museum până se închidea, apoi mă întorceam acasă și-l așteptam pe Henry și, de obicei, ieșeam să bem ceva la Pontefract Arms. Odată, când Henry a fost plecat câteva zile la o conferință la Bournemouth, am agățat o fată și am adus-o acasă. N-a avut nici un rost. Am știut-o imediat, am fost impotent și ca să n-o jignesc i-am spus că îi promiseseam unei femei pe care o iubeam că n-am să fac asta niciodată cu nimeni altcineva. Ea a fost foarte dulce și înțelegătoare: prostituatale au un mare respect pentru sentimente. De data asta n-a fost nici o răzbunare în mintea mea și am simțit doar tristețe că am abandonat pentru totdeauna ceva ce-mi plăcuse foarte mult. După aceea am visat-o pe Sarah și eram din nou amanți în vechea mea cameră de pe latura de sud, dar

iarăși nu s-a întâmplat nimic, numai că de data asta faptul nu mi-a produs nici o tristețe. Noi eram fericiți și fără nici un regret.

La câteva zile după aceea, am deschis un dulap din dormitorul meu și am găsit un teanc de cărți vechi pentru copii. Pesemne că Henry le îngrămădisise în acest bufet pentru băiatul lui Parkis. Erau multe dintre cărțile de povești ale lui Andrew Lang, cu copertele lor colorate, altele de Beatrix Potter, *Copiii din New Forest*, *Paița la Polul Nord*, precum și una sau două cărți mai vechi – *Ultima expediție* a căpitanului Scott și *Poezii* de Thomas Hood, ultima legată în piele, cu o dedicație care spunea că fusese acordată lui Sarah Bertram pentru merite la algebră. Algebră! Cum se schimbă omul!

În seara aceea n-am putut lucra. Am stat pe parchet înconjurat de cărți și am încercat să conturez măcar câteva trăsături în spațiile goale din viața lui Sarah. Sunt momente când un iubit își dorește să fie și tată, și frate: el este gelos pe anii în care n-au fost împreună. *Paița la Polul Nord* era probabil cea mai veche dintre cărțile lui Sarah, pentru că era mângălită peste tot cu crete colorate, în sus și în jos, fără sens, distructiv. Într-una dintre cărțile lui Beatrix Potter numele ei fusese notat cu creionul, cu litere mari de tipar și una dintre ele fusese scrisă pe invers, așa că apărea SARAH. În *Copiii din New Forest* ea scrisese foarte ordonat și meticulos „Sarah Bertram Cartea Ei. Vă rog cereți permisiunea s-o împrumutați. Și dacă o veți fura o să vă pară rău“. Erau însemnări pe care le face orice copil din această lume: urme la fel de anonime ca semnele lăsate iarna pe zăpadă de ghearele păsărilor. Când am închis cartea, au fost acoperite imediat de scurgerea timpului.

Mă îndoiesc că ar fi citit vreodată poeziile lui Hood: paginile erau la fel de curate ca atunci

când cartea îi fusese dată de directoarea școlii sau de distinsul oaspete. Într-adevăr, când am fost pe punctul s-o pun la loc în dulap, a căzut din ea pe dușumea o foaie tipărită – probabil chiar programul acelei festivități de înmânare a premiilor. Într-o scriere de mână pe care o puteam recunoaște (scrisul începe să ni se formeze de când suntem mici și-și adaugă arabescurile obo-site ale timpului) era o frază: „Ce mai trăncăneală“. Mi-o puteam imagina pe Sarah scriind-o pe o hârtiuță și arătându-i-o colegei de bancă în timp ce directoarea își relua locul, aplaudată respectuos de părinți. Nu știu de ce, o altă propoziție de-a ei mi-a venit în minte când am văzut acea frază de școlărită, cu toată nerăbdarea ei, lipsa ei de înțelegere și cutezanța ei: „Sunt o stricată și o prefăcută“. Aici, sub mâna mea, era inocența. Părea un mare păcat că mai trăise douăzeci de ani doar ca să simtă astfel despre ea însăși. O stricată și o prefăcută. O numisem eu așa în vreun moment de furie? Ea asimila întotdeauna criticile mele: numai lauda nu se lipea de ea, topindu-se asemenea zăpezii.

Am dat foaia și pe cealaltă parte am citit programul din 23 iulie 1926: *Muzica apelor* de Haendel, interpretă, domnișoara Duncan, RCM¹; fragment din *Rătăceam singur ca un nor*, recită Beatrice Collins; cântece din perioada elisabetană, interpretate de School Glee Society; recital de vioară – Vals de Chopin în la bemol, interpretă Mary Pippitt. Lunga după-amiază de vară de acum douăzeci de ani își întindea umbrele spre mine și am urât viața care ne schimbă în rău. Mi-a trecut prin minte că în vara aceea eu abia ce-mi începusem primul roman; era atât de multă emoție, ambiție, speranță când m-am pornit la drum: nu eram înverșunat, eram fericit. Am pus

1. Royal College of Music.

foaia la loc, în cartea necitită, și am vârât volumul în partea din spate a dulapului, sub *Paiața* și cărțile lui Beatrix Potter. Eram amândoi fericiți, nu ne despărțeau decât zece ani și câteva districte, care mai târziu aveau să ne unească, fără nici un scop aparent, doar ca să ne dea la fiecare atât de multă durere. Am luat *Ultima expediție* a lui Scott.

Aceea fusese una dintre cărțile mele favorite. Acum mi se părea desuet acest eroism care avea ca inamic doar gheata, sacrificiul de sine care nu implica alte morți decât propria ta moarte. Două războaie stăteau între noi și ei. M-am uitat la fotografii: păsări și ochelari fumurii, mici movile de zăpadă, drapelul britanic, ponei cu coamele lor lungi ca niște coafuri demodate printre stâncile vârstate. Chiar și cei morți erau o „fază” și „fază” era și școlărița care a marcat paginile cu linii și semne de exclamare, care a scris îngrijit pe marginea ultimei scrisori a lui Scott către cei de acasă: „Și ce este mai departe? Este Dumnezeu? Robert Browning”. Chiar de pe atunci, mi-am zis în gând, *El* i-a apărut în minte. El era la fel de tainic ca un iubit, profitând de o stare sufletească trecătoare, ca un erou care ne seduce cu improbabilitățile și cu legendele lui. Am pus ultima carte la loc și am răsucit cheia în broască.

— Unde ai fost, Henry? l-am întrebat. De obicei, el era primul la micul dejun și uneori plecase de acasă înainte de a coborî eu, dar în dimineața asta farfuria îi era neatinsă și am auzit ușa din față închizându-se încet înainte ca el să-și facă apariția.

— O, pe stradă, a spus el vag.

— Ai fost afară toată noaptea? l-am întrebat eu.

— Nu. Bineînțeles că nu. Ca să scape de acea acuză, mi-a spus adevărul. Părintele Crompton a rostit astăzi Misa pentru Sarah.

— Încă o mai zice?

— O dată pe lună. M-am gândit că ar fi politicos să trec pe acolo.

— Nu cred că a știut că erai prezent.

— M-am dus după aceea la el să-i mulțumesc. De fapt, l-am invitat la cină.

— Atunci eu va trebui să ies în oraș.

— Aș vrea să n-o faci, Bendrix. La urma urmelor, în felul lui, el a fost prieten cu Sarah.

— Nu devii și tu credincios, Henry?

— Bineînțeles că nu. Dar ei sunt tot atât de îndreptățiți să-și aibă părerile lor ca și noi.

Așa că a venit la cină. Urât, sfrijit, dizgrațios, cu nasul lui de Torquemada, el era omul care a ținut-o pe Sarah departe de mine. El o susținuse în jurământul absurd care ar fi trebuit să fie uitat într-o săptămână. În biserica lui se dusesese

ea prin ploaie căutând un refugiu și alegându-se, în schimb, cu moartea. Mi-a fost greu să arborez măcar o politețe de complezență și Henry a trebuit să-și asume povara cinei. Părintele Compton nu era obișnuit să mănânce în oraș. Dădea impresia că asta este o datorie pe care o găsea dificil de dus la capăt. Avea o conversație foarte limitată și răspunsurile lui cădeau asemenea copacilor de-a curmezișul drumului.

— Cred că e multă sărăcie în parohie, a spus Henry, destul de obosit, în timp ce se servea brânza. El încercase o grămadă de lucruri – influența cărților, cinematograful, o recentă vizită în Franța, posibilitatea unui al treilea război.

— Asta nu este o problemă, a răspuns părintele Crompton.

Henry se străduia din răspuțeri.

— Imoralitatea? a întrebat el cu o ușoară notă falsă, pe care n-o putem evita la un asemenea cuvânt.

— Asta n-a fost niciodată o problemă, a spus părintele Crompton.

— M-am gândit că eventual – în Common – se poate observa noaptea.

— Se întâmplă în orice spațiu deschis și, în orice caz, acum este iarnă. Și cu asta am închis subiectul.

— Mai serviți puțină brânză, părinte?

— Nu, mulțumesc.

— Presupun că, într-un district ca acesta, aveți mari probleme cu strângerea banilor – în scopuri caritabile, vreau să spun.

— Oamenii dau ce pot.

— Doriți puțin brandy la cafea?

— Nu, mulțumesc.

— Nu vă deranjează dacă noi...

— Bineînțeles că nu. Nu pot să dorm din cauza lui, asta-i tot și trebuie să mă scol la șase.

— De ce?

— Pentru rugăciune. Devine o obișnuință.

— Mi-e teamă că niciodată nu m-am putut ruga prea mult, de când eram copil, a spus Henry. Obișnuiam să mă rog ca să intru în rezerva echipei de rugby.

— Și ai intrat?

— Am rămas pe dinafară. Mi-e teamă că acel gen de rugăciune nu este de mare folos, părinte, nu-i așa?

— Oricare este mai bună decât nici una. În orice caz, este o recunoaștere a puterii lui Dumnezeu și cred că acela era un fel de preamărire adusă lui.

Nu-l auzisem vorbind atât de mult de când începuse cina. Am spus:

— Cred că era mai degrabă ceva ca bătutul în lemn sau evitatul liniilor pe pavaj. La vârsta aceea, în orice caz.

— O, bine, a spus el, nu sunt împotriva unor mici superstiții. Le dau oamenilor sentimentul că această lume nu este totul. M-a privit încrunțat pe deasupra nasului. Ar putea fi începutul înțelepciunii.

— Biserica dumitale, cu siguranță, este pasionată de superstiție pe scară mare – Sf. Januarius, statui care sângerează, viziuni despre fecioară – genul ăsta de lucruri.

— Încercăm să le separăm. Și nu este mai înțelept să crezi că *orice* se poate întâmpla decât...

S-a auzit soneria. Henry a spus:

— I-am zis slujnicei că se poate duce la culcare. Mă scuzați, părinte?

— Deschid eu, i-am spus. Eram bucuros să scap de acea prezență opresivă. Avea răspunsurile pregătite la țanc: amatorul nu putea spera niciodată să-l prindă cu mâta-n sac, el era ca magicianul care reușește chiar prin îndemânarea sa. Am deschis ușa și am văzut o femeie corpulentă, îmbrăcată în negru, care ținea în mână un pachet. Pentru o clipă am crezut că este

femeia care lucrează la noi cu ziua, dar asta numai până când a spus:

— Sunteți domnul Bendrix, domnule?

— Da.

— Trebuie să vă dau asta și mi-a băgat rapid pachetul în mână de parcă ar fi conținut ceva exploziv.

— De la cine este?

— Domnul Parkis, domnule.

L-am răsucit perplex. Mi-a trecut prin minte că ar fi putut rătăci vreo probă pe care acum mi-o trimitea mult prea târziu. Voiam să scap de Parkis.

— Vreți să-mi dați o semnătură, domnule? Trebuie să depun pachetul în mâinile dumneavoastră, personal.

— Nu am nici creion, nici hârtie. Acum chiar că nu-mi pot bate capul cu asta.

— Știți cum este domnul Parkis în privința documentelor, domnule. Am un creion în geantă.

I-am scris o chitanță pe spatele unui plic folosit. Ea l-a pus cu grijă într-un loc sigur și apoi a plecat ca din pușcă spre poartă, de parcă ar fi vrut să se îndepărteze cât mai repede posibil. Am rămas în hol cântărind în mână obiectul. Henry m-a strigat din sufragerie:

— Ce este, Bendrix?

— Un pachet de la Parkis, i-am răspuns. Fraza a sunat ca și cum mi s-ar fi împleticit cuvintele în gură.

— Cred că-mi restituie cartea.

— La ora asta? Și mi-a fost adresată mie.

— Ei bine, atunci ce este?

Nu voiam să deschid pachetul: nu eram amândoi angrenați în durerosul proces al uitării? Simțeam că am fost destul de pedepsit pentru vizita mea la agenția domnului Savage. I-am auzit vocea părintelui Crompton spunând:

— Acum ar trebui să plec, domnule Miles.

— Este încă devreme.

Mi-am zis în gând că, dacă nu mă întorc în sufragerie, nu va trebui să repet și eu invitația politicoasă a lui Henry și s-ar putea ca el să plece mai repede. Am deschis pachetul.

Henry avea dreptate. Era una dintre cărțile de povești ale lui Andrew Lang, dar dintre pagini ieșea o foaie de hârtie împăturită. Era o scrisoare de la Parkis.

„Dragă Domnule Bendrix“, am citit și gândindu-mă că este o scrisoare de mulțumire, ochii mi s-au oprit nerăbdători pe ultimele fraze. „Așa că, date fiind împrejurările, aș prefera să nu mai am cartea în casă și, sperând că îi veți explica domnului Miles că nu este o ingratitudine din partea mea, rămân al dumneavoastră, cu sinceritate, Alfred Parkis.“

M-am așezat în hol. L-am auzit pe Henry spunând: „Să nu credeți că sunt un refractar, părinte Crompton...“ și m-am apucat să citesc scrisoarea lui Parkis de la început:

„Dragă Domnule Bendrix, vă scriu dumneavoastră, și nu domnului Miles, fiind asigurat de simpatia dumneavoastră dată fiind relația noastră, deși tristă, totuși apropiată, și pentru că sunteți un om de litere, cu imaginație și obișnuit cu întâmplări ciudate. Știți că în ultimul timp băiatul meu a avut dureri îngrozitoare de stomac și, nefiind cauzate de înghețată, mi-a fost teamă de apendicită. Doctorul a spus că trebuie operat, că este ceva simplu, dar eu am mare teamă de cuțit pentru băiatul meu, mama lui murind la operație, din cauza neglijenței, sunt sigur, și ce-am să mă fac, dacă-mi pierd băiatul în același fel? Aș rămâne complet singur. Iertați-mi toate detaliile, domnule Bendrix, dar în profesiunea mea suntem educați să punem lucrurile în ordine și să explicăm întâi lucrurile dintâi, astfel ca judecătorul să nu se poate plânge că nu i-au

fost prezentate faptele clar. Așa că luni i-am spus doctorului să așteptăm până când suntem destul de siguri. Mă gândesc uneori că poate frigul este de vină, el stătea afară și supraveghea casa doamnei Miles și dumneavoastră mă veți ierta dacă spun că a fost o doamnă de o mare bunătate, care merita să fie lăsată în pace. În slujba mea nu poți să alegi, dar, mereu, din acea primă zi din Maiden Lane, mi-am dorit să fi fost alta doamna pe care trebuia s-o supraveghez. În orice caz, băiatul meu a fost teribil de impresionat când a auzit cum a murit biata doamnă. Ea n-a vorbit cu el decât o dată, dar cred că i-a venit ideea că maică-sa semăna cu ea, dar nu semăna, deși și ea, în felul ei, a fost cu adevărat o femeie bună și o să-mi lipsească tot restul vieții. Ei bine, când temperatura i-a urcat la 39,4, ceea ce este mult pentru un copil, a început să vorbească cu doamna Miles, exact cum făcuse pe stradă, dar i-a spus că o urmărea, ceea ce, bineînțeles, el n-ar fi făcut, având mândrie profesională, chiar la anii lui. Apoi a început să plângă, când ea a plecat, după care a adormit, dar când s-a trezit, temperatura fiindu-i tot mare, a cerut cadoul pe care ea i-l promisese în vis. De aceea l-am deranjat pe domnul Miles și l-am mințit, lucru de care mi-e rușine, pentru că nu aveam nici un motiv profesional, ci doar bietul meu băiat.

Când am luat cartea și i-am dat-o, el s-a mai liniștit. Dar eu eram îngrijorat, pentru că doctorul spusese că el nu-și mai asumă nici un risc și că băiatul trebuie să meargă la spital miercuri și că, dacă ar fi avut un pat liber, l-ar fi internat chiar în noaptea aceea. Așa că vedeți, n-am mai putut dormi de teamă, din cauza bieteii mele soții și a bietului meu băiat, fiindu-mi frică de cuțit. Nu-mi fac probleme că vă spun *dumneavoastră*, domnule Bendrix, dar m-am rugat intens. M-am

rugat lui Dumnezeu și apoi m-am rugat soției mele să facă ceva, pentru că, dacă este cineva în rai, atunci aceea este ea, și am rugat-o pe doamna Miles, dacă este acolo, să facă și ea ceva putea. Acum, dacă un om în toată firea este capabil de toate astea, domnule Bendrix, puteți înțelege cum bietul meu băiat își imagina tot felul de lucruri. Când m-am trezit în dimineața asta, temperatura îi coborâse la 37,2 și nu mai avea nici o durere și când a venit doctorul nu mai era nici un motiv de îngrijorare, așa că mi-a spus că mai putem aștepta și băiatul a fost bine toată ziua. Numai că i-a povestit doctorului că doamna Miles a fost cea care a venit și i-a luat toată durerea – atingându-l pe partea dreaptă a stomacului, dacă-mi iertați indelicatetea – și că ea a scris în carte pentru el. Dar doctorul zice că el trebuie să stea foarte liniștit, iar cartea îl impresionează, așa că, date fiind împrejurările, aș prefera să nu mai am cartea în casă...”

Când am întors pe verso scrisoarea, am găsit un post-scriptum.

„Este ceva notat în carte, dar oricine poate vedea că a fost scris cu mulți ani în urmă, când doamna Miles era o copilă, dar nu-i pot explica asta bietului meu băiat de teamă că durerea s-ar putea întoarce. Cu respect, A.P.” Am deschis cartea la prima pagină și acolo era același scris necitet, de copil, cu inconfundabilul creion, exact cum văzusem mai înainte în celelalte cărți în care școlărița Sarah Bertram își așternuse motto-urile.

„Când am fost bolnavă mama mi-a dat această carte de Lang.

Dacă cineva o fură va fi bătut măr.

Dar dacă ești bolnav la pat

Poți s-o iei și s-o citești.”

Am luat-o cu mine în sufragerie.

— Ce-a fost? m-a întrebat Henry.

— Cartea, am spus. Înainte de a i-o da lui Parkis, ai citit ce scrisese Sarah în ea?

— Nu. De ce?

— O coincidență, asta-i tot. Dar se pare că nu este nevoie să aparții religiei părintelui Crompton ca să fii superstițios.

I-am dat scrisoarea lui Henry: a citit-o și i-a înmănat-o părintelui Crompton.

— Nu-mi place, a spus Henry. Sarah este moartă. Nu suport să văd că se spun despre ea tot felul de...

— Știu la ce te referi. Și eu simt la fel.

— Este ca și cum ai auzi că o vorbesc străinii.

— Ei nu spun nimic rău despre ea, a zis părintele Crompton. A pus scrisoarea pe masă. Acum trebuie să plec. Dar nu a făcut nici o mișcare, rămânând cu ochii ațintiți pe scrisoare. Și vorbele?

I-am întins cartea.

— O, a fost scrisă cu ani în urmă. A făcut asemenea însemnări în multe dintre cărțile ei, ca toți copiii.

— Timpul este un lucru ciudat, a spus părintele Crompton.

— Bineînțeles că băiatul nu avea cum să înțeleagă faptul că vorbele astea au fost scrise acolo demult.

— Sf. Augustin a întrebat de unde vine timpul. El a spus că vine din viitor, care încă nu există, în prezentul care nu are nici o durată și se duce în trecut, care a încetat să existe. Nu cred că noi putem înțelege timpul mai bine decât un copil.

— N-am vrut să spun...

— Ei bine, a spus el ridicându-se, nu trebuie să pui asta la inimă, domnule Miles. De fapt, nu arată decât ce femeie bună a fost soția dumitale.

— Asta nu-mi este de nici un folos, nu-i așa? Ea este o parte din trecut, care a încetat să mai existe.

— Bărbatul care a scris acea scrisoare are mult bun simț în el. Nu este nici un rău în a te ruga celor morți sau pentru ei. Apoi și-a repetat fraza: Ea a fost o femeie bună.

Dintr-odată mi-am ieșit din fire. Cred că m-am iritat în primul rând mulțumirea lui de sine, ideea că nimic intelectual nu l-ar putea deranja vreodată, cutezanța sa de a pretinde o cunoaștere îndeaproape a unei persoane pe care n-o văzuse decât câteva ceasuri sau zile și pe care noi o știam de ani. Am spus:

— Ea n-a fost deloc așa.

— Bendrix, a spus Henry tăios.

— Ea putea îmbrobodi orice bărbat, am continuat eu, chiar și un preot. Doar te-a indus în eroare, părinte, așa cum l-a înșelat pe soțul ei și pe mine. Era o mincinoasă desăvârșită.

— Ea n-a pretins niciodată ceea ce nu era.

— Eu n-am fost singurul ei amant...

— Încetează, a spus Henry. Nu ai nici un drept...

— Lasă-l în pace, a spus părintele Crompton. Lasă-l pe bietul om să aiureze.

— Nu-mi acorda mie mila ta profesională, părinte. Păstrează-o pentru penitenții tăi.

— Dumneata nu-mi poți dicta mie, domnule Bendrix, față de cine să am milă.

— Orice bărbat putea s-o aibă. Îmi doream din tot sufletul să cred ce-am spus, pentru că atunci n-aș mai avea ce regreta și nici de ce să-i duc dorul. N-aș mai fi legat de ea, indiferent unde s-ar găsi.

— Și dumneata nu-mi poți da mie lecții despre penitență, domnule Bendrix. Am douăzeci și cinci de ani de confesional. Nu există nimic din ce

putem face și să nu fi fost făcut înaintea noastră de către sfinți.

— Nu am de ce să mă căiesc, în afară de eșec. Întoarce-te la enoriașii tăi, părinte, întoarce-te la ghereta ta blestemată și la mătăniile tale.

— Ai să mă găsești acolo oricând dorești.

— Eu să vreau să vin la tine, părinte? Părinte, nu vreau să fiu grosolan, dar eu nu sunt Sarah. Nu sunt Sarah.

Henry a spus stânjenit:

— Îmi pare rău, părinte.

— Nu ai de ce. Eu îmi dau seama când un om se chinuie.

N-am putut să trec prin tovalul mulțumirii lui de sine. Mi-am împins scaunul spre spate și am spus:

— Te înșeli, părinte. Asta nu este ceva subtil ca durerea. Pe mine nu mă macină durerea, pe mine mă macină ura. O urăsc pe Sarah, pentru că a fost o mică târfă, îl urăsc pe Henry, pentru că ea s-a lipit de el și te urăsc pe tine și Dumnezeuul tău imaginar, pentru că voi ne-ați luat-o.

— Te pricepi bine să urăști, a spus părintele Crompton.

Ochii îmi erau în lacrimi, pentru că nu aveam nici o putere să-l rănesc pe vreunul din ei.

— Să vă ia dracu' pe toți, am spus.

Am trântit ușa și am plecat lăsându-i împreună. N-are decât să-și reverse înțelepciunea-i sfântă asupra lui Henry, mi-am zis în gând, eu sunt singur. Eu vreau să fiu singur. Dacă pe tine nu te pot avea, voi rămâne singur pentru totdeauna. O, eu sunt capabil să cred la fel ca orice alt om. Ar trebui doar să-mi închid ochii minții un timp ceva mai lung și aș putea crede că ai venit la băiatul lui Parkis în timpul nopții, cu atingerea ta care aduce pace. Luna trecută la crematoriu te-am rugat să o salvezi pe fata aceea

de mine și tu ai împins-o pe mama ta între noi – sau așa s-ar putea spune. Dar, dacă încep să cred asta, atunci va trebui să cred în Dumnezeuul tău. Va trebui să-l iubesc pe Dumnezeuul tău. Prefer să iubesc bărbații cu care te-ai culcat.

Trebuie să-mi adun mințile, mi-am zis în gând în timp ce urcam la etaj. Sarah este moartă de multă vreme: nu poți continua să iubești morții cu aceeași intensitate ca pe cei vii, și ea nu este vie, nu are cum să fie vie. Nu trebuie să cred că este în viață. M-am lungit pe pat, am închis ochii și am încercat să fiu rațional. Dacă o urăsc atât de mult, așa cum fac uneori, cum pot să o iubesc? Poate cineva, într-adevăr, să urască și să iubească? Sau, de fapt, eu nu mă urăsc decât pe mine însumi? Urăsc cărțile pe care le scriu, cu toată măiestria lor neimportantă și trivială, urăsc mintea artizanului din mine, atât de lacomă după un model, că m-am apucat să seduc o femeie, pe care n-o iubeam, pentru informațiile pe care mi le putea da, urăsc acest trup care s-a bucurat atât de mult, dar n-a putut să exprime ceea ce simțea inima și urăsc mintea aceasta neîncrezătoare care l-a pus pe Parkis să o supravegheze, drept pentru care acesta a presărat pudră pe sonerii, a scotocit coșurile de hârtii și ți-a furat secretele.

Am scos jurnalul ei din sertarul de la masa de lângă pat și, deschizându-l la întâmplare, am citit: „O, Doamne, dacă aş putea să Te urăsc cu adevărat, ce-ar însemna asta?” Și mi-am zis în gând, o urăsc pe Sarah doar pentru că o iubesc pe Sarah și mă urăsc pe mine însumi doar pentru că mă iubesc pe mine însumi. Nu merit să mă urăsc – eu, Maurice Bendrix, autor al *Amfitrionului ambițios*, al *Idolului încoronat*, al *Mormântului de pe faleză*, eu, Bendrix, scriitorul de literatură ieftină. Nimic – nici măcar Sarah – nu

merită ura noastră, dacă Tu ești, nimeni, în afară de Tine. Și, mi-am zis în gând, uneori l-am urât pe Maurice, dar l-aș fi urât dacă nu l-aș fi iubit? O, Doamne, dacă aș putea să Te urăsc cu adevărat...

Mi-am amintit cum Sarah se rugase la Dumnezeu în care nu credea și acum eu vorbeam cu Sarah în care n-am crezut. I-am zis: Cândva ne-ai sacrificat pe noi amândoi ca să mă readuci pe mine la viață, dar ce fel de viață este asta fără tine? Pentru tine totul este foarte bine să-l iubești pe Dumnezeu. Tu ești moartă. Tu îl ai. Dar mie mi-e silă de viață, eu plesnesc de sănătate. Dacă încep să-l iubesc pe Dumnezeu, nu pot să mor așa, pur și simplu. Trebuie să fac ceva pentru asta. Eu trebuia să te ating pe tine cu mâinile mele, trebuia să-ți simt gustul cu limba mea: nu poți să iubești și să nu faci nimic. N-are rost să-mi spui că nu trebuie să-mi fac griji, așa cum mi-ai zis odată într-un vis. Dacă aș iubi vreodată în acest fel, ar fi sfârșitul a toate. Iubindu-te pe tine nu aveam nici o poftă de mâncare, nu simțeam nici o atracție pentru nici o altă femeie, dar iubindu-l pe El n-o să fie nici o plăcere pentru absolut nimic, El fiind departe. Mi-aș pierde chiar și munca, aș înceta să mai fiu Bendrix. Sarah, îmi este teamă.

În noaptea aceea m-am trezit de-a binelea la ora două. Am coborât în cămară și mi-am luat niște biscuiți și am băut apă. Îmi părea rău că vorbisem astfel despre Sarah în fața lui Henry. Preotul spusese că nu există nimic din ceea ce putem face care să nu fi fost făcut înaintea noastră de către sfinți. Asta ar putea fi adevărat când este vorba de crimă și adulter, de păcate spectaculoase, dar a putut vreodată vreun sfânt să se facă vinovat de invidie și josnicie? Ura mea era la fel de meschină ca iubirea mea. Am deschis ușa încet și m-am uitat la Henry. Dormea

cu lumina aprinsă și-și acoperise ochii cu brațul. Cu ochii ascunși, tot trupul era anonim. El era doar un om – unul dintre noi. Era ca primul soldat inamic pe care-l întâlnești pe câmpul de luptă, mort și greu de distins, nu un Alb sau un Roșu, ci doar un om ca tine însuși. I-am pus doi biscuiți lângă pat, în caz că s-ar trezi, și i-am stins lumina.

Cartea mea nu mergea bine deloc (ce pierdere de vreme părea actul de a scrie, dar cum altfel puteam să-mi trec timpul?) și am plecat în Common ca să ascult vorbitorii. Era un bărbat pe care mi l-am amintit, care mă amuza în zilele de dinainte de război și m-am bucurat să-l văd teafăr, înapoi pe postamentul lui. Nu avea nici un mesaj de transmis, ca vorbitorii pe teme politice și religioase. Era un fost actor și spunea doar povești și recita versuri. Își provoca auditoriul și-l pune la încercare, să-i ceară orice poezie dorea. *Bătrânul marinari*, striga cineva și imediat, cu mare emfază, el ne rostea un catren. Un mucalit spunea *Sonetul 32* de Shakespeare și el recita patru versuri la întâmplare și când mucalitul obiecta, el spunea: „Aveți o ediție greșită“. Mi-am plimbat privirile peste colegii mei din asistență și l-am văzut pe Smythe. Pesemne că el mă zărise mai dinainte, pentru că stătea cu obrazul chipeș întors spre mine, cel pe care Sarah nu-l sărutase, dar, oricum, mi-a evitat privirea.

De ce doream întotdeauna să vorbesc cu cineva pe care Sarah îl cunoscuse? Mi-am croit drum până la el și i-am spus:

— Bună, Smythe.

El și-a dus batista la obrazul urât și s-a întors spre mine.

- O, domnule Bendrix, a spus el.
- Nu te-am văzut de la funeralii.
- Am fost plecat.
- Nu mai vorbești aici?
- Nu. A șovăit și apoi a adăugat fără tragere de inimă: Am renunțat la vorbitul în public.
- Dar încă mai dai consultații acasă? l-am ironizat eu.
- Am renunțat și la ele.
- Sper că nu ți-ai schimbat opiniile.
- El a spus posomorât:
- Nu știu ce să cred.
- Nimic. Cu certitudine, asta era esența.
- A fost. El a început să-și croiască drum prin mulțime și m-am trezit lângă obrazul lui urât. N-am putut rezista să nu-l tachinez puțin:
- Te-a apucat durerea de măsele? l-am întrebat.
- Nu. De ce?
- Așa s-ar părea. Cu batista aceea.
- El n-a răspuns, dar și-a luat batista de pe obraz. Nu mai era nici o urâtenie de ascuns. Pielea îi era chiar fragedă și tânără, cu excepția unei pete nesemnificative. El a spus:
- Am obosit să tot explic atunci când întâlnesc oameni pe care-i cunosc.
- Ai găsit un remediu?
- Da. Ți-am spus că am fost plecat.
- La un sanatoriu particular?
- Da.
- Ai fost operat?
- Nu chiar. A adăugat fără tragere de inimă: S-a făcut prin atingere.
- Vindecare prin credință?
- Eu n-am nici o credință. N-am fost nicio dată la un vraci.
- Ce-a fost? Urticarie?
- A spus vag, ca să închidă subiectul:
- Metode moderne. Electricitate.

M-am întors acasă și am încercat din nou să mă ocup de cartea mea. Întotdeauna când încep să scriu descopăr că există un personaj care, cu obstinație, nu vrea să prindă viață. Nu este nimic fals psihologic în privința lui, dar se poticnește, trebuie să fie împins de la spate, trebuie găsite cuvintele pentru el, trebuie să-mi folosesc toată măiestria artistică pe care mi-am câștigat-o de-a lungul unor ani de muncă laborioasă spre a-l face să apară viu pentru cititorii mei. Uneori încerc o satisfacție amară când un recenzor îl laudă ca fiind personajul cel mai bine realizat din carte: dacă n-a fost bine conturat, cu certitudine, a fost împins cu forța la suprafață. El m-apasă pe creier ori de câte ori încep să lucrez, ca o mâncare nedigerată în stomac, frustrându-mă de plăcerea creației în orice scenă în care este prezent. El nu face niciodată un lucru neașteptat, niciodată nu mă surprinde cu ceva, niciodată nu-și asumă responsabilități. Orice alt personaj este de folos, el nu face altceva decât să pună piedici.

Și cu toate astea, nu poți să te descurci fără el. Îmi imaginez un Dumnezeu care simte exact la fel în legătură cu unii dintre noi. Sfinții, se presupune că, într-un anume sens, se creează ei înșiși. Ei prind viață. Ei sunt capabili de un act surprinzător sau de un cuvânt surprinzător. Ei stau în afara acțiunii, nu sunt condiționați de ea. Dar noi trebuie să fim împinși de la spate. Noi avem obstinația inexistenței. Noi suntem legați inextricabil de schema acțiunii, și un Dumnezeu plictisit ne forțează, ici și colo, în funcție de intențiile lui, suntem personaje fără lirism, fără voință liberă, a căror importanță este doar aceea că undeva, cândva, ajutam la decorarea scenei în care un personaj viu se mișcă și vorbește, asigurând, probabil, sfinților ocaziile pentru libertatea lor de voință.

Am fost bucuros când am auzit ușa închizându-se și pașii lui Henry pe hol. Era o scuză să mă opresc din scris. Acel personaj acum putea să rămână inert până dimineată: cel puțin era ora pentru a merge la Pontefract Arms. Așteptam să mă strige (deja, după o lună, ne fixaserăm obiceiuri, asemenea unor celibatari care locuiau de multă vreme împreună), dar nu m-a chemat și l-am auzit îndreptându-se spre biroul lui. După puțin timp m-am dus la el: îmi lipsea băutura.

Mi-am amintit de seara când am venit cu el aici prima dată; stătea acolo deprimat și îngrijorat, lângă Aruncătorul de Disc plin de vigoare, dar, privindu-l acum, n-am simțit nici invidie, nici plăcere.

— Mergem să bem ceva, Henry?

— Da, da. Bineînțeles. Nu voiam decât să-mi schimb pantofii.

El avea pantofi pentru oraș și pantofi pentru țară și Common-ul, în ochii lui, însemna la țară. S-a aplecat asupra șireturilor: era un nod pe care nu-l putea desface – degetele lui erau întotdeauna neîndemânatice. S-a plictisit de atâta încercat și și-a scos cu forța pantoful din picior. L-am ridicat și i-am dezlegat șiretul.

— Mulțumesc, Bendrix. Pesemne că și un mic gest de camaraderie îi dădea încredere. Astăzi s-a întâmplat un lucru foarte neplăcut la birou, a spus el.

— Povestește-mi.

— A sunat doamna Bertram. Nu cred că o cunoști pe doamna Bertram.

— O, ba da. Am întâlnit-o mai deunăzi. O expresie ciudată – deunăzi – ca și cum toate celelalte zile erau la fel, cu excepția aceleia.

— Noi nu ne-am împăcat foarte bine niciodată.

— Așa mi-a zis și ea.

— Sarah întotdeauna a fost foarte bună în privința asta. A ținut-o departe.

— A venit să împrumute bani?

— Da. A vrut zece lire – obișnuita ei poveste, în oraș pentru o zi, cumpărături, terminat banii, bănci închise... Bendrix, eu nu sunt un om zgârcit, dar mă irită modul ei de a proceda. Are două mii pe an, banii ei. Este aproape tot atât de mult cât câștig eu.

— I-ai dat?

— O, da. Întotdeauna așa se întâmplă, dar problema a fost că n-am mai putut rezista la o predică. Asta a înfuriat-o. I-am amintit de câte ori îi mai împrumutasem și de câte ori mi-i dăduse înapoi – asta a fost simplu: doar prima dată. Ea și-a scos carnetul de cecuri și a spus că-mi va completa unul cu toată suma. Era atât de furioasă că sunt sigur că voia s-o facă. Uitase, într-adevăr, că folosisese ultima filă de cec. Ea voise să mă umilească, dar nu reușise decât să se umilească pe sine însăși, biata femeie. Bineînțeles, asta a înrăutățit și mai mult lucrurile.

— Ce-a zis?

— M-a acuzat că nu i-am făcut lui Sarah funeraliile așa cum se cuvine. Mi-a spus o poveste ciudată...

— O știu. Mi-a spus-o și mie după câteva pahare de porto.

— Crezi că minte?

— Nu.

— Este o coincidență extraordinară, nu-i așa? Botezată la doi ani și apoi reîntoarcerea la ceea ce nici măcar nu-și putea aminti... Este ca o contaminare.

— Este exact ce spui, o coincidență. Încă o dată îi furnizam lui Henry puterea necesară; nu voiam să-l las acum să cedeze. Cunosco o mulțime de coincidențe bizare, am continuat eu. În cursul ultimului an, Henry, am fost atât de plictisit, încât m-am apucat să colecționez chiar numere de mașini. Zece mii de numere posibile

și Dumnezeu știe cât de multe combinații, și totuși, de nenumărate ori, am văzut două mașini cu aceleași numere, una lângă alta, blocate în trafic.

— Da. Presupun că așa se întâmplă.

— Eu niciodată n-o să-mi pierd încrederea în coincidență, Henry.

Telefonul suna slab la etaj: nu-l auziserăm până acum, pentru că aparatul din birou era închis.

— Of, vai, vai, a spus Henry, nu m-ar mira deloc dacă ar fi din nou femeia aceea.

— Las-o să sune, am spus eu și telefonul s-a oprit chiar când pronunțam aceste vorbe.

— Nu sunt meschin, a spus Henry. Nu cred că ea a împrumutat de la mine mai mult de o sută de lire.

— Hai să mergem să bem ceva.

— Bineînțeles. O, nu mi-am pus pantofii. S-a aplecat deasupra lor și i-am văzut chelia din creștet: era ca și cum grijile i-ar fi făcut-o – eu fusesem una dintre pacostele de pe capul lui. A continuat: Nu știu ce m-aș face fără tine, Bendrix.

I-am îndepărtat câteva coji de mătreață de pe umăr.

— Ei bine, Henry...

Și telefonul a început să sune din nou înainte ca noi să ne pornim.

— Lasă-l, i-am spus eu.

— Mai bine răspund. Nu poți să știi...

S-a ridicat în picioare, cu șireturile atârănând și s-a dus până la birou.

— Alo, a spus el. Miles la telefon. Mi-a întins receptorul zicând cu ușurare: E pentru tine.

— Da, am spus. Bendrix la telefon.

— Domnule Bendrix, a spus o voce de bărbat. Am simțit că trebuie să vă sun. Nu v-am spus adevărul în după-amiaza asta.

— Cine *sunteți*?

— Smythe, a spus vocea.

— Nu înțeleg.

— V-am spus că am fost la un sanatoriu particular. În viața mea n-am fost la vreunul.

— Categorie nu are importanță și cu atât mai puțin pentru mine.

Vocea a ajuns până la mine de-a lungul firului:

— Bineînțeles că are. Nu vrei să mă asculți. Nimeni nu mi-a tratat obrazul. S-a vindecat de la sine, într-o noapte.

— Cum? Totuși nu...

El a spus cu un îngrozitor aer conspirativ:

— Dumneata și cu mine știm cum. Adevărul nu se poate ocoli. Nu era drept din partea mea să-l țin ascuns. A fost...

Dar am pus telefonul în furcă înainte de a auzi acel cuvânt protest pe care-l folosesc ziarele ca alternativă la „coincidență“. Mi-am amintit pumnul lui drept, încheștat, mi-am reamintit furia mea că morții pot fi fragmentați, împărțiți, la fel ca hainele lor. Mi-am zis în gând: Este atât de mândru, încât întotdeauna e musai să aibă vreun fel de revelație. Peste o săptămână sau două o să vorbească despre ea în Common și o să-și arate fața vindecată. O să scrie în ziare: „Vorbitorul raționalist convertit printr-o vindecare miraculoasă“. Am încercat să-mi adun toată credința în coincidențe, dar tot la ce-am putut să mă gândesc, și asta cu invidie, pentru că nu aveam nici o altă amintire, a fost obrazul cu pete vineții, zăcând noaptea pe bucla ei de păr.

— Cine este? a întrebat Henry.

Am ezitat un moment dacă să-i spun, dar apoi am decis că nu. N-am încredere în el. El și părintele Crompton o să-și dea mâna.

— Smythe, am spus.

— Smythe?

— Acel individ pe care obișnuia să-l viziteze Sarah.

— Ce-a vrut?

— Fața lui s-a vindecat, asta-i tot. L-am rugat să-mi lase numele specialistului. Am un prieten...

— Tratament electric?

— Nu sunt sigur. Am citit undeva că urticaria se face pe fond isteric. O combinație de psihiatrie și radium.

Mi se părea plauzibil. Poate că, la urma urmelor, era adevărat. O altă coincidență, două mașini cu același număr de înmatriculare și m-am întrebat în gând, cu îngrijorare, cât de multe coincidențe au să mai fie? Mama ei la funeralii, visul copilului. O să continue așa, zi după zi, mereu? Mă simțeam ca un înotător care a ajuns la capătul puterilor și nu știe că valul este mai puternic decât el, dar, dacă mă scufundam, aveam de gând să-l țin pe Henry la suprafață până în ultima clipă. Nu este, la urma urmelor, datoria unui prieten, pentru că, dacă acest lucru nu era combătut, dacă ajungea în ziare, nimeni nu putea spune unde se va sfârși? Mi-am amintit de tranșării din Manchester – acea înșelătorie durase o grămadă de timp până a fi recunoscută drept ceea ce era. Oamenii sunt atât de isterici în ziua de azi. Ar putea să fie vânători de relicve, rugăciuni, procesiuni. Henry nu era un necunoscut; scandalul va fi enorm. Și toți jurnaliștii punând întrebări despre viața lor împreună și scormonind acea poveste ciudată cu botezul de lângă Deauville. Vulgaritatea presei religioase. Îmi puteam imagina titlurile cu litere mari din capul paginii, titluri care aveau să prezinte mai multe „miracole“. Noi trebuie să omorâm acest lucru chiar din start.

Mi-am amintit de jurnalul din sertarul din cameră și mi-am zis în gând „și acesta trebuie să dispară“, pentru că puteau să-l interpreteze în felul lor. De parcă pentru a o salva pe ea

pentru noi înșine, trebuia să-i distrugem trăsăturile, una câte una. Chiar și cărțile ei din copilărie se dovediseră un pericol. Mai erau fotografiile – aceea pe care i-o făcuse Henry: Presa nu trebuia să pună mâna pe ea. Putea fi Maud o persoană de încredere? Noi doi încercaserăm să încropim un provizorat împreună și chiar și acesta se ducea de râpă.

— Ce-i cu băutura noastră? a întrebat Henry.

— Vin imediat.

Am urcat în camera mea și am scos jurnalul. I-am smuls copertele. Erau tari: suportul de bumbac s-a desprins ca niște fibre; era ca și cum aș fi rupt mădulele unei păsări și jurnalul zăcea acolo grămadă pe pat, ca o zburătoare fără aripi și rănită. Ultima pagină era deasupra și am citit-o din nou, „Tu erai acolo și mă învățai să risipesc, așa că într-o zi s-ar putea să nu mai avem nimic decât această iubire a Ta. Dar Tu ești prea bun cu mine. Când eu Îți cer suferință, Tu îmi dai pace. Dă-i-o lui. Dă-i lui pacea mea – el are mai multă nevoie de ea.”

Mi-am zis în gând: Aici te-ai înșelat, Sarah. Cel puțin una dintre rugăciunile tale nu a fost împlinită. Eu nu am nici o pace, eu nu iubesc pe nimeni în afară de tine, de tine. I-am spus: Sunt un om al urii. Dar eu n-am simțit multă ură; îi numisem pe alții isterici, dar propriile mele cuvinte erau supraîncărcate. Le puteam detecta nesinceritatea. Ceea ce am simțit cu deosebire a fost mai puțin ura, decât teama. Pentru că, dacă acest Dumnezeu există, mi-am zis în gând, și dacă chiar tu – cu poftele tale trupești și cu adulterele tale și cu minciunile timide pe care obișnuiai să le spui – poți să te schimbi astfel, am putea să fim cu toții sfinți printr-un salt, așa cum ai făcut tu, închizând ochii și sărind, o dată pentru totdeauna: dacă tu ești o sfântă, nu este atât de dificil să fii sfânt.

Este ceva ce El ne poate cere oricărui dintre noi: Sari. Dar eu n-o să sar. M-am așezat pe pat și i-am spus lui Dumnezeu: Tu ai luat-o pe ea, dar pe mine încă nu mă ai. Îți cunosc perfidia. Tu ești cel care ne înalți în slăvi și ne oferi întreg universul. Tu ești un diavol, Dumnezeule, ispitindu-ne să sărim. Dar eu nu vreau pacea Ta și nu vreau iubirea Ta. Eu am vrut-o pe Sarah pentru toată viața și Tu ai luat-o. Cu schemele Tale grozave. Tu ai distrus fericirea noastră, așa cum secerătorul spulberă ascunzătoarea unui șoarece: Te urăsc, Dumnezeule. Te urăsc ca și cum ai exista.

M-am uitat la teancul de hârtii. Era mai impersonal decât bucla de păr. Poți să-i atingi părul cu buzele și cu degetele și eu eram obosit de moarte. Trăisem pentru trupul ei și voiam trupul ei. Dar jurnalul era tot ceea ce aveam, așa că l-am închis la loc în bufet, pentru că n-ar fi fost asta încă o victorie pentru El, să-l distrug și să rămân total fără ea? I-am spus lui Sarah: E în ordine, urmează-ți calea ta. Eu cred că tu trăiești și că El există, dar va fi nevoie de mai mult decât de rugăciunile tale ca să transformi această ură față de El în iubire. El m-a prădat și, asemenea celui rege despre care scriai tu, am să-L lipsesc și eu de ceea ce El vrea de la mine. Ura este în creierul meu, nu în stomacul meu sau în pielea mea. Nu poate fi îndepărtată ca o erupție cutanată sau o durere. Nu te-am urât eu pe tine tot atât cât te-am iubit? Și nu mă urăsc pe mine însumi?

I-am strigat de sus lui Henry: „Sunt gata“ și am pornit-o unul lângă celălalt prin Common către Pontefract Arms; luminile erau stinse și îndrăgostiții se întâlneau la intersecții de drumuri, iar de cealaltă parte a scuarului se afla casa cu treptele distruse, acolo unde El mi-a dat înapoi această viață schiloadă, lipsită de speranță.

— De-abia aștept aceste plimbări de seară ale noastre, a spus Henry.

— Da.

Mi-am zis în gând, dimineață o să sun doctorul și o să-l întreb dacă există vreun leac pentru credință. Și apoi m-am gândit că mai bine nu; atâta vreme cât nu știi, îți poți imagina nenumărate leacuri... *L-am prins pe Henry de braț și mi-am lăsat mâna să zacă acolo; acum trebuia să fiu puternic pentru amândoi și el încă nu era serios îngrijorat.*

— Sunt singurele lucruri pe care le aștept, într-adevăr, cu nerăbdare, a spus Henry.

Am scris la început că această poveste este mai degrabă o mărturie a urii și, în timp ce mergeam alături de Henry către paharul nostru de bere din fiecare seară, am găsit singura rugăciune care părea potrivită stării de spirit hibernale: O, Doamne, ai făcut destule, m-ai prădat destul, sunt prea obosit și bătrân ca să învăț să iubesc, lasă-mă în pace pentru totdeauna.

În colecția TOP 10+
au apărut:

01. Vladimir Nabokov, *Lolita*
02. Jorge Luis Borges, *Aleph*
03. Bernhard Schlink, *Cititorul*
04. Norman Manea, *Întoarcerea huliganului*
05. Amos Oz, *Să cunoști o femeie*
06. Philip Roth, *Complexul lui Portnoy*
07. Dan Lungu, *Cum să uiți o femeie*
08. F.M. Dostoievski, *Jucătorul*
09. Dino Buzzati, *Deșertul tătarilor*
10. Aldous Huxley, *Minunata lume nouă*
11. Haruki Murakami, *Pădurea norvegiană*
12. Florina Ilis, *Cruciada copiilor*
13. Ian McEwan, *Inocentul*
14. José Saramago, *Toate numele*
15. Ioan Petru Culianu, *Jocul de smarald*
16. Saul Bellow, *Iarna decanului*
17. Tracy Chevalier, *Albastru pur*
18. Filip Florian, *Degete mici*
19. F. Scott Fitzgerald, *Marele Gatsby*
20. Kazuo Ishiguro, *Să nu mă părăsești*
21. Mihail Bulgakov, *Ouăle fatale • Diavoliada*
22. Gabriela Adameșteanu, *Dimineață pierdută*
23. Umberto Eco, *Numele trandafirului*
24. D.H. Lawrence, *Fii și îndrăgostiți*
25. F.M. Dostoievski, *Idiotul*
26. Mircea Nedelciu, *Adriana Babeți, Mircea Mihăieș, Femeia în roșu*
27. Michael Cunningham, *Orele*
28. Michel Houellebecq, *Platforma*
29. W. Somerset Maugham, *Vălul pictat*
30. Jorge Luis Borges, *Cartea de nisip*
31. Simona Popescu, *Exuvii*
32. Julio Cortázar, *Șotron*
33. Haruki Murakami, *În căutarea oii fantastice*

34. Mika Waltari, *Amanții din Bizanț*
35. Dan Lungu, *Sunt o babă comunistă!*
36. Mihail Bulgakov, *Inimă de câine. Însemnări pe manșete*
37. John Fowles, *Colecționarul*
38. Dai Sijie, *Balzac și Micuța Croitoreasă chineză*
39. Cecilia Ștefănescu, *Legături bolnăvicioase*
40. Giovanni Papini, *Un om sfârșit*
41. Edgar Allan Poe, *Cărăbușul de aur și alte povestiri*
42. Ismail Kadare, *Generalul armatei moarte*
43. Daniela Zeca, *Istoria romanțată a unui safari*
44. John Fowles, *Iubita locotenentului francez*
45. F.M. Dostoievski, *Frații Karamazov*
46. Ian McEwan, *Amsterdam*
47. Petru Cimpoeșu, *Simion liftnicul*
48. George Orwell, *Ferma Animalelor*
49. Ilf și Petrov, *America fără etaje*
50. Haruki Murakami, *La capătul lumii și în țara aspră a minunilor*
51. Cătălin Dorian Florescu, *Zaira*
52. Charles Bukowski, *Femei*
53. Jack Kerouac, *Pe drum*
54. N.V. Gogol, *Mantaua • Nasul • Însemnările unui nebun*
55. Nora Iuga, *Sexagenara și tânărul*
56. José Saramago, *Evangelhia după Isus Cristos*
57. Marguerite Yourcenar, *Ca o apă care curge*
58. John Kennedy Toole, *Conjurația imbecililor*
59. Filip Florian, Matei Florian, *Băiuței*
60. Michel Houellebecq, *Particulele elementare*
61. P.G. Wodehouse, *Greșeala lordului Emsworth*
62. Cezar Paul-Bădescu, *Tinerețile lui Daniel Abagiu*
63. F.M. Dostoievski, *Însemnări din subterană*
64. Iris Murdoch, *Marea, marea*
65. Günter Grass, *Toba de tinichea*
66. Oscar Wilde, *Portretul lui Dorian Gray*
67. Horia Ursu, *Asediul Vienei*
68. Elfriede Jelinek, *Pianista*
69. Jonathan Coe, *Clubul putregaiurilor*
70. Paul Auster, *Sunset Park*
71. F.M. Dostoievski, *Demonii*
72. Haruki Murakami, *Dans dans dans*
73. Radu Aldulescu, *Proorocii Ierusalimului*
74. Jorge Luis Borges, *Istoria universală a infamiei*
75. Daniel Pennac, *La căpcăunii veseli*

76. Chuck Palahniuk, *Fight Club*
77. Elif Shafak, *Bastarda Istanbulului*
78. F. Scott Fitzgerald, *Cei frumoși și blestemați*
79. Ștefan Agopian, *Tache de catifea*
80. Lev Tolstoi, *Anna Karenina*
81. Sylvia Plath, *Clopotul de sticlă*
82. Matei Vișniec, *Sindromul de panică în Orașul Luminilor*
83. Franz Kafka, *Metamorfoza și alte povestiri*
84. Tracy Chevalier, *Fata cu cerceș de perla*
85. Arturo Pérez-Reverte, *Tabloul flamand*
86. Kazuo Ishiguro, *Rămășițele zilei*
87. Varujan Vosganian, *Cartea șoaptelor*
88. Jorge Luis Borges, *Relatarea lui Brodie*
89. Ioan Groșan, *O sută de ani de zile la Porțile Orientului*
90. Truman Capote, *Mic dejun la Tiffany*
91. Naghib Mahfuz, *Băieții de pe strada noastră*
92. N.V. Gogol, *Suflete moarte*
93. Zeruya Shalev, *Soț și soție*
94. Dan Lungu, *Raiul găinilor*
95. Irving Stone, *Bucuria vieții*
96. Ryū Murakami, *Albastru nemărginit, aproape transparent*
97. Giovanni Papini, *Gog*
98. Cristian Teodorescu, *Medgidia, orașul de apoi*
99. Honoré de Balzac, *Femeia la treizeci de ani*
100. George Orwell, *O mie nouă sute optzeci și patru*
101. Umberto Eco, *Pendulul lui Foucault*
102. Octavian Soviany, *Viața lui Kostas Venetis*
103. José Saramago, *Eseu despre orbire*
104. Arthur Miller, *Moartea unui comis-voiajor*
105. Anchee Min, *Împărăteasa Orhidee*
106. Andreï Makine, *Testamentul francez*
107. Ioan T. Morar, *Lindenfeld*
108. Aldous Huxley, *Geniul și zeița*
109. Lev Tolstoi, *Sonata Kreutzer • Moartea lui Ivan Ilici*
110. Margaret Mazzantini, *Nu te mișca*
111. Daniela Zeca, *Demonii vântului*
112. W. Somerset Maugham, *Luna și doi bani jumate*
113. Kazuo Ishiguro, *Un artist al lumii trecătoare*
114. Lucian Dan Teodorovici, *Celelalte povești de dragoste*
115. Michael Ondaatje, *Pacientul englez*
116. Edgar Allan Poe, *Povestea lui Arthur Gordon Pym*
117. Dan Lungu, *Băieții de gașcă*

118. Haruki Murakami, *În noapte*
119. Elfriede Jelinek, *Amantele*
120. John Fowles, *Magicianul*
121. Ioan Petru Culianu, *Pergamentul diafan • Ultimele povestiri*
122. Ken Kesey, *Zbor deasupra unui cuib de cuci*
123. Gabriela Adameșteanu, *Provizorat*
124. Dino Buzzati, *O dragoste*
125. Boris Pasternak, *Doctor Jivago*
126. Tatiana Niculescu Bran, *Spovedanie la Tanacu*
127. Charles Frazier, *Cold Mountain*
128. Graham Greene, *Sfârșitul unei iubiri*

în pregătire:

I.S. Turgheniev, *Povestirile unui vânător*
José Saramago, *Intermitențele morții*

www.polirom.ro

Coperta: Radu Răileanu
Tehnoredactor: Radu Căpraru

Bun de tipar: iunie 2013. Apărut: 2013
Editura Polirom, B-dul Carol I nr. 4 • P.O. BOX 266
700506, Iași, Tel. & Fax: (0232) 21.41.00; (0232) 21.41.11;
(0232) 21.74.40 (difuzare); E-mail: office@polirom.ro
București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1,
sector 4, 040031, O.P. 53 • C.P. 15-728
Tel.: (021) 313.89.78; E-mail: office.bucuresti@polirom.ro

Tiparul executat la S.C. LUMINA TIPO s.r.l.
str. Luigi Galvani nr. 20 bis, sect. 2, București
Tel./Fax: 211.32.60, 212.29.27, E-mail: office@luminatipo.com

Contravaloarea timbrului literar se depune în contul
Uniunii Scriitorilor din România
Nr. RO44RNCB5101000001710001 BCR UNIREA